

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Žgajnar

Mentor: dr. Stojan Bračič
Mentorica: izr. Prof.dr. Monika Kalin Golob

JEZIKOVNO-STILNA ANALIZA IN PRIMERJAVA ARGUMENTIRANJA V
BESEDILNI VRSTI KOMENTAR ČASNIKOV DELO IN SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Diplomsko delo z naslovom
Jezikovno-stilna analiza in
primerjava argumentiranja v
besedilni vrsti komentar
časnikov Delo in Süddeutsche
Zeitung, je izdelano s
soglasjem obeh fakultet in
urejeno po pravilniku matične
fakultete.

IZJAVA O AVTORSTVU diplomskega dela

Spodaj podpisani/-a URŠKA ŽGALJAR, z vpisno številko 18010980,
rojen/-a 19.9.1982 v kraju LJUBLJANA, sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:
JEZIKOVNO-STILNA ANALIZA IN PRIMERJAVNA ARGUMENTIRANJA
V BESEDILNI VRSTI KOHENTAR ČASNIKOV DELO IN SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo diplomskega dela v zbirki »Dela FDV«;
- je diplomsko delo lektorirano in urejeno skladno s fakultetnim Pravilnikom o diplomskem delu.

V Ljubljani, dne 13. 6. 2008

Podpis avtorja/-ice: Urška Žgaljar

JEZIKOVNO-STILNA ANALIZA IN PRIMERJAVA ARGUMENTACIJE V KOMENTARJIH DNEVNIKA DELO IN SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

Diplomsko delo je jezikovno-stilna analiza in primerjava argumentacije v komentarjih v slovenskem dnevniku *Delo* in nemškem dnevniku *Süddeutsche Zeitung*. Razčlenjenih je osem komentarjev v obeh dnevnikih, ki so nastajali v enakem časovnem obdobju. Rezultati analize so pokazali, da je ena ključnih prvin komentarja tudi argumentacija, kar se kaže v postavljanju kontroverznih trditev in njihovem strukturiranem utemeljevanju. Primerjava nemških in slovenskih komentarjev je razkrila, da avtorji komentarjev *Süddeutsche Zeitung* postavljajo manj trditev, stališča pa so izražena bolj jasno kot v komentarjih *Dela*, kjer je trditev sicer več, vendar večinoma niso kontroverzne. Poleg tega sem z analizo gradiva ugotovila, da so trditve v nemških komentarjih podprte z več argumenti, kot v komentarjih slovenskega dnevnika *Delo*. Jezikovno-stilna analiza je pokazala, da imajo pri zagovarjanju stališč pomembno vlogo metafore, figure kopičenja in stopnjevanja, večdelno realizirani skladenjski vzorci in zaznamovan vrstni red. V argumentacijo komentarjev *Süddeutsche Zeitung* je vključenih več stilnih prvin z vseh ravni jezika, kot v analiziranih slovenskih komentarjih.

Ključne besede: argumentacija, stilistika poročevalstva, *Delo*, *Süddeutsche Zeitung*.

LINGUISTIC-STYLISTIC ANALYSIS AND COMPARISON OF ARGUMENTATION IN COMMENTARIES OF DAILY NEWSPAPERS DELO AND SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

This diploma thesis engages the research of structure, modes of use and the function of argumentation and linguistic means in the commentaries of the Slovene newspaper *Delo* and the German *Süddeutsche Zeitung*. Eight commentaries, which were published in the same period of time, have been selected and analyzed. The analysis of commentaries in both media shows that argumentation is undoubtedly their essential part, reflected upon the style of raising certain controversial statements and then supporting them accordingly. Furthermore, the comparison reveals that the analyzed statements made in the German commentaries are, although fewer, supported by more arguments than those in *Delo*. Moreover, the statements of the German authors also tend to be rather explicit and well-defined, whereas the Slovene commentaries consist of more statements in each individual text, however, they seem to be less structured in terms of arguments. The results of the linguistic analysis suggest that as far as the argumentation of controversial statements is concerned, the following linguistic-stylistic means are of major importance: metaphor, accumulation and gradation, inserted sentences and stylistically denoted word order. In order to support their statements, the German authors additionally use a wider range of stylistic elements originating from a broader language spectrum than their Slovene colleagues.

Key words: argumentation, stylistics of reporting, *Delo*, *Süddeutsche Zeitung*.

Kazalo

1	UVOD	8
2	ŽANRSKA UMESTITEV KOMENTARJA	11
2.1	SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ANALIZIRANIH KOMENTARJEV	19
3	STIL	20
3.1	STILNO ZAZNAMOVANA JEZIKOVNA SREDSTVA	21
3.1.1	AVTOMATIZMI IN AKTUALIZMI	22
3.2	STILOTVORNI DEJAVNIKI	24
4	ARGUMENTACIJA	28
5	ANALIZA ARGUMENTIRANJA V KOMENTARJIH DELA IN SÜDDEUTSCHE ZEITUNG	33
5.1	TRDITVE V KOMENTARJIH DELA	34
5.2	TRDITVE V KOMENTARJIH SÜDDEUTSCHE ZEITUNG	37
5.3	ARGUMENTACIJA V KOMENTARJIH DELA	38
5.4	ARGUMENTACIJA V KOMENTARJIH SÜDDEUTSCHE ZEITUNG	43
6	AKTUALIZIRANA JEZIKOVNA SREDSTVA	48
6.1	IZBOR BESED	49
6.1.1	ČASOVNO ZAZNAMOVANE BESEDE	49
6.1.2	JEZIKOVNASREDSTVA DRUGIH FUNKCIJSKIH IN SOCIALNIH ZVRSTI	49
6.1.2.1	POGOVORNI JEZIK	49
6.1.2.2	ŽARGONIZMI	51
6.1.2.3	PREVZETE IN CITATNE BESEDE	52
6.2	PONOVITVE IN OBNOVITVE VZORCEV IN KLIŠEJEV	53
6.3	TROPI	54
6.3.1	METAFORA	55
6.3.2	METONIMIJA	58
6.4	RETORIČNE FIGURE	59
6.4.1	PONAVLJANJE IN KOPIČENJE	59
6.4.2	STOPNJEVANJE	59
6.4.3	PRETIRAVANJE IN SKROMNOST	60
6.4.4	BESEDNE IGRE	61
6.4.5	RETORIČNO VPRAŠANJE	62
6.4.6	PERIFRAZA	62
6.4.7	IRONIJA	63
6.4.8	SMEŠENJE	64
6.5	SKLADENJSKE POSEBNOSTI	65
6.5.1	ZAZNAMOVANI BESEDNI RED	66
6.5.2	VEČDELNO REALIZIRANI SKLADENJSKI VZORCI	67
6.5.3	NEGLAGOLSKI STAVKI	70
6.5.4	VPRAŠALNE POVEDI	70
6.5.5	RABA DVOPIČJA	72
6.6	OBRAČANJE K NASLOVNIKU	73
7	SKLEP	77
8	ZUSAMMENFASUNG	83

8.1	EINLEITUNG.....	83
8.2	KOMMENTAR ALS TEXTSORTE.....	84
8.3	ARGUMENTATION.....	86
8.4	STIL.....	92
8.4.1	STILISTISCH MARKIERTE SPRACHMITTEL	93
8.5	ARGUMENTATIONSANALYSE.....	95
8.5.1	BEHAUPTUNGEN IN DELO UND SÜDDEUTSCHER ZEITUNG.....	95
8.5.2	ARGUMENTATION IN DELO UND SÜDDEUTSCHER ZEITUNG.....	97
8.6	SPRACHANALYSE	99
8.6.1	ANLYSE DER LEXIK	100
8.6.1.1	UMGANGSSPRACHE	100
8.6.2	TROPEN UND RHETORISCHE FIGUREN	100
8.6.2.1	TROPEN.....	100
8.6.2.2	RHETORISCHE FIGUREN.....	102
8.6.2.3	IRONIE.....	104
8.6.3	SYNTAKTISCHE BESONDERHEITEN	104
8.6.3.1	EINGESCHOBENER SATZ.....	104
8.6.3.2	ELLIPTISCHE SÄTZE	105
8.6.3.3	FRAGESATZ	106
8.6.3.4	DOPPELPUNKT	106
8.7	SCHLUSSBEMERKUNGEN	107
9	SEZNAM LITERATURE.....	117
10	PRILOGE.....	121

Kazalo slik

Slika 2.1: Grafični prikaz funkcijskih zvrsti jezika po Toporišiču	11
Slika 2.2: Grafični prikaz delitve zvrsti znotraj publicistične zvrsti po Kalin Golob	12
Slika 4.1: Shema argumenta po Toulminu	30
Slika 4.2: Shema analize argumentativnega besedila	32
Bild 8.3.1: Schema eines Arguments nach Toulmin (Brinker 1988: 70)	89
Bild 8.3.2: Analyseschema der argumentativen Struktur (Brinker 1988: 75)	91

Kazalo tabel

Tabela 5.1.1: Število trditev v komentarjih Dela	36
Tabela 5.2.1: Število trditev v Süddeutsche Zeitung	37
Tabela 5.3.1: Zastopane kategorije argumentacije v komentarjih Dela	42
Tabela 5.4.1: Zastopane kategorije argumentacije v komentarjih Süddeutsche Zeitung	47
Tabelle 8.5.1: Die Anzahl der Behauptungen in Kommentaren der Süddeutschen Zeitung und Delo	97
Tabelle 8.5.2: Die Anzahl der Argumentationskategorien in Kommentaren	99
Tabelle 8.7.1: Darstellung der Analysenergebnisse	115

1 UVOD

Diplomsko delo je jezikovno-stilna analiza in primerjava argumentacije v žanru komentar v osrednjem slovenskem dnevniku Delo in nemškem dnevniku Süddeutsche Zeitung. Izbrana dnevnika sta namenjena intelektualnemu bralcu, pokrivata celotno vsedržavno območje in med svojimi bralci veljata za visoko kakovostna dnevnika. Razčlenila sem osem komentarjev v obeh dnevnikih, ki so nastajali v enakem časovnem obdobju in se časovno ter vsebinsko ujemajo.

Slovensko poročevalstvo z nemškim druží skupna tradicija, saj so prvi slovenski časopisi v času, ko se je slovenska narodna zavest šele prebujala, nastajali v nemščini. Slovenski pisci so se naslanjali na vzorce, ki so jim bili najbližji, in tako so se ohranile tudi številne podobnosti v rabi jezikovnih sredstev in v stilu pisanja. Nemško in avstrijsko časopisje, ki je v tistem času sledilo razvoju zahodno evropske poročevalske tradicije, je tako postalo zgled hkrati pa tudi spodbuda za razvoj slovenskega tiska. Komentar že od svojih začetkov velja za prestižni žanr, v katerem so svoje mnenje izražali uredniki časopisov in druge ugledne osebnosti. V njem se je odražal duh časa in se razvijale izrazne možnosti jezika. Gre za enega od žanrov presojevalnih besedil (Kalin Golob, 2003: 48). Ta se od poročevalnih ločijo po tem, da v njih prevladuje avtorjeva interpretacija in vrednotenje dogodka. Avtor ima v komentarju možnost predstaviti svoje videnje dogodka in svoje stališče tudi zagovarjati. Kalin Golobova (2004: 703) ugotavlja, da komentarji izgubljajo svoj blišč in postajajo suhoparna tehtanja stališč, nekateri pa se spreminjajo v polemična pisma bralcev, v katerih ne zasledimo prave argumentacije.

V svojem diplomskem delu sem tako izhajala iz predpostavke, da je komentar eden tistih žanrov, ki avtorju dovoljujejo izražati mnenje in odnos do obravnavane vsebine. Če je stališče, ki ga avtorji zastopajo, nenavadno, kontroverzno ali odstopa od splošnega prepričanja, lahko avtorji svoje bralce v svoj prav prepričajo na več načinov. Eden teh je tudi argumentacija. Trditev, naj bo še tako kontroverzna, bralec lahko sprejme za resnično, če je podprta z ustreznimi argumenti in utemeljena z veljavnimi dejstvi (Brinker: 1988). Ob tem ima avtor na voljo tudi vse izrazne možnosti jezika, da pritegne bralca in ga prepriča. Z retoričnimi sredstvi, tropi, besednimi igrami in ustvarjanjem stika z bralci, avtor ne le bogati svoje besedilo, ampak svoje trditve lahko oblikuje tako, da so njegovim bralcem bolj sprejemljive in razumljive. Neknjižne in ekspresivne prvine, ki imajo vlogo izrecnega ali neizrecnega vrednotenja, so v tem žanru pričakovane in celo zaželenе. Aktualizmi dodatno

podpirajo avtorjevo tezo, jo delajo nazornejšo, vrednotijo povedano in besedilu dodajajo čustven, humoren ali ironičen podton.

Na podlagi teh izhodišč postavljam dve povezani hipotezi. Najprej bom skušala dokazati, da je argumentativna zgradba eden od ključnih elementov komentarja. Ob tem bom skušala potrditi ali ovreči tudi hipotezo, da je uspeh argumentacije odvisen predvsem od uporabe ustreznih jezikovnih sredstev.

V prvem, teoretskem delu bom najprej definirala publicistično zvrst in znotraj nje umestila presojevalna besedila. Na podlagi teoretičnih del slovenskih in nemških avtorjev bom definirala namen in funkcijo komentarja kot novinarske vrste. V nadaljevanju bom natančneje razčlenila pomen argumentacije v tem žanru in osvetlila Toulminov model argumentacije. Nato bom definirala jezikovni stil v komentarju in razčlenila vlogo stilno zaznamovanih jezikovnih sredstev. Pri tem se bom opirala na razčlenitev Toma Korošca v Stilistiki slovenskega poročevalstva (Korošec: 1998).

V empiričnem delu bom z analizo gradiva skušala potrditi ali ovreči svoji hipotezi. Ugotavljala bom, ali v sodobnem nemškem in slovenskem komentarju argumentacija dejansko igra pomembno vlogo. Na podlagi razširjenega Lügerjevega modela argumentacije (1983), ki temelji na Toulminovi teoriji (1974), bom analizirala trditve piscev in strukturo argumentacije, ki te trditve utemeljuje. Besedila bom razčlenila tako, da bom izluščila posamezne elemente argumentacije in grafično ponazorila argumentativno zgradbo besedila.

Nato bom skušala dokazati drugo hipotezo, da je prepričljivost argumentov odvisna od tega, kako jih avtor oblikuje. Drugi kriterij, s pomočjo katerega bom primerjala komentarje nemških in slovenskih časnikov, je torej jezikovno-stilna pestrost in ustreznost besedila. Raziskala bom stileme, ki se pojavljajo v besedilu, in način, kako avtor skuša pritegniti bralca in ga prepričati o pravilnosti svojega mnenja. V svoji analizi bom preučevala, kako avtorji vključujejo aktualizme v svoje komentarje in na katerih ravneh se pojavljajo. Izpostavila bom stileme, ki se vključujejo v argumentacijo in jo podpirajo ali celo nadomeščajo. Iskala bom predvsem vzporednice med argumentativno zgradbo besedila in stilno zaznamovanimi jezikovnimi prvinami.

Z analizo in primerjavo slovenskih in nemških komentarjev želim ugotoviti, v kolikšni meri se je slovenska poročevalska tradicija odmaknila od nemške, kljub skupnim začetkom in močni povezanosti slovenskega novinarstva z nemškim. Pričakujem, da bo analiza

komentarjev dveh različnih kultur pokazala veliko značilnosti, ki kažejo na povezanost obeh tradicij v njunih začetkih, predvsem v sami zgradbi in načinu podajanja vsebine. Hkrati pa predvidevam, da bom odkrila razlike, ki so nastale v času, ko sta se obe nacionalni kulturi tudi na področju poročevalstva odmaknili druga od druge.

2 ŽANRSKA UMESTITEV KOMENTARJA

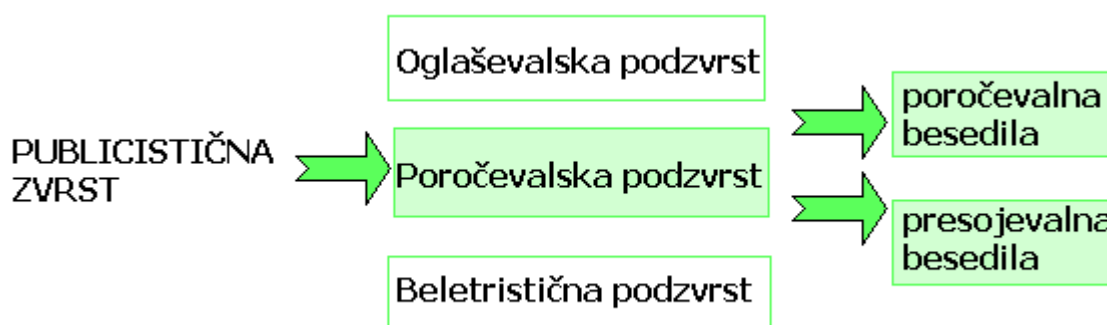
Slovenski jezikoslovci knjižni jezik delijo na več funkcijskih zvrsti, pri tem se naslanjajo na Toporišičevo delitev (1982: 623 - 624) na štiri skupine: strokovno, umetnostno, praktično sporazumevalno in publicistično. V publicistično zvrst sodijo vsa besedila, ki so namenjena obveščanju in prepričevanju javnosti ali vplivanju nanjo. Publicistična besedila zajemajo zelo širok spekter besedil, zato jih Toporišič nadalje deli še na poročevalna, presojevalna in leposlovno nadahnjena. Med presojevalna besedila uvršča uvodnik, komentar, glosa, vrivek, obletnični zapis, polemiko in druge (glej sliko 2.1).

Slika 2.1: Grafični prikaz funkcijskih zvrsti jezika po Toporišiču

Tudi Korošec govori o pestri paleti besedil znotraj publicistične zvrsti, med katerimi ima vsako značilnosti določenega publicističnega stilnega tipa (1998: 10). Znotraj publicistične zvrsti raziskuje predvsem poročevalska besedila, med katerimi ločuje besedila, katerih osnovna naloga je informirati, in tista, ki imajo tudi apelno funkcijo in funkcijo vrednotenja. Kriterij razdelitve je izbor jezikovnih sredstev glede na namen sporočanja. Kalin Golobova (2003: 48) poročevalsko zvrst razume kot podzvrst publicistične funkcijske zvrsti. Znotraj te razločuje več podzvrsti: poročevalsko, beletristično, ki se ujema s Toporišičevo leposlovno nadahnjeno zvrstjo (gl. Toporišič), in oglaševalsko; ob tem dodaja, da bi podrobna raziskava lahko odkrila še kakšno dodatno podzvrst (glej sliko 2.2). Vse te podzvrsti so razvile svojo značilna stilotvorna in jezikovna sredstva, ki služijo svoji sporočanjski vlogi v določeni podzvrsti. Glede na tipična jezikovna sredstva, ki jih najdemo v posamezni podzvrsti, Kalin

Golobova ločuje med poročevalnimi in presojevalnimi besedili ter tako natančneje poimenuje dve različni prvini poročevalskih besedil, ki jih omenja že Korošec.

Slika 2.2: Grafični prikaz delitve zvrsti znotraj publicistične zvrsti po Kalin Golob

Enako kot Korošec torej tudi Kalin Golobova poročevalska besedila deli na poročevalna (to so žanri kjer prevladuje informativna funkcija, stvarno in nezaznamovano poročanje) in presojevalna (to so žanri, kjer prevladuje interpretativna funkcija). V presojevalnih besedilih se novinarjeva prisotnost in njegovo osebno mnenje kažeta tudi z rabo zaznamovanih jezikovnih sredstev, prek katerih dogodke vrednoti. V informativnih žanrih pa te prisotnosti ni oziroma je minimalna, vendarle pa se kaže z izbiro dejstev, ki jih novinar ubesedi, vrstnim redom poročanja in seveda tudi z izbiro jezikovnih sredstev, kar pa ni v ospredju v enaki meri kot pri presojevalnih besedilih. Tu stilno zaznamovana sredstva s svojo bodisi pozitivno bodisi negativno konotacijo razkrivajo avtorjevo stališče o nekem dogodku. Kalin Golobova ugotavlja, da je eden od tvorbenih načinov v poročevalskih besedilih tudi presojanje oziroma komentiranje (2003: 48). Tipični ubeseditveni način oziroma slogovni postopek pri presojevalnih besedilih je torej presojanje oziroma komentiranje, prisotna pa so tudi vplivajska in apelna jezikovna sredstva.

Tudi teorija novinarskih žanrov poročevalska besedila razvršča na informativno in interpretativno zvrst novinarskih besedil. Po Koširjevi (1988: 41) v informativno zvrst sodijo besedila vestičarske, poročevalske, reportažne in pogovorne vrste. To so besedila, ki informirajo ali naznanjajo in kjer je avtor v besedilu odsoten. Med interpretativne pa uvrščamo besedila komentatorske, reportažne in pogovorne vrste, ki razlagajo, razčlenjujejo, vrednotijo in prepričujejo. Tu je avtor s svojimi mnenji, ocenami, interpretacijami, subjektivnim pogledom in angažirano držo prisoten. Komentar torej nedvomno sodi v drugo skupino novinarskih besedil, kjer avtorjevo stališče prevladuje nad funkcijo informiranja in je interpretiranje dogodka ali stanja, kot to poimenuje Koširjeva (1988: 63), dominantna. Besedila

s prevladujočo interpretativno funkcijo nadalje razčlenjuje na tri žanre: žanri komentatorske vrste interpretirajo ozadje dogodka, žanri člankarske vrste interpretirajo razmerja pojava oziroma stanja, portretne vrste interpretirajo osebe. V svoji analizi sem se omejila zgolj na komentatorsko vrsto, kamor po Koširjevi sodijo običajni komentar, uvodnik, glosa in kolumna.

V nemškem prostoru uveljavljeni raziskovalec Brinker (1988: 125 – 129) navaja pet razredov besedil glede na njihovo vlogo: vrsta z informativno vlogo, vrsta s pozivno vlogo, kamor sodi tudi komentar, vrsta z obligacijsko vlogo, vrsta s kontaktno vlogo in vrsta z deklarativno vlogo. Besedila v posamezne razrede deli s pomočjo dveh skupin meril, in sicer sobesedilnih in strukturnih. Sobesedilo besedila določa, saj so vedno vpeta v neko sporočanje situacijo. Kriterija, ki sodita v skupino sobesedilnih meril, sta dva: sporočanje oblika besedila in področje uporabe. Kakšen je sporočanje položaj, v največji meri določa medij,¹ ki ga pošiljatelj uporabi za prenos informacije. Časopisni medij na treh ravneh določa obliko sporočila:

- smer komunikacije je enosmerna oziroma monološka,
- stik med pošiljateljem in naslovnikom je časovno in prostorsko ločen,
- pošiljatelj uporablja pisno obliko jezika.

Drugi kriterij, ki ga Brinker (prav tam) navaja, je področje uporabe besedila. Posamezna področja družbenega življenja vplivajo na odnose med vlogami sporočanje partnerjev. Javno sporočanje se v bistvenih točkah loči od zasebne in uradne komunikacije ter je značilna še zlasti za medije množičnega komuniciranja, kamor sodi tudi tisk.

Iz strukturnega vidika besedila raziskuje s pomočjo dveh kriterijev: vrsta teme in način njene razgrnitve. Vrste teme se razlikujejo glede na časovno usmeritev besedila (glede na časovno točko, ko komunikacija poteka, je tema lahko istočasna, predčasna ali pa se nanaša na dogodek, ki se bo šele zgodil.) Tipično za komentar je, da se tema besedila navezuje na preteklost. Določimo lahko tudi razmerje med temo in pošiljateljem oziroma naslovnikom. Ta vidik Brinker imenuje »lokalna usmeritev« in navaja tri možne relacije: temo določa

¹ Brinker v grobem deli pet različnih medijev: komuniciranje »iz oči v oči«, telefon, radio, televizijo in pisno komunikacijo.

pošiljatelj, temo določa naslovnik in tema, ki je zunaj komunikacijskih partnerjev.² Komentarji se najpogosteje nanašajo na aktualne politične, gospodarske ali družbene teme, tema je torej nepovezana s komunikacijskimi partnerji (Brinker 1988: 130 – 133). Kot tipični način za razgrnitev teme v komentarju Brinker navaja argumentativno razvijanje teme, ki je značilno za besedilne vrste s pozivno vlogo.

Nemški raziskovalec Lüger (1995, 66 – 72) se osredotoča zgolj na publicistična besedila, ki jih deli na pet skupin, glede na njihov namen oziroma intenco. Intenca je eden od osnovnih dejavnikov, ki vpliva na oblikovanje besedila. Vpliva v enaki meri na vsebinsko razčlenitev besedila, kakor tudi na izbor in kombinacijo jezikovnih in skladenjskih sredstev. Izbiro jezikovnih sredstev in način ubesedovanja je v večji meri mogoče interpretirati kot pojavne oblike intenc. Nastanek razredov publicističnih besedil kot prvi kriterij določa ravno namen sporočanja. Ta ni le odločilni element za celotno oblikovanje besedila, ampak zaznamuje tudi to, katero sporočanje vlogo lahko pripišemo besedilu. Lüger je skrčil vse mogoče namene, ki zaznamujejo nastanek poročevalskih besedil v osnovnih pet:

1. Informativna besedila (Informationsbetonte Texte), kamor sodijo besedila, kot so vest, poročilo, notica, reportaža. Besedila te vrste prinašajo informacije o stanju, dejanju in dogajanju. V večini primerov torej ni izrecnega tvorčevega vrednotenja ali pa ta ni v ospredju.
2. Mnenjska besedila (Meinungsbetonte Texte), med katerimi so komentar, glosa, kritika, mnenjski intervju. V razredu mnenjskih besedil so besedila, ki izražajo oceno in komentar nekega dogodka ali stanja. Avtorjev namen je torej ocenjevanje (bewerten) ali vrednotenje (evaluieren). Odločilno pri tem je, da tvorec predmetu vrednotenja pripiše neko oceno, ki ga pozitivno ali negativno vrednoti.
3. Pozivna besedila (Aufordernde Texte), kamor sodijo pisma bralcev, razni pozivi novinarja. Lüger ločuje besedila, ki se na bralca obračajo neposredno z apelno funkcijo. S pozivnimi besedili skuša novinar ali novinarska hiša vplivati na vedenje naslovnika oziroma skupine naslovnikov.³ Cilj pozivnih besedil je torej doseči ustrezno reakcijo naslovnika.

² Kot primer za relacijo tema = pošiljatelj navaja reklamni oglas, saj ta ponuja neki izdelek pošiljatelja. Oglas za delovno mesto je nasprotno tipični primer relacije tema = naslovnik. Z oglasi za delovno mesto delodajalec išče osebe, ki so hkrati naslovniki tega besedila.

³ Primer (gl. Lüger 1995): Ihr Völker der Welt freut euch mit uns! (Narodi sveta, veselite se z nami!)

4. Poučno-navodilna besedila (Instruierend-anweisende Texte) Med poročevalska besedila umešča tudi besedila, ki se pogosteje pojavljajo v prilogah dnevnega časopisja. Gre za besedila, ki bralcem pomagajo reševati določene probleme ali jim pomagajo doseči neko želeno stanje. Sem sodijo praktični nasveti, navodila za uporabo, modni in zdravstveni nasveti itd.
5. Besedila s funkcijo vzpostavljanja stika (Kontaktororientierende Texte). V peto skupino uvršča besedila, ki služijo predvsem vzbujanju naslovnikovega zanimanja. Ta besedila delujejo skupaj z izstopajočimi grafičnimi sredstvi in slikovnim materialom in naslovnika le obveščajo, o čem ima priložnost brati na naslednjih straneh v časopisu, vendar ga o podrobnostih ne informirajo. Ta besedila so sicer prisotna tudi v slovenskem tisku, vendar niso tako pogosta kot v nemških dnevnikih.

Kriteriji za določitev, v katero vrsto, zvrst ali žanr bomo uvrstili neko besedilo so si sorodni v slovenskem in nemškem prostoru. Koširjeva (1988: 33 - 48) poimenuje konstitutivne prvine novinarskih vrst. Te prvine so:

- predmet, ki ga sporočilo upoveduje,
- sporočevalčevo hotenje, ki se kaže v funkcijah sporočila,
- naslovnikovo pričakovanje,
- komunikacijska situacija (komunikacijske okoliščine) ali govorni položaj sporočevalca in naslovnika.

Predmet, ki ga sporočilo upoveduje, mora biti resničen in mora pripadati skupnemu času in prostoru sporočevalca in tudi naslovnika. Koširjeva (prav tam) pri tem opozarja: »Ker je družbena konvencija, da novinarsko besedilo upoveduje resnične dogodke iz sedanjega časa in skupnega sporočevalčevega in naslovnikovega prostora, tako trdna, se lahko zgodi, da je prav zaradi te trdne določenosti uporabljana in izrabljana v druge namene.« Komentar se obrača na bralca s pojasnilom, širšo perspektivo nekega dogodka, ki je resničen, pomemben, aktualen in običajno kontroverzen. Kadar je dogodek težko razumljiv, je naloga komentarja, da vzpostavi logično povezavo med preteklimi dogodki in stanjem, ki ga opisuje. S tem je povezana tudi funkcija novinarskega sporočila. Glede na namen sporočila avtor izbira ustrezna jezikovna sredstva, da bi dosegel želeni učinek pri bralcu. Koširjeva (1988: 40) pravi: »Sporočevalec oblikuje besedilo tako, da bo to vplivalo na naslovnika.« Funkcija

vplivanja je pri različnih žanrih bolj ali manj izrazita, vendar je povsod prisotna. Trdimo lahko, da je pri komentarju ta funkcija v ospredju, kjer se realizacija te funkcije kaže v izražanju stališča, vrednotenju, komentiranju in apelu na naslovnika.

Naslovnikovo pričakovanje je eno od ključnih dejavnikov, ki določajo žanr, ki ga novinar uporabi. Novinar, ki piše besedilo, ima v mislih točno določenega naslovnika, bralca, ki mu je besedilo namenjeno. Vsak časopis ima svojo potencialno publiko in tudi znotraj samega časopisa so posamezne rubrike namenjeni še ožje izbrani ciljni publikii. Po P. Bourdieuju (Bourdieu v Lüger 1995: 126) obstajajo sorazmerni odnosi med publiko in izdelki množičnih medijev: večino izdelkov množičnih medijev naj bi takoj, ko so določeni publikii namenjeni, ta publika tudi sama določevala. Koširjeva (1988: 44) pravi, da so naslovnikova pričakovanja zajeta v novinarskem besedilu tako, da je naslovnik v besedilu prisoten. Novinar v svojem komentarju skuša odgovoriti na predvidena naslovnikova vprašanja, zato mora izbrati ustrezen žanr, ki mu bo omogočil upovedati tisto, kar naslovnik od njega pričakuje. Komentar, ki je mnenjsko besedilo, novinarju omogoča, da naslovniku ne odgovori zgolj na osnovna štiri vprašanja kdo, kdaj, kje in kaj, na katera odgovarja vest. Naslovniku ponudi tudi odgovore na vprašanje, zakaj in kako se je nekaj zgodilo, kaj je ozadje dogodka in kakšne bodo njegove posledice.

Značilno za žanr komentar je po Koširjevi (1988) tudi to, da mora biti pisec komentarja na svojem področju strokovnjak, spoznati se mora na tematiko nekega dogajanja, njegovo ozadje in pretekle podobne dogodke, povezane z dogodkom, ki ga komentira, saj le tako lahko bralcu postreže z odgovori in argumenti, ki jih ta od njega pričakuje. Bralec, ki je prebral neko presenetljivo vest, potrebuje pojasnilo, da bi dogodek lahko v celoti doumel. Koširjeva (prav tam) komentar opisuje kot besedilno vrsto, katere predmet je vedno ozadje nekega dogodka, o katerem je javnost že obveščena. Komentar torej odgovarja na naslovnikova vprašanja, kako in zakaj se je nekaj zgodilo, pri tem je izredno pomembno, da je komentar ažuren, saj prinaša naslovniku pojasnilo o nekem dogodku, ki ga sicer ne bi razumel. Z besedami Koširjeve (1988: 84) je naloga komentarja: »Komentar mora s svojo analizo, argumentacijo in sintezo narediti, da bo naslovnik zgodeni dogodek razumel v logiki naravne zakonitosti. To in to se je moralo zgoditi, ker ... in to in to se, če bodo stvari tekle v opisanem zaporedju, še lahko zgodi. Komentar je zadovoljivo opravil svojo funkcijo, če naslovnik zapopade v njem pojasnjeni (naravni) red stvari.« Koširjeva torej kot glavno nalogo komentarja v ospredje postavlja pojasnjevanje vzrokov nekega dogodka oziroma stanja in ne izpostavlja v tolikšni meri prepričevanja oziroma podajanja avtorjevega mnenja. Nasprotno pa nemški raziskovalec

Lüger med najpomembnejše naloge komentarja uvršča predvsem nalogo prepričati bralca v pravilnost predstavljenega mnenja in mu s pomočjo argumentacije dokazati pravilnost svojega sklepanja: »Bistveni cilj komentarja je sprememba bralčeve naravnosti glede vrednotenja predstavljenе problematike.« (Läzer v Lüger 1995: 128) Komentar je torej uspešen le, če bralec privzame predstavljeno mnenje za svoje in je vanj prepričan tudi, ko ga sooči s konkurenčnimi oziroma nasprotnimi mnenji. Kot najpomembnejšo funkcijo novinarskih komentarjev navajata Koszyk in Pruys (Koszyk, Pruys v Lüger 1995: 129) podajanje neodvisne interpretacije, razlage in pojasnitve dnevnih dogodkov, sodobnih duhovnih tokov in političnih dogodkov. Naloga v komentarju prikazanih interpretacij in vrednotenj je v veliki večini spremeniti ali utrditi določena prepričanja naslovnikov. Izhodišče komentarja je običajno *problematiziranje* neke vsebine, stališča ali delovanja. Prav s funkcijo vplivanja na mnenje naslovnikov pa je povezan tudi glavni vidik moči množičnih medijev, ki izhaja iz izbora jezikovnih sredstev kot orodja vplivanja in vrednotenja, o katerem govori Kalin Golobova (2004: 704).

Komentar je eden od žanrov, ki običajno reagirajo na aktualne dogodke, zato lahko avtor do določene mere predvideva, da bralec pozna osnovna dejstva, klub temu pa v komentarju najpogosteje najdemo vsaj kratek povzetek dogodkov. Lüger (1995: 130 – 131) pri tem opaza, da so dejstva, ki jih avtor navaja, selektivne narave, kar pomeni, da avtor izbere zgolj tista dejstva, ki njegovo tezo še dodatno podpirajo. V samem besedilu najdemo številne namige, ki kažejo, da avtor ob navajanju dejstev hkrati tudi vrednoti, tudi če nam opisano dogajanje ni poznano. Lüger (prav tam) razčlenjuje štiri kategorije, v katerih lahko prepoznamo avtorjevo stališče, pri čemer gre v prvih treh primerih za »podtaknjene oz. skrite« ocene, saj je vrednotenje že integrirano v samo podajanje informacije.

- Ubeseditev s pripisovanjem, pri čemer je poleg avtorjevega poročanja o dejstvih v uporabljenem izrazu integrirana še dodatna izjava. (*zmeda* v opoziciji)
- Ocenjujoči prilastki, s katerimi avtor izraža svoje stališče do referenčnega objekta. (*pametno* novo vodstvo)
- Povedki, ki izražajo vrednostno oceno, prav tako izražajo odnos avtorja na primer *bremeniti, se priplaziti*. Pogosto ob njih nastopajo tudi prislovi.
- Izrazi, ki vrednotijo veljavnost izjave, nastopajo v obliki stavčnih prilastkov ali veznih glagolov in omejujejo resničnost neke izjave. Kot prehodni pojav med mnenjskimi in

informativnimi besedili navaja različne omejitve dejanskosti. Take izjave so na primer jezikovna sredstva, s katerimi določamo ali omejujemo verjetnost: morda, mogoče, verjetno, najverjetneje in druge.⁴ Med značilne izrazne možnosti šteje: stavčne prilastke, modalne glagole, pridevnike z vrednotilno funkcijo, člene, stavčne naklone.

Integrirano oziroma neizrecno vrednotenje je torej lahko že vključeno v neki besedni zvezi s samim izborom besed, nanaša se zgolj na del stavka, kljub temu pa pri podajanju celotne slike ni manj učinkovito kot izrecno vrednotenje. Je del argumentacije, saj indirektno podpira dokazovanje pravilnosti avtorjevega mnenja. Poleg tega Lüger (prav tam) ugotavlja, da je tudi integrirano vrednotenje lahko pozneje v besedilu eksplicitno oziroma izrecno utemeljeno.

Avtor neko dejanje, dogajanje oziroma stanje ocenjuje glede na določena v družbi splošno sprejeta merila. Ta sicer izražajo avtorjevo stališče, klub temu pa v komentarju delujejo kot utemeljitve, saj imajo določeno splošno veljavo in jih bralec sprejema kot resnična. Lüger (1995: 68) razčlenjuje več razsežnosti vrednotenja (Bewertungsdimension), po katerih nastane vsakokratna ubeseditev komentarja. Med temi omenja več meril, ki jih avtorji v nemškem prostoru pogosto navajajo: merilo politične primernosti, merilo izvedljivosti,⁵ merilo moralnosti ali estetskosti dejanja,⁶ merilo pomembnosti, uporabnosti za naslovnik ali določeno socialno skupino,⁷ merilo količinskosti,⁸ merilo pričakovanja in tako dalje. Dimenzije vrednotenja natančneje določajo intenco mnenjskih besedil in kažejo, čemu avtor pripisuje največji pomen.

Obravnavane definicije slovenskih in nemških teoretikov torej kažejo, da je komentar presojevalno (gl. Kalin Golob) oziroma mnenjsko besedilo (gl. Lüger), v katerem je mnenje avtorja prisotno, a podano na argumentiran način. Je reprezentativni žanr komentatorske vrste, sodi med presojevalna besedila, ki so podzvrst poročevalskih besedil. Ta pa so del publicističnih funkcijskih zvrsti. Komentar torej ni zgolj pojasnjevanje ozadja nekega dogajanja, ampak gre za kompleksno besedilo, kjer se združujejo namen bralcu čim bolj nazorno predstaviti obravnavano tematiko, naloga pokazati, da je avtorjevo mnenje oziroma mnenje novinarske hiše utemeljeno, in želja, da bi naslovnik predstavljeno videnje sprejel za svoje.

⁴ Lüger (1995: 131) navaja primere teh naklonskih besed: Der Trend wird vielleicht / vermutlich / wahrscheinlich anhalten, möglicherweise wird es dazu kommen ... u.ä

⁵ es wird kaum möglich sein, dass ...

⁶ x zu tun, war unverantwortlich, eine gekonnte Vorstellung

⁷ wichtig ist vor allem...

⁸ x zog sich länger hin als erwartet.

2.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ANALIZIRANIH KOMENTARJEV

Komentarji nemškega časnika *Süddeutsche Zeitung* in slovenskega časnika *Dela* so z vidika poročevalskih besedil relativno obsežna besedila, običajno obsegajo med 500 in 600 besed. Gre za zahtevnejša besedila, saj pisci v njih predstavljajo kompleksne teme in osvetljujejo dogodke z različnih vidikov. V komentarjih *Dela* prevladujejo notranjepolitične vsebine, odmevnejše svetovne dogodke običajno obravnavajo že v Temi dneva in se zato na strani s paginalnim naslovom *Mnenja* ne pojavljajo tako pogosto. Pogosto so objavljeni tudi povzetki oziroma prevodi reportaž iz tujih časopisov, ki za to raziskavo niso prišli v poštev. Prav tako nisem raziskovala komentarjev z rubričnim naslovom *Gostujoče pero*, kjer o aktualnih perečih temah pišejo ugledni slovenski in tuji politiki ter drugi strokovnjaki. Nasprotno pa se v *Süddeutsche Zeitung* pojavlja veliko več komentarjev z zunanjepolitično in mednarodno vsebino. Prav tako pa tudi v tem dnevniku na strani *Meinungen*⁹ niso objavljeni le komentarji, ampak tudi besedila, ki pripadajo drugim žanrskim vrstam. Na strani z paginalnim naslovom *Meinungen* je objavljen uvodnik,¹⁰ skupaj s krajšimi komentarji, ki so podpisani zgolj z začetnicami avtorjevega imena. Na tej strani je objavljen tudi portret, ki ni zajet v to raziskavo. V vsaki številki se pojavita tudi dva komentarja z naslovom in podnaslovom, ki žanrsko ustrezata komentarjem, objavljenim v *Delu*, in sem jih v tej raziskavi tudi primerjala.

Izbrani komentarji obeh dnevnikov se odzivajo na tiste svetovne dogodke, ki so običajno že objavljeni v poročilu na prvi strani oziroma na strani, ki obravnava svetovne in zunanjepolitične dogodke. Zanimivo je, da se nemški časnik tudi s komentarji na dogodke odziva hitreje kot slovenski dnevnik, v katerem je komentar običajno objavljen en dan kasneje, kot je bilo objavljeno poročilo o dogodku. Tako lahko nemški bralci istočasno preberejo poročilo o aktualnem dogajanju in se podrobneje seznaniijo z ozadjem dogodka ter mnenjem novinarja oziroma uredništva, medtem ko slovenski bralci običajno komentar aktualnega dogajanja preberejo dan kasneje.

⁹ *Mnenja*

¹⁰ *Leitartikel*: v *Süddeutsche Zeitung* uvodnik ni objavljen na prvi strani, kot je to običajno v *Delu*, ampak na strani z naslovom *Mnenja*. Kljub temu sem ga izzvzela iz raziskave, saj med uvodnikom in komentarjem obstajajo razlike in zato analiza ne bi bila dovolj natančna.

3 STIL

Slovarska razlaga v SSKJ se pri opredelitvi stila ne omejuje zgolj na jezikovni stil. Tega opredeljuje tipični izbor jezikovnih prvin v besedilu. Korošec (1998 : 8) stil členi na šest prvin: sistemski, postopkovni, teleološki vidik, na vidik prezentacije stila, besedilotvorni in sporočanješki vidik. Prvi vidik je sistemski in pojasni stil kot pojav vsebovan v jezikovnem sporočilu, ki se kaže v praktični rabi jezika in ne v jezikovnem sistemu. S postopkovnega vidika je stil skupek lastnosti jezikovnega sporočila, ki jih dosežemo s postopkom izbiranja danih sredstev iz jezika kot sistema. Stil se zato po besedah Korošca kaže na vseh ravneh besedila. S teleološkega vidika je stil odvisen od čisto določenega cilja posameznikovega sporočanja, saj je rezultat jezikovne dejavnosti, katere namen je sporočanje. Z vidika prezentacije se stil vedno kaže v besedilu, v pisno-vidni ali govorno-slušni obliki. Z besedilotvornega vidika je stil ena od konstitutivnih prvin besedila, ki se kaže s svojevrstno organizacijo jezikovnih prvin. Glede na sporočanješki vidik pa stil kot jezikovni pojav deluje le, če imata tako tvorec kakor tudi naslovnik isto vrednost koda.

Stil je torej izbor določenih jezikovnih ali drugih sredstev z namenom doseči točno določeni učinek. To raziskuje tudi Milosavljevič (2003 : 46), ko navaja Schleiermacherja, ki pod stilom razume predelavo jezika v skladu z edinstvenim načinom razumevanja predmeta, značilnega za nekega govorca. Z osebnim načinom kombiniranja govorec v jezik odtisne svojo individualnost. Ta pa se najbolje kaže ravno v komentarju, kjer je avtorju dovoljeno izražanje lastne osebnosti.

Če torej želimo govoriti o stilu, predpostavljamo, da obstaja več jezikovnih realizacij, med katerimi uporabnik jezika lahko izbira glede na učinek, ki ga želi doseči. Po besedah Heusingerja (1995: 60) se v stilu nikoli ne kaže zgolj individualna nota nekega avtorja, temveč v enaki meri izraža tudi njegov namen sporočanja. Še več: uporaba jezika je podrejena družbenim pričakovanjem, vezanim na tradicionalne besedilne vrste. Pri tem poudarja, da so svobodnemu oblikovanju besedil postavljene meje, ki jih določa vsakokratna uporaba jezika v različnih zvrsteh. Na kratko povzema lastnosti stila: »stil je skladen z besedilno vrsto, skladen s situacijo, posreduje pomen, je usmerjen k cilju in učinku, je kreativen (nosi individualni pečat). Je opisljiva značilnost besedila.«¹¹ (Heusinger, 1995: 63)

Stil torej ne nastane naključno, ampak je posledica zavestnega izbora. Uresničuje se z izborom jezikovnih sredstev, ki so naslovniku na voljo v danem jeziku, z aktualizacijo danih

¹¹ Prevod U.Ž.

sredstev in tudi z izborom kompozicijskih, vsebinskih in tematskih sredstev. Kaže se na vseh ravneh jezika in je odvisen od jezikovne spretnosti ubesedujočega, hkrati pa tudi od sposobnosti naslovnika, da sporočeno tako tudi dojame.

3.1 STILNO ZAZNAMOVANA JEZIKOVNA SREDSTVA

V jeziku lahko izbiramo med stilno nevtralnimi in stilno zaznamovanimi jezikovnimi sredstvi. Stilno zaznamovana sredstva svojo zaznamovanost prinašajo v sobesedilo in te izraze v jeziku vedno občutimo kot izstopajoče, zato imajo funkcijo doseganja določenega učinka, nikoli pa niso v knjižnem jeziku nevtralni. Stilno nezaznamovana jezikovna sredstva pa stilno zaznamovanost lahko pridobijo v konkretnem besedilu. Glede na izvor zaznamovanosti ločimo **inherentno** in **adherentno** zaznamovana jezikovna sredstva, kot jih poimenuje Olga Akhmanova (1976: 17). Kot inherentni lingvistični pojav opisuje tista jezikovna sredstva, ki na semantični ravni sicer označujejo isti predmet, pojav ali osebo in imajo torej skupni denotat, njihove konotacije pa so različne. Besede pes, cucek, kužek na primer označujejo isto žival, vendar imajo različne konotacije, saj osnovnemu pomenu dodajajo še neko dodatno vrednostno komponento. Poleg osnovnega pomena imajo torej še dodani pomen, ki je vedno prisoten. V nasprotju z inherentno konotacijo pa adherentna nastane šele v kombinaciji z drugimi jezikovnimi sredstvi. (Zgled glej v 3.1.1) Stilno nevtralna jezikovna sredstva torej v konkretnem besedilu lahko delujejo zaznamovano in tako pridobijo stilno vrednost, kadar jih prenesemo iz ene funkcijske zvrsti v drugo, v kateri niso značilni. Stilno zaznamovane prvine imenujemo stilemi in so v sporočilu vedno izstopajoče, ne glede na to, ali je njihova zaznamovanost inherentna ali adherentna. K stilno zaznamovanim jezikovnim sredstvom sodijo najrazličnejši stilemi; sem lahko uvrstimo vse, kar sodi med trope (npr. metafore, metonimije, sinekdohe), razne besedne igre, ironizme, neologizme in tako dalje (Korošec 1998: 13).

Ada Vidovič-Muha knjižni jezik razume kot skupek vzporedno živečih, enakovrednih stilov; noben stil ni kriterij za ocenjevanje drugega (Vidovič-Muha 1971 – 72, 178 – 179). Tako so uporabniku jezika na voljo številne realizacije jezika, ki jih izbira gleda na namen posredovanja sporočila. V SSKJ najdemo izrazna sredstva slovenskega knjižnega jezika, razčlenjena na pet skupin. Najobsežnejšo skupino, ki predstavlja kar 60 % vseh izraznih sredstev tvorijo nevtralna in stilno neoznačena sredstva. Ta sredstva lahko brez zadržkov kadarkoli uporabimo v jeziku. S stilno-plastnimi kvalifikatorji so označene besede, ki pripadajo dvema podskupinama. V prvo sodijo besede, ki so izrazito vezane na določen stil

knjižnega jezika (kvalifikatorji, ki označujejo te enote so: pisarniško, publicistično, biblijsko, pesniško in knjižno ter vzneseno). V drugo skupino pa sodijo besede, ki so vezane na neknjižne jezikovne sisteme pogovorni jezik in narečje (kvalifikatorji so: pogovorno, nižje pogovorno, narečno in žargonsko). Kot stilistična sredstva so uporabljane tudi besede, ki so čustveno obarvane same po sebi. Ekspresivni kvalifikatorji v slovarju zaznamujejo besede, ki izražajo čustveno prizadetost, ti kvalifikatorji so ekspresivno, slabšalno, nizko, evfemistično, ironično, ljubkovalno, šaljivo in vulgarno. Tvorcu besedila so na voljo tudi besede, v SSKJ označene s časovno-frekvenčnimi kvalifikatorji, in jih lahko uporablja kot stilna sredstva. Izrazno vrednost glede na čas določajo kvalifikatorji starinsko in zastarelo.

3.1.1 AVTOMATIZMI IN AKTUALIZMI

V poročevalstvu so se zaradi nenehnega ubesedovanja podobnih in ponavljajočih se okoliščin izoblikovale značilne besedne zveze, ki jih Korošec v Stilistiki poročevalstva (1998: 13) poimenuje **avtomatizmi**. Gre za besedne zveze tipa *Iz dobro obveščenih krogov se je izvedelo, da ...* in so značilni za poročevalska besedila in v teh opravljajo nevtralno nalogo. So nezaznamovana jezikovna sredstva in jih naslovnik v teh besedilih pričakuje in kot taka tudi razume. Gre za tipično stilotvorno sredstvo poročevalskih besedil, kjer delujejo nezaznamovano, če pa jih prenesemo v katero drugo funkcijsko zvrst, kjer niso tipični pa pridobijo zaznamovanost. Dular (1975: 209) te izraze imenuje publicizmi, med katerimi izpostavlja predvsem sklicevanje na agencijske in druge vire, navezovanje na konstitucijo, publicistično besedje, stereotipnost¹² in sistem naslovov, podnaslovov ter vmesnih naslovov. Drugi pol tej stilni prvini pa so **aktualizmi**. Kot že samo ime pove, gre za nekaj novega, posebnega in nenavadnega. Z aktualizacijo tvorec skuša vzpostaviti stik z naslovnikom in poskuša sprožiti njegov razumski in čustveni odziv (Korošec 1998: 17). Aktualizacija kaže na avtorjevo obvladovanje jezika in njegovo jezikovno ustvarjalnost, hkrati pa razkriva njegov osebni stil. Z aktualizacijo je v besedilu tvorec v besedilu navzoč, hkrati pa vanj vključuje tudi naslovnika. V komentarju je aktualizacija v vseh svojih oblikah (zaznamovana jezikovna sredstva, metafore, primere, metonimije in drugi stilemi) pričakovana. V tem delu bo raziskava osredotočena predvsem na to, koliko uspejo aktualizmi učinkovati na bralca in ali gre za avtorjevo izrecno vrednotenje ali le za besedno igro, z namenom zbuditi naslovnikovo pozornost. Pestrost jezikovnih uresničitvev daje avtorju možnost izbire, o kateri

¹² Stereotipe deli glede na njihovo slovnično sestavo na klišeje (enobesedna ali frazeološka jedra obrabljenih metaforičnih izrazov, avtomatizacije (pogosto uporabljane nemetafofične besedne zveze, včasih tudi celotne povedi) in obrazce(stavčne zveze, sestavljene po obrabljenih pravilih). (gl. Dular 1975) Zaradi jasnosti tu uporabljam preglednejšo Koroščevo delitev.

Kalin Golobova (2004: 710) pravi: »Moč jezika je torej v možnosti izbire, v vplivanju na naslovnika s konotacijami, ki so v aktualiziranem sredstvu dodane osnovnemu pomenu.« Aktualizmi se lahko pojavljajo v zelo širokem razponu aktualizacije, od aktualizacije s pomočjo ločila (interpunkcijski naslovi), obnovitve klišejev in vzorcev, do višje stopnje aktualizacije, ki jo tvorec doseže z uporabo najrazličnejših tropov. Poleg metafore in metonimije pogosto najdemo tudi druge figure, kot je oksimoron, litota, evfemizem, paronomazija, aposiopeza in apostrofa, perifraza in tako dalje. Ker so to značilne figure v leposlovju, v poročevalstvu toliko bolj pritegnejo bralčevo pozornost in jih zato najpogosteje opazimo ravno v naslovih, saj se ujemajo z njihovo pridobivalno funkcijo. Avtorji pogosto posegajo tudi po jezikovnih sredstvih, ki so v SSKJ označena s stilno-plastnimi kvalifikatorji, s čimer dosegajo večjo dramatičnost. Uporabo arhaizmov v publicistiki Korošec (1998: 17–28) ocenjuje kot »formalne okraske«. Enako ocenjuje tudi neologizme, za katere zaradi obstoja nevtralne besede ni prave poimenovalne potrebe. So izraziti aktualizmi in so v veliki meri besede narejene le za enkratno priložnost – t. i. hapaksi. Korošec (prav tam) navaja dve skupni značilnosti besed iz te skupine: »narejene so za rabo v čisto določenem sobesedilu, vendar ne zmeraj iz poimenovalne potrebe« in njihovo ekspresivno vrednost, saj so »slabšalne, ironične, vulgarne, šaljive ipd.« Večjo moč vrednotenja imajo frazemi, ki prav tako lahko delujejo kot izražanje stališč ali pa zgolj poživljajo besedilo. Med novejšimi poročevalskimi besedili Korošec opaza tudi porast vulgarizmov, ki seveda sodijo med aktualizme, kljub temu pa meni, da v poročevalstvu niso primerni in zanje ni potrebe.

V komentarju je torej pričakovano izrazito veliko število zaznamovanih besed in aktualizmov. V nemškem prostoru delitve na aktualizme in avtomatizme, kot jo podaja Korošec, ne poznajo. Nemški raziskovalec Lüger kot tipična jezikovna sredstva, ki jih najdemo v komentarju navaja (1995: 134): številne pridevnike (kot so *težko, lahko, pametno, slabo, močno, dobro, pozno itd.*), slikovite izraze, pogovorne fraze, frazeme in njihove modifikacije. Pri tem poudarja, da je pogostost pojavljanja teh izraznih sredstev, vsaj v primerjavi z informativnimi besedili, izstopajoča. Govori o t. i. delectarnem principu,¹³ ki ga presojevalna besedila uresničujejo. Gre za avtorjev trud, da bi pritegnil bralčevo pozornost in povečal privlačnost besedila. To sovпада z Koroščevo (1998 : 17) definicijo aktualizmov, s katerimi »tvorec skuša vzpostaviti stik z naslovnikom in poskuša sprožiti njegov razumski in čustveni odziv.« Heusinger (1995: 69) ugotavlja, da lahko o učinku stilemov sklepamo zgolj iz konkretnega besedila, predvsem pa je vedno subjektiven, čeprav pisec izhaja iz predpostavke,

¹³ das delectare-Prinzip

da bo nameravani učinek tako dojel tudi bralec. Kljub temu pa stil v določeni meri ocenjujemo tudi glede na njegov učinek. Heusinger (prav tam) govori o treh vidikih učinka stila. Prvi je privlačnost, ki izhaja iz oblikovnih značilnosti besedila (stilne figure, enkratne tvorbe besed, izvirna izbira besed, variacije izražanja, na kratko: izvirnost stila). Drugi vidik je razumljivost vsebine. Sodba o tem, ali je neko besedilo razumljivo ali ne, je lahko povsem subjektivna, vendar so načeloma razumljiva besedila jasna, imajo pregledno zgradbo stavkov, besedni izbor je ustrezen in nagovorjenemu bralcu razumljiv. Učinek pa se kaže tudi v pomenu stila. Heusinger (prav tam) govori o učinku poudarkov, okrepitev, omilitev, čustvenosti, stvarnosti, uradnosti, pa tudi distanciranosti oziroma naklonjenosti do bralca.

3.2 STILOTVORNI DEJAVNIKI

Pri nastajanju stila so ključnega pomena stilotvorni dejavniki, ki določajo izbiro jezikovnih sredstev in s tem tudi končni stil sporočila. Glede na izvor jih delimo na objektivne in subjektivne dejavnike. Objektivni dejavniki so tisti, ki izhajajo iz vsega, s čimer je tvorec besedila obkrožen in kar njegovo besedilo tvori in usmerja. Korošec (1998: 226) kot najmočnejši objektivni stilotvorni dejavnik v poročevalstvu navaja enake, podobne ali ponavljajoče se poročevalske in resničnostne okoliščine. Dular (1974: 42) objektivne stilotvorne dejavnike imenuje slogotvorni dejavniki in mednje uvršča inventar vseh izraznih sredstev vseh socialnih zvrsti slovenskega jezika, snovno neomejenost, naslovnika, čas in prostor sporočanja, zveze s svetom, zakonitosti slovstvenih zvrsti (žanrov), prenosnik (tisk, radio, televizija), trenutne okoliščine (naglica, tehnične možnosti tiskarne ipd.), notranjo jezikovno kontrolo, predvsem pa naloge publicistične dejavnosti – poročanje (informiranje javnosti, odsevanje družbenega dogajanja in razmer) ter vzgajanja in izobraževanje (oblikovanje javnega mnenja, agitacija za določeno smer dogajanja). Subjektivni stilotvorni dejavniki pa so tisti dejavniki, ki izhajajo iz tvorca besedila samega, tvorec nastopa kot subjekt oziroma individuum. Vsak posameznik oblikuje svoj individualni avtorski stil, ki se v publicističnih besedilih najmočnejše odraža ravno v presojevalnih žanrih, kot so komentar, glosa, kritika. Med subjektivne stilotvorne dejavnike po Dularju (1974: 42) sodijo: osebna kultura sodelujočih publicistov, kjer izpostavlja predvsem njihovo izobrazbo in umske, čustvene in hotenjske zmožnosti, načelna stališča glede pomembnosti jezikovne kulture, praktično obvladanje jezika, stik z drugimi funkcijskimi zvrstmi. Kot pomemben dejavnik navaja še socialno pripadnost avtorja in njegovo nazorsko naravnost ter osebno zavzetost za zadevo, o kateri se govori ali piše. Izpostavlja tudi morebitno dodatno intenco oziroma izrazito željo, da bi učinkoval strokovno, moderno ali domačnostno.

Objektivna stvarnost je močan dejavnik pri oblikovanju poročevalskih besedil. Korošec (1998: 228 – 233) vpliv objektivnih stilotvornih dejavnikov raziskuje na podlagi delitve na tri stopnje nastajanja besedil: stopnjo usmerjenosti, stopnjo načrtovanja in stopnjo oblikovanja. Pri tem poudarja, da so besedila, pri katerih bi moral tvorec skozi vse stopnje in posamezne korake, redka, saj odločitev na eni od faz vključuje ali izključuje katerega od nadaljnjih korakov. V tem diplomskem delu se bom osredotočila zgolj na žanr komentar, ki je stalna oblika sporočanja, kar pomeni, da »morajo pri nastajanju besedila prevladovati tisti koraki besedilotvornega algoritma, ki so *žanrotvorni*, da je besedilo to, kar je« (Korošec 1998: 230). Pri določanju posameznih objektivnih dejavnikov pri žanru komentar, bom uporabila stopnje in korake, ki jih predlaga Korošec v Stilistiki poročevalstva (1998: 231).

1. Stopnja usmerjenosti

Prvo stopnjo določa usmerjenost k cilju, tj. kaj mora biti doseženo. Gre za iz objektivnih zahtev izhajajoči cilj sporočanja. Za žanr komentar velja, da mora biti pisno besedilo v knjižnem jeziku. Gre za avtorski novinarski žanr, zato bo moral novinar avtorstvo izpričati z lastnim imenom. Komentar opisuje ozadje nekega dogodka, o katerem je javnost že obveščena, odgovarja na naslovnikova vprašanja, kako in zakaj se je nekaj zgodilo, je ažuren, saj prinaša pojasnilo o nekem dogodku, ki ga naslovnik sicer ne bi razumel (Košir, 1988: 63). Tej funkciji komentarja ustreza izbor dejstev, ki jih tvorec posreduje naslovniku, da pojasni ali ovrednoti dogodek. Povezana je s samim namenom besedila in zato pomembno vpliva na stil. Usmerjenost k okoliščini določa pogoje, pod katerimi nastaja besedilo, sem sodijo možnosti in omejitve, s katerimi se novinar srečuje. Okoliščine, ki določajo komentar, so naslednje: besedilo je namenjeno javnosti, ki ga bo sprejela kot znani časopisni žanr. Zunanja značilnost tega žanra je, da je posebej označeno in grafično ločeno od ostalih besedil. Dolžina je v veliki meri odvisna od avtorja samega, pričakovana pa so daljša besedila (od 400 do 800 besed). Naslovniki pričakujejo avtorjevo reakcijo na perečo problematiko, zato ima novinar, ki tvori besedilo, v mislih ves čas tudi naslovnika, ki mu je to besedilo namenjeno, oziroma kot pravi Koširjeva (1988), »naslovnik je v besedilu prisoten«. V žanru komentar igra ta dejavnik pomembno vlogo, saj mnenjska besedila v posameznem časopisu določajo, kateri ciljni publiki je neka publikacija namenjena oziroma kakšna je njena politična orientacija. To vpliva tako na samo vsebino kakor tudi na kompozicijo besedila. Naslovniki ne pričakujejo poročanja, temveč subjektivno mnenje oziroma oceno, ki pa mora biti utemeljena. Tretji korak predstavlja usmerjenost k rešitvi, kjer si novinar zastavlja naslednja vprašanja:

- a) Katero je prevladujoče sporočevalno hotenje in kaj mora določati sporočevalni načrt?
V komentarju je prevladujoče presojanje nad informiranjem, subjektivna ocena in vrednotenje nad poročanjem.
- b) Kateri sporočevalni postopek se bo uporabil kot določilni postopek?
- c) Katero vodilno misel, tj. katero temo je treba obdelati?
- d) Katere snovne možnosti, iz katerih se da opraviti izbor snovi, so na razpolago?
- e) Katera vrst besedila (žanr) pride v poštev?

Pri žanru komentar se odgovori na ta vprašanja v veliki meri prekrivajo s koraki na stopnji načrtovanja, zato jih bom podrobneje razčlenila tam.

2. Stopnja načrtovanja

Ta stopnja poteka v treh korakih: Izbor snovi, s čimer je določen predmet sporočanja. Sem sodi najdenje teme in utrditev vodilne misli. Kompleksnost, pomembnost in kontroverznost teme so dejavniki, ki vplivajo na celoten postopek ubeseditve. Pri komentarju se to še zlasti kaže pri razvijanju argumentacije in utemeljevanju posameznih trditev. Izbor postopka ubeseditve je drugi korak in je tesno povezan z določitvijo teme. V tem koraku novinar sprejema določene jezikovno stilistične odločitve (kako bo kaj povedano).

Tretji korak pa tvori izbor kompozicije, kjer določimo členitev besedila na posamezne enote. Komentar je daljše besedilo, ki zahteva logično in pregledno členitev besedila.

3. Stopnja oblikovanja

Tretja stopnja zajema samo uporabo jezika, gre za »posebno kodiranje glede na postopek in glede na funkcijske zvrsti« (Korošec 1998: 231).

Subjektivne stilotvorne dejavnike težje analiziramo, saj izhajajo iz tvorca besedila samega in je njihovo delovanje zapleten proces, ki poteka sočasno z nastajanjem besedila in v večji meri nezavedno.

- Intelektualna raven, izobrazba, zmožnost abstrakcije in logičnega mišljenja
- Obvladanje koda (govorna in pisna norma knjižnega jezika)

- Življenjska izkušnost, kulturna in družbena razgledanost
- Raven splošne in strokovne izobrazbe
- Poznavanje teme
- Umeščenost tvorca v določeno družbeno skupino in okolje
- Značajske in duševne lastnosti, trenutno psihično in fizično stanje ter pripravljenost do sporočanja
- Odnos do naslovnika
- Osebne nagnjenosti in navade
- Vpliv branja (citati, aforizmi, frazeologemi)

Tako subjektivni kot objektivni stilotvorni dejavniki sodelujejo v procesu vplivanja na nastanek besedila, pri tem gre za prepletanje obojih, zato zelo težko ugotovimo, zakaj točno je avtor izbral določeno kompozicijo, jezikovno sredstvo ali žanr.

4 ARGUMENTACIJA

Ker je argumentacija konstitutivne prvina komentarja, bom v svojo raziskavo aplicirala tudi Toulminov model argumentiranja, ki ga je sicer razvil predvsem na podlagi pravnih vprašanj, vendar je kljub temu uporaben tudi za analizo poročevalstva. Z analizo argumentov v posameznih komentarjih bom skušala ugotoviti, ali avtorji svoja mnenja podajajo utemeljeno, podprto z ustreznimi dejstvi in razlogi ali pa zgolj neizrecno vrednotijo in uporabljajo druge načine za prepričevanje bralca (psevdoimtimnost, postavljanje ogorčenih vprašanj, melodramatiziranje). Posledica komentatorjevega namena prepričati bralca o veljavnosti svojih izjav in sklepanj je argumentativna struktura besedila (Lüger 1995: 127). Gre za pogosto pojavljanje domnev, vrednotenj in utemeljitev v žanru komentar. Naslovnik mora biti pripravljen sprejeti predstavljeno mnenje. Da bi to dosegli, pisci presojevalnih besedil z utemeljitvami in razlagami skušajo pojasniti svoje mnenje tako, da postane sprejemljivo za bralca in odstraniti morebitne pridržke, ki jih ima naslovnik do stališča, predstavljenega v besedilu. Kot je bilo že poudarjeno, je eden od glavnih ciljev komentarja, prepričati bralca, da je mnenje, ki ga avtor zastopa, pravilno, zato je tudi pri argumentaciji tega mnenja veliko pozornosti posvečene ciljem, ki jih tisti, ki argumentira, želi doseči. Na zgradbo presojevalnih besedil torej vplivajo mogoči neizrečeni ugovori naslovnika, ki jih pisec besedila vnaprej predvideva, še posebej kadar je obravnavana zadeva sporna ali kontroverzna. To pojasnjuje tudi Van Eemeren (Van Eemeren et. al 1996: 5): »Argumentacija je dejavnost razuma – jezikovna in družbena – katere namen je večanje (ali zmanjševanje) sprejemljivosti kontroverznega stališča za poslušalca oziroma bralca, in sicer s predstavitvijo konstelacij propozicij, katerih namen je upravičiti (ali zavrniti) stališče pred razumnim razsodnikom.« Argumentacija v komentarju je torej bistvenega pomena, saj se, kot to ugotavlja Mitja Čepič v svojem diplomskem delu, »mnenje v komentarju lahko poda samo z argumentacijo« (Čepič 2002: 5).

Za rekonstrukcijo sklepanja se Lüger naslanja na Aristotela in ponuja klasično shemo – silogizem. Tvorita ga dve premisi: splošno veljavna premisa (*propositio major*) in konkretna podpremissa (*propositio minor*) ter sklep (*conclusio*). Primer silogizma:

1. premisa: Proti diktaturam moramo ukrepati.

2. premisa: V Iraku vlada diktatura.

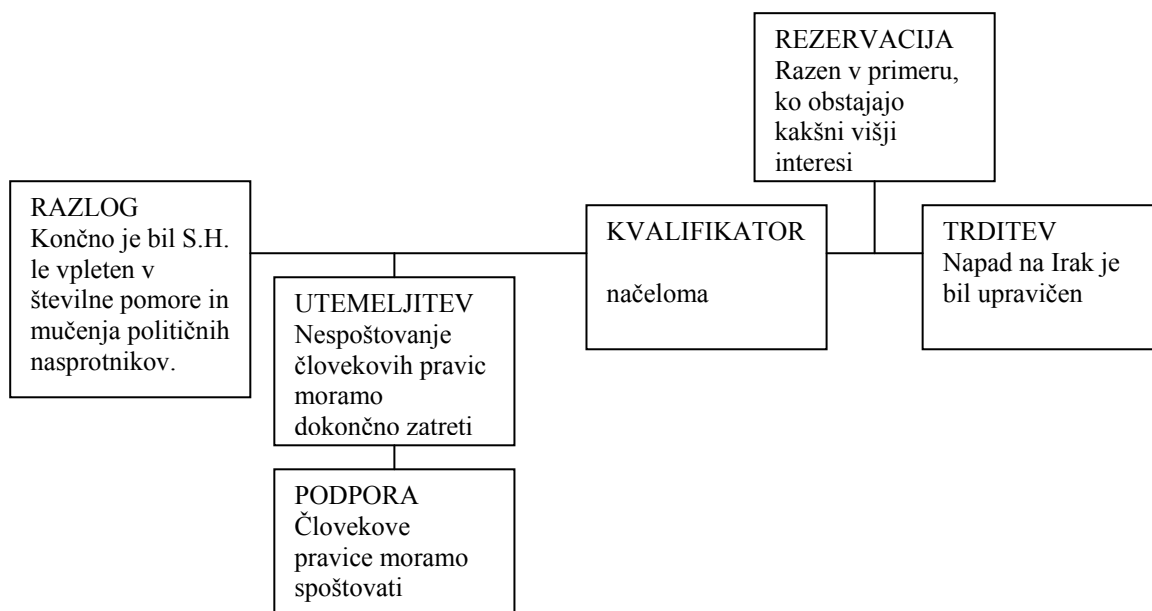
Sklep: Proti Iraku moramo ukrepati.

Tako Lüger (1995) kot tudi Čepič (2002) pa ugotavljata, da argumentacija v publicističnih besedilih ne sledi vedno strogim zakonom logičnega izpeljevanja s pomočjo silogizma. Za analizo argumentacije je primernejši Toulminov model argumentacije, ki ga predstavlja v svojem delu *Uses of argument* (1974). Toulmin se namreč sprašuje, ali je sploh mogoče argument posplošiti v zgolj dve premisi in zaključek, saj se pri svojem raziskovanju opira na primere iz vsakdanjega življenja, kjer ne moremo tako ostro ločiti dveh premis, kot to počne klasična logika. Toulminov model povzemam po diplomskem delu Mitja Čepiča *Argumentacija v novinarskem komentarju* (2002: 33–39).

Sledeč modelu najprej postavimo neko trditev (*claim*) oziroma sklep, ki ga skušamo veljavno zagovarjati. Da svojo trditev utemeljimo, moramo podati ustrezne razloge (*reasons*), ki nas navajajo k tej trditvi. Zagovornik trditve mora predstaviti vsaj minimalne razloge v obliki začetnega nabora neizpodbitnih dejstev. Zahteva bralca po razlogih ni zahteva po neki splošni teoriji, temveč želi razloge videti kot konkretna dejstva ob konkretnem primeru.

Naslednji korak argumentacije je utemeljitev (*warrant*), ki je splošna hipotetična izjava s katero pokažemo, da je korak od razlogov, ki smo jih navedli, do naše trditve upravičen in tudi zakaj je tako (Van Eemeren v Čepič 1996: 145). Odnos med trditvijo (T), razlogi (R) in utemeljitvijo (U) lahko na kratko povzamemo tako: če je R, potem je T, ker je U. Relevantnost utemeljitve in njeno zanesljivost lahko zagovornik še dodatno podkrepi s podporo. Običajno gre za splošno veljavno in sprejeto dejstvo, ki pa ni nujno izrecno izpostavljeno.

Sklepa avtor ne formulira kot splošno veljavno trditev, ampak s kvalifikatorji (*qualifier*) omeji veljavnost argumenta in spremeni verjetnost sklepanja v večjo ali manjšo stopnjo. Taki kvalifikatorji so: *gotovo, nujno, predvidoma, prav verjetno, kakor kaže evidenca, kolikor vemo, zelo verjetno, zelo mogoče, očitno, verjetno, tako se zdi* in še številni drugi. Pojasniti moramo torej, koliko je naša trditev veljavna. Da bi se avtor pred možnimi ugovori še dodatno zaščitil, poda še rezervacijo, kjer našteje tiste okoliščine, ob katerih njegova trditev ne velja. Vsi ti elementi sestavljajo tako shemo argumenta (glej sliko 4.1):

Slika 4.1: Shema argumenta po Toulminu

Vir: Čepič, Mitja (2002): *Argumentacija v novinarskem komentarju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Napad na Irak je načeloma upravičen (T). Končno je bil Saddam Husein le vpleten v številne pomore in mučenja političnih nasprotnikov (R), in to obliko nespoštovanja človekovih pravic moramo dokončno zatreti (U).

Toulmin (Toulmin v Čepič 2002: 39) poudarja, da se argumenti v komentarju ne pojavljajo samo posamično, ampak tudi, če ne celo predvsem, v obliki verig med seboj povezanih argumentov. Tipičen primer take verige je, da trditev iz enega argumenta v drugem uporabimo kot razlog. Poleg tega niti ni nujno, da se argumenti pojavljajo z vsemi elementi, ampak se v kompleksnih besedilih pogosto uresničujejo le z osnovnimi sestavnimi deli: trditev, razlogi in utemeljitev. Zgoraj prikazano shemo Lüger (1995: 128) dopolnjuje še z enim elementom, in sicer z navedbo cilja oziroma namena obravnavanega dejanja. Tako avtor lahko še dodatno utrdi bralčevo prepričanje, da je neko dejanje potrebno in upravičeno ter nakaže možno rešitev situacije.

Osrednjo tezo oziroma trditev v komentarju Lüger (prav tam) vidi kot dominantno jezikovno dejanje. Upravičevanja, razlogi in utemeljitve so del podporne jezikovne uresničitve, ki na različnih ravneh podpira sporno veljavnost trditve. Na ta način je možnost, da bo bralec sprejel mnenje za svoje, večja. Poleg tega utemeljevanje trditve v komentarju pogosto preide v predloge za nadaljnje ravnanje in možne boljše rešitve. Pri tem načeloma ne gre za pozivanje, čeprav so vplivajska in apelna jezikovna sredstva tudi prisotna (gl. Kalin Golob,

2003). V večini primerov gre za avtorjeva premišljevanja in spodbude, ki bi lahko prispevale k rešitvi neke situacije.

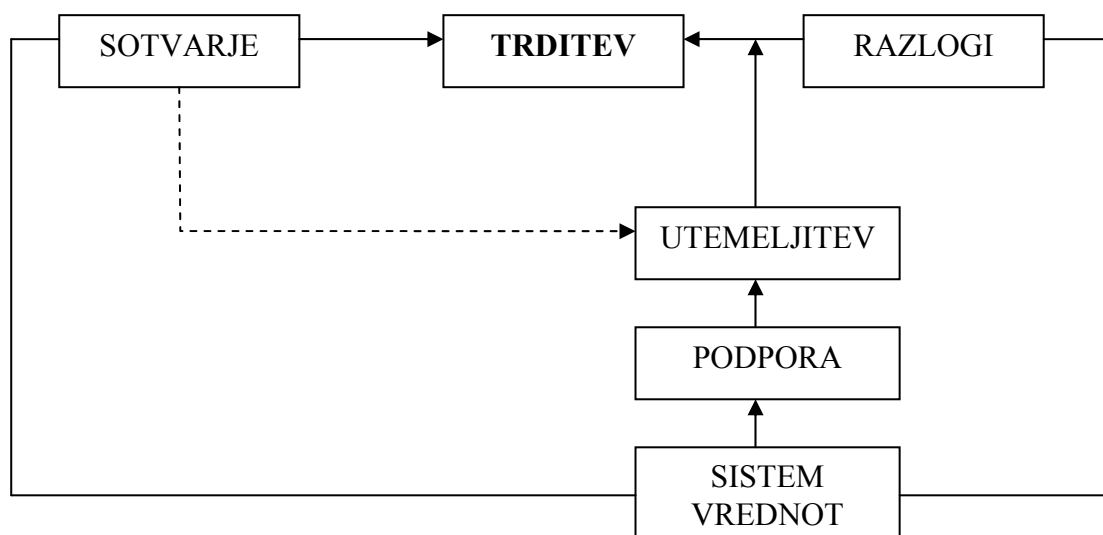
K dobri argumentaciji sodi tudi čim boljše poznavanje nasprotnega stališča. Če avtor predvideva nasprotnikove argumente, jih lahko že vnaprej zavrne kot neveljavne in tako okrepi svoje stališče. Lüger (1995: 132) navajanje nasprotnikovega stališča imenuje »dvostranska argumentacija« in meni, da gre za alternativno možnost argumentiranja. Vsekakor pa velja omeniti, da pri navajanju nasprotnih argumentov v komentarju velja enako pravilo kot pri navajanju dejstev: navedeni so zgolj tisti, ki predstavljeno tezo še dodatno podpirajo.

Toulmin svojega modela ni razvil za analizo celotnih besedil, temveč ga je apliciral zgolj na posamezne stavke. Zato so nekateri avtorji njegov model razširili in prilagodili, tako da je primeren tudi za analizo daljših besedil. Brinker (1988: 70–76) poudarja, da je pri analizi argumentacije v komentarju težavno tudi to, da posameznih segmentov komentarja ne moremo kar avtomatično pripisati posameznim kategorijam argumentativne sheme, ki jo predlaga Toulmin. Pozorni moramo biti na dejstvo, da utemeljitve in podpore razlogov v večini primerov niso eksplicitno izražene. So pa že vključene v samo trditev, saj gre za neka splošno sprejeta pravila in vrednote, za katere pisec verjame, da so skupne tudi bralcem in da jih bodo ti zato sprejeli kot samoumevne. Brinker (prav tam) zato uvaja še eno kategorijo, ki je pravzaprav enaka Toulminovi podpori in jo imenuje »baza vrednot«.¹⁴ Gre za »s konsenzom predviden sistem vrednot, ki veljajo v neki družbi«. (Brinker 1988: 70–76) Pri tem poudarja, da baza vrednot ni le zamenjava za podporo, temveč na njej temelji celotna argumentacija. Ker gre za družbeni konsenz in naj bralci o teh vrednotah ne bi dvomili, jih pisec ne utemeljuje niti izrecno ne izpostavlja – so torej samoumevne.

Kot že rečeno, Toulminov model ni bil razvit za analizo daljših strnjenih besedil, zato Brinker (prav tam) uvaja še kategorijo sotvarje,¹⁵ ki vključi trditev in razloge v določen kontekst. V tem segmentu lahko pisec opiše ozadje nekega dogajanja, povzame zgodovinski potek dogodkov ali kako drugače »vpne« vidik, ki ga predstavlja v komentarju v širši kontekst. Posredovanje med poročilom in komentarjem pa ni edina funkcija te kategorije. Ta del besedila ni zajet v ožjo zgradbo argumenta, vendar z osvetlitvijo dogodkov pridobi funkcijo podpiranja argumenta. Brinker zato za analizi argumenta predlaga naslednjo shemo (glej sliko 4.2):

¹⁴ Wertbasis

¹⁵ Einbettung

Slika 4.2: Shema analize argumentativnega besedila

Vir: Brinker, Klaus (1988): *Linguistische Textanalyse: eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Berlin: Schmidt.

S pomočjo te sheme lahko v analizo zajamemo vse dele besedila in ne le tiste, ki predstavljajo posamezne kategorije argumenta.

5 ANALIZA ARGUMENTIRANJA V KOMENTARJIH DELA IN SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

V prvem delu sem predstavila osnovne značilnosti in zakonitosti komentarja kot presojevalnega žanra poročevalskih besedil. Pokazala sem, kakšno vlogo ima argumentacija v tem žanru in kako vpliva na oblikovanje besedila. Opisala sem tudi stilna sredstva, značilna za ta žanr in dejavnike, ki vplivajo na njihov nastanek. V tem delu diplomskega dela bom predstavila konkretne primere in ugotovitve empirične analize komentarjev Dela in Süddeutsche Zeitung. Podrobneje bom razčlenila po osem komentarjev iz posameznega dnevnika, ki se časovno in vsebinsko ujemajo in v parih komentirajo isti dogodek oziroma dogajanje. Na ta način bom lažje primerjala način argumentiranja in jezikovni stil, ki ga je avtor uporabil pri tvorjenju besedila.

Na podlagi analize gradiva bom skušala potrditi ali ovreči hipotezo, da je argumentacija eden od ključnih elementov komentarja. Podrobneje bom analizirala trditve piscev in strukturo argumentiranja, ki te trditve podpira. Za analizo sem izbrala analitično-sintetično metodo. Izbrane komentarje bom najprej z analizo razčlenila na posamezne prvine in jih preučila, nato pa bom s sintezo ugotavljala splošne značilnosti komentarjev. Izbrana besedila bom s pomočjo te metode preučevala na dveh ravneh. Osredotočila se bom na raven argumentacije in raven uporabe jezikovnih sredstev. Komentar bom najprej razčlenila tako, da bom izluščila posamezne kategorije argumentacije. Strukturo argumentacije bom ponazorila s pomočjo Toulminovega modela argumentacije, razširjenega s predlogi Lügerja (gl. Lüger 1995) in Brinkerja (gl. Brinker 1988). V vsakem komentarju bom najprej iskala trditve, saj je prvi kriterij analize čim bolj jasno izraženo stališče avtorja, zato bom najprej raziskovala število postavljenih trditev v komentarju. Drugi kriterij v tem sklopu predstavlja struktura argumentacije: raziskovala bom število argumentov, s katerimi avtorji utemeljujejo svojo trditev ter pojavljanje eksplicitnih utemeljitev in podpor. Ob tem bom iskala tudi kvalifikatorje in rezervacije, s katerimi avtor relativira svojo trditev. Ugotavljala bom tudi veljavnost argumentov, in ali stilno zaznamovane prvine nadomeščajo veljavne argumente. Te se kažejo v uporabi čustvenih jezikovnih izrazov, patetičnega jezika, komercialno-oglaševalskega in afirmativnega jezika (Lüger 1995: 20).

5.1 TRDITVE V KOMENTARJIH DELA

Kot sem že pokazala v enem od prejšnjih poglavij, je trditev osrednji del vsakega komentarja. Argumentacija pa tvori skelet, okrog katerega z jezikovnimi sredstvi nastaja besedilo (Brinker, 1988: 70). Zato je tako pomembno, da avtor svoje stališče do obravnavne vsebine oblikuje v trditev na tak način, da je bralcu razumljivo in predstavlja središčno misel. V analiziranih komentarjih sem zasledila več različnih načinov, kako avtorji postavljajo trditve in kako jih umestijo v samo argumentacijo.

V komentarjih Dela osnovna trditev ni izpostavljena v naslovu oziroma podnaslovu, prav tako je običajno ne najdemo v samem besedilnem nastopu na začetku besedila. S pomočjo jezikovnih indikatorjev jo mora bralec izluščiti sam. Pisci komentarjev Dela običajno ne zagovarjajo le ene teze, ampak jih v besedilu nanizajo več in argumentirajo vsako posebej. Primer argumentacije, kjer avtor uporabi eno samo središčno trditev, je komentar *Blairov sindrom* (glej prilogo A). V komentarju, ki je vzporeden nemškemu *Panik auf der Titanic*, namreč lahko razberemo avtorjev odnos do vsebine že v samem naslovu. Duhovitost naslova izhaja iz obnovitve vzorca medicinskega izraza sindrom, kar pomeni skupek simptomov, značilnih za določeno bolezen. Obnovitev vzorca poteka na način Downov sindrom: Blairov sindrom. Obnovljena je torej le ena prvina, tako da je zamenjano lastno ime. Bralec brez težav prepozna stalno besedno zvezo, ki spada v medicinsko terminologijo, zato naslov deluje opazno in razkriva avtorjev negativen odnos do dogajanja, kljub temu pa bralec še ne more izluščiti trditve, ki jo avtor zagovarja. Ta se skriva v retoričnem vprašanju na samem začetku besedila: *Tony Blair, kdaj boš zapustil Downing Street?* Blairov odstop je torej le še vprašanje časa. Hkrati v samem besedilu avtor podaja še eno trditev oziroma predvidevanje, in sicer, da utegne biti Blairov naslednik David Cameron, predsednik konzervativne stranke. To trditev avtor ustrezno argumentira, hkrati pa z njo podpira tudi svojo prvo tezo, namreč da je Blairov odstop zgolj vprašanje časa.

Kadar avtorji postavijo več trditev, to zamegli jasno strukturo argumentacije, saj vsaka od trditev zahteva svojo argumentacijsko strukturo. Ob koncu takega besedila bralcu običajno ni povsem jasno, kakšno stališče zastopa avtor, saj je struktura preveč razdrobljena. Kar v petih analiziranih komentarjih Dela avtorji postavljajo tri trditve ali celo več. Tak primer je besedilo *Klubska pravila* (glej prilogo C), kjer najdemo kar štiri trditve. To število je za ta žanr visoko, trditev pa avtor ne podaja v obliki verige, kjer bi ena podpirala drugo, ampak so vsebinsko povsem samostojne, zato bralec težko izlušči smisel besedila. Svojega stališča avtor nikjer v

komentarju eksplicitno ne izrazi, tako da lahko bralec le ugiba, ali je pravilno razumel besedilo. V komentarju hkrati izpostavlja več vidikov, povezanih s širitvijo Evropske unije. Tako v enem samem komentarju, ki se sicer odziva na odlog vstopa Romunije in Bolgarije v Unijo, najprej razloži, zakaj je prišlo do odloga, pojasni, da so pravila, ki jih morajo izpolnjevati kandidatke, nujna in nameni nekaj besed tudi prihodnjim širitvam. Osrednji del komentarja pa tvori vprašanje, zakaj so stroga merila, ki jih morajo kandidatke izpolnjevati nujna in ali so sploh učinkovita. Kakšen je odnos avtorja do odloga vstopa obeh kandidat v Evropsko unijo, ni povsem jasno, saj avtor na začetku besedila ne pove svojega mnenja, ampak navaja besede predsednika evropske komisije: »*Klubska pravila je treba upoštevati.*« Avtor se s temi besedami očitno strinja. Bralec tako lahko zgolj iz navedka izlušči avtorjevo mnenje.

Zdi se, da so skrita in nejasno izražena stališča stalnica v komentarjih Dela. V komentarju *Več kot le Turčija* (glej prilogo Č) je dokaj težko izluščiti, kaj avtor pravzaprav zagovarja, ker v večji meri le razlaga in pojasnjuje že znana dejstva, ki so bila objavljena v poročilu. Trditev v tem komentarju ni jasno oblikovana, lahko celo trdimo, da prave središčne teze, okoli katere bi gradil argumentacijo, avtor sploh ne postavi. Besedilo tako ne izpolnjuje enega od ključnih pogojev, da bi ga uvrščali v žanr komentar, in bolj spominja na informativni žanr. Prva trditev, za katero lahko sklepamo, da izraža avtorjevo mnenje je: »*V igri je namreč veliko več kot to, kdaj bo Turčija res lahko stopila v Unijo.*« To trditev avtor argumentira z dvema razlogoma, prvič, da v tem trenutku ni jasno, niti kakšen bo njen položaj v Uniji, in drugič, da Evropa postavlja Turčiji nekaj zahtevnih mejnikov. V besedilu nato avtor našteje te reforme in pojasni, zakaj bodo za Turčijo predstavljale zahteven korak. V komentarju najdemo še eno trditev, ki morda nakazuje avtorjevo stališče, in sicer, da bo treba vnovič premisliti tudi o že nekoliko dvomljivih gospodarskih sankcijah proti severnemu, turškemu delu otoka. To avtor argumentira z dejstvom, da Turčija odpravo transportnih omejitev pogojuje ravno z odpravo omenjenih sankcij.

Trditev lahko avtorji oblikujejo na različne načine. Svoje mnenje lahko izrazijo tudi z dobesednim navedkom kake znane osebe, ki je v svojih besedah izrazilo kritična ali izvirna. Tak način je seveda lahko zelo uspešen, saj taka trditev v sebi že nosi težo avtoritete, ki jo je izrekla, in se avtor tako lahko izogne podajanju argumentov. Med komentarji Dela sem analizirala tudi komentar *Na svidenje 2009* (glej prilogo D), ki izstopa ravno zato, ker avtor trditve pravzaprav povzema po drugih govoricah. Izpostavljene so štiri različne trditve, ki problematiko evropske ustave osvetljujejo iz različnih zornih kotov. Uporaba dobesednih

navedkov postane moteča, ko ugotovimo, da avtor svojega stališča nikoli ne izrazi s svojimi besedami, ampak ga skriva za izjavami, ki jih navaja v komentarju. Prvi dve trditvi sta tako pravzaprav izjavi pomembnih državnikov. V besedilu nikjer izrecno ne zapiše, kakšen je njegov odnos do obravnavane vsebine, kljub temu pa je iz izbora izjav, ki jih uporabi v besedilu, mogoče sklepati, kakšno stališče zastopa. Prva trditev, ki jo avtor postavi, je, da bi morala nova pogodba ohraniti elemente ustave, vendar pa naj se ne bi tako imenovala. V trditev avtor vključuje le dele govora predsednika evropske komisije Barosse. Druga trditev, ki jo zagovarja avtor, je v celoti izpisan dobesečni navedek Joseja Manuela Barrosa: »Francija je problem povzročila, zato ga mora tudi razrešiti.« V tretjem delu komentarja se avtor sprašuje, ali izhod iz ustavne krize sploh obstaja. Svojega dvoma eksplicitno ne izrazi, je pa razviden iz besedila. Zadnja ugotovitev je, da je natančna časovnica, po kateri naj bi Nemčija že do junija 2007 pripravila poročilo o razpravah in raziskala možne rešitve, povsem neobvezujoča in dejansko prazna. Ta trditev je torej nekakšen sklep avtorjevega razmišljanja, ki je utemeljena z že prej navedenim razlogom in z besedami britanske zunanje ministrice Margaret Beckett: »O načinu, kako naprej ni bilo soglasja.«

Po številu postavljeni trditev izstopa komentar *Nič ni več tako, kot je bilo* (glej prilogo F). V komentarju je pet trditev, ki jih ne moremo povezati v eno vodilno misel. To besedilo je zato v nasprotju s hipotezo, ki jo zagovarjam, namreč da ima dober komentar eno samo trditev, z močno razvejano argumentacijo, ki to stališče podpira. Tudi v tako razdrobljeni strukturi komentarja *Nič ni več tako, kot je bilo* še vedno zasledimo rdečo nit, v tem primeru je to kritika politike mednarodnih sil. Trditve so razporejene tako, da vsaka nova trditev izhaja iz prejšnje in tako razvijajo besedilo. V tabeli vidimo, da v komentarjih Dela avtorji svoja stališča oblikujejo zelo različno. Svojih besedil večinoma ne tvorijo okoli ene osrednje misli, ampak je teh lahko tudi več (gl. tabelo 5.1.1).

KOMENTAR	ŠTEVILO TRDITEV
Blairov sindrom	2
Češka znamenja časa	3
Klubska pravila	4
Več kot le Turčija	2
Na svidenje leta 2009	4
Na robu roba	1
Nič več ni tako, kot je bilo	5
V družbi boga	3

Tabela 5.1.1: Število trditev v komentarjih Dela

5.2 TRDITVE V KOMENTARJIH SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

Primerjava slovenskih in nemških besedil pokaže, da so največje razlike med komentarji ravno pri načinu izražanja stališč in oblikovanja jasnih trditev. Nemški komentarji so namreč na ravni strukture veliko bolj enotni in sledijo enakim načelom. Trditev običajno najdemo zapisano že v podnaslovu. V polovici analiziranih primerov avtor razčlenjuje samo eno trditev, v ostalih komentarjih pa sta trditvi dve, pri čemer ena vedno podpira drugo (gl. tabelo 5.2.1).

KOMENTAR	ŠTEVILO TRDITEV
Panic auf der Titanic	1
Gemeinsam gegen die Blamage	1
Das Tschechische Patt	2
Zyprische Verhinderer	1
Zaudern und Zögern	2
Im Schatten der Eskalation	2
Israels weiches Ziel	1
Wut statt Blumen	2

Tabela 5.2.1: Število trditev v Süddeutsche Zeitung

Avtor komentarja *Panik auf der Titanic*¹⁶ (glej prilogo H), ki je vzporeden komentarju v slovenskem dnevniku Delo, gradi na eni sami trditvi, ki jo v besedilu sistematično argumentira. Trditev »Britanski predsednik vlade Tony Blair zaman išče rešitev v hektičnem preoblikovanju vlade,« je vsebinsko blizu trditvi, ki jo zagovarja Mitja Meršol v komentarju Blairov sindrom. Trditev je zapisana v podnaslovu in bralca takoj seznani s stališčem avtorja, da so vsi ukrepi, ki jih sprejema premier Tony Blair, zaman. Avtorjevo stališče do dogajanja pa lahko začutimo tudi v samem naslovu *Panik auf der Titanic*, saj že z izrazom panika vrednoti dogajanje.

Tudi avtor komentarja *Gemeinsam gegen die Blamage*¹⁷ (glej prilogo I) svoje besedilo gradi okoli ene same trditve. Znotraj argumentacije pa uporabi tudi verige trditev, ki podpirajo njegovo osnovno misel, da se državama pristopnicama ni treba bati blamaže, ki bi jo prinesel zamik njunega pristopa, saj zamika ne bo. Drugi dve trditvi delujeta kot utemeljitvi znotraj

¹⁶ Panika na Titaniku

¹⁷ Skupaj proti blamaži

argumentacije in struktura tako ohrani obliko piramide. Prva podporna trditev pravi, da boj proti korupciji najbolj koristi državljanom Romunije in Bolgarije. Druga pa, da bi zamik pristopa državljani Romunije in Bolgarije občutili kot poniževalen.

Od večine komentarjev v nemškem časniku *Süddeutsche Zeitung* se nekoliko razlikuje struktura komentarja *Zaudern und Zögern*¹⁸ (glej prilogo L). Tu bralec avtorjevega stališča ne more razbrati zgolj iz podnaslova, ki pravi: »*Der EU-Gipfel kann sich nicht dazu durchringen, die Verfassungskrise schneller zu beenden.*«¹⁹ Kljub temu pa izbrana jezikovna sredstva v samem stališčnem naslovu izražajo, kaj si avtor misli o težavah Evropske unije. Znotraj besedila lahko izluščimo dve poglavitni tezi. Prvič, da je upanje, da bo Unija ustavo ali ustavno pogodbo dobila do leta 2009, izgubljeno. Druga trditev pa je tej podrejena in pravi, da predolgo trajanje ustavne krize škodi Uniji. Obe skupaj pa izražata to, kar je avtor napovedal v samem naslovu, gre torej zgolj za obotavljanje in omahovanje.

Naslednji zgled kaže, da prva trditev, ki jo avtor postavi, ni vedno osrednja. V komentarju *Im Schatten der Eskalation*²⁰ (glej prilogo M) prva trditev služi kot uvod drugi, ki predstavlja glavo avtorjevo misel. Avtor namreč razmišlja, da bi sporazum med Fatahom in Hamasom lahko vodil k rešitvi krize na Bližnjem vzhodu in svoje mnenje tudi argumentira s tem, da pojasni, da je ta sporazum hkrati tudi posredno priznanje Izraela kot države. Potem ko tako predstavi potencial in pomen tega nepričakovanega sporazuma med dvema silama v Palestini, z naslednjo trditvijo izrazi predvsem svoj dvom, da bo dokument sploh dosegel svoj namen. Svojo drugo trditev, da sporazum še ne prinaša upanja na mir na Bližnjem vzhodu, izrazi v obliki retoričnega vprašanja. S pomočjo retorične figure tako še podčrta dejstvo, da podpis sporazuma še ni zagotovilo za mir: »*Grund zur Friedenshoffnung also, obwohl die Bewaffneten auf beiden Seiten zum Angriff bereitstehen?*«²¹

5.3 ARGUMENTACIJA V KOMENTARJIH DELA

Že v prejšnjem poglavju sem pokazala, da na argumentacijo in zgradbo besedila najbolj vpliva ravno trditev. Kot smo videli, avtorji časnika *Delo* svoje trditve postavljajo zelo različno, število trditev niha, prav tako se zelo razlikujejo v jasnosti svojih stališč. Temu sledi tudi način argumentiranja, ki se od avtorja do avtorja zelo razlikuje. Komentar *Blairov sindrom* ima le eno osnovno tezo, čemur sledi tudi pregledna in logična argumentacija.

¹⁸ Obotavljanje in omahovanje

¹⁹ Vrh Evropske Unije se ne more pripraviti do tega, da bi čim prej zaključil ustavno krizo.

²⁰ V senci eskalacije

²¹ Ali torej obstaja razlog za upanje na mir, kljub temu da na obeh straneh oborožene sile čakajo na napad?

Trditev, da je Blairov odstop le še vprašanje časa, podpirajo štirje razlogi, pri čemer je četrti hkrati tudi del druge podrejene trditve, ki pa je vključena v argumentiranje osnovne teze (glej prilogo A). Prvi razlog, ki pojasnjuje, zakaj bo Blair najverjetneje kmalu odstopil, pravi, da nasprotniki Blairove vlade počasi razkrivajo laburistične afere. To avtor natančneje utemelji z navajanjem dveh hujših afer, ki zmanjšujejo ugled stranki. Vse skupaj še dodatno podpre z ugotovitvijo, za katero meni, da je splošno sprejeta tudi med njegovimi bralci: »*Imeti najboljšo plačo ni pohvalna ampak sinisterska oznaka.*«

Še močnejši razlog, s katerim podpira svojo trditev, je dejstvo, da se je laburistična stranka zelo slabo odrezala na volitvah v spodnji dom. Povezava med razlogom in trditvijo je okrepljena z opisovanjem vzdušja znotraj stranke, kjer prav tako zahtevajo Blairov odstop. Tretji razlog, da Blaira pretresa »*Pahorski sindrom*«, ni veljavno dejstvo, zato tudi ne moremo govoriti o veljavnem razlogu, kljub temu pa s svojo duhovitostjo uspešno prepričuje bralca v pravilnost avtorjevega mnenja. Poleg tega je že v nadaljevanju utemeljen z ustreznimi dejstvi, tako da bralec razume za kakšen *sindrom* gre. Hkrati pa je z jezikovnimi sredstvi še dodatno intenziviran. Vsi trije razlogi so tudi v besedilu eksplicitno utemeljeni. Bralcu se torej ni treba naslanjati na neizrečene, a samoumevne utemeljitve, saj so te navedene in s podporo še dodatno potrjene že v samem besedilu. Argumenti si v besedilu sledijo po vrsti, brez vmesnih prekinitev in tako intenzivirajo občutek, da je Blairov odstop res neizbežen. Avtor svoje argumente navaja od najšibkejšega proti najmočnejšemu, kot zadnji argument pa postavi novo trditev, da utegne biti naslednik na premierjevem stolčku David Cameron, vodja konzervativne stranke. Z novo trditvijo tako postavi najmočnejši argument v naboru argumentov in tako skuša prepričati bralca v svoj prav. S kvalifikatorjem *utegne* je druga trditev nekoliko omiljena, s čimer se avtor izogne prenaglemu razsojanju.

Nasprotno komentar *Češka znamenja časa* (glej prilogo B), v katerem najdemo kar tri ločene trditve, nima močno razvejane argumentacije. Če smo v komentarju Blairov sindrom lahko opazovali trdno zgrajeno strukturo, v kateri avtor z razvijanjem argumentov postopoma dokazuje svojo tezo, v tem komentarju med posameznimi deli ni prave kohezije. Vsaki izmed trditev avtor doda nekaj razlogov, ki pa nimajo prave prepričevalne moči, ampak trditve bolj pojasnjujejo kot utemeljujejo. Prva trditev je argumentirana s tremi razlogi: s programoma obeh nasprotnih strank, z volilnim rezultatom in z mnenjem avtoritete na tem področju, ki pravi, da je bil tak rezultat pričakovan. Noben od treh razlogov nima eksplicitno navedene utemeljitve, niti je ob sebi ne potrebuje, da bi potrdil svojo veljavnost. Prvi razlog je navajanje različnih programskih točk, s pomočjo katerih naj bi bralec razumel, da imata obe stranki v

programu kaj, kar volivci želijo, hkrati pa se ne strinjajo s celotnim programom. Drugi razlog je preverljivo dejstvo, ki ga ni potrebno utemeljevati. V tretjem primeru pa avtor navaja trditev analitika iz Prage in ob tem pričakuje, da bosta ime in funkcija sogovornika dovolj, da bralce prepriča.

Že na prvi pogled ima zelo zapleteno strukturo argumentacije komentar *Klubska pravila* (glej prilogo C). Avtor postavi kar štiri trditve, med katerimi ne moremo nobene izpostaviti kot vodilno misel. Analizo otežuje dejstvo, da razlogi, ki jih avtor navaja niti niso pravi razlogi, kot jih definira Brinker (Brinker, 1988: 69), ampak so nove trditve, zaradi česar nastajajo verige. Zadnji člen v verigi deluje kot argument prve trditve in tako avtor uspešno sklene krog dokazovanja svojega stališča. Besedilo je vsebinsko razdeljeno na dva dela. V prvem avtor razloži, zakaj je prišlo do odloga vstopa Bolgarije in Romunije v Evropsko unijo. V drugem pa vprašanje širjenja aplicira še na Turčijo in druge države, ki se želijo vključiti v povezavo. Pri prvih treh trditvah avtor navaja tudi razlog in utemeljitev, četrta pa je del verige, ki jo podpirajo prej navedene trditve. Tudi druga trditev je del verige argumentov, saj predstavlja enega od razlogov, ki podpirajo prvo trditev.

V podporo stališču, da za odlog vstopa obstaja dobra razlaga, avtor navede tudi dva razloga, zakaj je do odloga prišlo. Prvi razlog je, da so merila, ki jih morajo izpolnjevati kandidatke mnogo višja, kot tista, ki jih morajo spolnjevati članice Unije. Drugi razlog je že del nove trditve, namreč da državi članici nista izpolnjevali meril. Ta razlog avtor utemelji tako, da navede nekaj težav, s katerimi se srečujeta državi. Tretji razlog pa že predstavlja tudi samostojno trditev, ki jo avtor ustrezno podpre z novim razlogom in utemeljitvijo. Pojasnilo, da so stroga merila nujna, še dodatno podpre avtorjevo stališče, da je bil odlog upravičen. V drugem delu besedila avtor izpostavi skrb, da je vedno več tistih, ki nasprotujejo nadaljnjim širitvam Evropske unije. Tudi tu bralec ne izve ali avtor nadaljnje širitve podpira ali ne, saj svojega stališča ne izrazi eksplicitno. Pove le, da so nadaljnje širitve vprašljive, in to tudi utemelji.

O pravi argumentaciji pa zelo težko govorimo ob analiziranju komentarja *Več kot le Turčija* (glej prilogo Č). Iz besedila le s težavo izluščimo dve trditvi, ki ju avtor zastopa. Prvo avtor pojasnjuje z dvema razlogoma, ki pa trditev razlagata in ne utemeljujeta. Prva trditev, da je v igri veliko več kot to, kdaj bo Turčija res lahko vstopila v Unijo, je namreč tako nejasna, da potrebuje dodatno pojasnilo. Enako je z drugo trditvijo, da bo potrebno vnovič premisliti o gospodarskih sankcijah proti turškemu delu Cipra, ki samo namiguje, kaj avtor misli. Njegovo

stališče, ali so sankcije ustrezne ali ne, pa ni jasno zapisano. Zato tudi razlog, ki podpira tako trditev, ni pravi razlog, saj le pojasnjuje oziroma dopolnjuje prvotno misel. Pojasnjevalno naravo tega predloga dokazuje tudi raba besede namreč, s katero avtor samo dodaja informacijo svoji trditvi.

Da je lahko argumentiranje uspešno tudi z navajanjem avtoritet, dokazuje avtor komentarja *Na svidenje leta 2009* (glej prilogo D), ki večji del svojih trditev utemeljuje z besedami pomembnih političnih osebnosti. Tako svojo prvo trditev, da bi se morala nova pogodba imenovati kako drugače, in ne ustava, utemelji z argumentom, da v večini držav članic to ime velja za preveč pompozno, ob tem navaja besede Joseja Manuela Barrosa in Jeana-Claudea Junckerja. Besede predsednika bruseljske komisije in luksemburškega premiera naj bi imele zadostno težo, da bi bralec argument sprejel kot veljaven. Vendar se pri analizi izkaže, da trditev, ki jo zagovarja avtor, ni njegovo lastno stališče, ampak pojasnjuje stališče predsednika komisije. V prvem razlogu avtor besedila kar trikrat uporabi dobesedni navedek: *»Ta naziv v večini držav velja za preveč »pompoznega« (Barosso), ali pa ga celo zavračajo, ker daje vtis, da je Unija na poti »preoblikovanja v državo«, kot je pojasnil luksemburški premier Jean Claude Juncker, čeravno »gre v resnici za pogodbo kot vse ostale, česar v Franciji niso razumeli.«* Druga trditev je v celoti dobesedni navedek: *»Francija je problem povzročila, zato ga mora tudi razrešiti.«* Kljub temu, da avtor navaja besede premiera Junckerja, pa to izjavo izčrpno argumentira, iz česar lahko sklepamo, da sam zastopa podobno ali enako stališče. Podpre jo z dvema razlogoma, ki podpirata vsak en vidik trditve. Prvi razlog pojasnjuje, da bo Francija problem tako ali tako prisiljena razrešiti, saj se bo to dogajalo v času njenega predsedovanja Uniji. Drugi razlog pa pojasnjuje, da je Francija odgovorna za nastalo krizo, saj je predsednik Chirac naredil usodno napako, ko je razpisal referendum. Tudi tretje trditve, da je izhod iz krize zelo vprašljiv, avtor ne zapiše eksplicitno, jo pa izčrpno argumentira s tremi razlogi. Prvi razlog, da je edini izhod iz krize dogovor o novem aktu, je zopet povzet po Junckerjevih besedah. Drugi in tretji razlog pa kažeta na nezainteresiranost članic, da bi zopet ratificirale kakršenkoli dokument in zato ta ne bo sprejet do leta 2009, kot je bilo predvideno.

Dva komentarja avtorice Barbare Šurk izstopata zaradi nekoliko drugačne zgradbe besedila. Struktura namreč ne sledi eni sami trditvi, ki bi predstavljala rdečo nit v komentarju. Namesto tega naniza več trditev, ki postopoma razkrivajo razsežnost bližnjevzhodne krize. Vsako od teh vmesnih trditev sicer utemelji, a obširnejši argumentaciji se ne posveti. Bralca prepričuje z rabo stilnih postopkov, predvsem ironijo, stopnjevanjem, kopičenjem in pretiravanjem. Raba številnih retoričnih sredstev povečuje čustveni naboj v besedilu in deloma tudi nadomešča

argumentacijo. Zgled tega nadomeščanja je tretja trditev v komentarju *Nič ni več tako, kot je bilo* (glej prilogo F), ki pravi, da bo morala mednarodna skupnost ta konflikt med Libanomom in Izraelom reševati drugače kot v Palestini. To argumentira s stavkom, da Libanonci pač niso Palestinci, kar sicer širše pojasni v svoji utemeljitvi, pri čemer izpostavlja, da zgolj humanitarna pomoč ne bo dovolj. Svoje stališče podpre tudi z mislijo, da je »bolje pozno kot nikoli«, rek, ki na Bližnjem vzhodu ne velja. Teh argumentov ne moremo obravnavati kot prave argumente, nosijo pa dovolj močan čustven naboj, da lahko prepričajo bralca.

Besedilo iste avtorice *V družbi boga* (glej prilogo G) je razdeljeno na osem kratkih odstavkov, ki postopoma razkrivajo razsežnost izraelsko-libanonskega konflikta. Zgradba komentarja torej tudi tu ni podrejena argumentaciji avtoričinega glavnega sporočila, namreč da ta napad ne bo izkoreninil Hezbolaha, ampak sledi pojasnjevanju in osvetljevanju dogodkov na Bližnjem vzhodu, vmes pa avtorica vpleta tudi svoje trditve, ki jih različno temeljito argumentira. Svoje trditve, da je Ameriški predsednik Bush žrtvoval Libanonce kot opozorilo Siriji, eksplicitno ne utemeljuje, saj se zanaša na razumevanje bralca, da vsa znana dejstva govorijo v prid tej trditvi. A prav tako kontroveržno sporočilo, ob sebi nujno zahteva razumljiv in verjeten argument. Utemelji in pojasni pa kritiko tega dejanja, tako da navede število žrtev napada, razseljenih oseb in številne dokaze o izraelskih kršitvah mednarodnega prava.

Analiza je pokazala, da je v komentarjih Dela vsaka trditev podprta povprečno z enim razlogom in pol, prav toliko je tudi utemeljitev. Podpore navedenim razlogom so eksplicitno zapisane le v komentarju Blairov sindrom (gl. tabelo 5.3.1).

	TRDITEV	RAZLOG	UTEMELJITEV	PODPORA	REZERVACIJA
Blairov sindrom	2	4	4	3	2
Češka znamenja časa	3	6	1	0	0
Klubska pravila	4	4	3	0	1
Več kot le Turčija	2	3	1	0	0
Na svidenje leta 2009	2	3	1	0	0
Na robu roba	1	5	0	0	0
Nič več ni tako, kot je bilo	5	5	5	0	2
V družbi boga	3	4	0	0	0

Tabela 5.3.1: Zastopane kategorije argumentacije v komentarjih Dela

5.4 ARGUMENTACIJA V KOMENTARJIH SÜDDEUTSCHE ZEITUNG

Analiza trditev v nemških komentarjih razkriva, da je struktura komentarja v nemških besedilih dokaj enotna. Ker trditev največkrat razberemo že iz podnaslova ali pa se nahaja v besedilnem nastopu, je v večini analiziranih zgledov tudi argumentacija te trditve pregledna in logična. To dokazuje tudi zgradba komentarja *Panik auf der Titanic* (glej prilogo H), ki je vzporeden komentarju v slovenskem dnevniku Delo. Avtor gradi na eni sami trditvi, ki jo v besedilu sistematično argumentira. Trditev: »*Britanski predsednik vlade Tony Blair zaman išče rešitev v hektičnem preoblikovanju vlade,*« je vsebinsko blizu trditvi, ki jo zagovarja Mitja Meršol v komentarju Blairov sindrom, kljub temu pa uporabi druge argumente, s katerimi svojo trditev zagovarja. Edini argument, ki sta ga uporabila oba avtorja, je slab volilni rezultat laburistične stranke, ki napoveduje Blairov politični zaton. Tudi v tem primeru so vsi razlogi eksplicitno utemeljeni, dva imata tudi navedeno podporo, ki jo lahko pretvorimo v splošno sprejeto pravilo. Podporo drugega razloga: »*Volivci so po osmih letih vladanja laburistov teh že siti,*« lahko razumemo kot splošno sprejeto dejstvo, da se ljudje naveličajo ves čas iste oblasti in da si po določenem času vedno zaželi spremembe. Podpora tretjega razloga je nekoliko bolj zapletena, vendar opisuje predviden tok dogodkov. S časom vedno več ljudi zahteva odstop neuspešnega politika. Struktura argumentacije je jasna in ji bralec zlahka sledi. Avtor tako svojega bralca sistematično prepriča, da je odstop Tonyja Blaira res neizbežen. K temu pa močno pripomore tudi izbira jezikovnih sredstev, s katerimi avtor obogati svoje besedilo in podpre svoje argumente, ki so zato toliko bolj prepričljivi.

Če lahko trdimo, da je argumentacija komentarja *Panic auf der Titanic* razmeroma preprosta in pregledna, je nasprotno argumentacija v komentarju *Gemeinsam gegen die Blamage* (glej prilogo I) izredno razvejana. Kljub vsemu sledi zakonitostim argumentacije in izhaja iz ene same vodilne misli, ki jo podpira mreža razlogov in utemeljitev ter novih trditev izhajajočih iz argumentacije. Sestavljena je iz štirih glavnih razlogov, ki pojasnjujejo zakaj do zamika pristopa Bolgarije in Romunije v Unijo najverjetneje ne bo prišlo. Ti razlogi so: postopek ocenjevanja držav pristopnic je tak, da se izogiba škandalu, šefi držav vlad in predsedniki članic Evropske unije so že izrazili podporo obema državam, Bolgarija in Romunija imata še pol leta časa, da se borita s korupcijo, zamik, če bi do njega prišlo, bi imel preveč daljnosežne slabe posledice za obe državi. Razen prvega razloga so vsi ostali eksplicitno utemeljeni. Avtor svojo trditev, da do zamika ne bo prišlo, nekoliko omili z uporabo kvalifikatorja verjetno. Utemeljitev tretjega razloga predstavlja nova trditev: »*Boj proti korupciji najbolj koristi državljanom Romunije in Bolgarije.*« To trditev avtor tudi argumentira in na ta način utemelji

svoj argument. Z dvema utemeljitvama natančneje tudi podpre enega izmed svojih argumentov, in sicer, da bi zamik vstopa v Unijo škodil državama. Prvič, tako potezo Evropske unije bi državljani obeh držav občutili kot ponižanje in drugič, da članstvo v Uniji za državljane obeh držav pomeni predvsem upanje, da bodo presegli zaostalost, na katero jih je obsodil komunizem. Podpora prve utemeljitve ni eksplicitno zapisana, lahko bi jo izrazili tako: zamik pristopa bi pomenil škandal, to pa predstavlja sramoto za državljane teh držav. V drugem primeru lahko utemeljitev iščemo v sklepnem delu besedila, kjer se avtor obrača na naslovnika z besedami, naj se pouči o zgodovini obeh držav, če misli, da sta državi pravzaprav sinonima za nasilje in revščino.

Eden redkih komentarjev nemškega časnika *Süddeutsche Zeitung*, ki ima dve ločeni trditvi, je komentar *Das Tschechische Patt* (glej prilogo J). Za obe trditvi je avtor navedel po dva razloga in ju utemeljil. Medtem ko se v Delovem komentarju avtor drži preverljivih dejstev in bralcem le obširneje pojasnjuje, zakaj je prišlo do tega rezultata, pa v komentarju *Süddeutsche Zeitung* avtor razmišlja tudi o posledicah pat situacije v parlamentu. Bralcem ponudi globlje razumevanje težavne situacije na Češkem. Svojo trditev, da izid volitev ne pomeni nič dobrega, argumentira z omenjanjem možnih zastojev v gospodarstvu, kar eksplicitno utemelji češ, polarizacija hromi. Zanaša se na bralce, da to razumejo kot splošno sprejeto dejstvo. Drugi argument, ki ga navaja v podporo svoji trditvi, je, da je za notranji demokratični razvoj škodljivo, če se politiki vedejo tako agresivno, kot so se v tem volilnem boju. Svoj argument utemeljuje z dejanjem poraženega premiera, ki ni želel priznati poraza in tako še poslabševal težaven položaj po volitvah. V drugem delu avtor ponuja možen razplet položaja: veliko koalicio. Enega od svojih razlogov zastavi v obliki retoričnega vprašanja: »*Wie sonst sollte bei einem Stand von hundert zu hundert Sitzen im Parlament das Land zu regieren sein als durch eine große Koalition oder mindestens durch ein wohlwollendes Stillhalten der sozialdemokratischen CSSD?*«²² Vprašanje je zastavljeno tako, da naj bi bil odgovor samoumeven, zato avtor tega argumenta niti ne utemeljuje. Drugi argument, ki ga uporabi, je zanimiv in dobro utemeljen. Obe nasprotujoči si stranki imata pred seboj še veliko nalog, ki jih bosta lažje opravili skupaj kot posamično, kljub vsem nasprotjem, ki ju delijo.

Vnaprejšnje zavračanje možnih ugovorov je uspešen način argumentiranja, kar najbolje vidimo v komentarju *Im Schatten der Eskalation* (glej prilogo M). Avtor tako kategorično zavrne vse možne argumente zagovornikov nasprotnega stališča. Avtor najprej razvije

²² Kako drugače kot z veliko koalicijo, ali vsaj z dobrohotnim sodelovanjem socialdemokratske stranke, naj bi vladali državi, v kateri so sedeži v parlamentu razdeljeni sto proti sto?

možnost, da bi bil sporazum med Fatahom in Hamasom lahko uspešen in jo argumentira, nato pa z drugo trditvijo zavrne to možnost in v podporo navede kar tri razloge. Avtor namreč najprej razmišlja, da bi sporazum med Fatahom in Hamasom lahko vodil k rešitvi krize na Bližnjem vzhodu in svoje mnenje tudi argumentira s tem, da pojasni, da je ta sporazum hkrati tudi posredno priznanje Izraela kot države. Ko tako predstavi potencial in pomen tega nepričakovanega sporazuma med dvema silama v Palestini, nato v nadaljevanju komentarja izrazi predvsem svoj dvom, da bo dokument sploh dosegel svoj namen. Svojo drugo trditev, da sporazum še ne prinaša upanja na mir na Bližnjem vzhodu, izrazi v obliki retoričnega vprašanja. Vprašljivost sporazuma argumentira s tremi razlogi, ki jih naniza od najšibkejšega proti najmočnejšemu. Prvi razlog za dvom je, da bodo zahodne sile sporazum zavrnil kot neveljaven, če je načrt za spravo načrtan preveč ohlapno. Drugi razlog, da sporazum med Hamasom in Fatahom ne bo zaživel je, da še vedno odločajo predvsem mali vojaški krogi, ki najverjetneje tudi zadržujejo izraelskega vojaka v ujetništvu. Kot tretji in najusodnejši razlog pa avtor navaja dejstvo, da v primeru, da ugrabljeni vojak ne bi hitro in nepoškodovan prišel iz ujetništva, sporazum izgubi ves svoj pomen, saj bo v tem primeru prišlo do izraelske ofenzive in ne palestinski predsednik ne vodja Hamasa ne bosta več nadzorovala nastalega položaja. To se je kasneje tudi v resnici zgodilo.

Primer zares razvejane argumentacije, z močnimi argumenti in široko zastavljeno podporo najdemo v komentarju *Israels weiches Ziel* (glej prilogo N). Glavno misel komentarja razberemo že v podnaslovu: »*Libanons Regierung ist schwach, und die Hisbollah am Gängelband von Syrien Und Iran.*«²³ Ta misel predstavlja tudi del trditve, okrog katere avtor gradi svoj komentar. V prvem delu komentarja avtor dokončno razvije svojo tezo, ki jo nato argumentira: libanonska vlada je šibka, Sirija in Irana pa nadzorujeta Hezbolah, zato Izraelski napad ne bo pomagal ustaviti Hezbolaha. Argumentira jo s štirimi argumenti, ki so vsak zase pravzaprav nove trditve. Vse štiri so izčrpno argumentirane in utemeljene ter tako podpirajo središčno misel. Prva taka trditev, ki deluje kot argument osrednje teze, je, da izraelsko ravnanje slabi vlado Fouada Siniora. Avtor skuša dokazati, da trditve izraelske vlade, da s svojim napadom na Libanon le služijo skupnim interesom, češ da bodo tako pomagali Libanonu, da uniči Hezbolah, niso veljavne. Svoj argument, da je libanonska vlada šibka in jo izraelsko ravnanje le še slabi, utemeljuje z dejstvom, da Libanon ne more zaščititi svojih državljanov. V podporo svoji glavni tezi pa navede še novo trditev, ki izhaja iz te utemeljitve, in sicer, da to Libanoncev ne bo pripravilo do tega, da bi se obrnili proti Hezbolahu. V

²³ Libanonska vlada je šibka, Sirija in Iran pa imata Hezbolah na povodcu.

podporo temu navede statistične podatke o sestavi prebivalstva v Libanonu, ki pričajo o tem, da 50 odstotkov prebivalstva podpira Hezbolah. Svoj drugi argument, ki je hkrati trditev, avtor še dodatno izpostavi z besedo *zudem*: »*Zudem hat Libanon keinen allmächtigen Regierungschef. Es regiert ein nur begrenzt handlungsfähiger Premier.*«²⁴ Tudi to trditev jasno argumentira z opisom stanja v libanonski vladi, kjer sta tako šef države, kakor tudi predsednik parlamenta, dejansko le marioneti v rokah Sirijcev. V pojasnilo bralcem, zakaj ju to onemogoča pri nadzoru Hezbolaha, pove, da so ravno Sirijci zaščitniki Hezbolaha. Svoje argumente avtor stopnjuje proti vse močnejšim in kot naslednjega navede trditev, da je Hezbolah hkrati tudi orodje Irana. Tudi to utemelji s pojasnilom, da sta Hezbolah in režim v Iranu povezana politično, finančno, vojaško in celo versko-teološko. Na koncu avtor navede svoj najmočnejši argument, ki posega v politiko celotne regije: »*Der Angriff der Hisbollah auf Nordisrael macht Sinn, wenn er mit dem Konflikt in Gaza und mit den außenpolitischen Zielen des Iran in Verbindung gebracht wird.*«²⁵ To argumentira z dvema razlogoma, in sicer, da se Iran zavzema za pravice Palestincev ter, da na ta način obrača oči javnost stran od atomskega vprašanja v Iranu. Avtor nam s svojo utemeljitvijo pokaže širše posledice te povezave, saj pravi, da kriza zaradi Hezbolaha deluje kot teheranska šahovska poteza: Zaradi Libanonskega konflikta si bo svet morda obotavljal pred soočenjem z Iranom. Avtor zaključi komentar z ugotovitvijo, da četudi bi imel Izrael prav, ko trdi, da bo z napadom omogočil prvi korak k miru v regiji, to ne drži, saj bo to vodilo do vojne v regiji.

V komentarjih časnika *Süddeutsche Zeitung* avtorji vsako postavljeno trditev podprejo povprečno s tremi argumenti, kar je še enkrat več kot v slovenskem časniku. Analiza je pokazala tudi, da so trditve nemških avtorjev utemeljene povprečno z dvema utemeljitevama. Eksplicitne podpore, s katerimi avtorji še dodatno skušajo podpreti svoja stališča, se pojavljajo v polovici komentarjev, v analiziranih komentarjih Dela pa je podpora eksplicitno zapisana le v enem komentarju (gl. tabelo 5.4.1).

²⁴ Poleg tega Libanon nima kakega vsemogočnega predsednika vlade. Vlada zgolj premier z zelo omejenimi možnostmi ukrepanja.

²⁵ Napad Hezbolaha na severni Izrael postane smiselni, če ga povežemo s konfliktom v Gazi in z zunanjepolitičnimi cilji Irana.

	TRDITEV	RAZLOG	UTEMELJITEV	PODPORA	REZERVACIJA
Panic auf der Titanic	1	3	3	2	0
Gemeinsam gegen die Blamage	1	4	4	2	0
Das Tschechische Patt	2	4	3	0	0
Zyprische Verhinderer	1	4	4	1	0
Zaudern und Zögern	2	5	1	0	0
Im Schatten der Eskalation	2	4	1	0	0
Israels weiches Ziel	1	4	5	4	1
Wut statt Blumen	2	5	3	0	0

Tabela 5.4.1: Zastopane kategorije argumentacije v komentarjih Süddeutsche Zeitung

6 AKTUALIZIRANA JEZIKOVNA SREDSTVA

V prejšnjih poglavjih smo videli, da argumentiranje trditev in stališč vpliva na strukturo besedila. V tem delu bom skušala dokazati svojo drugo hipotezo, da uspeh argumentacije – torej prepričati bralca v svoj prav – ni odvisen le od nabora argumentov in prepričljivega utemeljevanja, ampak predvsem od načina, kako so ti argumenti predstavljeni bralcu. Žanr komentar avtorju dopušča veliko mero svobode pri izbiranju stilno jezikovnih sredstev, s katerimi lahko še dodatno izpostavi svoje stališče. Skušala sem ugotoviti, kako svoja stališča in teze avtorji izražajo z izborom jezikovnih sredstev. Ob tem sem se osredotočila na vprašanje, kako določeni jezikovni ali skladenjski postopki vplivajo na uspešno predstavljanje njihovih stališč, ali jih podkrepijo, jim dajo čustven naboj, ironizirajo povedano ali zgolj zabavajo bralca. Ob analizi jezikovnih prvin, sem se oprla na razčlenitev Toma Korošca v Stilistiki slovenskega poročevalstva (1998) in ugotovitve nemških teoretikov Lügerja (1995) in Brinkerja (1988). Besedila sem analizirala na več ravneh. Raziskala sem, kakšen izbor besed pisci uporabljajo v svojih komentarjih, ali posegajo po časovno zaznamovanih besedah in kako pogosta je raba jezikovnih sredstev drugih funkcijskih in socialnih zvrsti. Med temi sem največ pozornosti namenila rabi pogovornega jezika in žargonizmu, ki se v komentarjih obeh dnevnikov tudi najpogosteje pojavljata. Analizirala sem tudi rabo tropov in retoričnih figur in ugotavljala, kdaj ter s kakšnim namenom avtorji v komentarjih uporabljajo ironijo. Posebno mesto v analizi sem namenila skladenjskim posebnostim. Raziskovala sem vsa odstopanja od običajnega upovedovanja in iskala vzroke zanj v argumentativni strukturi besedila. V žanru komentar lahko pričakujemo tudi avtorjev nagovor bralcu in neposredne spodbude k razmišljanju o obravnavani vsebini. V analiziranih komentarjih sem tako iskala tudi avtorjev apel na naslovnika in skušala dokazati, da ima vidno vlogo pri uspešnem argumentiranju predstavljenega stališča.

Kriterij, na podlagi katerega sem analizirala besedila, je torej pogostost rabe stilemov na vseh ravneh jezika. V žanru komentar je pogosta raba stilemov pričakovana, saj gre za eno od značilnosti tega žanra, hkrati pa igrajo tudi pomembno vlogo pri argumentiranju vsebine. Ugotavljala sem, na katerih mestih se te prvine pojavljajo in kakšno vlogo v argumentativni strukturi imajo.

6.1 IZBOR BESED

6.1.1 ČASOVNO ZAZNAMOVANE BESEDE

Časovno zaznamovane besede, neologizmi in zastarele besede se v analiziranih komentarjih ne pojavljajo pogosto. Zastarelih besed v slovenskem dnevniku Delo ni, v komentarju *Blairov sindrom* pa se pojavi hapaks. Avtor uporabi priložnostno tvorjenko *postblairovsko obdobje*, s katero še dodatno pokaže na dolgo vladavino Blairove stranke: »Prav zato ni gotovo, da bo »postblairovsko obdobje« zares samodejno padlo v naročje Gordonu Brownu.« Besedno zvezo *postblairovsko obdobje* je avtor zapisal v narekovajih in jo s tem optično izpostavil, hkrati pa ji nekoliko odvzel moč. Hapaks se pojavi pri utemeljevanju razloga in s svojo konotacijo utemeljitvam doda moč. Gre za tvorjenko z obrazilom -ski, ki ima močan slabšalen prizvok. Zaradi svoje neposrednosti uspešno podpira argumentacijo.

Nova tvorjenka je tudi beseda *Verhinderer*,²⁶ ki jo avtor zapiše v naslovu komentarja *Zyprische Verhinderer*. Beseda v tem kontekstu nosi slabšalni prizvok, saj konotira nepremišljeno ravnanje Cipra, ki Turčiji preprečuje vstop v Evropsko unijo.

6.1.2 JEZIKOVNASREDSTVA DRUGIH FUNKCIJSKIH IN SOCIALNIH ZVRSTI

6.1.2.1 POGOVORNI JEZIK

Analiza je nepričakovano pokazala, da se slovenski avtorji zelo izogibajo pogovornega jezika. Med slovenskimi komentarji sem ga zasledila le enkrat, in sicer v komentarju *Na robu roba*, Barabare Šurk, kjer je uporabljena zaznamovana besedna zveza *vtepati komu kaj*. Kaže na vztrajno ponavljanje istih zahtev in močno konotira na vtepanje poslušnosti otrokom. Na ta način ravnanje mednarodne skupnosti vrednoti kot povsem neprimerno: »... ki jih je mednarodna skupnost pod vodstvom ameriškega predsednika Busha Palestincem **vtepala v glavo**, ko jih je v odporu proti okupaciji, v mirovnem procesu in ponovnem odporu proti okupaciji vodil Jaser Arafat.« V nasprotju s slovenskimi pisci, nemški avtorji pogosteje posežejo po prvinah iz pogovornega jezika in z njimi začinijo svoje besedilo. Prvine pogovornega jezika najdemo v sedmih od osmih analiziranih komentarjev. Poleg poživljanja besedila, ima raba pogovornega jezika še pomembnejšo vlogo. Avtor besedilo tako približa bralcu in njegovemu svetu, s čimer se hkrati poveča tudi verjetnost, da bo bralec avtorjevo stališče sprejel za svoje. V komentarju *Das Tschehische Patt* večkrat najdemo pogovorni jezik: »Die Kommunistische Partei, versteinert wie **eh und je**, ist von 18,5 auf 12,8 Prozent

²⁶ »preprečevalci«

abgesackt, ...»²⁷ Poleg pogovorne rabe besedne zveze *eh und je* sta v stavku adherentno zaznamovani še besedi *versteinert* in *abgesackt*. Prva je termin s področja paleontologije in pomeni okamenelost, ki pa v tem kontekstu deluje izstopajoče. Tudi izraz *absacken* je v tem besedilu zaznamovan, saj opisuje potapljanje ladje ali izgubljanje višine v letalu. Pogovorni izrazi dajejo avtorju tudi možnost, da svoje mnenje izrazi »po domače«. Neprijeten položaj, v katerem se je znašel turški zunanji minister, ki vedno znova čaka na razplet pogajanj, avtorica opiše v močno šalljivem tonu. V besedilu uporabi frazo, ki je značilna za pogovorni jezik in označuje nekoga, ki je nekoliko zgubljeno in nemočno obstal: »**Wie bestellt und nicht abgeholt** wartete Gül am Montag wieder einmal stundenlang in Ankara auf ein erlösendes Signal der EU-Außenminister.«²⁸ Gre pravzaprav za primero, ki pa je v pogovornem jeziku ustaljena kot fraza.

Komentar *Zaudern und Zögern* je začinjen s številnimi jezikovnimi sredstvi drugih socialnih zvrsti, med katerimi jih največ izvira prav iz pogovornega jezika. Z njim avtor besedilu dodaja nekoliko šaljiv podton. »*Jetzt möchten die Mitgliedsländer **denselben Trick** bei dem Frankreich und den Niederlanden entgleisten Verfassungsvertrag anwenden.*«²⁹ Izraz *Trick* prihaja iz angleščine in v besedilu pridobi še dodatno zaznamovanost, saj označuje ukano, oziroma hitro rešitev iz težav, kar v kontekstu z evropsko ustavo deluje posmehljivo. Prav tako iz pogovornega jezika prihaja metafora *jemandem etwas einbrocken*.³⁰ Avtor jo še razširi: »*Sollen, die die uns Ärger **eingebrockt** haben, ihn doch auslöffeln.*«³¹ Z metaforo skuša pokazati, da maščevalno razmišljanje mnogih, naj Francija reši težavo, če jo je že povzročila, ne vodi nikamor. Tudi s pomočjo pogovornega jezika želi še dodatno pojasniti, da je takšno mnenje nekonstruktivno, in da gre za poenostavljanje zelo zapletene situacije. Stalna besedna zveza *über die Runden zu kommen*³² prihaja s pogovorne ravni jezika in označuje težko shajanje, oziroma prebijanje skozi težave. »*In dem Maße, in dem sich die Länder daran gewöhnen, mit den unzulänglichen institutionellen Strukturen irgendwie **über die Runden zu kommen**, wird die Neigung zu mehr als kosmetischen Korrekturen am europäischen Gefüge sinken.*«³³

²⁷ Komunistična stranka, okostenela kot le kdaj, je z 18,5 odstotkov zdrsnila na 12,8.

²⁸ »Kot naročen, a nikoli dostavljen,« je Gül v ponedeljek zopet ure dolgo v Ankari čakal na odrešujoči signal evropskega zunanjega ministra.

²⁹ Sedaj pa države članice želijo isti trik uporabiti pri v Franciji in na Nizozemskem izgubljeni ustavni pogodbi.

³⁰ Zakuhati komu kaj.

³¹ Naj zdaj ti, ki so nam težave zakuhati, te še pojejo.

³² Z veliko truda prebresti težave.

³³ Glede na to, kako hitro se države navadijo shajati berz primernih institucionalnih okvirov, bo želja, da bi jih več kot zgolj lepотно popravili, upadla.

Številne prvine pogovornega jezika najdemo tudi v besedilu komentarja *Wut statt Blumen*. Z njimi avtorica navezuje stik z naslovnikovim izkustvenim svetom. »*Dies alles wird aber auch Israel nicht helfen – weil es die Zahl derjenigen, die den radikalen Rattenfängern **auf den Leim gehen**, nur erhöht.*«³⁴ Besedna zveza *auf den Leim gehen* je vzporedna slovenskemu reku *iti komu na limanice* in pomeni nasesti nekomu. V komentarju je pomen te besedne zveze še podkrepjen z uporabo močno zaznamovanega izraza *Rattenfänger*,³⁵ ki izvira iz stare legende, kjer je lovec na podgane, ogoljufan za svoje plačilo, s piščalko izvabil otroke iz mesta. Konotacija tega izraza je izrazito slabšalna. Pogovorne prvine najdemo tudi drugje v besedilu: »*Dies wiederum beförderte die Entstehung der schiitischen Hisbollah - Miliz, mit der sich die Israelis nun fast 25 Jahre später **herumschlagen**.*«³⁶ Beseda je pogovorni izraz za pretepanje, hkartu pa opisuje mučno ubadanje z neko zadevo. Izraz pretepanje je seveda izrazito preblag opis odnosa med Hezbolahom in Izraelom, zato pritegne bralčevo pozornost. Pogovorna prvina je tudi stalna besedna zveza *sich den Kopf zerbrechen*,³⁷ s katero avtorica opiše neodgovorno ravnanje Izraela, ki ne razmišlja o posledicah medijskega poročanja: »*Es ist nicht davon auszugehen, dass die israelische Regierung bei ihrer Kriegsführung **sich den Kopf** über das Satelliten - TV und seine Wirkung **zerbricht**, aber sie sollte es tun.*«³⁸

6.1.2.2 ŽARGONIZMI

Podobno kot pri rabi prvin pogovornega jezika, so slovenski pisci tudi pri rabi žargonizmov bistveno bolj zadržani od nemških. Med analiziranimi komentarji Dela se izraz, ki ga SSKJ označuje kot žargonizem, pojavi samo enkrat v komentarju *Klubsko pravila*. Prihaja s področja igralništva in pomeni igrati s kartami zloženimi v kupčke: »...*toda, če ni pravih meril, ostane pretežno politično odločanje in **kupčkanje** med interesi.*« Beseda nosi slabšalni prizvok, saj označuje malenkostno barantanje obeh strani. S tem avtor izrazi tudi svoj odnos do vprašanja, ali je smiselno ukiniti vsa pravila pred vstopom v Unijo.

Med žargonizmi v nemških komentarjih prevladujejo izrazi s športnega področja. Avtor komentarja *Im Schatten der Eskalation* je pri oblikovanju trditve uporabil izraz *brandgefährlich*, ki ponazarja zelo nevaren položaj, ki lahko hitro izbruhne v neobvladljivo situacijo. Tako skuša čim bolj nazorno naslikati nevaren spor med vladajočo palestinsko

³⁴ Glej opombo 101

³⁵ demagog

³⁶ Zaradi tega je nastala šiitska milica Hezbolah, s katero se Izraelci danes, skoraj 25 let pozneje, še vedno borijo.

³⁷ Razbijati si glavo

³⁸ Ne moremo pričakovati, da si izraelska vlada ob svojem napadanju razbija glavo glede satelitske televizije in njenega učinka na množice, a bi o tem morala razmišljati.

stranko Fatahom in Hamasom: »Und damit den **brandgefährlichen** Konflikt zwischen den wichtigsten Kräften der Palästinenser entschärfen.«³⁹

Z uporabo žargonizmov je besedilo stilsko pestro in prepričljivejše. Tako je tudi v komentarju *Zyprische Verhinderer*: »Geht dies so weiter, wird das große strategische Projekt der EU, der Türkei als erstem muslimischem Land eine Beitrittsperspektive zu geben, im **verzwickten Klein-Klein** des bald 45 Jahre alten Zypern-Konflikts untergehen.«⁴⁰ Pridevnik s svojo stilno vrednostjo označuje samostalnik, ki je že sam po sebi tudi zaznamovan. Gre za izraz s področja športa in označuje prekratke podaje. Izraz konotira na obupno počasno in zapleteno pogajanje med obema državama, ki si izmenično zadajata udarce.

6.1.2.3 PREVZETE IN CITATNE BESEDE

Tuje prvine se v analiziranih komentarjih Dela in Süddeutsche Zeitung sicer pojavljajo, vendar so dokaj redke. V vseh primerih gre za tujke, ki v besedila lahko vnašajo tudi svežino. Izraza *sinisterski*, ki ga je v komentarju *Blairov sindrom* uporabil avtor, v slovarju slovenskega jezika ne najdemo. Z njim je nadomestil izraz hinavski, in se tako ponorčeval tudi iz slovenske zavisti: »Imeti najboljšo plačo ni pohvalna, ampak sinistrska (v tem se Otočani ne razlikujejo od Slovencev) oznaka.«

V nemških besedilih najdemo več tujk predvsem iz angleščine in francoščine. Izraz *Blamage*, ki izvira iz francoščine, najdemo že v naslovu komentarja *Gemeinsam gegen die Blamage*.⁴¹ Beseda nadomešča izraz za sramoto in je splošno znana in uporabljana, zato pri bralcu ne zbujajo presenečenja. V podobnem kontekstu avtor uporabi tudi francoski izraz *Eklat*: »Zugleich vermeidet es den Eklat, den ein offenes Zerwürfnis über die Terminfrage herausbeschwören könnte.«⁴² Uporabljena tujka v tem primeru konotira na odmeven škandal in je zato ustrezno uporabljena. Veliko manj jasna je uporaba številnih anglizmov v nemških besedilih. Ti so večinoma povsem nadomestljivi z nemško ustreznico in povedanemu ne dajejo dodatnih pomenov. Tako v komentarju *Im Schatten der Eskalation* avtor uporabi angleški izraz *Kidnapper*,⁴³ čeprav obstaja kar nekaj enakovrednih nemških izrazov, kot sta *Entführer* in *Geisel nehmen*. Nekateri angleške besede pa so v sistemu nemškega jezika prevzele vlogo, ki je nima nobena nemška ustreznica. Tako je tudi z besedo *Hardliner*, ki jo

³⁹ In s tem ublažil izredno nevaren konflikt med dvema najpomembnejšima palestinskima silama.

⁴⁰ Če bo šlo tako dalje, bo veliki strateški projekt Evropske unije, da Turčiji kot prvi muslimanski deželi ponudi evropsko perspektivo, v težavnih okoliščinah skoraj 45 let starega ciprskega konflikta, propadel.

⁴¹ Blamaža

⁴² Hkrati se s tem izognejo škandalu, ki bi ga utegnil povzročiti javen spor glede datuma pristopa.

⁴³ ugrabitelj

najdemo v komentarju *Zyprische Verhinderer* in označuje predstavnike kake močne politične opcije. Citatne in prevzete besede v analiziranih komentarjih na ravni argumentacije nimajo vidnejše vloge, so pa del jezikovne popestritve besedila.

6.2 PONOVIITVE IN OBNOVITVE VZORCEV IN KLIŠEJEV

S ponovitvami in obnovitvami vzorcev in klišejev avtorji lahko zelo uspešno aktualizirajo povedano in na ta način privabijo bralca k branju. Obnavljajo naslove znanih filmov, literarnih in glasbenih del ter svetopisemske izreke, pregovore, reke in frazeme. Analiza je pokazala, da jih slovenski avtorji uporabljajo manj kot nemški, tako v naslovih, kakor tudi v besedilih. Najpogosteje pa se obe obliki ponovitev in obnovitev pojavljata ravno v naslovih. Tak je na primer naslov *Na svidenje leta 2009*. Gre za obnovev vzorca, saj je spremenjen del naslova znanega filma režiserja Živojina Pavloviča, *Na svidenje v naslednji vojni*. Ker pa je avtor ohranil samo prvi najsplošnejši del vzorca, ne moremo zagotovo vedeti, ali se je pri tem res oprl na naslov filma. Prav tako je zveza preohlapna, da bi lahko z gotovostjo pričakovali, da bo povezavo med naslovoma odkril tudi bralec. Avtorji posežejo tudi po bibličnih izrazih, ki delujejo nekoliko privzdignjeno. V naslovu *Češka znamenja časa* najdemo del Jezusovega izreka zapisanega v Svetem pismu: »*Ko se zvečeri, pravite: 'Lepo bo; kajti nebo žari,' in zjutraj: 'Danes bo viharo; nebo temačno žari.' Obličje neba torej znate presoјati, **znamenj časov** pa ne morete*« (Mt 16,2-3). Tudi tu povezava deluje samo, če bralec pozna ta stavek, v nasprotnem primeru mu je naslov nerazumljiv in mora prebrati komentar povsem do konca, saj se odgovor na vprašanje kaj naslov pomeni, skriva v zadnjem stavku komentarja. Tudi nemški komentatorji uporabljajo obnovitve in ponovitve vzorcev in klišejev, da že z naslovom pritegnejo bralca. *Panic auf der Titanic* je preveden in nekoliko spremenjen naslov albuma znanega nemškega pevca Uda Lindenberg: *No panic on the Titanic*. V angleškem prostoru obstaja tudi naslov, ki je povsem enak naslovu komentarja *Panic on the Titanic*, tudi v tem primeru gre za glasbeni album. Naslov je očitno priljubljen, zato ni povsem jasno od kod prihaja izvirnik, kljub temu pa lahko rečemo, da zagotovo ostane v spominu in je zato učinkovit tudi kot naslov komentarja.

Obnovitve vzorcev in klišejev se pojavljajo tudi v besedilih komentarjev. Z obnovitvijo znane pogovorne fraze: »*Videti je kot pes, laja kot pes, torej je pes*« svoje besedilo začenja avtorica komentarja *Nič ni več tako, kot je bilo*. Ohranjen skladenjski vzorec avtorica napolni z novo vsebino, a povezava med vzorcem in novim besedilom se ohranja: »*Videti je kot vojna. Tudi sliši se kakor vojna. Verjetno zato, ker je vojna ...*« Avtor komentarja *Im Schatten der*

Eskalation obnovi frazem *seine Hände im Spiel haben* tako, da zgolj spremeni število samostalnika iz množine v ednino. S tem ne zmanjša ali spremeni pomena uporabljenega frazema: »... und wie es aussieht, hat die im Exil in Damaskus sitzende Hamas-Auslandsführung auch die Hand im Spiel.«⁴⁴ Zanimiva je obnovitev vzorca, znanega iz romanov iz Daljnega zahoda: »Der Souverän, das Volk hat gesprochen, sehr laut sogar, nur hat er leider nicht gesagt was er will.«⁴⁵ Avtor ohranja stalni del, ki signalizira pomen besedne zveze, prvi del pa je prost. Obnova deluje po vzorcu iz zgodb o Divjem zahodu: »Sedeči bik je govoril ...« V prvem delu se pojavi ime ali naziv, drugi del pa je stalni del, ki je značilen ravno zaradi svoje oblike. V komentarju *Zaudern und Zögern* avtor odgovornost za težave Evropske unije pripiše Francozom z besedami: »Sollen, die die uns Ärger eingebracht haben, ihn doch auslöffeln!«⁴⁶ Idiom *jemandem etwas einbrocken*, v pomenu povzročiti težave, prihaja iz pogovornega jezika.

Ponovitve klišejev od bralca ne zahtevajo takega miselnega napora kot obnovitve, ki delujejo kot nekakšne uganke. Ko jih bralec razvozla in dojamе njihov pomen, ga razkrita besedna igra in njena dvoumnost zabava. Ponovitve niso tako pomensko zastrte kot obnovitve, kljub temu pa jih je v analiziranih besedilih kar nekaj, med njimi je največ stalnih besednih zvez, rekov in pregovorov. Ponovljeni kliše *Weichen in eine neue Richtung stellen*⁴⁷ deluje kot metafora in označuje vnaprej določen razvoj dogodkov: »Von Bundeskanzlerin Angela Merkel wurde zwar jetzt der Druck genommen, schon unter deutscher EU-Präsidentschaft in ersten Halbjahr 2007 die Weichen in eine neue Richtung stellen zu müssen.«⁴⁸

6.3 TROPI

Tropi sodijo med najpogostejše stilne postopke, ki avtorjem omogočajo, da gradijo stik z izkustvenim svetom bralca in poživljajo besedilo. S prenesenim ali zamenjanim pomenom so ravno metafore, primere in metonimije najpogostejša izbira avtorjev. V analiziranih komentarjih poosebitev ni.

⁴⁴ ... in kot kaže ima roko v igri tudi Hamasovo vodstvo v azilu v Damasku.

⁴⁵ Suveren, ljudstvo, je spregovorilo, celo zelo naglas, a žal ni povedalo kaj želi.

⁴⁶ Naj tisti, ki so težave zakuhali, te tudi rešijo!

⁴⁷ Obrniti krenice v novo smer.

⁴⁸ Zvezna kanclerka Angela Merkel ni več pod pritiskom, da bi morala že v prvi polovici leta 2007, v času nemškega predsedovanja Evropski uniji, na novo začrtati pot.

6.3.1 METAFORA

Zelo zanimiva je serija metafor v komentarju *Panic auf der Titanic*, kjer rdečo nit ustvarjajo konceptualne metafore s področja pomorstva. Zgradba besedila je zaokrožena celota, saj avtor že na začetku metaforo *panika na Titaniku* razvije do te mere, da premierove menjave v vladi primerja s prestavljanjem ležalnikov na krovu Titanika potem, ko je ta že trčil z ledeno goro. Prvi metafori sledi še primerjava: »*Auch Labour und die Regierung Blair sind leck geschlagen wie einst der Luxusliner.*«⁴⁹ Avtor pri tej primerjavi uporabi izraz s področja pomorstva *leck geschlagen sein*.⁵⁰ Na ta način skuša bralcu še bolj nazorno prikazati sliko potapljanja mogočne ladje. Utemeljitev, s katero podpira tretji razlog, tvorita dve metafori: »*Mit seiner radikalen Kabinettsumbildung versucht Blair zwar den Eindruck zu erwecken, als ob nun eine neue Mannschaft das Kommando auf der Brücke übernimmt.*«⁵¹ Nadaljuje s še vedno pomorskim izrazjem: »*Abnehmen wird ihm (Blair) das freilich niemand, denn er brachte ja keine neuen Leute an Bord, sondern verschob nur die alte, der Öffentlichkeit bis zum Überdruß bekannte Truppe auf neue Posten.*«⁵² Avtor v komentarju navaja tehtne razloge v podporo svoji trditvi, kljub temu pa bralca prepričuje tudi z duhovitimi metaforami in ne le zgolj z navajanjem dejstev. Tudi zaključna misel je pravzaprav metafora: »*Doch er könnte sich in der Situation einen Kapitäns wieder finden, der die Titanic übernommen hat – nach dem Zusammenprall mit dem Eisberg.*«⁵³ Metafore v besedilo vključuje zelo učinkovito, največ jih je seveda s področja pomorstva, pojavi pa se tudi izraz, ki pripada športu: »*Verteidigung, Inneres, Äußeres – derartige Schwergewichte am Kabinetttisch tauscht kein Regierungschef leichtfertig aus.*«⁵⁴

Podoben način razvijanja metafor najdemo tudi v vzporednem komentarju *Blairov sindrom*, ki je izšel v dnevniku Delo. Avtor razvije več metafor s skupno temo: sindrom. Izraz je izpostavljen že v naslovu, pomen metafore pa avtor razkrije šele v besedilu. Z uporabo metafor pokaže svoj odnos do vsebine, z njimi pa tudi argumentira svojo trditev. Izraz sindrom se pojavi v dveh metaforah: »Če bi hoteli vleči kakšne (slovenske) primerjave, bi lahko celo rekli, da Blaira pretresa »**Pahorjev partnerski sindrom**« in pa Zlasti pa ga - če že iščemo primerjave - pretresa **eldeesovski sindrom** predolgotrajnega vladanja in stranke, ki je

⁴⁹ Tudi laburisti in Blairova vlada so sedaj uničeni, kot je bila nekdaj luksuzna ladja.

⁵⁰ Biti naluknjan, poškodovan.

⁵¹ S svojo radikalno preureditvijo vladnega kabineta skuša Blair ustvariti vtis, da poveljevanje na mostu prevzema novo moštvo.

⁵² Verjel mu tega ne bo nihče, saj na krov ni pripeljal novih ljudi, temveč je zgolj predstavil staro, javnosti do sitosti poznano četo, na nova mesta.

⁵³ Toda znajde se lahko v koži kapitana, ki je prevzel Titanik – po trku z ledeno goro.

⁵⁴ Tožilstvo, notranja in zunanja politika – takšnih težkokategornikov ob vladni mizi noben predsednik vlade ne menjuje lahkomišlno.

predolgo na oblasti.» Obe metafori avtor pojasni. Prvo tako, da uporabi močno inherentno zaznamovano besedno zvezo: »... *predvsem in nikakor noče odpustiti »partnerske, pudeljske servilnosti« do ameriškega predsednika Busha v zvezi z vojno v Iraku.*» Metafore so v tem besedilu ključen gradnik argumentacije in so z njo neločljivo povezane.

V nekaterih analiziranih komentarjih Dela avtorji upoabljajo metafore, ki so zaradi pogoste rabe izgubile svojo zanimivost in bralca ne presenečajo več. Neučinkovita je metafora avtorja komentarja *Češka znamenja časa*, ki pravi: »*Kljub velikim spremembam političnega prizorišča so se volitve končale s **pat položajem**.*» Besedna zveza sicer prihaja s šahovskega področja, kjer pomeni izenačen položaj dveh nasprotnikov brez možne rešitve v prid enega. Podoben primer je tudi metafora v komentarju *Več kot le Turčija*: »*Evropa namreč Turčiji postavlja nekaj zahtevnih **mejn**ikov, ki jih bo treba **premakniti** na njeni poti v EU.*» Veliko bolj sveža in učinkovita pa je metafora, ki jo avtor zapiše v istem besedilu: »... *predvsem pa nikomur verjetno ni prav jasno, kako je mogoče imeti v tej zelo heterogeni skupnosti članic **le pol »Afroditinega otroka**.*» Izraz duhovito opisuje dejstvo, da je Ciper razdeljen na grški in turški del, pri čemer v Evropsko unijo sodi le grški del Cipra. Vzporedno objavljeni komentar *Zyprische Verhinderer* je precej bogatejši s slikovitimi metaforami. Zelo nazorno je opisano prizadevanje Cipra, da bi kar se le da upočasnil približevanje Turčije Evropi: »... *sie (Zypern) will erreichen, dass die Türkei nur **Zentimeterweise auf die EU zurob**ben darf, und auf jedem Zentimeter auch noch ein zyprisches **Stoppschild** fürchten muss.*»⁵⁵ Glagol *plaziti se* sam po sebi ni zaznamovan, a v tem kontekstu pridobi zaznamovano vrednost. Avtorica želi pokazati kako ponižujoče občutijo državljani Turčije pogajanja pred vstopom v Unijo. Občutek mukotrpnih in brezkončnih pogajanj še okrepi metafora *ciprski stop znak na vsakem centimetru*. V besedilu zasledimo kar dve ponovitvi oziroma obnovitvi klišejev, ki sta uporabljeni kot metafori. »*So beißt sich die Zyprische Katze in den Schwanz.*»⁵⁶ Gre za frazo, ki ponazarja vzajemno pogojevanje vzroka in posledice, začaran krog, iz katerega se Ciper ne zna rešiti. Druga obnovitev klišeja se nanaša na metaforo, ki jo avtorica povzema po besedah komisarja za širitve, Ollija Rehna: »*Erweiterungskommissar Olli Rehn hat schon vor einer Weile gewarnt, Zypern und die Türkei-Gespräche , das seien **zwei Züge, die aufeinander rasten**. Da fragt sich nur, wer **die Weichen falsch gestellt** hat.*»⁵⁷ *Die Weichen stellen* je stalna besedna zveza, ki označuje dejanje, s katerim je potek dogodkov vnaprej določen. Gre

⁵⁵ ... doseči želi, da bi se Turčija le centimeter za centimetrom pomikala proti Evropi. Na vsakem koraku pa se mora bati še ciprskega stop znaka.

⁵⁶ Tako ciprska mačka lovi svoj lastni rep.

⁵⁷ Komisar za širitev, Olli Rehn, je že pred časom opozarjal, da so pogovori s Ciprom in Turčijo kot dva vlaka, ki drvita drug proti drugemu. Sedaj se le še sprašuje, kdo je narobe postavil tračnice.

za učinkovito združeni metafori, ki pa ju v tem komentarju avtorica le povzema po besedah nekoga drugega.

Primerjava nemških in slovenskih komentarjev pokaže, da je v nemških komentarjih veliko več metafor, kakor v vzporednih komentarjih Dela. Tako je tudi v paru analiziranih besedil, ki obravnavata težave, s katerimi se pri vstopanju v Evropsko unijo soočata Romunija in Bolgarija. V komentarju *Klubska pravila* avtor tropov ne vključuje v besedilo, nasprotno pa jih avtor komentarja iz *Süddeutsche Zeitung* s pridom uporablja, da bi prepričal bralca v svoj prav. Z metaforami skuša čim bolj slikovito in nazorno razložiti zapleten položaj v državah, kjer še vedno vlada korupcija: »...damit die erwarteten EU-Milliarden nicht in **den falschen Taschen verschwinden**.«⁵⁸ Metafora je zaradi pogoste rabe že nekoliko vsakdanja, z njo avtor namiguje na korupcijo. Metafora: »..., wenn ihre politischen Eliten gezwungen werden, alte und neue **Strukturen der Selbstbedienung** endgültig zu zerschlagen,«⁵⁹ je bolj duhovita slika korupcije in najverjetneje avtorjeva domislica. Nekoliko zapletena in nejasna pa je metafora: »Anderseits **bleibt der Knüppel der Beitrittsverschiebung im Sack**.«⁶⁰ Krepelo v prenesenem pomenu predstavlja kazen z zamikom vstopa v Unijo. *Ostati v žaklju* pa nakazuje, da krepela – kazni ne bodo uporabili. Čeprav besedna zveza v besedilu spominja na frazem, ga v nemškem jeziku v tej obliki ne poznajo. Avtor je združil dve podobi in s tem dobil novo metaforo. Vsakdanja in zato nevpadljiva je tudi metafora: »Das Verfahren, das die Eu-Kommission jetzt in Straßburg zur Bewertung der Beitrittsreife beider Balkanstaaten gefunden hat, vereinbart mit nahezu **salomonischer Weisheit** die widerstrebenden Interessen.«⁶¹ Salomonska modrost v prenesenem pomenu označuje modro rešitev iz zagate, ki je videti nerešljiva. Izraz *nahezu*,⁶² ki ga avtor uporabi v stavku, nosi močan posmehljiv prizvok.

Posmeh je čutiti tudi v številnih metaforah avtorice Barbare Šurk. Pojavi se v analiziranem komentarju *Nič ni več tako, kot je bilo*, kjer tak učinek doseže z rabo še ene retorične figure – litote, ki jo vključi v metaforo: »Namesto **vreč z moko in kapljic goriva za napajanje generatorjev** po izraelski razstrelitvi elektrarn v Gazi in na jugu Libanona bo morala mednarodna skupnost razmisliti o politični rešitvi bližnjevzhodnega konflikta, ki jo je zaupala izraelski vojski.« Metaforo uspešno umesti v argumentativno strukturo besedila, saj s

⁵⁸ ... zato, da pričakovane evropske milijarde ne bi izginile v napačnih žepih.

⁵⁹ ... če bodo njihove politične elite prisiljene uničiti stare in nove samopostrežne strukture.

⁶⁰ Sicer do zamika vstopa ne bo prišlo.

⁶¹ Postopek za ocenjevanje zrelosti obeh balkanskih držav, ki ga je v Strasbourgu predstavila Evropska komisija, združuje nasprotujoče interese s skorajda salomonsko modrostjo.

⁶² malodane

pretiranim zmanjšanjem vrednosti ukrepov, ki jih je sprejela mednarodna skupnost, pritegne bralčevo pozornost in izpostavi svoje stališče.

Pri opisovanju nezmožnosti libanonske vlade, da bi ukrotila Hezbolah, avtor komentarja *Israels weiches Ziel* uporabi metaforo vajeti: »*Die libanesische Regierung war bisher zu schwach, Hisbollah an den Zügel zu nehmen*«⁶³ Zanimivo je, da je avtor pri oblikovanju te metafore uporabil glagol *nehmen*, saj obstaja stalna besedna zveza z glagolom *anlegen*, v pomenu nekomu nadeti vajeti. Zelo slikovito metaforo, s katero opisuje posledice izraelskega napada, vključi v retorično vprašanje, s katerim se sprašuje, zakaj naj bi Libanon po napadu postal močnejši: »*Warum sollte sie stärker werden, wenn in Beirut der Flughafen brennt und Bomben die Autobahn umpflügen?*«⁶⁴ Ko želi bralcem čimbolj nazorno prikazati hude posledice, ki jih je izzval izraelski napad, jih primerja z gozdnim požarom velikih razsežnosti: »*Das aber würde einen nahöstlichen Flächenbrand auslösen.*«⁶⁵ Manj slikovito, a bolj informativno deluje primera, ki jo avtor vključi v svojo utemeljitev v komentarju *Israels weiches Ziel* in z njo pojasnjuje učinek krize v Libanonu: »*Die Hisbollah- Krise wirkt wie ein teheraner Schachzug...*«⁶⁶

6.3.2 METONIMIJA

Metonimije so dokaj pogoste v komentarjih obeh dnevnikov. Večinoma gre za zamenjave krajevnih imen, političnih poimenovanj in nazivov ali imen ustanov, s katerimi se avtor izogne ponavljanju. Najpogostejša je zamenjava vlade z državo ali prestolnico. Tako metonimijo uporabi avtorica v komentarju *Niç več ni tako, kot je bilo*, kjer se ponavljanju imen držav izogne z imeni prestolnic Amerike in Francije: »*Pariz seveda iz drugih razlogov kor Washington.*« S tem poživi besedilo, pomen pa ostane bralcu povsem jasen, saj gre za svetovno znana imena mest. Pogost pojav v poročevalstvu je tudi druga zamenjava: ime vlade je nadomeščeno z državo: »*Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig.*«⁶⁷ Zelo pogoste so tudi zamenjave lastnega imena s funkcijo, ki jo oseba opravlja. Ker gre v takih primerih večinoma za znane osebnosti iz sveta politike ali gospodarstva, taka zamenjava nima večje stilne vrednosti, ampak gre za izogibanje ponavljanja in kopičenja besed in besednih zvez. Tako se pojavijo zamenjave, kot so: premier namesto Tony Blair, predsednik namesto George W. Bush, zunanji minister namesto Gül in

⁶³ Libanonska vlada je bila do sedaj prešibka, da bi ukrotila Hezbolah.

⁶⁴ Zakaj naj bi postala močnejša, ko v Bejrutu gori letališče in so bombe zorale avtoceste?

⁶⁵ To bi na Bližnjem vzhodu izzvalo »gozdni požar«.

⁶⁶ Kriza s Hezbolahom deluje kot teheranska šahovska poteza.

⁶⁷ Utemeljitev, ki jo pomuja Izrael, je logična, če spregledamo nekaj malenkosti s področja mednarodnega prava.

podobno. Ta način ponavljanja imen je v poročevalstvu tako pogost, da ga bralec niti ne zazna kot posebnost. Korošec take pojave v besedilu imenuje avtomatizmi (Korošec, 1998: 16).

6.4 RETORIČNE FIGURE

Retorične figure so eden najučinkovitejših načinov za nagovarjanje in prepričevanje občinstva, v tem primeru bralnega. Čeprav pripadajo literarnemu jeziku, so retorične figure v komentarju ne le dopuščene, temveč tudi pričakovane. V analiziranih komentarjih so najpogostejše: ponavljanje in kopičenje, stopnjevanje, litota in hiperbola, besedne igre in retorično vprašanje. Izrazito nestrinjanje z neko zadevo, pa avtorji najpogosteje izražajo s pomočjo ironije ali smešenja.

6.4.1 PONAVLJANJE IN KOPIČENJE

Retorični figuri ponavljanja in kopičenja se pogosteje pojavljata v slovenskih komentarjih, kjer sta še posebej značilni za avtorski slog Barbare Šurk. Svoje sporočilo skuša intenzivirati tako, da osrednjo besedo ali besedno zvezo ponavlja, posamezne sestavine v besedni zvezi pa zamenja. S ponavljanjem besede vojna v zgledu iz komentarja *Nič več ni tako, kot je bilo* želi avtorica zbuditi občutek resnosti situacije in podkrepiti svojo trditev, da bi morali dogajanje na tem območju obravnavati kot vojno: »*Videti je kakor **vojna**. Tudi sliši se kakor **vojna**. Verjetno zato ker je **vojna**, ki pa to ni bila, dokler so v zadnjih štirinajstih dnevih množično – lani pa po mnenju mednarodne skupnosti v manjšem številu – umirali le Palestinci.*« V s pomišljaji ločenem vrinjenem stavku zopet začutimo posmehljiv podton, s katerim avtorica kaže na neprimeren odnos mednarodne skupnosti do palestinskih žrtev.

Figuro kopičenja uporabi avtor komentarja *Israels weiches Ziel*, ki je vzporeden komentarju *Nič več ni tako, kot je bilo*. V besedilnem nastopu kopiči opise vojni prizorov iz Libanona: »*Bomben auf Beirut, eine Luft-, Land- und Seeblockade gegen Libanon, mehr als 50 tote Zivilisten: Ein Ende der Militärschläge Israels ist nicht in Sicht, eine Verschärfung wahrscheinlich.*«⁶⁸ Ker je želel izpostaviti grozečo situacijo v Libanonu, je avtor naštel več vidikov vojne v enem stavku in tako v besedilnem nastopu ustvaril napetost.

6.4.2 STOPNJEVANJE

Podoben učinek kot ponavljanje ima tudi stopnjevanje. V komentarju *Nič več ni tako, kot je bilo* avtorica ponavlja besedo *bolje* in hkrati vsebinsko stopnjuje sporočilo: »*Po vsaki od njih*

⁶⁸ Bombe na Bejrut, zračna, kopenska in morska blokada Libanona, več kot 50 žrtev med civilisti: konca izraelskih napadov ni na obzorju, bolj verjetna je zaostritev.

imajo več goriva **bolj odločna, bolj organizirana in bolj oborožena** gibanja, ...» Čeprav bi avtorica besedo *bolje* lahko uporabila samo enkrat, pa ponavljanje besede ob vsakem navedenem dejstvu poudarja resnost situacije in hkrati podpira avtoričino trditev. Tudi v drugem analiziranem komentarju avtorice Barbare Šurk *V družbi boga* figura ponavljanja prehaja v figuro stopnjevanja, le da je učinek še intenzivnejši, saj so prvine razvrščene po pomembnosti. Vse tri figure intenzivirajo povedano in ustvarjajo občutek napetosti. Pri opisovanju opustošenja po napadu se figuri ponavljanja in stopnjevanja združita: »**Vsak pokol civilistov na območju Gaze in v Libanonu je razlog za večjo naklonjenost Hamasu in Hezbolahu. Vsaka porušena vas in mestna četrt in vsak konvoj beguncev in pregnancev z njihovih domov so navdih za pridružitvev ponižanim in razžaljenim militantnim skupinam, ki trdijo, da so navadne smrtnike zapustili vsi, razen boga.**« Avtorica ponavlja prvi del besedne zveze in tako ohranja vzorec, ki ga v drugem delu variira. Hitrost poteka dogodkov na Bližnjem vzhodu in naglo poslabševanje situacije avtorica izpostavi s figuro stopnjevanja tudi v tem primeru: »**Tri tedne** po začetku izraelske ofenzive na Gazo, **dober teden** po začetku izraelskega bombardiranja Libanona in **dva dneva** po tem, ko je vojska židovske države tudi s tanki in s pehotnimi enotami vdrla na ozemlje arabske sosedne ...« Tudi tu uporabi tri elemente, ki jih stopnjuje in tako prikaže hiter razvoj dogodkov, učinek je zelo podoben kot v prejšnjem primeru, le da so tu dogodki razvrščeni kronološko. V naslednjem zgledu avtorica zopet uporabi natanko tri prvine, ki jih razvrsti po njihovi teži in tako poudari resnost situacije: »**Kljub 300 žrtvam** izraelske ofenzive na Libanon, **kljub več kot pol milijona** razseljenim osebam in **kljub številnim trdnim dokazom** izraelskih kršitev mednarodnega prava je mednarodna skupnost podprla Georgea Busha v podpori Izraelu za uničenje še ene arabske države.« Avtorica tudi tu ohrani skladenjski vzorec, ki pa mu vedno znova dodaja drugačno vsebino. Z uporabo stopnjevanja hkrati zelo učinkovito podpre svojo trditev, saj ima bralec občutek, da se razlogi proti ravnanju mednarodne skupnosti kar kopičijo.

6.4.3 PRETIRAVANJE IN SKROMNOST

Stopnjevanje, ki doseže skrajno mejo navzgor ali navzdol, že preide v novo retorično figuro, s katero avtorji bogatijo besedilo in prepričujejo bralca. Pretiravanje (hiperbola) in skromnost (litota) sta močna stilistična postopka, ki se pojavljata v komentarjih obeh dnevnikov, kljub vsemu pa nista zelo pogosta. Zelo slikovito deluje pretiravanje v komentarju *Zyprische Verhinderer*, kjer se avtor približa literarnemu jeziku: »*Der zerrissenen, mit Blut getränkten Insel wird dies nicht helfen, inneren Frieden zu finden.*«⁶⁹ Metafora učinkuje močno

⁶⁹ Raztrganemu, s krvjo prepojenemu otoku, to ne bo pomagalo najti notranjega miru.

hiperbolično, navezuje pa se na krvavo zgodovino otoka, ki je po številnih vojnah sedaj razdeljen na grški in turški del. Precej manj slikovito in zato tudi manj učinkovito rabo te figure najdemo v komentarju *Gemenisam gegen die Blamage*. Avtor z namenom, da bi svoj argument predstavil čimbolj razumljivo, uporabi tudi hiperbolo: »*Die Regierungen in Sofia und Bukarest sollen **bis zur letzten Minute** nacharbeiten, um beispielsweise zur Bekämpfung der Korruption wirklich das **Menschenmögliche** zu tun, ...*«⁷⁰ Z besedno zvezo *do zadnje minute* skuša avtor čim bolj nazorno pokazati, da morata vladi postoriti res še zelo veliko v zelo kratkem času. Prav tako ekspresiven je izraz, da morata storiti vse, kar je v človeški moči.

Med slovenskimi avtorji tudi to retorično figuro večinoma uporablja avtorica Barbara Šurk. Z litoto izpostavlja nezadostnost finančnih sredstev, ki jih mednarodna skupnost namenja Palestini: »... *z načrtom za nekaj dolarjev pomoči.*« Z namerno pretirano izjavo skuša avtorica podkrepiti svoje stališče. Močno pretiravanje pa v besedilu ustvarja tudi posmehljiv podton, ki ga še posebej močno čutimo v komentarju *Nič več ni tako kot je bilo*. Ta se kaže tudi v metafori: »*Namesto **vreč z moko in kapljic goriva za napajanje generatorjev po izraelski razstrelitvi elektrarn v Gazi in na jugu Libanona bo morala mednarodna skupnost razmisliti o politični rešitvi bližnjevzhodnega konflikta, ki jo je zaupala izraelski vojski.***« Z retorično figuro litoto tako avtorica smeši način reševanja stanja v Palestini. Z namernim zmanjševanjem dejanskega pomena konflikta med Izraelom in Hamasom, ki ga avtorica poimenuje spor, le še izpostavi resnost tega dogodka: »*Podpora Sirije in Irana šiitskemu islamskemu gibanju v denarju, orožju in političnemu kljubovanju Izraelu pa je **Olmertov »spor« s Hamasom in izraelsko vojsko na jugu države spremenil v regijsko vojno.***«

6.4.4 BESEDNE IGRE

V komentarjih sem analizirala tudi besedne igre, ki z izvirnimi kombinacijami vrednotijo, smešijo ali zgolj zabavajo bralca. Besedna igra lahko temelji na zvočnem ujemanju dveh besed ali njuni oblikoslovni podobnosti. Tak primer je naslov komentarja *Zaudern und Zögern*. Besedna igra je učinkovita na dveh ravneh, prva raven je pomenska, saj sta besedi v bistvu sinonimni. Gre za vrsto kopičenja, saj avtor pomensko ponovi besedo, s čimer skuša intenzivirati učinek. To je še poudarjeno zaradi glasovne podobnosti obeh besed. V besedilih komentarjev se besedne igre ne pojavljajo.

⁷⁰ Vladi v Sofiji in Bukarešti bi si morali do zadnje minute prizadevati, da bi v boju proti korupciji storili vse, kar je v človeški moči ...

6.4.5 RETORIČNO VPRAŠANJE

Ena pogostejših retoričnih figur, ki jo uporabljajo avtorji analiziranih komentarjev, je retorično vprašanje. Ko postavijo tako vprašanje, avtorji računajo, da bralec pozna odzadje dogodka, oziroma mu je neko dejstvo samoumevno, tako kot je piscu komentarja. Z njim pustijo močan vtis nedorečenosti in pomenljivosti. Avtor se včasih s pomočjo retoričnega vprašanja posmehuje: »*Zakaj bi bil kritičen zdaj, ko je vendar ogroženo življenje izraelskega vojaka?*« S tem vprašanjem skuša avtor pokazati, da je ravnanje zahodnih sil na Bližnjem vzhodu pristransko in nepošteno. Nekoliko drugače pa retorično vprašanje v besedilni nastop umesti avtor komentarja *Na svidenje leta 2009*. Začne namreč z vprašanjem, ki ga je zastavil predsednik EU: »*Ste prepričani, da bi danes v Uniji imeli evro, če bi o uvedbi odločali volivci na referendumih? Je Jose Manuel Barroso dan pred zasedanjem evropskega sveta izzval novinarsko domišljijo.*«

Retorično vprašanje avtorji včasih uporabijo tudi zato, da pokažejo, da je v nekaterih situacijah možna le ena rešitev. V komentarju *Das Tschechische Patt* skuša avtor dokazati, da izida volitev na Češkem ni mogoče drugače interpretirati, kot z veliko koalicijo: »*Wie sonst sollte bei einem Stand von hundert zu hundert Sitzen im Parlament das Land zu regieren sein als durch eine große Koalition oder mindestens durch ein wohlwollendes Stillhalten der sozialdemokratischen CSSD?*«⁷¹ Tovrstna retorična vprašanja se zelo pogosto pojavljajo kot glavni argumenti, s katerimi avtorji podpirajo svoje trditve, in so v tej vlogi tudi zelo učinkovita.

V naslednjem zgledu se avtor sprašuje o možnosti za mir na Bližnjem vzhodu, vendar že v drugem delu vprašanja podvomi v to možnost: »*Grund zur Friedenshoffnung also, obwohl die Bewaffneten auf beiden Seiten zum Angriff bereitstehen?*«⁷² Z retoričnim vprašanjem v bralca zaseje dvom, da bo pot do mirne rešitve konflikta med Hamasom in Fatahom gladka.

6.4.6 PERIFRAZA

Naloga komentarja je raziskati več vidikov obravnavane teme in to čimbolj razumljivo in prepričljivo predstaviti bralcu. Ponavljanju jezikovnih prvin, ki ob poglobljeni obravnavi ene same teme je neizbežno, se pisec lahko izogne s perifrazo. Korošec (1998: 18) tovrstne odprave ponovitev imenuje lepotni pojavi. Imena državnikov, pomembnih oseb, vlad, krajev

⁷¹ Kako drugače kot z veliko koalicijo, ali vsaj z dobrohotnim sodelovanjem socialdemokratske stranke, naj bi vladali državi, v kateri so sedeži v parlamentu razdeljeni sto proti sto?

⁷² Lahko zaradi tega gojimo upanje na mir, čeprav na obeh straneh oborožene sile čakajo na napad?

in dogodkov se tako pogosto nadomešča z sinonimnimi opisi, sobesedilnimi sinonimi ali nadpomenkami, ki ostajajo izvorniku dovolj sorodni, da bralec brez težav razbere prvotni pomen perifraze. Poleg enobesednega poimenovanja perifraze pogosto nastopajo tudi v obliki metafore. V argumentativni zgrabi besedila pa perifraza nima vidnejše vloge.

Perifrazo avtor uporabi pri nadomeščanju poimenovanj manj znanih oseb, ki se zgolj za kratek čas znajdejo na političnem prizorišču. Povod za napad Izraela na Libanon je bilo zajetje izraelskega vojaka v tej državi. Nemški avtor ga v svojem komentarju *Im Schatten der Eskalation* nikjer poimensko ne imenuje, a zanj uporabi kar štiri različna poimenovanja: *ein israelischer Soldat, der israelische Kanonier, der Geisel in der Soldat*.⁷³ Perifraze, ki temelji na osebnostnih lastnostih opisane osebe, v analiziranih komentarjih nisem našla.

Prenasičenost besedila s ponavljajočimi se besedami povzročajo tudi imena krajev, držav, regij, narodov in podobno. Zamenjave za ta poimenovanja so večinoma že ustaljene. V komentarju *Na robu roba* tako najdemo svetopisemsko poimenovanje *izvoljeno ljudstvo* za Izraelce, ime države pa nadomešča poimenovanje *židovska država*. Ob opisovanju spora med Ciprom in Turčijo se mora avtorica ves čas izogibati ponavljanju in tako v tem komentarju najdemo več zanimivih perifraz. Ciper poimenuje *Inselrepublik*,⁷⁴ Turčijo pa *Land am Bosporus*.⁷⁵

6.4.7 IRONIJA

Z ironijo avtorji izražajo svoj odklonilen odnos do obravnavane tematike in jo hkrati vrednotijo. Namenoma ustvarijo neskladje med zapisanim besedilom in svojim dejanskim dožemanjem dogodka. Učinkovita je le, če bralec pozna ozadje dogodka dovolj, da lahko ta razkorak razreši. Tako razhajanje med trditvijo in realnostjo je največkrat zabavno, zato lahko na ta način avtorji bralce pritegnejo k branju in spodbujajo k razmišljanju. Z vzvišenim odnosom avtorji poskušajo predstaviti svoje videnje obravnavane teme kot edino pravilno in na ta način prepričujejo bralca v svoj prav, zato ironijo pogosto vključujejo tudi v argumentacijo svojih trditev.

Z ironičnimi opazkami vrednoti tudi avtor komentarja *Israels weiches Ziel*. Tako kot smešenje tudi ironijo uporablja le v delih, kjer govori o izraelskem upravičevanju napada na Libanon. Na ta način skuša prikazati razloge Izraela za napad kot povsem neutemeljene in

⁷³ Izraelski vojak, izraelski topničar, talec, vojak

⁷⁴ Otoška republika

⁷⁵ Dežela ob Bosporju

zato smešne. Tako ima njegova trditev, da je Izraelovo utemeljevanje napada povsem logično, če le odmislimo človekove pravice, močan ironičen prizvok: »*Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig: ...*«⁷⁶

Ironičen podton pogosto nosijo metafore, s katerim avtor neko vsebino vrednoti. V besedilu *Na robu roba* najdemo kar nekaj metafor, ki jih avtorica uporablja, da z ironijo obarva obravnavano temo. »Kvartetu, ki poskuša z načrtom za nekaj dolarjev pomoči narodu pod zasedbo in na robu lakote obiti palestinsko vlado pod vodstvom islamskega gibanja, je treba celo čestitati za posebne dosežke v fiskalni aerobiki.« Že besedna zveza je treba celo čestitati izraža avtorčin negativni odnos, ki ga še dodatno okrepi metafora posebni dosežki v fiskalni aerobiki. Ironija je ena glavnih orodij, s katerimi avtorica izraža svoje stališče in je med jezikovno-stilnimi postopki v tem komentarju najpogostejša. S prezirom napoveduje najverjetnejše korake reševanja nastale krize na Bližnjem Vzhodu: »Kvartet bo pritisnil na predsednika Abasa, Izraelcem pa ponovno zagotovil pravico do samoobrambe, z vljudno prošnjo, naj zajetega vojaka osvobodijo z ustrezno silo in minimalnimi ukrepi kolektivnega kaznovanja.« V povedi je več izjav, ki kažejo na izrazito neodobravanje avtorice. Ko govori o reševanju zajetega vojaka, uporabi celo evfemizem, značilen za vojaški in politični jezik in z njim pokaže na hinavsko politiko mednarodnih sil. Za besedno zvezo minimalni ukrepi kolektivnega kaznovanja se namreč skriva vojaški napad na civilno prebivalstvo. Ironijo, ki je rdeča nit celotnega komentarja, avtorica zaključí z retoričnim vprašanjem: »Zakaj bi bil (kvartet) kritičen zdaj, ko je vendar ogroženo življenje izraelskega vojaka?« Avtorica izpostavi nelogičnost v razmišljanju, da je sedaj, ko je ogrožen en Izraelec, situacija res kritična, ko pa umira na desetine Palestincev, gre le za kolateralno škodo.

6.4.8 SMEŠENJE

Smešenje je močno orodje, kadar avtorji z njim skušajo zavrniti argument, ki nasprotuje njihovim stališčem. Na ta način zmanjšujejo pomen razlogom, ki bi jih morda utegnili navajati nasprotna stran, in dvigajo veljavnost svojim. Avtorjev posmehljiv odnos do zapletov na Češkem zaznamuje komentar *Das Tschechische Patt*, kjer smešenje veje iz vseh argumentov. Avtor posmehljivo opisuje dejanje Paroubeka, ki ni želel priznati poraza in hkrati smeši tudi Silvia Berlusconija ter Gerharda Schröderja, ki sta ob lastnem porazu ravnala enako: »Dass Paroubek noch in der Wahlacht nach der Art seines **Busenfreundes** Gerhard Schröder und des **Italieners** Silvio Berlusconi die Anerkennung der Niederlage

⁷⁶ Utemeljitev Izraela je logična, če prezremo nekaj malenkosti na področju mednarodnega prava.

verweigerte und mit Anfechtung drohte, verschlimmert noch die Lage.»⁷⁷ Izraz intimen prijatelj ob imenu Gerharda Schröderja deluje močno pretirano. Tudi poimenovanje Italijan Silvio Berlusconi izstopa, saj gre za namerno podcenjevanje Berlusconijevega pomena in njegove vloge v politiki. Bralec, ki je navajen ob njegovem imenu prebrati predsednik vlade, ob tem poimenovanju začuti, da gre za smešenje italijanskega politika. Pretiravanje in podcenjevanje v istem stavku imata močan stilni učinek.

V posmehu lahko začutimo tudi grenkobo, saj avtorji na ta način pogosto opisujejo tragična dejstva. Tako v komentarju *Wut statt Blumen* avtorica opazuje grozote vojne: »*Heute tragen Satelliten-Sender die Farbbilder von Blut und Zerstörung 24 Stunden lang in alle arabischen Haushalte (solange Elektrizitätswerke und Generatoren noch arbeiten.)*»⁷⁸ Čeprav je avtorica stavek postavila v oklepaj in s tem navidezno zmanjšala njegov pomen, pa ravno zato deluje kot opazka, in je s tem le še bolj pomenljiv in izstopajoč.

V komentarju *Niç več ni tako, kot je bilo* avtorica smeši ameriškega predsednika Busha, tako da vzame njegovo izjavo iz konteksta in jo interpretira po svoje: »*To je verjetno razlog, da predsednik George Bush na uradnem obisku v Nemčiji Izraelu na drugi fronti ni priznal »pravice do samoobrambe«, ampak ga je le opomnil, da obstreljuje napačno državo.*» S smešenjem doseže močan učinek pri bralcu, ki trditvi, podani na način, ki izzove smeh, hitreje verjame in se z njo strinja. Na ta način pa nadomesti tudi argument, ki bi bil sicer ob taki izjavi nujen.

6.5 SKLADENJSKE POSEBNOSTI

Stilne učinke skušajo avtorji dosegati tudi na ravni skladnje. Pri uporabi zaznamovanih skladenjskih postopkov se nemški in slovenski pisci ne razlikujejo bistveno, kljub vsemu pa nekatere skladenjske posebnosti razkrivajo avtorjev osebni stil. Analizirala sem rabo stilno zaznamovanega besednega reda, s katerim pisci izpostavijo določen element v povedi in tako dosežejo pomenski poudarek. Čustvene poudarke, ironične opazke ali zgolj dodatne informacije avtorji pogosto umestijo v večdelno realizirane skladenjske vzorce. Analiza je pokazala, da so ravno ti zelo pogosto nosilci ključnih elementov argumentacije. V medstavah in pristavkih se namreč največkrat pojavljajo razlogi in utemeljitve obravnavane teze. Nekatere skladenjske posebnosti imajo tako izrazito vlogo v argumentativni strukturi

⁷⁷ Da je Paroubek še v noči volitev, po zgledu svojega intimnega prijatelja Gerharda Schröderja in Italijana Silvija Berlusconi, odklanjal priznanje poraza in grozil z ugovorom, je le še poslabšalo položaj.

⁷⁸ Danes sateliti prenašajo barvne slike krvi in uničenja 24 ur na dan v vsa arabska gospodinjstva (dokler elektrarne in generatorji še delujejo).

besedila, druge, kot so na primer vprašalne povedi in dvopičje, pa delujejo predvsem na stilistični ravni besedila in na samo argumentacijo neposredno ne vplivajo.

6.5.1 ZAZNAMOVANI BESEDNI RED

Z zaznamovanim besednim redom izpostavljena prvina v povedi dobi dodaten pomenski poudarek in bralca še bolj zbode v oči. Pisci zato ta postopek najpogosteje uporabijo, ko nizajo svoje argumente. Povezavo med argumentiranjem in rabo neobičajnega vrstnega reda opazimo predvsem pri nemških piscih, medtem ko je pri besedilih dnevnika Delo nisem zasledila.

V komentarju *Panic auf der Titanic* je avtor pri predstavljanju svojega tretjega argumenta zamenjal vrstni red: »*Retten werden diese von Verzweiflung gekennzeichneten Maßnahmen den Premier nicht mehr.*«⁷⁹ Glagol na prvem mestu je v nemškem jeziku zaznamovana pozicija, s katero avtor izpostavlja brezupen položaj Tonyja Blaira. Enak postopek avtor uporabi, ko bralcem sporoča, da Blairovim ukrepom nihče ne verjame: »*Abnehmen wird ihm (Blair) freilich niemand.*«⁸⁰ Tudi tu je glagol v izhodiščni poziciji, čeprav je običajna stava glagola v nemškem stavku na drugem mestu. Oba stavka sta nikalna in glagol na prvem mestu to še bolj izpostavlja.

Podoben učinek ima tudi izpust veznika »*wenn*« v stavku, kjer avtor predstavlja svoj prvi argument, zakaj Ciper ne bi smel ogrožati približevanja Turčije Uniji. Glagol na prvem mestu deluje bolj opazno in s tem okrepi tudi moč argumenta: »*Geht dies so weiter, wird das große strategische Projekt der EU, der Türkei als erstem muslimischem Land eine Beitrittsperspektive zu geben, im verwickelten Klein-Klein das Bald 45 Jahre alten Zypern Konflikts untergehen.*«⁸¹ Na podoben način v komentarju *Im Scahtten der Eskalation* avtor opozarja na svoj tretji argument, ki je zaradi nenavadne strukture stavka bolj izpostavljen: »*Kommt nun der Soldat nicht rasch und vor allem unversehrt frei, wird Israels Regierung sich zum Handeln gezwungen sehen.*«⁸²

Stilno zaznamovana je tudi razdelitev povedi, ki tvori pomensko celoto s piko pred *in*: »*Es könnte als Programm einer Koalitionsregierung aus Hamas und Fatah dienen. Und damit*

⁷⁹ Rešili ga ti, z obupom zaznamovani ukrepi, ne bodo več.

⁸⁰ Verjel mu tega seveda ne bo nihče.

⁸¹ Če bo šlo tako dalje, bo veliki strateški projekt Evropske unije, Turčiji kot prvi muslimanski deželi ponuditi evropsko perspektivo, v težavnih pogajanjih, skoraj 45 let starega ciprskega konflikta, propadel.

⁸² Če izraelski vojak ne pride zelo kmalu in predvsem nepoškodovan domov, bo izraelska vlada prisiljena ukrepati.

den brandgefährlichen Konflikt zwischen den wichtigsten Kräften der Palästinenser entschärften.»⁸³ Nenavadna postavitev ločila pred in aktualizira poved. Da ne gre za tiskarsko napako, ampak za poseben avtorjev slog, vemo zato, ker se v nadaljevanju pojavi enaka skladijska posebnost: *»Alle neun Fälle, in denen bisher israelische Soldaten entführt worden waren, endeten tödlich für die Geiseln. Und führten jedes Mal zu einer neuen Eskalation des Konflikts zwischen Israelis und Palästinensern.*»⁸⁴ Končno ločilo je na tem mestu v stavku nenavadno, vendar pomensko ločuje vzrok od posledice nekega dogajanja, in tako izpostavlja težo posledic prijetja izraelskega talca.

Edini primer zamenjanega vrstnega reda med primeri Dela nima izrazite vloge pri podpiranju argumentacije in deluje bolj kot stilna posebnost: *»Vsaj v romunskem primeru so bili na ta račun že pomisleki; a se lahko spomnimo, da jih tudi pri nas ni bilo malo...«* Stavčna struktura, ki jo loči podpičje že zaradi ne pogoste rabe pritegne bralčevo pozornost. Zamenjani besedi *se* in *lahko* pa delujeta moteče, saj bi bila bolj nevtralna raba prislova *lahko* in pomožnega glagola *se* taka: *»a lahko se spomnimo, da jih tudi pri nas ni bilo malo...«* Stavek je sicer vključen v argumentacijo kot podpora, vendar ta posebnost nima posebnega učinka na moč argumentacije.

6.5.2 VEČDELNO REALIZIRANI SKLADENJSKI VZORCI

Vrinjeni stavki in medstave, med njimi izpostave in pristave, so zaradi svojih lastnosti priljubljeno stilno sredstvo avtorjev. Analizirala sem povedi, pri katerih se v tekočo celoto na različne načine vriva dodatni stavek, beseda ali besedna zveza. Ta bodisi nosi dodatno informacijo, bodisi ima čustven naboj, vsekakor pa bistveno zaznamuje stavek, v katerega je vrinjena. Avtorji stavke lahko razbijejo z dvema pomišljajema, dvema oklepajema ali z vejicama in na ta način pritegnejo pozornost. Bralec namreč naredi premor, ko pride do medstave ali vrinjenega stavka, in temu delu nameni več pozornosti. Poleg izrazitega stilnega učinka, ki ga ima tako vrinjen stavek ali beseda, pa ima v komentarjih tudi nenadomestljivo vlogo pri argumentiranju avtorjevega stališča.

V komentarju *V družbi boga* avtorica uporabi izpostavo, ko argumentira trditev, da napad Izraela na Libanon ne bo izkoreninil Hezbolaha, ampak bo imel ravno nasprotni učinek: *»Na zasedenih palestinskih ozemljih se predstavniki Hamasa pred izraelskimi tanki, letali in*

⁸³ Lahko bi služil kot program koalicijske vlade Hamasa in Fataha. In s tem omilil konflikt med najpomembnejšimi silami v Palestini.

⁸⁴ V vseh devetih primerih, v katerih so bili ugrabljeni izraelski vojaki, so talci izgubili življenje. In vsakič je to vodilo do novih eskalacij v konfliktu med Izraelci in Palestinci.

ladjami v temi in vročini skrivajo skupaj z milijon in 300.000 ljudmi na robu lakote in epidemij, vedoč, da bodo po končanem obleganju – **tako kot njihovi somišljeniki iz Hezbolaha - narodni heroji.**» Z izpostavo poudari vzporednico med Hezbolahom in Hamasom ter dokaže svojo trditev. Tudi v komentarju *Nič ni več tako, kot je bilo* se medstave vključujejo v sistem argumentiranja. Avtorica po tej možnosti poseže kar štirikrat. Pristava v prvem argumentu kaže avtoričin odnos do vojne na Bližnjem vzhodu in podpira njeno trditev, da zdaj res gre za vojno v regiji: »Verjetno zato, ker je vojna, ki pa to ni bila, dokler so v zadnjih štirinajstih dnevih množično – **lani po mnenju mednarodne skupnosti v manjšem številu** – pod izraelskimi izstrelki umirali le Palestinci.« Z vrinjeno mislijo avtorica povedano negativno vrednoti.

Pristave lahko otežujejo berljivost besedila, če so predolge. Takih primerov je med komentarji Dela kar nekaj. Pristava v naslednjem zgledu, ki je del podpore enega od argumentov, ima sicer pomembno vlogo v argumentaciji, saj avtorica z dodatnimi izpostavljenimi informacijami skuša dokazati agresorsko vlogo Izraela v tej regiji. Zaradi dolžine povedi in dolžine pristave pa celotna konstrukcija deluje nepregledno, kar bralca lahko moti in ima zato nasproten učinek od želenega: »Zadnja vojna – **po tisti, v kateri je Izrael pred 39 leti v šestih dneh zasedel palestinska, sirska in egiptovska ozemlja, so v regiji divjale še štiri** – se ni začela z izraelsko ofenzivo na Gazo po napadu palestinskih upornikov iz gibanja Hamas na vojaško oporišče in zajetju izraelskega vojaka, ampak z izraelsko ofenzivo na Libanon po oboroženem napadu libanonskih gverilcev iz Hezbolaha na položaje izraelske vojske na severu židovske države in zajetju dveh njenih vojakov.« Med argumenti pa najdemo tudi primer izpostave, ki ima poleg argumentativnega tudi močan stilni učinek: »Predstavniki mednarodne skupnosti so poskočili šele v trenutku, ko se je na Bližnjem vzhodu odprla »druga fronta«, čeprav prva – **palestinska, ki je že desetletja najbolj smrtonosna za regijo** – gori že šest let.« V tem primeru je ravno izpostavljeni del stavka argument, ki dokazuje prepočasno reakcijo mednarodne skupnosti.

V komentarju *Na svidenje leta 2009* avtor z izpostavo argumentu doda moč in tako bolj jasno pokaže, da je hiter izhod iz evropske ustavne krize vprašljiv: »Državniki članic, kjer so »podobo o ustavi za Evropo« potrdili, se pridušajo – **vsaj za sedaj** – da dokumenta, kakršenkoli že bo, zavoljo dveh zavrnitev ne nameravajo znova ratificirati.«

Izpostavo avtorji od ostalega dela stavka običajno ločijo s pomišljajema, vendar kar nekaj primerov kaže, da na ta način uporabljajo tudi oklepaje. V argumentu komentarja *Češka*

znamenja časa avtor svojo pripombo zapiše v oklepaj: »Podobne deformacije (**kot v Italiji**) češki volilni sistem ne pozna« Vrinjeni del lahko razumemo kot del stavka, ki kaže na prej omenjeno stanje v Italiji, hkrati pa tudi kot vmesno prekinitev, ki izpostavi dejstvo, da gre za deformacijo volilnega sistema. Tudi v nemškem komentarju Zyprische Verhinderer avtor misel, ki je pomensko izpostava, postavi v oklepaj: »Brächen die EU-Gespräche zusammen (**für die nun schon 25 Jahre veranschlagt werden**), stünde das Land dem Bosphorus vor einer bitteren Zeit.«⁸⁵

Tudi v nemških besedilih so medstave in izpostave večinoma del argumentativne strukture besedila. Zanimivo pa je, da najdemo več pristavkov na koncu povedi, kot pravih medstav. V analiziranih besedilih nemških avtorjev je le ena medstava. V podpori argumenta, ki pravi, da je že jasno, da bosta Bolgarija in Romunija postali novi članici Evropske unije, jo avtor uporabi, da pojasni zakaj pogajanj najverjetneje ne bodo preložili: »Die notwendige Einmütigkeit für einen Aufschub um ein Jahr – **im Falle Bulgariens wäre Einstimmigkeit erforderlich, bei Rumänien eine Zweidrittelmehrheit** – wird vermutlich nicht zustande kommen ...⁸⁶«

Podoben učinek kot medstava ima tudi pristavek, ki se v nemških besedilih pogosto pojavlja, medtem ko ga v slovenskih komentarjih ne najdemo. V komentarju *Panic auf der Titanic* avtor na ta način stavku doda element, ki ravno zaradi svoje ločenosti od stavka deluje izstopajoče in pomenljivo: »Es ist kaum zu glauben, dass Labour vor nur einem Jahr die Unterhauswahl gewann – wenn auch mit einer dünnen Mehrheit.⁸⁷« Da je tak način razbijanja povedi značilnost tega avtorja, kaže tudi prva metafora, kjer avtor s pomišljajem loči del stavka od povedi in mu s tem da zabavno noto: »Deshalb dauerte es nicht lange bis der frühere Labour Minister Frank Dobson erklärte, dass die Kabinettsumbildung des britischen Premiers Blair wirke, als ob der Kapitän der Titanic die Liegestühle neu arrangieren würde – **nach dem Zusammenstoß mit dem Eisberg.**⁸⁸« Isti dostavek uporabi tudi povsem na koncu in tako komentar zaključi z enako mislijo, s katero je tudi začel: »Doch er könnte sich in der

⁸⁵ Če bi pogovori propadli (zanje so porabili že kar 25 let), bi deželo ob Bosporju čakali grenki časi.

⁸⁶ Do potrebnega soglasja za preložitev vstopa – v primeru Bolgarije bi morali biti poslanci soglasni, v primeru Romunije pa bi zadostovala dvotretjinska večina – najverjetneje ne bo prišlo ...

⁸⁷ Laburistična stranka je še pred enim letom zmagala na volitvah v spodnji dom – s šibko večino.

⁸⁸ Zato ni trajalo dolgo, da je minister Frank Dobson ugotovil, da je Blairovo preoblikovanje vlade učinkovito prav toliko, kot če bi kapitan Titanika na novo preurejal ležalnike na palubi – po trku z ledeno goro.

*Situation einen Kapitäns wieder finden, der die Titanic übernommen hat – nach dem Zusammenprall mit dem Eisberg.*⁸⁹«

Ker je pristavek z vejico ali pomišljajem vidno ločen od ostalega stavka, med prvim in drugim delom pri branju nastane premor. To avtorji izkoristijo tudi za to, da povedanemu dodajo kako zabavno prvino. »*Irans Präsident Machmud Achmadinedschad hat sich die Anliegen der Palästinenser zu eigen gemacht, zumindest rhetorisch.*«⁹⁰

6.5.3 NEGLAGOLSKI STAVKI

Kratki neglagolski stavki s svojo izstopajočo obliko delujejo poudarjeno in pomenljivo. Avtor lahko s takim stavkom svoje mnenje izrazi kratko in jedrnato. Večinoma so zaradi svoje neobičajnosti tudi zelo učinkoviti, zato jih največkrat najdemo v trditvah. Zanimivo je, da jih v analiziranih besedilih nemških avtorjev ni. Razlog za to se morda skriva v relativno majhnem vzorcu analiziranih besedil in ne dokazuje nujno značilnosti nemških komentarjev.

Značilen primer kratkega neglagolskega stavka najdemo v komentarju V družbi boga: »*Ta napad ne bo izkoreninil Hezbolaha. Prav nasprotno.*« S pomočjo kratkega neglagolskega stavka je zelo učinkovito poudarjena glavna trditev, namreč, da izraelski napad ni prava rešitev za uničenje tega gibanja. S stavkom: »*Prav nasprotno,*« avtorica hkrati začne nov odstavek in uvede svoje argumente v podporo trditvi. S kratko prekinitvijo, ki jo doseže s tem stavkom, postanejo tudi navedeni argumenti bolj vidni.

V komentarju Blairov sindrom avtor z neglagolskim stavkom bralcu omogoči jasnejši vpogled v argument, ki ga je predstavil pred tem: »*Skratka. Na premierskem stolčku naj bi počakal toliko časa, da bo posekal desetletni premierski rekord »železne lady« Margaret Thatcherjeve.*«

6.5.4 VPRAŠALNE POVEDI

Poleg retoričnih vprašanj, ki imajo v besedilu prav posebno vlogo, v komentarjih najdemo tudi običajne vprašalne povedi. Avtor jih uporabi, kadar želi bralca pripraviti do razmišljanja o pravkar povedanem in z njim navezati stik. Eva Kobe (Kobe, 2002: 199) izpostavlja štiri tipe vprašanj, ki se pojavljajo v besedilih, kar je potrdila tudi ta analiza. Prvi tip so vprašanja, ki jih avtor zastavlja zato, da lahko v nadaljevanju nanje odgovori in tako bralcu postreže z

⁸⁹ Vendar bi se lahko znašel v koži kapitana, ki je prevzel Titanik – po trku z ledeno goro.

⁹⁰ Iranski predsednik je palestinske težave prevzel nase, vsaj retorično.

informacijo. Drug tip so vprašanja, ki že sama po sebi nosijo informacijo, tretji tip pa so retorična vprašanja, ki sem jih obdelala v enem od prejšnjih poglavij. Avtorji uporabljajo tudi tip vprašanj, ki niso retorična, kljub vsemu pa nanje nimajo pravega odgovora. S temi vprašanji pravzaprav odpirajo nove vidike zgodbe in bralcu ponujajo možnosti za razmišljanje.

V komentarju *Wut statt Blumen* avtor postavi niz vprašanj, kjer združuje vprašanja z retoričnim vprašanjem na koncu tega sklopa: »*Was Beispielwiese soll aus den islamisch-politischen Bewegungen in der arabischen Welt, in Ägypten oder am Golf, werden? Sie haben sich zuletzt intensiv bemüht, die Regierungen ihrer Länder zu mehr Demokratie zu drängen? Und wer wird autoritäre Regime dann hindern, die Islamisten zu verfolgen?*«⁹¹ Bralca spodbuja, da razmišlja o različnih vidikih zapleta na Bližnjem vzhodu in o njegovih posledicah. Prvo vprašanje je pravo vprašanje, na katerega pa avtor ne ponudi pravega odgovora. Druga poved v tem sklopu se sicer konča z vprašanjem, vendar deluje kot avtorjeva opazka, s katero bralcu ponudi še dodatno informacijo o političnih gibanjih na Bližnjem vzhodu. Vprašaj ni ločilo, ki bi ga na koncu te povedi pričakovali, a v tem primeru intenzivira občutek, da je razplet dogodkov v tej regiji nemogoče napovedati. Sklop vprašanj zaključi z retoričnim vprašanjem. Podobno učinkujejo vprašanja v komentarju *Zyprische Verhinderer*: »*Wohin soll sich die Türkei wenden? Mit Russland verbünden, an Iran anlehnen?*«⁹² Druga vprašalna poved je pravzaprav odgovor na prvo zastavljeno vprašanje. Tako pokaže, da nima pravega odgovora, vendar bralcu ponuja več možnosti, o katerih lahko razmišlja. V komentarju *Israels weiches Ziel* se avtor sprašuje o možnostih Libanonske vlade, da bi ukrotila Hezbolah: »*Woher soll die von Israel zugrunde gelegte Handlungsfähigkeit also kommen?*«⁹³

Vprašanje se lahko pojavi tudi kot zelo učinkovit besedilni nastop. Tak primer najdemo v komentarju *Blairov sindrom*: »*Tony Blair, kdaj boš zapustil Downing Street 10? To je vprašanje, ki britanskega premiera že nekaj časa postavlja na naslovnice otoškega in mednarodnega tiska.*« Vprašanje na prvi pogled deluje kot retorično vprašanje, a to ni, saj avtor v nadaljevanju ves čas skuša ugotoviti, kdaj bo Blair res izgubil položaj premiera.

⁹¹ Kaj na primer se bo zgodilo z islamskimi političnimi gibanji v arabskem svetu. V Egiptu ali v Zalivu? Ravno ta gibanja so si prizadevala, da bi vlade njihovih dežel vladale bolj demokratično. In kdo bo preprečil avtoritarnim režimom, da ne bi preganjali islamistov?

⁹² Kam naj se Turčija obrne? Naj se poveže z Rusijo, naj se nasloni na Iran?

⁹³ Od kod naj se torej pojavi sposobnost ukrepanja te vlade, ki jo je Izrael že uničil?

Z vprašanjem lahko avtor tudi izraža dvom v uresničitev napovedi ali obljube: *»Ob diese Schwäche die Libanesen bewegt, sich gegen die Hisbollah zu stellen?«*⁹⁴ Vprašanje zastavi zato, da lahko v nadaljevanju nanj odgovori in bralcu pokaže, da so vsi upi, da se bodo Libanonci zoperstavili Hezbolahu zaman. V naslednjem primeru avtorica takoj za retoričnim vprašanjem zastavi novo vprašanje, s katerim pravzaprav odgovarja na izpostavljeno problematiko: *»Zakaj bi bil kritičen zdaj, ko je vendar ogroženo življenje izraelskega vojaka? Kako je sploh lahko kritičen, ko si njegovi predstavniki ne drznejo obsoditi nobene akcije izraelske vojske in nobene odločitve izraelske vlade, čeprav so mnoge od njih v nasprotju z mednarodnim pravom in konvencijami, resolucijami varnostnega sveta OZN, z dvostranskimi dogovori in s podpisanimi sporazumi.«* Vprašanje je lahko zelo učinkovit način, s katerim avtor bralca pripravi do poglobljenega razmišljanja o neki temi. Če pa je tako vprašanje zastavljeno nejasno, izgubi svojo učinkovitost in postane v besedilu moteče. Tako na primer ni povsem jasen zaključek komentarja *Češka znamenja časa*, kjer avtor besedilo zaključi z dvema vprašanjema, pri čemer prvo nosi informacijo, drugo pa je deloma odgovor na prvo zastavljeno vprašanje: *»Je to naključno ujemanje treh primerov nespoštovanja demokratične kulture, ki veleva priznati poraz in voščiti zmagovalcu? Ali pa je to znamenje časa, simptom rastoče družbene konfliktnosti in nestrpnosti, ki se plazi po Evropi.«*

6.5.5 RABA DVOPIČJA

Dvopičje se v slovenskih in v nemških komentarjih pojavlja enako pogosto. Avtorji z dvopičjem največkrat nadomeščajo pojasnjevalne veznike kot so: *in sicer, to je, ta je, torej, ki je*. Pri sami argumentaciji pa to ločilo ne igra vidnejše vloge. Kljub vsemu med prvim in drugim delom povedi dvopičje ustvarja neke vrste argumentativen odnos. Prvi del je običajno trditev, ki je neobveščnemu bralcu nerazumljiva ali celo sporna, drugi del pa to trditev pojasnjuje ali – če je njena vsebina kontroverzna – tudi argumentira.

Največkrat se pojavi pred delom stavka, ki pojasnjuje ali dopolnjuje že prej povedano. Na ta način avtor komentarja *Češka znamenja časa* oblikuje svojo prvo trditev: *»Češki volivci so glasovali za oboje: za reforme, vendar ne za radikalne, in za ohranitev elementov socialne države in enakosti.«* Dvopičje učinkovito loči prvi del od drugega, v katerem avtor pojasnjuje za kaj so glasovali na Češkem.

Natančnejšo razlago in podrobnejšo opredelitev povedanega uvaja dvopičje tudi v tem zgledu iz komentarja *V družbi boga*: *»Ko bo Izrael nehal bombardirati Gazo in Libanon, bo Olmert*

⁹⁴ Bo ta šibkost Libanonce pripravila do tega, da se bodo zoperstavili Hezbolahu?

uporabil znano taktiko svojih predhodnikov: od šibkih vlad na zasedenih palestinskih ozemljih in v Bejrutu, obdanem z izraelsko vojsko, bo zahteval, da zlomijo hrbtenico skrajnežem in jih razorožijo, hkrati pa bo za hrbti teh vlad delal vse, da jim bo odrekel sredstva za izpolnitev teh zahtev.«

Tudi v nemških komentarjih dvopičje največkrat uvaja pojasnjevanje in razlago. Dvopičju v naslednjem zgledu iz komentarja *Im Schatten der Eskalation* sledi natančna razlaga, zakaj je vrnitev izraelskega vojaka malo verjetna: »*Auch dann entscheiden kleine, überaus militante Zirkel weiter mit: Der israelische Soldat wird angeblich von einer Splittergruppe der Hamas-Militanten festgehalten, die mit anderen Kleingruppen agiert ...*«⁹⁵

Včasih pa avtorji dvopičje uporabijo zgolj zato, da daljšo poved, ki vključuje razlago, optično razdelijo, in s tem omogočijo lažje branje in razumevanje dolgih povedi. V komentarju *Gemeinsam gegen die Blamage* avtor na ta način razbije dolgo poved in z dvopičjem nadomesti vzročni veznik *dass*: »*Politisch ist aufgrund der Absichtserklärungen verschiedener Länder ohnehin längst klar: die 25 Staats- und Regierungschefs der EU werden Rumänien und Bulgarien wie geplant zum 1. Januar 2007 als neue Mitglieder willkommen heißen.*«⁹⁶

Kot izpostava pa deluje naslednji zgled v komentarju *Klubskas pravila*, v katerem je avtor uporabil dvopičje, čeprav bi enako deloval tudi pomišljaj: »*V nekaterih zahodnoevropskih medijih se je začelo omenjati, da je bilo doslej skoraj pozabljeno četrto kopenhavnsko merilo: absorpcijska sposobnost same Unije.*« Argument je zaradi izpostavljenega dela vidnejši in zato morda tudi prepričljivejši.

6.6 OBRAČANJE K NASLOVNIKU

Avtorji se lahko na bralce obračajo na več načinov. Njihov apel je lahko neposreden ali posreden. Vse te možnosti avtorji slovenskih in nemških komentarjev izkoriščajo zelo različno, vendar je v analiziranih komentarjih navezovanje stika z bralci redko. Na bralce se nikoli ne obračajo z osebnimi trditvami v 1. osebi ednine. Najpogostejše vez z bralcem ustvarjajo tako, da nanje naslovijo vprašanja ali zastavljajo retorična vprašanja. Niz vprašanj v komentarju *Wut statt Blumen* vabi bralca k razmišljanju in ob tem vzpostavlja stik z njim:

⁹⁵ Tudi v tem primeru odločajo majhni vojaški krogi: izraelski vojak je najverjetneje talec ene izmed disidentskih vojaških skupin Hamasa, ki sodeluje z drugimi skupinami ...

⁹⁶ Politično je že dolgo časa jasno: 25 predsednikov vlad in držav bo, kot je načrtovano, 1. januarja Romuniji in Bolgariji izreklo dobrodošlico, saj so države članice svoj namen, da ju potrdijo, že izrazile.

»Was Beispielwiese soll aus den islamisch-politischen Bewegungen in der arabischen Welt, in Ägypten oder am Golf, werden? Sie haben sich zuletzt intensiv bemüht, die Regierungen ihrer Länder zu mehr Demokratie zu drängen? Und wer wird autoritäre Regime dann hindern, die Islamisten zu verfolgen?« Gre za posredno navezovanje stika, pri čemer avtor motivira bralca k razmišljanju, neposredno pa ga ne ogovarja. Pravega neposrednega obračanja k naslovniku nisem zasledila v nobenem komentarju. Nagovarjanje bralca z ogovornimi figurami in uporaba skladijskih ter besednih postopkov apeliranja ni prevladujoča značilnost niti slovenskih, niti nemških komentarjev. Na prvem mestu v avtorjevih mislih je torej snov komentarja, način kako obdelati različne vidike in predstaviti svoj odnos do nje, bralec pa je na drugem mestu, podrejen obravnavani tematiki. V komentarjih torej ne gre v prvi vrsti za to, kaj misli bralec, temveč za to, kaj meni avtor. S čim bolj razdelano argumentacijo pa avtor nato skuša prepričati tudi bralca, da je njegovo razmišljanje pravilno.

Analiza komentarjev je odkrila le en primer neposrednega apela na bralca, ki ga je avtorica zapisala v oklepaju kot opombo: »Ni Libanonca, ki ne bi po petnajstih letih državljanske vojne med raznimi regijskimi in zahodnim silam zvestimi sektaškimi milicami verjel poveljniku izraelske vojske Danu Halucu, da bo Izrael zbombardiral Libanon v stanje (**beri: državljansko vojno**), v kakršnem je bil pred dvajsetimi leti.« Avtorica z opombo namigne bralcu, kakšen je pravzaprav resničen pomen grožnje izraelskega poveljnika. To besedno zvezo avtorji običajno uporabijo, kadar želijo povedanemu dati posmehljiv ton, saj s tem razkrivajo ozadje nekega pojava ali izjave. V komentarju *Gemeinsam gegen die Blamage* se avtor zavzema proti predsodkom o državah, kot sta Bolgarija in Romunija, tako da apelira na bralca, naj ne podleže takemu razmišljanju: »Wer im Westen noch meint, Bulgarien und Rumänien bestünden nur aus Armut und Gewalt, der sollte nur ein Buch, über die Geschichte beider Länder oder wenigstens einen Reisekatalog zur Hand nehmen.«⁹⁷

Pogostejše skušajo avtorji bralca doseči prek skupnega sporočanjaškega kroga, ki ga Korošec natančneje definira v Stilistiki poročevalstva (gl. Korošec, 1998: 161).⁹⁸ Skupni sporočanjaški krog avtorji lahko vzpostavljajo z osebnimi zaimki v 1. in 2. osebi množine, osebno svojilnimi zaimki v 1. osebi množine, z glagolskimi oblikami, ki izražajo 1. ali 2. osebo množine, relacijskimi besedami, ki označujejo razmerje med dvema pojmom, s citati in rabo

⁹⁷ Kdor na Zahodu meni, da sta Bolgarija in Romunija državi revščine in nasilja, naj v roke vzame knjigo o zgodovini obeh dežel, ali vsaj turistični katalog.

⁹⁸ Poročevalska besedila lahko nekatere izseke iz objektivne stvarnosti opišejo tako, da predmeti govora (denotati) niso poimenovani, ampak nanje kažejo nanašanjaške besede. Te besede predstavljajo skupno točko, v kateri se srečajo avtor, bralec in vsebina besedila. Z usmerjenostjo v isto točko nastane skupni sporočanjaški krog.

poročevalske sklicevalnosti. V analiziranih komentarjih sem našla le redke primere rabe najbolj tipičnih načinov vzpostavljanja skupnega sporočanjkega kroga. Najverjetnejši razlog je izbrana vsebina komentarjev, ki obravnavajo zunanje politično tematiko. Avtorji tako nimajo veliko možnosti, da ustvarjajo skupni sporočanjki krog in govorijo o »nas« ali o »naši državi«, »naših politikih« in podobno. Točka zanimanja je izven domovine, zato tudi ni veliko poskusov vzpostavljanja te povezave. V analiziranih komentarjih Dela najdemo več primerov skupnega sporočanjkega kroga, kot v nemških besedilih. Avtorica komentarja *V družbi boga* svoje razmišljanje zaključi tako, da naveže stik z bralcem s pomočjo glagolske oblike v 1. osebi množine. Z njo skuša bralcu signalizirati, da je njeno mnenje enako njegovemu: » ..., ki ljudi združujejo v prepričanju, da bombe ne morejo razstreliti pravice do države, da rakete ne polepšajo obraza okupacije in da granate v beguncih ne bodo izbrisale želje po tistem, kar ljudje **razumemo** kot dom.« V naslednjem zgledu, ob ponovni zaostitvi krize na Bližnjem vzhodu, bralca vključi v komentiranje mednarodne politike, in s tem poudarja, da je njeno stališče pravzaprav splošno zastopano mnenje, s katerim se bralec lahko poistoveti: »Toda kvarteta **ne smemo** samo kritizirati«. Na bralčev spomin in njegovo sposobnost empatije računa avtor komentarja *Klubska pravila*, ko pravi: »... a se lahko **spomnimo**, da jih tudi pri **nas** ni bilo malo, ki so menili, da je dlakocepsko ocenjevanje kandidat (ko je to veljalo tudi za **Slovenijo**) po njihovih zmožnostih in opravljenih reformah precej nesprejemljivo podcenjevanje, ki bi se mu morala Unija čim prej odpovedati.« Skupni sporočanjki krog ustvarja s pomočjo glagolske oblike in osebno svojilnega zaimka. Avtor v oklepaju še enkrat pove, da gre za Slovenijo, torej se zaimek *nas* nanaša na Slovence. Povsem drugače je problematika približana slovenskemu bralcu v komentarju *Blairov sindrom*. Težave britanskega premiera avtor primerja s slovenskimi razmerami, s čimer dokazuje, da ima ves čas pisanja v mislih tudi bralca, njegov spoznavni svet in okolje v katerem deluje. Tema besedila postane bralcu na ta način bližja in bolj razumljiva, zato tudi lažje sprejme navedene argumente. Taki sta metafori: Blaira pretresa »**Pahorjev partnerski sindrom**« in pa *Zlasti pa ga - če že iščemo primerjave - pretresa **eldeesovski sindrom** predolgotrajnega vladanja in stranke, ki je predolgo na oblasti*. Enak učinek skuša doseči tudi s pripombami, ki jih zapiše v oklepaju: »Imeti najboljšo plačo seveda ni pohvalna, ampak sinistrska (v tem se Otočani ne razlikujejo od **Slovencev**) oznaka.«

Skupni sporočanjki krog se ne nanaša nujno vedno samo na državljane, kot neko podobno razmišljajočo skupino, pomen je lahko bodisi ožji, bodisi širši. Avtor nemškega komentarja

Zaudern und Zögern z osebnim zaimkom v tako skupnost poveže vse Evropejce: »*Sollen die, die **uns** den Ärger eingebracht haben, ihn doch auslöffeln!*«⁹⁹

Naslednji zgledi pa kažejo zanimivo posebnost nemških besedil. Na mestih, kjer bi pričakovali, da bo avtor skušal vzpostaviti skupni sporočanje krog, se nasprotno avtor odmakne od bralca in se ne skuša poistovetiti z njim. Tako ne uporabi osebnega zaimka, ki bi bil pričakovan, ko govori o Nemcih, saj bi lahko v tem primeru govoril o »svojem« narodu. V naslednjem zgledu avtor namreč predsodke o obeh državah – Romuniji in Bolgariji – primerja z neupravičenimi predsodki o Nemcih, in s tem pri svojih bralcih skuša vzbuditi razumevanje za občutke državljanov teh držav. »*Die sind nicht selten von ähnlichen Qualität, mit der gewisse Londoner Revolverblätter bis heute die **Deutschen** als ewige Nazis darstellen.*«¹⁰⁰ Še bolj očiten odmik se kaže v komentarju *Zaudern und Zögern*, kjer avtor ves čas ponavlja besedo Nemci in nemški, nikoli pa te ne nadomesti z osebno svojilnim zaimkom, s pomočjo katerega bi lahko ustvaril tesnejši stik z bralcem. V nadaljevanju jih celo poimenuje *oni*, torej o njih ne govori kot o lastnem narodu, temveč jih pojmuje le kot enega izmed evropskih narodov. »*In **deutschem** Interesse kann das nicht sein. Die europäische Einigung ist für niemanden so wichtig wie für die **Deutschen**. Historisch, politisch und wirtschaftlich gibt es für **sie** keinen besseren Weg.*«¹⁰¹

⁹⁹ Naj ti, ki so juho skuhali, to še pojejo!

¹⁰⁰ Ti (predsodki) so podobni tistim, s katerimi nekateri londonski senzacionalistični listi Nemce razglasaajo za večne naciste.

¹⁰¹ V nemškem interesu to ni. Evropsko soglasje ni za nikogar tako pomembno kot za Nemce. Zgodovinsko, politično in gospodarsko zanje ni boljše poti.

7 SKLEP

V diplomskem delu sem na podlagi empirične analize šestnajstih vzporednih komentarjev, ki so izšli v slovenskem dnevniku Delo in nemškem Süddeutsche Zeitung, preučevala in primerjala način argumentiranja in rabo jezikovnih sredstev. V obeh dnevnikih sem izbrala tiste komentarje, ki se v parih odzivajo na iste aktualne dogodke in se časovno ter vsebinsko ujemajo.

Komentar je značilen žanr presojevalnih besedil, njegova naloga je razčleniti, interpretirati in osvetliti aktualne dogodke ter jih umestiti v aktualno stvarnost. Bralcu pojasnjuje ozadje dogajanja, o katerem je lahko bral v poročilu na prvih straneh časopisa, in mu nakaže možen razplet ali posledice dogodkov. Komentarji so v obeh dnevnikih objavljeni na strani z rubričnim naslovom Mnenja in razčlenjujejo, pojasnjujejo in komentirajo aktualne dogodke doma in v svetu. V tem diplomskem delu sem izbirala le komentarje z mednarodno tematiko, saj sem želela analizirati in primerjati besedila s podobno vsebino. V dnevniku Delo sta na tej strani objavljena dva komentarja, ki najpogosteje obravnavata notranje politične, gospodarske in druge družbene teme. Komentarji, ki se odzivajo na dogodke svetovnih razsežnosti, so v slovenskem dnevniku redkejši v primerjavi z nemškim časnikom, kjer je komentarjev s tako vsebino več. Analiza je pokazala, da nemški komentarji izidejo dan pred objavo slovenskega komentarja, torej hkrati z objavo poročila o aktualnem dogodku, medtem ko slovenski bralci komentar običajno preberejo dan kasneje. Čeprav to pomeni, da imajo novinarji Dela bistveno več časa za pisanje komentarjev, se to ne odraža vedno tudi v njihovi kvaliteti.

Komentarje sem preučevala na dveh ravneh: najprej sem analizirala argumentacijo in njeno zgradbo v komentarju. Iz besedila sem izluščila trditve, ki jih avtor postavlja, in ugotavljala, s katerimi argumenti so navedene trditve podprte. Raziskovala sem, v kolikšni meri avtorji svoje razloge še dodatno utemeljijo in podprejo. Pri tem sem se opirala na predpostavko, da mnenje v komentarju lahko podamo samo z argumentacijo. Prvi kriterij analize je bilo torej jasno izraženo mnenje avtorja in argumentirana vsebina. Z jezikovno-stilno analizo sem analizirala mikro raven besedila, saj je druga temeljna značilnost presojevalnih besedil, med katere sodi tudi komentar, bogat izbor besed, kamor sodijo jezikovna sredstva drugih funkcijskih in socialnih zvrsti, časovno zaznamovane besede, tropi, metafore, retorične figure in skladenjske posebnosti. Stilemi, s katerimi avtorji izražajo svoj odnos do vsebine, navezujejo stik z izkustvenim svetom bralca in vrednotijo dogajanje, so značilni za presojevalna besedila in torej v njih tudi pričakovani. Iskala pa sem tudi povezavo med argumentacijo in izborom stilno zaznamovanih jezikovnih in skladenjskih prvin.

Besedila komentarjev v Delu in Süddeutsche Zeitung se v mnogočem razlikujejo, čeprav sodijo v isti poročevalski žanr. Najbolj opazna razlika je na oblikovni ravni, saj komentar Dela nima podnaslova ampak zgolj kratek veliki naslov, komentarji dnevnika Süddeutsche Zeitung pa nosijo tudi podnaslov, ki predvsem razaktualizira morebitne aktualizme v naslovu. Njegova glavna naloga je, da nosi bistveno informacijo o vsebini, hkrati pa večina podnaslovov omogoča bralcu, da takoj prepozna avtorjevo stališče do obravnavane tematike. To se odraža tudi v sami strukturi komentarja, ki je v nemškem besedilu prilagojena argumentiranju avtorjevega stališča, predstavljenega v podnaslovu. Komentar ima poleg interpretacije vsebine in pojasnjevanja ozadja dogajanja predvsem nalogo izraziti avtorjevo stališče in odnos do vsebine ter ga argumentirano predstaviti bralcu. Vsi analizirani komentarji imajo zato značilno strukturo piramide, kjer eno ali največ dve osnovni tezi podpira nabor razlogov in utemeljitev. Kadar v komentarju poleg osnovne teze zasledimo še drugo trditev, ta običajno prispeva k utemeljevanju prve teze, ki odraža avtorjevo stališče do predstavljene problematike. Z izjemo enega komentarja (Im Schatten der Eskalation), imajo vsi močno razvejano zgradbo argumentacije. Razlogi so vedno nanizani tako, da jih bralec zlahka razpozna in so v večini primerov tudi eksplicitno utemeljeni. Bralcu ne ponujajo zgolj dodatnih informacij k poročilu o dogodku, temveč dejansko predstavijo avtorjevo videnje situacije in poglobljeno osvetlijo tematiko. Tudi nabor razlogov, s katerimi argumentirajo svoje trditve, je v veliki meri domisel in inovativen, saj ne posegajo zgolj po znanih dejstvih, ki so bralcu na voljo v poročilu ali razširjeni vesti, ampak mu postrežejo z globljim vpogledom v dogajanje. V komentarjih je dogajanje vpeto v širši zgodovinski politični kontekst in povezano z motivi vseh vpletenih. Ob zaključku vedno skušajo tudi nakazati možne posledice dogajanja, ob tem pa včasih zaidejo tudi v moraliziranje.

Med analiziranimi komentarji v Delu je le v dveh izraženo avtorjevo stališče, ki je tudi ustrezno argumentirano. Bralec tako takoj ve, kaj avtor zagovarja in ima možnost oceniti težo argumentov. Ta komentarja sta Blairov sindrom in Na robu roba. Oba komentarja imata obliko piramide, kjer dovolj jasno izraženemu stališču sledijo razlogi, v primeru komentarja Blairov sindrom pa tudi utemeljitve in podpore. Ta komentar je tudi edini med komentarji slovenskih avtorjev, ki zadosti obema kriterijema, po katerih sem analizirala besedila. Besedilo namreč združuje jasno zastopano stališče avtorja, strukturirano argumentacijo, hkrati pa z živim, dinamičnim jezikom in domiselnimi besednimi igrami pritegne bralca. Avtor se v besedilu posmehuje dogajanju in bralca zabava z duhovitimi pripombami. Žal je ta komentar edini, ki je jezikovno tako izpiljen in črpa z vseh ravni jezika.

Značilna lastnost slovenskih komentarjev, po kateri se najbolj ločijo od nemških besedil, je neizražanje jasnega stališča. V besedilih sicer čutimo avtorjevo vrednotenje, kritiziranje in posmehovanje, kljub temu pa zelo redko jasno izrazijo svoje stališče v določeni problematiki. V besedilih nizajo več ločenih trditev, ki so redko kontroverzne. Ob sebi ne potrebujejo prave argumentacije, ampak zgolj pojasnjevanje ali razlaganje. Med seboj so nepovezane in predstavljajo različne vidike neke problematike. Veliko število posameznih trditev in odsotnost rdeče niti, ki bi tvorila celoto, pušča občutek razpršenosti in površnosti, saj dolžina komentarja avtorju ne dovoljuje, da bi poglobljeno obdelal vsako od navedenih trditev. Avtorji se ne izpostavljajo z zelo jasnimi stališči, zato je postopek, ki ga uporabljajo v komentarjih, bolj podoben razlaganju in pojasnjevanju in ne argumentiranju. Komentarji slovenskih avtorjev ponujajo izhodišča z razpravo, imajo pojasnjevalno vlogo, bralca poučujejo o nekem kompleksnem dogajanju, niso pa polemični. Največkrat osvetljujejo že znana dejstva, ki jih je mogoče prebrati v informativnih besedilih, in redko povejo kaj novega. Skrajni primer neizražanja lastnega mnenja je komentar Na svidenje leta 2009, v katerem so vsa izražena stališča pravzaprav del izjav politikov in drugih funkcionarjev. Avtor vsebine niti enkrat ne vrednoti tako, da bi to lahko pripisali njemu samemu, ampak vedno prek navedb drugih oseb. To je še toliko bolj nenavadno zato, ker je ravno komentar tisti žanr, ki avtorju dopušča izražanje lastnega mnenja oziroma je to celo pričakovano in zaželeno.

Razlika v pojmovanju nalog komentarja se ne kaže le na ravni konkretnih besedil, ampak jo zasledimo že pri preučevanju teorije. Manca Košir (1988) kot glavne funkcije komentarja uvršča odgovarjanje na naslovnikova vprašanja, kako in zakaj se je nekaj zgodilo, interpretiranje dogodka in osvetljevanje ozadja. Nemški teoretik Brinker (1988) pa kot najpomembnejšo funkcijo tega žanra izpostavlja argumentiranje predstavljenega stališča in tudi besedilo samo imenuje argumentativno besedilo. Avtorjeva glavna naloga je torej prepričati bralca, da je predstavljeno mnenje pravilno in upravičeno. Razlike v teoretskih izhodiščih se kažejo tudi na ravni besedil in so morda tudi deloma vzrok zanje.

Največje razlike med komentarji nemškega in slovenskega dnevnika obstajajo pri uporabi jezika. Komentarji *Süddeutsche Zeitung* črpajo prvine z vseh ravni jezika, zelo pogosto posegajo po izrazih in besednih zvezah iz pogovornega jezika, s čimer tvorijo stik z bralcem. Slikovitost in pristnost besedila dosegajo tudi s pogosto rabo žargonizmov. V slovenskih komentarjih se avtorji uporabi besed iz drugih socialnih in funkcijskih zvrsti izogibajo. Uporabo pogovornega jezika sem v analiziranih komentarjih zasledila le enkrat. V komentarjih Na svidenje leta 2009, Več kot le Turčija, Klubsko pravila in Češka znamenja

časa jezik spominja na jezik informativnega žanra. Avtorji ne uporabljajo retoričnih figur, metafore, ki jih uporabljajo, so zaradi stalne rabe razaktualizirane, redka stilno zaznamovana jezikovna sredstva pa nosijo kvečjemu šibak slabšalni prizvok. Največ, kar avtor komentarja Na svidenje leta 2009 zapiše stilno opazno je metafora: »*In ker bo ustavno godljo morala razredčiti Francija, ki jo je skuhala, ...*«. Jezik je nekoliko manj tog v ostalih štirih komentarjih, v katerih najdemo več ekspresivnih izrazov, s katerimi avtorji vrednotijo, kritizirajo ali smešijo. Zelo pogosta je raba ironije, ki včasih preraste v cinizem. Avtorji z njo hkrati smešijo in kritizirajo akterje določenega dogajanja. Stilemi, ki jih uporabljajo, pogosto kažejo avtorjev osebni stil. Tako je figura ponavljanja skladenjskih vzorcev za doseganje napetosti značilna za komentarje avtorice Barbare Šurk. Ironija in posmeh se skrivata v večini stilemov, ki jih zasledimo v komentarjih te avtorice. V primerjavi s slovenskimi so komentarji, objavljeni v *Süddeutsche Zeitung*, jezikovno pestrejši, dogodke predstavljajo z različnimi vrstami tropov, besednimi igrami, zaznamovanimi besedami in drugimi aktualizmi. Zelo pogoste so prvine pogovornega jezika. Metafore so pogosto izvirne domislice avtorjev in slikovito opisujejo dogajanja. Avtor razdejanje ob napadu na Libanon opiše »*bombe so zorale avtoceste*«. Prav tako kot komentar Blairov sindrom je tudi vzporedni, v nemškem dnevniku objavljeni komentar *Panic auf der Titanic*, jezikovno dodelan, odlikujejo ga predvsem metafore, ki predstavljajo rdečo nit v celotnem besedilu. Avtorji obeh dnevnikov v svojih kritikah in ironičnosti nikoli ne postanejo žaljivi ali celo vulgarni. Nemški avtorji skušajo zabavati bralca in smešijo akterje v obravnavanih dogodkih, kljub vsemu pa iz njihovih opisov veje določena mera zadržanosti, saj kljub vsemu nikoli ne prestopijo meje žaljivosti. Meji med žaljivostjo in še sprejemljivim se najbolj približa komentar Blairov sindrom z metaforami kot je *Pahorjev partnerski sindrom* in izrazom *partnerske, pudeljske servilnosti*.

Ugotavljala sem tudi, v kolikšni meri raba stilno zaznamovanih jezikovnih in skladenjskih prvin vpliva na uspeh argumentacije in kakšno vlogo imajo ta sredstva v argumentativni zgradbi besedila. Analiza je pokazala, da vidnejše vloge pri zagovarjanju avtorjevih stališč ne igrajo časovno zaznamovane besede, citatni izrazi, perifraze, raba dvopičja, obnovitve in ponovitve vzorcev in klišejev ter metonimije. Nasprotno pa so se metafore izkazale za ključen element dobre argumentacije, če so le sveže in vsebinsko dobro premišljene. Pri zagovarjanju svojih tez jih uporabljajo vsi avtorji, uspeh pa je odvisen od kakovosti metafore. Pri vseh analiziranih komentarjih imajo retorična vprašanja običajno vlogo razloga ali utemeljitve. Tudi ironija ima svoje mesto v argumentaciji. Z njo skušajo avtorji na posmehljiv način zavračati argumente nasprotne strani. Tak zgled najdemo v komentarju *Israels weiche Ziel*:

»Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig.« Kopičenje in stopnjevanje sta figuri, ki sta del argumentov v številnih slovenskih komentarjih in sta predvsem zaščitni znak avtorice Barbare Šurk. Obe figuri omogočata nizanje argumentov od najšibkejšega proti najmočnejšemu in s tem ustvarjanje napetosti, kar prispeva k uspehu argumentacije. Kot nosilci elementov argumentacije so se izkazali večdelno realizirani skladijski vzorci. V izpostavljenih delih stavčnih struktur največkrat najdemo razloge in utemeljitve avtorjevih tez. Pojavljajo se v skorajda vseh medstavah, izpostavah in pristavkih, razlog za to je najverjetneje tudi vizualno izpostavljen položaj teh elementov v stavku. Tudi druge skladijske posebnosti imajo vidno vlogo pri razlaganju in pojasnjevanju stališč. Zaznamovan vrstni red v sami argumentaciji uporabljajo le nemški avtorji. Učinek dosega tako, da postavljajo glagol na prvo mesto, ko nizajo svoje argumente, ki na ta način postanejo bolj vidni. Tak zgled najdemo v komentarju Panic auf der Titanic, kjer avtor z glagolom na prvem mestu opozori bralca na pomemben del stavka: »Retten werden diese von Verzweiflung gekennzeichneten Maßnahmen den Premier nicht mehr.«¹⁰² Kratke neglagolske stavke najdemo samo v slovenskih besedilih in običajno predstavljajo ti stavki del trditve. Večje razlike se kažejo pri rabi jezikovnih sredstev iz različnih funkcijskih in socialnih zvrsti jezika. Medtem ko pisci Dela ne uporabljajo prvin pogovornega jezika, nemški avtorji te uspešno vključujejo v svojo argumentacijo. S pogovornimi izrazi se namreč bralcu približajo in so mu bolj razumljivi, hkrati pa mu tako približajo tudi svoje argumente. Pomembno vlogo pri dokazovanju stališč igrajo tudi žargonizmi, s katerimi nemški avtorji vlečejo vzporednice med obravnavanim kompleksnim dogajanjem in bralčevim izkustvenim svetom. Svoje teze pojasnjujejo z žargonizmi iz področja športa, vojske, glasbe in podobno.

Razlog za tako očitno razliko v kvaliteti komentarjev lahko iščemo tudi pri komentatorjih. V omenjenih štirih komentarjih Na svidenje leta 2009, Več kot le Turčija, Klubska pravila in Češka znamenja časa, so avtorji komentarjev pisali tudi informativna poročila o obravnavanih dogodkih. V uredništvu torej pisanje komentarja prepustijo novinarju, ki pokriva določeno področje in o njem poroča. Z vidika poznavanja vsebine je to najverjetneje dobra odločitev, vendar zato komentarjev ne pišejo pisci, ki resnično obvladajo jezik in vse njegove zmožnosti. To se odraža predvsem na jezikovno-stilni ravni, saj so komentarji enaki informativnim žanrom, stilno pusti in za bralca nezanimivi. Tudi vsebinsko se pisci ne oddaljijo od informacij, ki so jih obravnavali v vesti ali poročilu, ampak zgolj pojasnjujejo in osvetlujejo že znana dejstva. V analizo sem zajela zgolj komentarje z mednarodno, evropsko

¹⁰² Rešili ga ti obupani ukrepi ne bodo več.

ali zunanje politično vsebino, zato so morda tudi obravnavane teme manj čustveno obarvane kot v komentarjih z notranje politično vsebino. Avtorji se namreč ne čutijo čustveno vpletene ali povezane s temami, ki jih obravnavajo, kar se odraža tudi pri uporabi stilemov. Veliko bolj čustveno obarvani so komentarji Barbare Šurk, ki je dopisnica Dela na Bližnjem vzhodu. Ker je tudi sama prisotna v dogajanju, ki ga obravnava, se to odraža tudi v njenih komentarjih. Ti so bolj doživeti, veliko več je ekspresivnih in čustvenih izrazov, pogosta je ironija in celo cinizem. To je pomemben objektivni dejavnik, ki vpliva na kvaliteto komentarja. Kljub temu pa to še ne upravičuje dejstva, da nemški avtorji o istih temah pišejo bistveno bolj zavzeto, z več humorja in jasneje izraženimi stališči.

S primerjavo sodobne jezikovno-stilne situacije v nemških in slovenskih komentarjih sem želela tudi potrditi tezo, da sta se obe poročevalski tradiciji razvili v sodobno poročevalstvo z lastnimi značilnostmi in stilnimi posebnostmi, čeprav se je slovensko poročevalstvo in z njim tudi komentar v svojih začetih močno naslanjal na nemške vzore. Slovensko poročevalstvo se je v svojih začetkih zgledovalo po nemškem časopisju, ki je bilo v 19. stoletju razvitejše, hkrati pa zelo prisotno v slovenskem prostoru. Monika Kalin Golob (2003: 210) s primerjalno analizo nemškega dnevnika *Münchner Neueste Nachrichten* ugotavlja, da je nemško poročevalstvo občutno vplivalo na razvoj slovenskega poročevalstva, saj je kot konkurenčno poročevalstvo spodbujalo razvoj slovenskega časopisja, hkrati pa je ponujalo zgled za razvoj časniarske slovenščine. Zaradi skupne tradicije slovenskega in nemškega poročevalstva se je v preteklosti kazalo veliko podobnosti v rabi jezikovnih sredstev in v stilu pisanja. Posamezni poročevalski stilemi v nemškem poročevalstvu so vplivali na razvoj podobnih stilemov v slovenskem časopisju. Kljub skupni tradiciji pa se je tradicija pisanja komentarja v slovenskih dnevnikih odmaknila od nemške. Tu je komentar ostal prestižni žanr, v katerem avtorji izkoriščajo vse izrazne možnosti jezika. Razlikuje pa se tudi pojmovanje funkcije komentarja. Nemški teoretiki izpostavljajo prepričevanje bralca, zastopanje jasnega stališča in argumentacijo, medtem ko v slovenskem prostoru tako v teoriji kot tudi v samih besedilih zasledimo predvsem pojasnjevanje in razlaganje dogodkov. Avtorji se izogibajo izpostavljanju svojega stališča, čeprav jim žanr to omogoča.

8 ZUSAMMENFASUNG

8.1 EINLEITUNG

Die vorliegende Diplomarbeit ist eine sprachlich-stilistische Analyse und Vergleich der Argumentation im Kommentar in der slowenischen Zeitung Delo und in der deutschen Süddeutschen Zeitung. Die beiden Tageszeitungen sind für einen intellektuellen, gebildeten Leser gedacht und gelten als sehr hochwertige Medien. Acht Kommentare in beiden Tageszeitungen, die in demselben Zeitrahmen entstanden sind und die die gleichen Themen behandeln, werden analysiert.

Kommentar ist eine Textsorte der Publizistik, in dem die Interpretation des Autors und seine Bewertung des Geschehens im Vordergrund stehen. Im Kommentar wird dem Autor ermöglicht, seine Sichtweise und seinen Standpunkt vorzustellen und auch zu rechtfertigen. In dieser Diplomarbeit geht die Analyse davon aus, dass der Kommentar eine Textsorte der Publizistik ist, in der dem Autor erlaubt ist, seine Meinung zu äußern. Wenn die Behauptung bzw. die These, die gestellt wird, kontrovers, ungewöhnlich, oder von breit akzeptierter Überzeugung abweicht, kann der Autor seine Leser auf verschiedene Art und Weise auf seine Seite bringen. Eine Möglichkeit, die sich bietet, ist auch die Argumentation. Jede Behauptung kann als Wahrheit angenommen werden, wenn sie ausführlich mit Argumenten gestützt ist (Lüger 1983: 83). Dazu stehen dem Autor auch alle Ausdrucksmöglichkeiten der Sprache zur Verfügung, damit er den Leser überzeugen kann. Mit rhetorischen Mitteln, Tropen, Wortspielen und der Kontaktaufnahme mit dem Leser wird der Text nicht nur sprachlich reicher, sondern auch die Behauptungen so formuliert werden, dass sie für die Leserschaft verständlicher und akzeptabler werden. Wörter außerhalb des sprachlichen Kernbereiches und allerlei expressive Ausdrücke, die entweder explizit oder unexplizit bewerten, werden in dieser Textsorte erwartet und sind sogar erwünscht. Stilistisch markierte Mittel stellen den Kontakt mit dem Leser und seiner Realität her. Aktualismen¹⁰³ stützen die Behauptung noch zusätzlich und machen sie anschaulicher, bewerten das, was gesagt wird, und geben dem Text einen emotionalen, humorvollen oder ironischen Unterton.

Aufgrund dieser Ausgangspunkte werden zwei zusammenhängende Hypothesen gestellt. Erstens wird versucht, die Hypothese zu bestätigen, dass die argumentative Struktur das wesentliche Element des Kommentars ist. Dazu soll auch die Hypothese, dass der Erfolg der

¹⁰³ Es handelt sich um die Übersetzung des Ausdruckes »aktualizem« nach Tomo Korošec (Korošec 1998: 16)

Argumentation von der Auswahl bestimmter sprachlicher Mittel abhängt, entweder bestätigt oder widerlegt werden.

Im ersten (theoretischen) Teil wird die Publizistik definiert und die Meinungstexte werden in die Publizistik eingeordnet. Aufgrund der theoretischen Werke slowenischer und deutscher Autoren werden der Zweck und die Funktion des Kommentars festgestellt. Im Weiteren wird die Bedeutung der Argumentation in dieser Textsorte bis ins Detail beschrieben und das Argumentationsmodell Toulmins näher erklärt. In Anlehnung an die Stilistik der slowenischen Publizistik von Tomo Korošec (1998) wird der Sprachstil definiert und die Funktion der stilistisch markierten sprachlichen Mittel erklärt.

Im empirischen Teil werden durch die Analyse des Materials die beiden Hypothesen bestätigt. Sechzehn Kommentare aus Delo und Süddeutscher Zeitung werden analysiert. Es wird untersucht, ob im gegenwärtigen slowenischen oder deutschen Kommentar die Argumentation eine wichtige Rolle spielt. Aufgrund des erweiterten Argumentationsmodells werden die Behauptungen und die Argumentationsstruktur überprüft. Die Texte werden analysiert, indem sie in einzelne Kategorien unterteilt und durch Grafiken veranschaulicht werden. Die zweite Hypothese, d. i., dass der Erfolg der Argumentation von der Auswahl bestimmter sprachlicher Mittel abhängt, wird durch die Untersuchung von Stilelementen bestätigt. Das zweite Kriterium der Analyse ist nämlich die stilistisch-sprachliche Vielfältigkeit der Kommentare. Die Stilelemente, die in den Texten auftauchen, und die Art und Weise, wie die Autoren den Leser zu überzeugen versuchen, werden detailliert erforscht. Es wird untersucht, wie Aktualismen¹⁰⁴ in die Kommentare mit einbezogen werden und auf welchen Sprachebenen sie auftauchen. Diejenigen Stilelemente, die in die Argumentation mit einbezogen werden, sie stützen oder sogar ersetzen, werden speziell zum Ausdruck gebracht. Es werden Parallelen zwischen der argumentativen Struktur und den stilistischen Elementen gezogen.

8.2 KOMMENTAR ALS TEXTSORTE

Der deutsche Forscher Lüger (1983: 54 – 72) stellt fünf Gruppen der publizistischen Texte vor. Presstexte werden je nachdem, welche Textintention darin vorkommt, einer der Gruppen zugeordnet. Er stellt fest, dass sich für die Textkonstitution die intentionale Komponente als wichtig erweist, indem gerade die Auswahl sprachlicher Mittel und die Art

¹⁰⁴ Nach Korošec (1998)

der Vertextung als Erscheinungsformen der Intentionen interpretierbar sind. Die Kommunikationsintention bestimmt eigentlich die Klassen bzw. Gruppen der publizistischen Texte. Nach Lüger sind diese Klassen die folgenden:

1. Informationsbetonte Texte. Zu dieser Gruppe gehören Texte wie die Nachricht, der Bericht und die Reportage. „Primäres Ziel ist die Tatsachemitteilung, die Information über einen Sachverhalt bzw. ein in der Regel zurückliegendes Geschehen.“ (Lüger 1983: 58)
2. Meinungsbetont-persuasive Texte. Dazu gehören der Kommentar, die Glosse, die Kritik und das Meinungsinterview. Hier geht es um Mitteilungen, die die Bewertung eines Sachverhalts, eine persönliche Stellungnahme oder auch eine bestimmte Gefühlsreaktion ausdrücken.
3. Instruierend-anweisende Texte. Es handelt sich um Handlungsanleitungen, Ratgebungen usw. Diese Texte erscheinen meistens in den Beilagen der Tageszeitungen.
4. Bizentrierte Texte. Es handelt sich um das Zeitungsinterview, in dem die Struktur des Textes auf dem Wechsel von Fragen und Antworten basiert.
5. Kontaktherstellende Texte. Das sind die Texte, die beim Leser Aufmerksamkeit und Interesse erzeugen sollen. Mit grafischen Mitteln, Fotos usw. versuchen die Autoren die Aufmerksamkeit der Leser zu erregen. Typisch für diese Texte sind verkürzte Satzmuster, die appellative Wortwahl und rhetorische Stilmittel.

Die Kriterien, die Presstexte in eine oder andere Klasse einordnen, sind im slowenischen und deutschen Raum ähnlich. Die konstitutiven Elemente der Presstexte werden von Košir (1988: 33–48) wie folgt eingeteilt:

1. Der Sachverhalt, der als Thema fungiert
2. Die Intention des Emittenten, die sich in der Funktion der Mitteilung widerspiegelt
3. Die Erwartungen des Lesers
4. Kommunikationssituation des Sprecher-Schreibers und Hörer-Lesers.

Kalin Golob (2003: 48) unterteilt die Presstexte in zwei Hauptgruppen: in berichtende bzw. informierende Texte und bewertende bzw. interpretierende Texte. In bewertenden Texten ist die Stellungnahme des Autors im Vordergrund und kommt durch zahlreiche sprachliche Indikatoren, z. B. wertende Ausdrücke, zum Ausdruck. Die typische Darstellungsart der Textproduktion ist also das Bewerten bzw. das Kommentieren.

Der Kommentar gehört also innerhalb der Publizistik zur Gruppe der meinungsbetont-persuasiven Texte nach Lüger (1983) bzw. zur Gruppe der bewertenden Texte nach Kalin Golob (2003).

Die Funktion des Kommentars ist nach Lüger (Lüger zit. nach Koszyk /Pruys 1983: 82) „eine unabhängige Interpretation, Erklärung und Erläuterung von Tagesereignissen, Zeitströmungen und politischen Entwicklungen zu geben.“ Der Ausgangspunkt in Kommentaren ist nach Lüger in der Regel die Problematisierung von Sachverhalten, Positionen oder Handlungsprinzipien (Lüger 1983: 83). Lüger stellt fest, dass die argumentative Textstruktur im Kommentar dominiert, und zwar vor allem deswegen, weil sie dem Bestreben der Autoren, die Gültigkeit bestimmter Aussagen und Folgerungen als konsensfähig zu repräsentieren, entspricht. Im slowenischen Raum sieht Košir (1988: 48) die Hauptfunktion des Kommentars darin, dass er Antworten auf die Fragen des Lesers, warum und wie etwas passiert ist, bieten soll. Im Gegensatz zu Lüger glaubt sie, dass die Erklärungsfunktion dominierend sei.

8.3 ARGUMENTATION

In diesem Kapitel werden besonders detailliert die Argumentation und das Argumentationsmodell untersucht, die der englische Philosoph Toulmin entwickelte. Das Modell wurde zwar ursprünglich für juristische Fragen entwickelt, aber man kann es auch auf die Pressesprache applizieren. Mit einer Analyse der Argumentation wird untersucht, ob die Autoren ihre Behauptungen begründet mit rechtfertigenden Argumenten aufstellen. Die argumentative Themenentfaltung ist nach Lüger die Folge der Tendenz des Autors, den Leser zu überzeugen; es geht also um eine persuasive Zielsetzung. „Dem problematisierenden Vorgehen und dem Bestreben, die Gültigkeit bestimmter Aussagen und Folgerungen als konsensfähig plausibel zu machen, entsprechend, dominieren in Kommentaren vor allem argumentative Textstrukturen.“ (Lüger 1983: 83) Lüger erklärt weiterhin, dass dafür eine hohe Frequenz von Behauptungen, Bewertungen und Begründungen kennzeichnend ist, die sich oft als Satzverknüpfungen mit adversativen, kausalen, exemplifizierenden und konklusiven Relationen entfalten. Der Leser sollte also bereit sein, die dargebotenen

Behauptungen zu akzeptieren. Durch Angabe von Gründen aus der Sicht des Autors will er den Leser überzeugen. Die Autoren versuchen ihre These so zu formulieren und mit Argumenten und Begründungen so zu stützen, dass sie für den Leser akzeptabel wird. Auch irgendwelche Vorbehalte, die der Rezipient über die These haben mag, werden mit der Argumentation beseitigt. Viel Aufmerksamkeit wird beim Argumentieren also den Zielen, die der Autor erreichen will, gewidmet.

Die Argumentation ist im Kommentar also von wesentlicher Bedeutung, da man eine Sichtweise nur argumentiert darstellen kann. Das betont in seiner Diplomarbeit auch Mitja Čepič (1995: 5). Die Theorie vom deutschen Theoretiker Heinz Helmut Lüger basiert auf dem klassischen Schema von Aristoteles – dem Syllogismus. Der letzt genannte besteht aus zwei Prämissen: einer allgemein gültigen Prämisse (*propositio major*), einer konkreten Prämisse (*propositio minor*) und der Konklusion (*conclusio*). Ein Beispiel des Syllogismus (Brinker 1988: 70):

1. Prämisse: Hans wurde in Deutschland geboren
2. Prämisse: Wenn jemand in Deutschland geboren wurde, dann ist er in der Regel
deutscher Staatsbürger

Konklusion: Hans ist deutscher Staatsbürger

Beide Autoren, sowohl Čepič (1995) wie auch Lüger (2002), stellen jedoch fest, dass die Argumentation in publizistischen Texten nicht immer die rigorosen Regeln des Syllogismus befolgt. Für eine Analyse des Kommentars eignet sich deswegen das Toulminische Modell, das später von vielen Theoretikern noch ergänzt und erweitert wurde. In seiner Forschungsarbeit *Uses of argument* (1974) stellt sich Toulmin die Frage, ob es möglich sei, ein Argument mit nur zwei Prämissen und der Konklusion zu verallgemeinern. In der Pressesprache kann man zwei Prämissen nicht so einfach voneinander trennen oder unterscheiden, wie das in der klassischen Logik der Fall ist.

Sein Modell setzt mehrere Elemente des Argumentationsakts voraus. Die allgemeine Struktur wird mit Hilfe von sechs logisch-semantic definierten Kategorien, die eine bestimmte Relation zueinander aufweisen, dargestellt. Strittige Behauptungen (*claim*) beziehungsweise Thesen, die der Autor rechtfertigt, werden auf bestimmte Tatsachen oder Argumente (*reasons*) bezogen. Diese begründen also die These des Autors. Der Autor muss wenigstens die minimale Anzahl der Argumente vorstellen, die nicht umstritten sein sollen. An dieser

Stelle möchte der Leser keine allgemeine Theorie vorgestellt bekommen, sondern erwartet konkrete Tatsachen oder ein konkretes Beispiel.

Der nächste Schritt, der beweist, dass die angeführten Tatsachen überhaupt als Argumente für eine bestimmte These verwendet werden können, führt die nächste Kategorie ein. Das ist die Schlussregel (*warrant*). Durch die Schlussregel werden die angeführten Argumente – Tatsachen, gerechtfertigt. (Čepič zit. nach Van Eemeren 1996: 145) Die Relation zwischen der These (T), den Argumenten (A) und der Schlussregel (S) könnte auch wie folgt veranschaulicht werden: „wenn A, dann T, weil S.“ Brinker (1988: 69) erläutert das folgendermaßen: „Wenn die Daten x, y, z gegeben sind, dann kann man annehmen, dass K“¹⁰⁵ Die Schlussregel wird nicht unbedingt geäußert, aber wird oft im Text präsupponiert.

Die Zulässigkeit der Schlussregel kann der Autor mit Hilfe von einer Stützung (*backing*) nachweisen. Es handelt sich um eine allgemein gültige und angenommene Tatsache, die im Text nicht unbedingt explizit ausgedrückt sein muss. Als Stützung werden häufig verschiedene Gesetze, Normen oder Regeln angeführt, die die gemeinsamen Werte in der Gesellschaft ansprechen.

Die Behauptung bzw. die These wird nicht immer als eine allgemein gültige Aussage formuliert. Den Wahrscheinlichkeitsgrad der angeführten These kann der Autor auch einschränken. Brinker (1988) nennt diese Kategorie der Modaloperator (*qualifier*). Als Modaloperator fungieren die Ausdrücke wie: voraussichtlich, wahrscheinlich, vermutlich, vielleicht, anscheinend, bestimmt, geschätzt, gewiss, höchstwahrscheinlich, mit ziemlicher Sicherheit, nach menschlichem Ermessen, schätzungsweise, wohl usw.

Um den Sachverhalt noch zusätzlich abzusichern, fügen die Autoren manchmal noch eine Kategorie (*rebuttal*) ein, damit die möglichen Widersprüche vermieden werden. Es geht um Ausnahmen oder Umstände, die die Gültigkeit der Argumente oder der Schlussregel einschränken. Der Zusammenhang aller angeführten Kategorien sieht schematisch so aus (Brinker 1988: 70):

¹⁰⁵ Brinker verwendet den Termin Konklusion statt These.

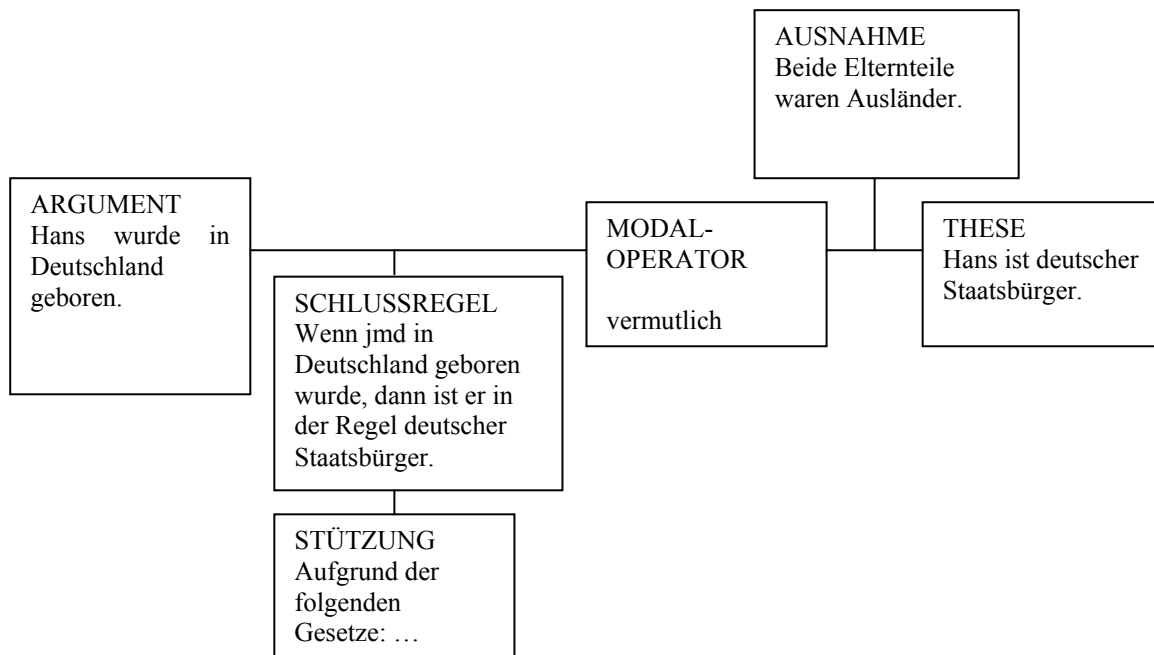

Bild 8.3.1: Schema eines Arguments nach Toulmin (Brinker 1988: 70)

Toulmin (Čepič zit. nach Toulmin 2002: 39) hebt noch zusätzlich hervor, dass Argumente im Text nicht nur isoliert und vereinzelt dargestellt werden, sondern auch kettenweise. In solchen Fällen werden die Argumente miteinander eng verbunden. Ein typisches Beispiel für eine solche Kette wäre entstanden, wenn eine Behauptung aus dem ersten Argument als eine Tatsache im nächsten fungierte. Es ist, wie dies schon vorher erwähnt wurde, nicht unbedingt nötig, dass in allen Argumenten alle angegebenen Kategorien vorkommen. Meistens kommen sie nur mit Grundelementen vor: die These, die Argumente und die Schlussregel. Das oben geschilderte Schema wird von Lüger (1983: 84) mit einer zusätzlichen Kategorie um eine weitere Behauptung erweitert. Er schlägt vor, dass man strittige Handlungen auch durch die Nennung bestimmter Ziele oder Zwecke argumentativ absichern könne. Damit kann der Autor die Überzeugung des Lesers, d.i. dass eine Handlung notwendig oder berechtigt ist, noch zusätzlich festigen. Dazu werden noch potentielle Lösungen angedeutet.

Die Hauptthese bzw. die Behauptung zu stellen betrachtet Lüger (1983: 83) als eine dominante sprachliche Handlung. Die Rechtfertigungen, Gründe und Schlussregel stützen auf verschiedenen Ebenen die strittige Geltung der Behauptung oder einer persönlichen Stellungnahme, womit erfolgreicher um die Zustimmung des Lesers geworben wird. In den meisten Fällen geht es nicht ums Appellieren, da die Autoren das Bewusstsein des Lesers nicht direkt beeinflussen und ihn damit zum Handeln veranlassen wollen. Jedoch sind viele appellierende Elemente im Kommentar anwesend. Belke (Lüger zit. nach Belke 1983: 59)

stellt eine Differenzierung von wertenden und appellierenden Texten fest. In wertenden Texten sei die subjektive Sicht des Autors vorrangig, appellierende Texte wollen dagegen direkt in die Wirklichkeit eingreifen.

Um erfolgreich eine Sichtweise oder Position zu argumentieren, soll man auch die Gegenposition kennen. Wenn nämlich der Autor die Gegenargumente vorsieht, kann er sie schon im Voraus kategorisch zurückweisen. Lüger (1983) nennt diese Argumentationsart eine „zweiseitige Argumentation.“ Dabei geht es um eine alternative Möglichkeit, den Leser zu überzeugen, die sich in bestimmten Kommentaren als sehr nützlich erweist. Da wird jedoch die gleiche Regel angewendet wie bei der Auswahl von Tatsachen, die als Gründe angeboten werden: man wählt nur diejenigen aus, die die Sichtweise des Autors noch zusätzlich stützen.

Toulmin hat sein Argumentationsmodell nicht für eine gründliche Textanalyse entwickelt, sondern sein Schema nur auf einzelne Sätze appliziert. Deswegen haben einige Autoren sein Modell noch erweitert und an die Textanalyse angepasst. Brinker (1988: 70) stellt fest, dass Tolumins Modell weder Übersetzungsregeln noch informelle Transformationstechniken angibt. Dazu macht er auch auf die Tatsache aufmerksam, dass die Zuordnung einzelner Propositionen bzw. propositionaler Komplexe eines Textes zu den Kategorien des Argumentationsschemas nicht mechanisch erfolgen kann. Deswegen muss man bei der Analyse aufmerksam sein, weil einige Kategorien nicht explizit ausgedrückt werden.

„These und Argumente bilden die Grundlage des argumentativen Textes. Ohne die Angabe von Daten, auf die man sich als unmittelbare Belege für die aufgestellte These berufen muss, gibt es keine Argumentation. Schlussregel und Stützung sind demgegenüber in argumentativ verfahrenen Texten der Alltagssprache häufig nicht ausgedrückt; sie sind dann aber implizite (mitzudenkende) Glieder der Argumentation und müssen in der Argumentationsanalyse erst explizit gemacht werden.“ (Brinker 1988. 70)

Die Schlussregel und Stützung sind zwar häufig nicht explizit vorhanden, sie werden aber schon im Text und bei der Formulierung der These unterstellt. Die Schlussregel entspricht in solchen Fällen einem bekannten Bewertungsprinzip der Gesellschaft. Es handelt sich um eine gemeinsame Wertbasis des Autors und des Lesers. Brinker führt an dieser Stelle noch eine Kategorie ein, die eigentlich sehr der „Stützung“ Toulmins ähnelt – das ist die so genannte „Wertbasis.“ Die gesamte Argumentation beruht auf einer bestimmten Basis von Werten, die sich der Leser und der Autor teilen. Man kann auch sagen, dass der Autor glaubt, dass er die gleiche Wertbasis wie seine Leser hat. Von der Wertbasis ist nach Brinker (1988: 74) nicht nur eine mögliche Stützung abgeleitet, sondern die gesamte Argumentation darauf beruht. Da

es um einen gesellschaftlichen Konsens geht, den der Autor als selbstverständlich mit seinen Lesern zu teilen glaubt, wird diese Kategorie meistens nicht direkt zum Ausdruck gebracht.

Da das toulminische Modell nicht für eine Analyse von längeren Texten entwickelt wurde, wird von Brinker noch eine zusätzliche Kategorie eingeführt. Er nennt diese Kategorie „die Einbettung.“ Die Einbettung wird eingeführt, weil die meisten Kommentare durch bestimmte Textteile in einen größeren historisch-politischen Zusammenhang eingeordnet werden. In diesen Textteilen wird meistens auch der Anlass des Kommentars genannt. „Die Einbettung situiert These und Argumente.“ (Brinker 1988: 74) Der Argumentationsbereich wird dadurch von vornherein auf das Wesentliche eingeschränkt, womit die Argumentation auch gestützt wird. Die Einbettung steht nach Brinker in einer lockeren Beziehung zur These und zu den Argumenten. Sie erfüllt, wie es früher schon erwähnt wurde, mehrere Funktionen. Sie schafft eine Nachrichtengrundlage und verbindet somit den Kommentar und den Bericht. Dieser Teil gehört zwar eng gesehen nicht zur Argumentation, erfüllt aber eine stützende Funktion. Brinker schlägt ein erweitertes Schema der Argumentation vor:

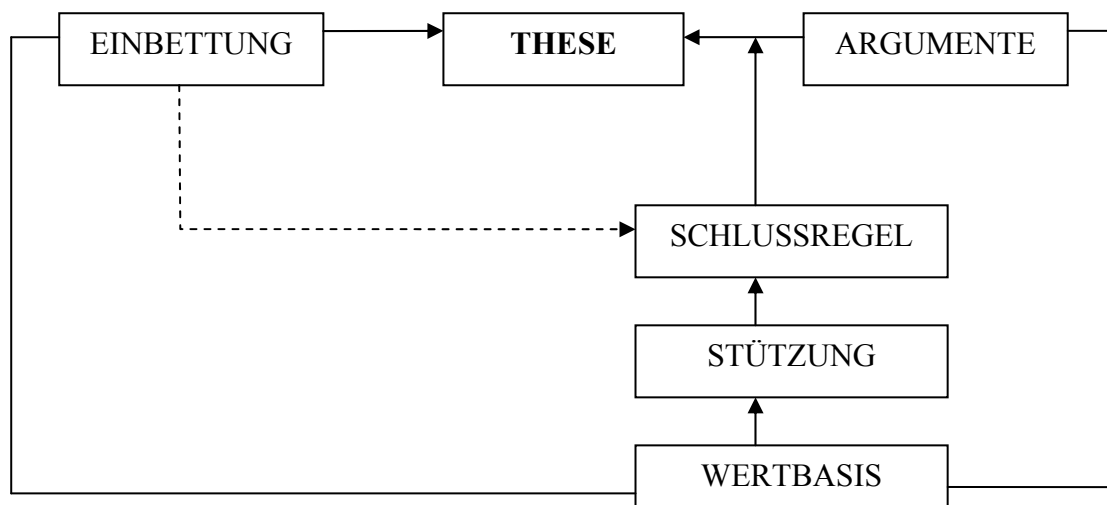

Bild 8.3.2: Analyseschema der argumentativen Struktur (Brinker 1988: 75)

Mithilfe dieser schematischen Darstellung werden alle Textteile in eine Argumentationsanalyse mit einbezogen.

8.4 STIL

Es gibt mehrere Stildefinitionen. Das Wörterbuch der slowenischen Standardsprache (SSKJ) definiert den Sprachstil als eine typische Auswahl von Sprachelementen im Text. Korošec (1998: 8) betrachtet den Stil aus sechs Aspekten: dem Systems- und Verfahrensaspekt, dem teleologischen Aspekt und dem Präsentations-, Wortbildungs- und Kommunikationsaspekt. Der Systemsaspekt wird durch den praktischen Gebrauch der Sprache zum Ausdruck gebracht. In dem Sinne ist Stil ein Teil der Mitteilung. Aus dem Verfahrensaspekt wird Stil als eine Menge von Eigenschaften der sprachlichen Äußerung betrachtet. Ein bestimmter Stil wird durch die Auswahl der sprachlichen Mittel erzeugt. In Anlehnung an Korošec wird Stil also auf allen Ebenen der Sprache realisiert. Aus dem teleologischen Aspekt hängt Stil von bestimmter Absicht des Emittenten ab. Stil ist nämlich ein Resultat sprachlicher Tätigkeit, deren Ziel die Kommunikation ist. Aus dem Präsentationsaspekt kann man feststellen, dass Stil immer im Text realisiert wird, entweder in einer schriftlich-visuellen oder in einer sprachlich-auditiven Form. Der Wortbildungsaspekt zeigt, dass Stil eines der konstitutiven Elemente des Texts ist, das sich in der eigenartigen Organisation der sprachlichen Mittel widerspiegelt. Der Kommunikationsaspekt bestimmt den Stil dadurch, dass er nur dann funktioniert, wenn der Emittent und der Rezipient gleichzeitig den gleichen Kode anwenden.

Stil ist also eine Auswahl bestimmter sprachlicher oder anderer Mittel mit der Absicht, ein bestimmtes Ziel oder Resultat zu erreichen. Schleiermacher stellt fest, dass Stil eine Umgestaltung der Sprache ist, die eng mit der einzigartigen Ansicht des Emittenten auf den Sachverhalt in Verbindung steht. Mit einer individuellen Ansicht bringt der Autor seine Individualität im Text zum Ausdruck. Und da es dem Autor gerade im Kommentar erlaubt ist, seine Meinung zu zeigen, kommt das am besten in diesem Genre bzw. dieser Textsorte zum Ausdruck (Milosavljević zit. nach Schleiermacher 2003: 46).

Wenn man also über Stil redet, muss vorausgesetzt werden, dass es mehrere sprachliche Realisierungen gibt, die dem Autor zur Verfügung stehen, um das bestimmte Ziel bzw. den erwünschten Effekt zu erreichen. Heusinger (1995: 60) stellt fest, dass der Stil nicht nur die individuelle Note des Autors offenbart, sondern darin spiegelt sich auch die Absicht seiner Kommunikation wider. Auch der Gebrauch der Sprache ist den gesellschaftlichen Erwartungen, die an traditionelle Textsorten gebunden sind, untergeordnet. Es werden der freien Textgestaltung Grenzen gestellt, die jeglicher Sprachgebrauch in verschiedenen Textsorten bestimmt.

Stil entsteht im Text nicht zufällig, sondern wird durch eine bewusste Auswahl verschiedener sprachlichen Mittel auf allen Ebenen der Sprache erzeugt. Deswegen hängt Stil am meisten vom Emittenten und seiner sprachlichen Kompetenz ab. Gleichzeitig kann er aber nur dann realisiert werden, wenn der Rezipient in der Lage ist, das Mitgeteilte zu begreifen.

8.4.1 STILISTISCH MARKIERTE SPRACHMITTEL

Die Sprache ermöglicht dem Benutzer, dass er zwischen stilistisch neutralen und stilistisch markierten Sprachmitteln wählt. Stilistisch markierte Sprachmittel bringen ihre besondere Note mit in den Text. Solche Ausdrücke nimmt der Leser immer als eine Abweichung von üblichem Gebrauch wahr. Deswegen haben sie auch die Funktion, einen bestimmten Effekt zu erzeugen, nie werden sie aber als neutral wahrgenommen. Stilistisch neutrale Sprachmittel können eine markierte Note im Kontext gewinnen. Sprachmittel können nach Olga Akhmanova (1976: 17) inhärent oder adhärent markiert sein. Als inhärent werden diejenigen Sprachmittel markiert, die auf der semantischen Ebene zwar denselben Sachverhalt bezeichnen, bzw. dasselbe Denotat haben, die Konnotationen weichen aber voneinander ab. Ein Beispiel dafür sind die folgenden Ausdrücke: der Hund, der Köter und das Hündchen. Alle bezeichnen dasselbe Tier, ihre Konnotationen weichen aber auf der anderen Seite stark voneinander ab. Zur Grundbedeutung wird noch eine zusätzliche Bedeutung eingefügt (Akhmanova ibd.). Im Gegensatz zur inhärenten Konnotation entsteht die adhärente Konnotation erst im Kontakt mit dem Kontext und in der Kombination mit anderen Sprachmitteln. Stilistisch neutrale Sprachmittel können in einem konkreten Text diese besondere Note gewinnen, womit sie auch einen stilistischen Wert bekommen. Das passiert, wenn Sprachmittel, die für eine bestimmte Textsorte typisch sind, in eine andere übertragen werden, in der sie fremd wirken.

Stilistisch markierte Sprachmittel sind Stilelemente, die im Text immer auffallend wirken, unabhängig davon, ob sie adhärent oder inhärent markiert sind. Zu Stilelementen gehören alle Abweichungen von der Norm auf allen Sprachebenen. Dazu zählt man alle Tropen, Wortspiele, Ironie, usw.

Ada Vidovič-Muha (1971 – 72: 178 – 179) versteht die Hochsprache als eine Gesamtheit von parallelen und gleichwertigen Stilen; kein bestimmter Stil kann als Kriterium für andere eingesetzt werden. Dem Emittenten stehen so zahlreiche Realisierungen der Sprache zur Verfügung, die er wählen kann, und zwar je nachdem, was die Absicht seiner Mitteilung ist. Im Wörterbuch der slowenischen Standardsprache (SSKJ) werden alle Ausdrucksmittel der

slowenischen Sprache in fünf Gruppen unterteilt. Die umfangreichste Gruppe, die 60 % aller Sprachmittel ausmacht, bilden neutrale und stilistisch unmarkierte Sprachmittel. Alle diese Ausdrucksmittel können zu jeder Zeit vorbehaltlos in der Sprache verwendet werden. Mit stilistischen Bewertungen werden die Ausdrucksmittel markiert, die zu zwei Untergruppen gehören. In der ersten befinden sich diejenigen Sprachmittel, die fest an einen bestimmten Stil gebunden sind (zum Beispiel: dichterisch, publizistisch, biblisch usw.) Zur zweiten Gruppe gehören diejenigen Sprachmittel, die an andere Existenzformen der Sprache gebunden sind, wie z. B. die Umgangssprache und der Dialekt. Diese werden mit stilistischen Bewertungen wie umgangssprachlich, fachsprachlich, salopp usw. markiert. Als stilistische Mittel werden auch die Wörter verwendet, die eine emotionale Note haben. Diese werden mit Bewertungen wie expressiv, abwertend, ironisch, vulgär usw. versehen. Einige Sprachmittel werden regional oder zeitlich eingeordnet und können auch als Stilmittel fungieren.

Ebenso stellt das Deutsche Universalwörterbuch den deutschen Wortschatz umfassend dar. So wie im Slowenischen stehen auch im Deutschen neben dem zentralen Wortschatz Wörter außerhalb des sprachlichen Kernbereiches zur Verfügung (Duden 2003: 16 – 18). Es handelt sich dabei um Wörter aus Fachsprachen, also um diejenigen, die aus den von der Norm abweichenden Sprachebenen stammen, aus unterschiedlichen Sprachregionen, und Wörter, die entweder veraltet oder Neubildungen (Neologismen) sind.

Angaben zum Sprachstil markieren diejenigen Wörter, die von der Normalsprache abweichen. Normalsprachliche Wörter bilden den statistischen Durchschnitt und haben den größten Anteil am Gesamtwortschatz. Im Deutschen hat sich über dieser Ebene noch eine Ausdrucksweise entwickelt, die mit einer Bildung zusammenhängt, die nicht der durchschnittlichen entspricht. Diese Wörter werden als bildungssprachlich markiert; meistens handelt es sich aber um Fremdwörter. Eine sehr große Sprachebene des Deutschen macht die so genannte Umgangssprache aus. Das ist „der Sprachstil, wie man ihn im alltäglichen Umgang zwischen Menschen – vor allem – hört bzw. dort liest, wo individuelle Abweichungen von der Norm der Hochsprache üblich sind.“ (Duden 2003: 17) Die Umgangssprache wird nicht negativ bewertet, sondern wird als eine Sprache, die zwar von der Norm abweicht, aber auch breit akzeptiert wird, angesehen. Das deutsche Universalwörterbuch unterscheidet noch eine Kategorie, die im slowenischen Raum nicht vorkommt. Das ist die Markierung familiär. Dazu gehören die Wörter, die im engeren Freundeskreis oder innerhalb der Familie verwendet werden. Die stilistischen Markierungen wie salopp oder vulgär bewerten auf der anderen Seite die Wörter ausgesprochen negativ.

8.5 ARGUMENTATIONSANALYSE

In diesem Teil werden konkrete Beispiele und Feststellungen der empirischen Analyse vorgestellt. Aufgrund der Analyse wird versucht, die vorher erwähnte These, dass die argumentative Struktur ein wesentliches Element des Kommentars ist, zu bestätigen. Die Behauptungen, die gestellt wurden, werden detailliert analysiert. Einzelne Kategorien der Argumentation werden aufgegliedert und mithilfe des erweiterten Argumentationsmodells von Tolumin dargestellt. Das erste Kriterium ist eine klare Stellungnahme des Autors zum Sachverhalt, der behandelt wird. Das spiegelt sich in gestellten Behauptungen wider, weswegen gezählt wird, wie viele Behauptungen in einem Kommentar auftreten. Das zweite Kriterium ist die Argumentationsstruktur. Mithilfe der Analyse wird überprüft, wie strukturiert und ausgefächert die Argumentation eigentlich ist. Es wird überprüft, welche Kategorien der Argumentation von Autoren verwendet werden und wie. Dabei wird auch festgestellt, inwiefern die sprachlich-stilistischen Mittel die Argumentation stützen. Diese zeigen sich in Form der emotionalen, pathetischen, kommerziell-werbenden und affirmativen Sprache.

8.5.1 BEHAUPTUNGEN IN DELO UND SÜDDEUTSCHER ZEITUNG

Die durchgeführte Analyse zeigte, dass es in slowenischen Kommentaren viele Möglichkeiten gibt, wie die Behauptung formuliert und in den Text eingefügt werden kann. In der Zeitung Delo kommen Behauptungen meistens nicht im Titel oder Untertitel vor, sondern der Leser muss sie mit Hilfe von sprachlichen Indikatoren selbst identifizieren. Typisch für slowenische Kommentare ist auch, dass die Autoren nicht nur eine oder zwei Behauptungen stellen, sondern mehrere angereiht und dann getrennt argumentiert werden.

In fünf analysierten Kommentaren aus Delo wurden drei oder mehrere Behauptungen aufgestellt. Ein Beispiel solcher Argumentation ist der Kommentar „Klubska pravila“ (siehe Beilage C), in dem der Autor vier Behauptungen aneinander reiht. Inhaltlich sind das selbstständige Thesen, die nicht als eine Argumentationskette dargestellt werden. Deswegen ist es für den Leser schwer, den Kern des Kommentars zu finden. Es werden vier getrennte Aspekte der EU-Erweiterung dargestellt. Zuerst erklärt der Autor, warum die EU-Beitrittsverhandlungen mit Rumänien und Bulgarien ausgesetzt wurden. Dann erläutert er, dass die Beitrittsregeln notwendig sind. Danach erweitert er das Thema auf alle zukünftigen Erweiterungen der EU. Den Kern des Kommentars stellt jedoch die Frage dar, ob die rigorosen Kriterien, die die Beitrittsstaaten bewältigen müssen, wirklich notwendig und

effektiv sind. Wenn so viele Behauptungen aufgestellt werden, wird dadurch die Struktur des Textes unklar, da jede Behauptung eine eigene Argumentationsstruktur fordert.

Unklare und versteckte Einstellungen der Autoren kommen in slowenischen Kommentaren öfter vor. Im Kommentar „Več kot le Turčija“ (siehe Beilage Č) ist es kaum möglich festzustellen, was der Autor eigentlich rechtfertigen möchte. Meistens werden schon bekannte Tatsachen erklärt und interpretiert, dazu wird aber nichts Neues gesagt. Die Behauptung ist nicht klar formuliert, man könnte auch behaupten, dass die Kernthese nicht existiert. Deswegen kann man nur schwer über eine Argumentationsstruktur sprechen, da es keine zu argumentierende Behauptung gibt. Die erste Behauptung, die man als die Sichtweise des Autors verstehen könnte, ist: *„Es ist viel mehr im Spiel als nur die Tatsache, wann Türkei der EU beitreten darf.“* Die zweite Behauptung ist etwas klarer verfasst. Der Autor fragt sich, ob es nicht an der Zeit wäre, noch einmal über die Sanktionen gegen den türkischen Teil der Insel Zypern nachzudenken.

Wenn man die slowenischen und deutschen Texte vergleicht, stellt sich heraus, dass die größten Unterschiede zwischen Kommentaren gerade bei der Stellungnahme und der Formulierung der Behauptungen entstehen. Die deutschen Kommentare sind auf der strukturellen Ebene einheitlicher. Die Behauptung steht in der Regel schon im Untertitel. In der ersten Hälfte der analysierten Kommentare wird nur eine Behauptung gestellt, in der zweiten Hälfte gibt es dann zwei, da die zweite meistens als Argument für die Hauptthese fungiert. Der Kommentar des Autors „Panic auf der Titanic“ (siehe Beilage H) baut seinen Kommentar aufgrund der These auf, die im Text systematisch argumentiert wird. Er stellt seine These schon im Untertitel vor: *„Der britische Regierungschef Tony Blair sucht Rettung in einer hektischen Kabinettsumbildung.“* Der Leser versteht sofort, dass der Autor die These befürwortet, dass alle Maßnahmen, die Tony Blair ergreifen mag, zu spät kommen und wirkungslos sind.

Argumentationsketten, die schon vorher erwähnt wurden, kann man im Kommentar „Gemeinsam gegen die Blamage“ (siehe Beilage I) sehen. Es gibt eine Hauptbehauptung, die besagt, dass Rumänien und Bulgarien sich nicht vor einer Blamage fürchten müssen, die eine Verschiebung ihres Beitritts darstellen würde. Diese These wird zusätzlich durch zwei andere Behauptungen argumentiert. Auch die zwei untergeordneten Thesen haben eine eigene Argumentationsstruktur und deshalb behält der Text die Pyramidenstruktur, die die Hauptthese untermauert. Die erste Unterstützungsthese besagt, dass der Kampf gegen

Korruption am meisten den Bürgern dieser Staaten nutzen wird. Die zweite stellt fest, dass die Bürger der beiden Staaten eine Verschiebung als demütigend empfunden hätten.

DELO	THESEN	SÜDDEUTSCHE Z.	THESEN
Blairov sindrom	2	Panic auf der Titanic	1
Češka znamenja časa	3	Gemeinsam gegen die Blamage	1
Klubska pravila	4	Das Tschechische Patt	2
Več kot le Turčija	2	Zyprische Verhinderer	1
Na svidenje leta 2009	4	Zaudern und Zögern	2
Na robu roba	1	Im Schatten der Eskalation	2
Nič več ni tako, kot je bilo	5	Israels weiches Ziel	1
V družbi boga	3	Wut statt Blumen	2

Tabelle 8.5.1: Die Anzahl der Behauptungen in Kommentaren der Süddeutschen Zeitung und Delo

Die Analyse zeigt, dass die slowenischen Autoren im Durchschnitt mehrere Behauptungen in einem Kommentar aufstellen und sie argumentieren als die deutschen. Ebenso entsteht ein Unterschied in der Formulierung der Behauptung. Die deutschen Autoren fassen ihre Thesen schon im Untertitel kurz; somit weiß der Leser sofort, welchen Standpunkt der Autor befürwortet. Auf der anderen Seite muss der slowenische Leser selbst mit Hilfe von sprachlichen Indikatoren feststellen, was die These des Autors ist. In drei Kommentaren gibt es keine klare Aussage des Autors, sondern seine Meinung steckt hinter den Zitaten anderer Akteure. Ein solches Beispiel ist der Kommentar „Na svidenje leta 2009“ (siehe Beilage D), wo man zwar vier getrennte Behauptungen identifizieren kann, aber alle vier mithilfe von Zitate wichtiger Politiker formuliert sind.

8.5.2 ARGUMENTATION IN DELO UND SÜDDEUTSCHER ZEITUNG

In diesem Kapitel wird dargestellt, wie sich die oben erwähnten Merkmale der Behauptungen in der Argumentationsstruktur widerspiegeln. Diejenigen Kommentare, in denen nur eine bzw. zwei Thesen aufgestellt werden, haben in der Regel eine aufgefächerte und übersichtliche Struktur. Der Kommentar „Blairov sindrom“ (siehe Beilage A) hat eine Hauptthese, die besagt, dass Blairs Rücktritt nur die Frage der Zeit ist. Diese These, die man schon am Textanfang erkennen kann, ist mit vier Argumenten gestützt. Das vierte Argument ist gleichzeitig auch ein Teil der zweiten untergeordneten These, die auch Stützung der Hauptthese dient. Der Kommentar, der gleichzeitig in der Süddeutschen Zeitung erschien und das gleiche Thema behandelt, „Panic auf der Titanic“ (siehe Beilage H) hat ebenso eine gut strukturierte Argumentierung. Die Behauptung, dass der britische Regierungschef umsonst eine Lösung sucht, wird systematisch argumentiert. Alle angeführten Argumente werden auch

explizit gestützt. Auch die Stützung, dass die Wähler nach acht Jahren der Labour Party schon überdrüssig sind, kann zu einer allgemein gültigen Tatsache transformiert werden: Wenn eine Partei zu lange regiert, möchten die Wähler bald eine Veränderung.

Auf der anderen Seite kann man aber anhand des Kommentars „Češka znamenja časa“ (siehe Beilage B) beobachten, wie unübersichtlich die Argumentation wird, wenn mehrere Thesen gleichzeitig argumentiert werden. In diesem Kommentar werden drei Thesen aufgestellt, die miteinander nicht verbunden sind, sondern drei verschiedene Aspekte des behandelten Themas erklären. Jede Behauptung wird mit einem oder zwei Argumenten untermauert, jedoch haben diese Argumente keine eigentliche Überzeugungskraft, sondern sie erklären und veranschaulichen die These.

Im Kommentar „Nič več ni tako, kot je bilo“ (siehe Beilage F) werden fünf verschiedene Behauptungen thematisiert. Alle fünf kritisieren die westliche Politik im Nahen Osten und besonders in Libanon. Jede These wird mit einem Argument und einer Stützung untermauert, jedoch kann man nur schwer sagen, dass die angeführten Argumente gültig sind. Es gibt keine ausgedehnte Argumentation, stattdessen werden Argumente durch stilistische und rhetorische Mittel ersetzt. Die „Argumente“ sind keine gültigen Tatsachen, sondern sie sind stark emotional aufgeladen und dadurch potentiell auch sehr überzeugend.

In deutschen Kommentaren wird jede Behauptung im Durchschnitt mit 3,1 Argumenten gestützt, in slowenischen jedoch nur mit 1,6. Die Schlussregel wird für jede deutsche Behauptung zweimal verwendet, in slowenischen Kommentaren ist die durchschnittliche Frequenz niedriger: 1,5 Schlussregeln werden für jede Behauptung eingesetzt. Daran kann man erkennen, dass die Argumentation viel ausführlicher und ausgedehnter wird, wenn sich in einem Text eine kleinere Behauptungsanzahl befindet.

DELO	THESE	ARGUMENT	SCHLUSSREGEL	STÜTZUNG	AUSNAHME
Blairov sindrom	2	4	4	3	2
Češka znamenja časa	3	6	1	0	0
Klubska pravila	4	4	3	0	1
Več kot le Turčija	2	3	1	0	0
Na svidenje leta 2009	2	3	1	0	0
Na robu roba	1	5	0	0	0
Nič več ni tako, kot je bilo	5	5	5	0	2
V družbi boga	3	4	0	0	0
SÜDDEUTSCHE Z.	THESE	ARGUMENT	SCHLUSSREGEL	STÜTZUNG	AUSNAHME
Panic auf der Titanic	1	3	3	2	0
Gemeinsam gegen die Blamage	1	4	4	2	0
Das Tschechische Patt	2	4	3	0	0
Zyprische Verhinderer	1	4	4	1	0
Zaudern und Zögern	2	5	1	0	0
Im Schatten der Eskalation	2	4	1	0	0
Israels weiches Ziel	1	4	5	4	1
Wut statt Blumen	2	5	3	0	0

Tabelle 8.5.2: Die Anzahl der Argumentationskategorien in Kommentaren

8.6 SPRACHANALYSE

Im vorigen Kapitel wurde schon gezeigt, wie das Argumentieren von Behauptungen die Struktur des Textes beeinflusst. Der Erfolg der Argumentation – den Leser zu überzeugen, dass die vorgestellte Sichtweise zutreffend ist – hängt jedoch nicht nur von den überzeugenden Argumenten und gültigen Schlussregeln ab, sondern auch von der Art und Weise, wie diese Argumente formuliert und vorgestellt werden. Die Textsorte Kommentar gibt dem Autor viel Freiheit bei der Auswahl stilistischer Mittel, die seine Position noch stärken können. Im Folgenden wird gezeigt, wie die Autoren ihre Thesen mithilfe sprachlicher Mittel untermauern. Bestimmte sprachliche, rhetorische oder syntaktische Verfahren der Vertextung können die These stützen, dem Text einen emotionalen Unterton verleihen oder den Leser amüsieren.

Die Texte werden auf verschiedenen Ebenen analysiert: zunächst auf der lexikalischen Ebene, dann auf der Ebene der stilistischen und rhetorischen Mittel und auf der syntaktischen Ebene. Es wird auch überprüft, wie Autoren den Kontakt mit ihren Lesern zu knüpfen versuchen.

8.6.1 ANALYSE DER LEXIK

8.6.1.1 UMGANGSSPRACHE

Die Analyse zeigte, dass die slowenischen Autoren die Umgangssprache¹⁰⁶ meiden. Umgangssprache wird nur einmal im Kommentar „Na robu roba“ verwendet, wo die umgangssprachliche Wortverbindung *jemandem etwas einprügeln* verwendet wird. Im Gegensatz zu den slowenischen verwenden die deutschen Autoren öfter die Umgangssprache und bereichern damit den Text. In sieben von acht analysierten Kommentaren tauchen diese Elemente auf. Damit nähern sich die Autoren den Lesern und ihrer Realität an und vergrößern dadurch auch die Chance, dass ihre Sichtweise als die zutreffende angenommen wird. Im Kommentar „Das Tschechische Patt“ wird die Umgangssprache mehrmals verwendet: „*Die Kommunistische Partei, versteinert wie **eh und je**, ist von 18,5 auf 12,8 Prozent **abgesackt**, ...*“ ähnlich versucht der Autor des Kommentars Zyprische Verhinderer seine Sichtweise im unterhaltenden Ton herüberzubringen: „*Geht dies so weiter, wird das große strategische Projekt der EU, der Türkei als erstem muslimischem Land eine Beitrittsperspektive zu geben, im **verzwickten Klein-Klein** des bald 45 Jahre alten Zypern-Konflikts untergehen.*“ Das ist ein Ausdruck aus dem sportlichen Bereich, der die Konnotation hervorruft, dass die Verhandlungen zwischen zwei Staaten verzweifelt langsam und kompliziert sind. Die unangenehme Lage, in der sich der türkische Außenminister aus diesem Grund befindet, beschreibt der Autor in einem scherzhaften Ton: „***Wie bestellt und nicht abgeholt** wartete Gül am Montag wieder einmal stundenlang in Ankara auf ein erlösendes Signal des EU-Außenministers.*“

8.6.2 TROPEN UND RHETORISCHE FIGUREN

8.6.2.1 TROPEN

Mit der übertragenen Bedeutung können Autoren mit dem Leser einen Kontakt herstellen und den Text bereichern. Deswegen sind die Metapher, Metonymie, Personifizierung und der Vergleich die häufigsten Stilmittel der analysierten Kommentare.

Eine besonders interessante Serie von Metaphern findet man im Kommentar „Panic auf der Titanic“, in dem die Metaphern aus dem Bereich des Seewesens der rote Faden sind. Die Textstruktur ist eine in sich abgeschlossene Einheit, denn schon am Textanfang wird die Metapher Panic auf der Titanic insoweit entwickelt, dass die Umbildung des britischen

¹⁰⁶ Umgangssprache wird hier als Sprache, die im täglichen Umgang mit Menschen verwendet wird und von regionalen, soziologischen, gruppenspezifischen Gegebenheiten beeinflusst wird, verstanden.

Kabinetts mit dem Neuarrangieren der Liegestühle nach dem Zusammenprall mit Titanic verglichen wird. Der ersten Metapher folgt noch ein Vergleich: „*Auch Labour und die Regierung Blair sind leck geschlagen wie einst der Luxusliner.*“ Mit Hilfe des Jargonismus *leck geschlagen sein* versucht der Autor das Bild des sinkenden Schiffs zu veranschaulichen. Die Schlussregel des dritten Arguments besteht aus zwei Metaphern: „*Mit seiner radikalen Kabinettsumbildung versucht Blair zwar den Eindruck zu erwecken, als ob nun eine neue Mannschaft das Kommando auf der Brücke übernimmt.*“ Der Autor setzt fort: „*Abnehmen wird ihm (Blair) das freilich niemand, denn er brachte ja keine neuen Leute an Bord, sondern verschob nur die alte, der Öffentlichkeit bis zum Überdruß bekannte Truppe auf neue Posten.*“ Auch der Schlusssatz ist eigentlich eine Metapher: „*Doch er könnte sich in der Situation einen Kapitäns wieder finden, der die Titanic übernommen hat – nach dem Zusammenprall mit dem Eisberg.*“

Im parallelen Kommentar „Blairov sindrom“ kommen auch zahlreiche Metaphern mit dem gemeinsamen Thema vor: Syndrom. Der Ausdruck wird schon im Titel hervorgehoben, die Bedeutung der Metapher wird jedoch erst im Text offen gelegt. Der Ausdruck Syndrom kommt noch in zwei Metaphern vor: „*Če bi hoteli vleči kakšne (slovenske) primerjave, bi lahko celo rekli, da Blaira pretresa „Pahorjev partnerski sindrom“¹⁰⁷ und Zlasti pa ga - če že iščemo primerjave - pretresa eldeesovski sindrom predolgotrajnega vladanja in stranke, ki je predolgo na oblasti.*“¹⁰⁸ Mithilfe der Metapher wird gleichzeitig der Inhalt bewertet und die Argumentation gestützt.

In einigen Texten werden auch Metaphern verwendet, die wegen ihrer häufigen Verwendung nicht mehr effektiv sind, weil sie den Leser nicht mehr überraschen und intrigieren. Ein solches Beispiel ist die Metapher im Kommentar „Češka znamenja časa“: „*Kljub velikim spremembam političnega prizorišča so se volitve končale s pat položajem.*“¹⁰⁹ Diese Wortverbindung kommt aus dem Schachbereich und steht für eine auswegslose Lage.

Werden slowenische und deutsche Kommentare verglichen, stellt sich heraus, dass in den deutschen Texten mehrere Metaphern verwendet werden als in parallelen Kommentaren aus Delo. So ist es auch bei Kommentaren beider Zeitungen, die Beitritt Rumäniens und Bulgariens thematisieren. Im Kommentar „Klubska pravila“ werden keine Metaphern

¹⁰⁷ Wenn man irgendwelche (slowenischen) Parallelen ziehen wollte, könnte man sagen, dass Blair das partnerschaftliche Syndrom Pahors erschüttert.

¹⁰⁸ Insbesondere ist er aber – wenn man nach Vergleichen sucht – durch das LDS-Syndrom, der zu lang dauernden Regierung und der Partei, die zu lange an der Macht war, erschüttert.

¹⁰⁹ Trotz der großen Veränderungen des politischen Schauplatzes endeten die Wahlen mit einem Patt.

verwendet, auf der anderen Seite kann sie aber der deutsche Autor gut gebrauchen, um den Leser zu überzeugen, dass er recht hat. Mit Metaphern versucht der Autor bildhaft und attraktiv die komplizierte Lage in beiden Staaten zu veranschaulichen: „»...damit die erwarteten EU-Milliarden nicht in **den falschen Taschen verschwinden**.“ Interessanter und origineller wirkt die nächste Metapher: „»..., wenn ihre politischen Eliten gezwungen werden, alte und neue **Strukturen der Selbstbedienung** endgültig zu zerschlagen.“

Die Metaphern haben oft auch einen bestimmten ironischen Unterton, womit der Inhalt bewertet wird. Ein solches Beispiel ist der Text „Na robu roba,“ in dem die Metaphern als Ironieträger verwendet werden: „Kvartetu, ki poskuša z načrtom za nekaj dolarjev pomoči narodu pod zasedbo in na robu lakote obiti palestinsko vlado pod vodstvom islamskega gibanja, je treba celo čestitati **za posebne dosežke v fiskalni aerobiki**“¹¹⁰ Der deutsche Autor verwendet die Metapher der „Zügel“, wenn er die Unfähigkeit der libanesischen Regierung beschreibt: „Die libanesische Regierung war bisher zu schwach, Hisbollah **an den Zügel zu nehmen**.“

Metonymie kommt in Kommentaren beider Zeitungen relativ häufig vor. Meistens handelt es sich um einen Austausch der geografischen Namen, politischen Titel oder Namen der Institutionen und Organisationen. Damit vermeiden die Autoren die Wiederholung der gleichen Ausdrücke im Text. Deshalb ist es typisch, die Regierung mit dem Namen des Staates oder der Hauptstadt zu ersetzen: „*Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig.*“ Oder im slowenischen Kommentar: „**Pariz** seveda iz drugih razlogov kot **Washington**.“¹¹¹ Der Ersatz von Namen, Regierungen, Staaten usw. ist in der Publizistik üblich und spielt keine große Rolle bei der argumentativen Struktur des Textes.

8.6.2.2 RHETORISCHE FIGUREN

Rhetorische Figuren sind schon der Definition nach eine der besten Möglichkeiten den Leser zu überzeugen und an ihn zu appellieren. In analysierten Kommentaren kommen die Wiederholung, Häufung, Steigerung, Litotes und Hyperbel, Antithese, das Wortspiel und die rhetorische Frage am häufigsten vor.

Die Redefiguren der Wiederholung und Häufung kommen in slowenischen Kommentaren am häufigsten vor. Die Aussage wird noch zusätzlich durch die Wiederholung des Kernwortes

¹¹⁰ Dem Quartett, das versucht, mit einem ein-paar-Dollar-Hilfe-Plan dem besetzten Volk um die palästinensische Regierung, die von Hisbollah geführt wird, herumzukommen, sollte man für Sonderleistungen im Fiskalaerobic gratulieren.

¹¹¹ Paris natürlich aus anderen Gründen als Washington.

oder der Wortverbindung intensiviert. Mithilfe der Wiederholung des Wortes Krieg im Kommentar „Nič več ni tako, kot je bilo“ wird die Behauptung, dass es sich um einen Krieg handelt, gestützt: „*Videti je kakor **vojna**. Tudi sliši se kakor **vojna**. Verjetno zato ker je **vojna**, ki pa to ni bila, dokler so v zadnjih štirinajstih dnevih množično – lani pa po mnenju mednarodne skupnosti v manjšem številu – umirali le Palestinci.*“¹¹²

Eine Steigerung, die die obere oder untere Grenze erreicht, geht in zwei andere Figuren über: Litotes und Hyperbel. Die beiden Redefiguren kommen in Kommentaren beider Zeitungen vor, sind aber nicht sehr häufig.

Starke Übertreibung schafft einen ironischen Unterton, der im Kommentar „Nič več ni tako, kot je bilo“ zum Ausdruck kommt: „*Namesto vreč z moko in kapljic goriva za napajanje generatorjev po izraelski razstrelitvi elektrarn v Gazi in na jugu Libanona bo morala mednarodna skupnost razmisliti o politični rešitvi bližnjevzhodnega konflikta, ki jo je zaupala izraelski vojski.*“ Mithilfe der Ironie wird der Dissens des Autors mit der internationalen Politik zum Ausdruck gebracht.

Sehr bildhaft funktioniert die Übertreibung im Kommentar „Zyprische Verhinderer“, in dem sich der Autor der literarischen Sprache annähert: „*Der zerrissenen, mit Blut getränkten Insel wird dies nicht helfen, inneren Frieden zu finden.*“ Die Metapher wirkt hyperbolisch und bezieht sich auf die blutige Geschichte der Inseln.

Auch die Wortspiele, die mit originellen Kombinationen und Verbindungen das Geschriebene verspotten, bewerten oder den Leser lediglich amüsieren, wurden analysiert. Ein Beispiel ist der Titel des Kommentars „Zaudern und Zögern“. Das Wortspiel funktioniert auf zwei Ebenen – die erste ist die semantische Ebene, da die Ausdrücke fast dasselbe bedeuten. Auf der zweiten wird durch den ähnlichen Wortklang die Intensivierung noch zusätzlich zum Ausdruck gebracht.

Eine der häufigsten Redefiguren in den analysierten Kommentaren ist die rhetorische Frage. Wenn eine solche Frage gestellt wird, wird damit gerechnet, dass der Leser die Mitteilung verstanden hat und eine Tatsache genauso für selbstverständlich hält wie der Autor. Manchmal verspotten die Autoren eine Situation mithilfe der rhetorischen Frage: „*Warum sollte man jetzt kritisch werden, wenn doch das Leben des israelischen Soldaten in Gefahr*

¹¹² Es sieht wie ein Krieg aus. Es klingt wie ein Krieg. Wahrscheinlich deswegen, weil das ein Krieg ist, der das nicht war, bis in den letzten vierzehn Tagen massenweise – im vorigen Jahr nach der Meinung der internationalen Gemeinschaft in einer geringeren Zahl – nur die Palästinenser getötet wurden.

ist?“ Die rhetorische Frage kann auch als Argument auftreten, z. B. wenn der Autor zeigen möchte, dass eine Lösung die einzig mögliche ist, wie das der Autor des Kommentars „Das Tschechische Patt“ getan hat: *„Wie sonst sollte bei einem Stand von hundert zu hundert Sitzen im Parlament das Land zu regieren sein als durch eine große Koalition oder mindestens durch ein wohlwollendes Stillhalten der sozialdemokratischen CSSD?“* Solche rhetorischen Fragen fungieren oft als Hauptargumente und sind in dieser Rolle sehr effektiv.

8.6.2.3 IRONIE

Mit Ironie wird die negative Einstellung der Autoren gegenüber der Thematik zum Ausdruck gebracht. Mit einer überlegenen Haltung stellen sie ihre Sichtweise als die zutreffende vor und überzeugen dadurch den Leser, dass sie Recht haben. In der ironischen Verspottung kann der Leser auch die Bitterkeit verspüren, denn oft werden mithilfe der Ironie tragische Tatsachen mitgeteilt. So beobachtet der Autor im Kommentar „Wut statt Blumen“ die Gräueltaten des Kriegs: *„Heute tragen Satelliten-Sender die Farbbilder von Blut und Zerstörung 24 Stunden lang in alle arabischen Haushalte (solange Elektrizitätswerke und Generatoren noch arbeiten.)“*

Ironie wird innerhalb der Argumentationsstruktur oft als ein Mittel, mit dem die Gegenargumente widerlegt werden, verwendet. Im Kommentar „Israels weiches Ziel“ wird Ironie nur dann verwendet, wenn Israels Argumente für den Angriff an Libanon besprochen werden: *„Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig: ...“*

8.6.3 SYNTAKTISCHE BESONDERHEITEN

8.6.3.1 EINGESCHOBENER SATZ

Eingeschobene Sätze sind ein beliebtes Stilmittel der Autoren beider Zeitungen, denn durch diese Sätze wird die fließende Einheitlichkeit mit einem anderen Gedanken unterbrochen. Dieser trägt meistens eine zusätzliche Information oder ist emotionsgeladen. Außer dem stilistischen Wert haben diese Sätze eine unvertretbare Rolle in der Argumentation.

In den Teilen, die vom Rest des Satzes mit Kommas, Klammern oder Gedankenstrichen getrennt werden, kommen meistens Argumente vor. So wird auch die Behauptung im Kommentar „Nič več ni tako, kot je bilo“ argumentiert: *„Predstavniki mednarodne skupnosti so poskočili šele v trenutku, ko se je na Bližnjem vzhodu odprla »druga fronta«, čeprav prva –*

*palestinska, ki je že desetletja najbolj smrtonosna za regijo – gori že šest let.*¹¹³ Gerade der ausgesetzte Teil des Satzes ist das Argument, das die Kritik über die uneffektiven Maßnahmen der internationalen Gemeinschaft beweist.

Im Kommentar „Na svidenje leta 2009“ wird dem Argument durch den Schaltsatz zusätzliche Kraft verliehen. Dadurch wird noch klarer gezeigt, dass ein Ausweg aus der Verfassungskrise der EU fraglich ist: *„Državniki članic, kjer so »podobo o ustavi za Evropo« potrdili, se pridušajo – vsaj za sedaj – da dokumenta, kakršenkoli že bo, zavaljo dveh zavrnitev ne nameravajo znova ratificirati.*“¹¹⁴

Die ausgesetzten Satzteile werden oft auch in Klammern geschrieben. Das folgende Beispiel stammt aus dem Kommentar „Zyprische Verhinderer“: *„Brächen die EU-Gespräche zusammen (für die nun schon 25 Jahre veranschlagt werden), stünde das Land am Bosphorus vor einer bitteren Zeit.“* Auch in deutschen Kommentaren sind die ausgesetzten oder eingeschobenen Teile des Satzes meistens Teile der argumentativen Struktur des Textes. Es kommen mehrere Ausklammerungen am Ende des Satzes vor. Im Kommentar „Panic auf der Titanic“ ist die Ausklammerung ein typisches Stilmittel: *„Es ist kaum zu glauben, dass Labour vor nur einem Jahr die Unterhauswahl gewann – wenn auch mit einer dünnen Mehrheit.“* Nicht nur Argumente werden auf diese Weise in den Text mit einbezogen, sondern dadurch kommt auch Verspottung besser zum Ausdruck: *„Deshalb dauerte es nicht lange, bis der frühere Labour Minister Frank Dobson erklärte, dass die Kabinettsumbildung des britischen Premiers Blair wirke, als ob der Kapitän der Titanic die Liegestühle neu arrangieren würde – nach dem Zusammenstoß mit dem Eisberg.“*

8.6.3.2 ELLIPTISCHE SÄTZE

Kurze elliptische Sätze wirken durch ihre Sonderform betont und bedeutungsvoll. Wegen ihrer Form sind diese Sätze sehr effektiv und fungieren deshalb in den Kommentaren oft als Behauptungen oder sind nur Teile der Behauptungen. In den deutschen Kommentaren findet man keine solchen Sätze, was man auch einer kleinen Anzahl der analysierten Kommentare zuschreiben kann.

¹¹³ Die Vertreter der internationalen Gemeinschaft wachten erst dann auf, als die zweite Fronte im Nahosten eröffnet wurde, obwohl die erste – die palästinensische, die schon Jahrzehnte die tödlichste für die Region ist, schon sechs Jahre tobt.

¹¹⁴ Die Staatsmänner der Mitgliedstaaten, in denen der Vertrag über die EU-Verfassung bestätigt wurde, fluchen darüber – zumindest zurzeit – dass sie das Dokument, wie immer es schon aussehen mag, wegen zwei Zurückweisungen nicht bestätigen werden.

Ein typisches Beispiel findet man im Kommentar „V družbi boga“: „*Ta napad ne bo izkoreninil Hezbolaha. Prav nasprotno.*“¹¹⁵ Mit der Setzung „ganz im Gegenteil“ beginnt ein neuer Absatz und neue Argumente werden angeführt.

8.6.3.3 FRAGESATZ

Neben den rhetorischen Fragen, die eine ganz besondere Funktion im Text haben, werden auch gewöhnliche Fragesätze verwendet. Die werden meistens dann eingesetzt, wenn der Autor den Leser zum Mitdenken anregen möchte oder versucht Kontakt mit ihm herzustellen. Eva Kobe (2002: 199) stellt fest, dass es meistens drei Fragetypen gibt. Einige Fragen werden gestellt, damit der Autor in der Fortsetzung die Antworten servieren kann. Einige Fragen tragen selbst die Information, der dritte Typ sind die rhetorischen Fragen. Auf einige Fragen haben die Autoren keine Antwort und diese werden nur deswegen eingesetzt, damit sie den Leser zum Nachdenken anregen. Im Kommentar „Wut statt Blumen“ wird eine Serie von Fragen gestellt, aber keine Antworten geboten: „*Was Beispielwiese soll aus den islamisch-politischen Bewegungen in der arabischen Welt, in Ägypten oder am Golf, werden? Sie haben sich zuletzt intensiv bemüht, die Regierungen ihrer Länder zu mehr Demokratie zu drängen? Und wer wird autoritäre Regime dann hindern, die Islamisten zu verfolgen?*“ Der Leser soll über verschiedene Sichtweisen des Konfliktes im Nahost und dessen Folgen nachdenken. Eine ähnliche Funktion haben die Fragen, die im Kommentar Zyprische Verhinderer gestellt werden: „*Wohin soll sich die Türkei wenden? Mit Russland verbünden, an Iran anlehnen?*“

Eine Frage kann auch als ein sehr eindrucksvoller Textanfang fungieren. Ein solches Beispiel steht im Kommentar „Blairov sindrom“: „*Tony Blair, kdaj boš zapustil Downing Street 10?*“¹¹⁶ Es kann aber auch den Zweifel an der Verwirklichung einer Versprechung oder Ansage ausdrücken, „*Ob diese Schwäche die Libanesen bewegt, sich gegen die Hisbollah zu stellen?*“ Die Frage wird gestellt, damit später die Antwort gegeben wird, dass jede Hoffnung um die Besiegung der Hisbollah vergeblich ist.

8.6.3.4 DOPPELPUNKT

Der Doppelpunkt kommt in gleichem Maße in slowenischen und deutschen Kommentaren vor. Mit dieser Interpunktion werden Konjunktionen wie: und zwar, nämlich, der ist, die ist, das ist, welcher, welche, welches ist usw. ersetzt. Bei der Argumentation spielt der Doppelpunkt keine größere Rolle. Trotzdem entsteht zwischen dem ersten und dem zweiten

¹¹⁵ Dieser Angriff wird Hisbollah nicht ausrotten. Ganz im Gegenteil.

¹¹⁶ Tony Blair, wann wirst du Downing Street 10 verlassen?

Teil des Satzes eine bestimmte argumentative Beziehung. Der erste Teil fungiert meistens als die Behauptung, die unklar oder kontrovers ist, der zweite Teil erklärt oder argumentiert aber den ersten. Meistens erscheint er vor dem Teil, der das erklärt oder ergänzt, was vorher gesagt wurde, was man auch am Beispiel des Kommentars „Češka znamenja časa“ sehen kann: *„Češki volivci so glasovali za oboje: za reforme, vendar ne za radikalne, in za ohranitev elementov socialne države in enakosti.“*¹¹⁷

Auch in den deutschen Kommentaren wird durch den Doppelpunkt meistens eine Erklärung eingeführt. Dem Doppelpunkt aus dem Kommentar „Im Schatten der Eskalation“ folgt eine genaue Erklärung, warum die Rückkehr des israelischen Soldaten nicht sehr wahrscheinlich sei: *„Auch dann entscheiden kleine, überaus militante Zirkel weiter mit: Der israelische Soldat wird angeblich von einer Splittergruppe der Hamas-Militanten festgehalten, die mit anderen Kleingruppen agiert ...“*

In einigen Fällen kann man feststellen, dass der Doppelpunkt vor allem wegen seiner optischen Funktion eingesetzt wird. Im Kommentar „Gemeinsam gegen die Blamage“ wird damit ein längerer Satz optisch geteilt und das Lesen leichter gemacht: *„Politisch ist aufgrund der Absichtserklärungen verschiedener Länder ohnehin längst klar: die 25 Staats- und Regierungschefs der EU werden Rumänien und Bulgarien wie geplant zum 1. Januar 2007 als neue Mitglieder willkommen heißen.“*

8.7 SCHLUSSBEMERKUNGEN

In meiner Diplomarbeit analysierte und verglich ich aufgrund der empirischen Analyse sechzehn parallele Kommentare, die in der slowenischen Zeitung Delo und der deutschen Süddeutschen Zeitung erschienen. Vor allem erforschte ich die Argumentationsweise und den Gebrauch von Sprachmitteln. In beiden Zeitungen wählte ich die Kommentare aus, die paarweise dasselbe Zeitgeschehen thematisierten und sowohl zeitlich wie auch thematisch übereinstimmten.

Der Kommentar ist eine charakteristische Textsorte der meinungsbetont-persuasive Texte (Lüger 1995: 58), seine grundlegende Funktion ist zu interpretieren, aufzugliedern und einen Aufschluss über die aktuellen Ereignisse zu geben, die in eine aktuelle Realität gebracht werden müssen. Dem Leser wird der Hintergrund des Geschehens, über welches er früher auf

¹¹⁷ Tschechische Wähler stimmten für beides ab: für die Reformen, aber keine radikalen, und für die Erhaltung der Elemente des Sozialstaats und der Gleichheit.

den Titelseiten gelesen hat, erklärt und es werden mögliche Auflösungen oder Nachfolgen angesprochen. In beiden Zeitungen werden die Kommentare auf den Seiten mit dem Rubriktitel Meinungen veröffentlicht und dadurch die Zeitgeschehnisse aus dem Inland und solche, die weltweit wichtig sind, behandelt und erklärt. In dieser Diplomarbeit wurden nur Kommentare analysiert, die sich mit internationalen Themen auseinander setzen, da ein Vergleich der Texte mit ähnlichem Inhalt unternommen wurde. In der Zeitung Delo werden auf dieser Seite immer zwei Kommentare veröffentlicht, die innen- und außerpolitische, wirtschaftliche und andere gesellschaftliche Themen behandeln. Kommentare, die auf Weltereignisse reagieren, sind im Vergleich zu deutschen Texten eher selten. Die Analyse zeigte, dass die deutschen Texte einen Tag vor dem Erscheinen der slowenischen Kommentare veröffentlicht wurden. Die Veröffentlichung der Nachricht oder des Berichts findet also im Unterschied zu slowenischem Medium, das den Kommentar seinem Lesepublikum erst einen Tag später anbietet, gleichzeitig statt. Obwohl die slowenischen Autoren dadurch mehr Zeit gewinnen, spiegelt sich das nicht unbedingt in der Qualität der Kommentare wider.

Die ausgewählten Kommentare wurden auf zwei Ebenen analysiert: zuerst wurden die Argumentation und ihre Struktur zergliedert. Aus dem Text wurden die Feststellungen, die der Autor traf, ermittelt und dann festgelegt, welche Argumente die angegebenen Feststellungen unterstützen. Es wurde auch erforscht, inwiefern die Argumente noch weiter unterstützt und begründet werden. Die Analyse basiert auf der Voraussetzung, dass die Feststellung im Kommentar nur argumentiert vorhanden sein kann.

Das erste Kriterium meiner Analyse war also eine klare Stellungnahme und ein argumentierter Inhalt. Mit der sprachlich-stilistischen Analyse wurde die Mikroebene des Kommentars erforscht. Das zweite Wesensmerkmal dieses Genres ist nämlich die reiche Wortwahl. Dazu gehören die Sprachmittel anderer Funktions- und Sozialklassen der Sprache, zeitlich markierte Wörter, Metaphern, rhetorische Figuren und syntaktische Besonderheiten. Die Beziehung zur Realität und zum Inhalt wird durch die Anwendung verschiedener Stilelemente ausgedrückt. Die Realität, die im Text behandelt wird, wird dadurch bewertet. Mithilfe der Vielfalt von Stilelementen entsteht auch die Beziehung zur Erfahrungswelt des Lesers. Davon kann man ableiten, dass eine Vielfalt von Stilelementen in Meinungstexten charakteristisch ist und deswegen auch erwartet. Dementsprechend wurde auch versucht, einen Zusammenhang zwischen der argumentativen Struktur und dem Gebrauch von sprachlichen Mitteln und syntaktischen Elementen zu ermitteln.

Die Texte, die von deutschen Autoren und die, die von slowenischen verfasst wurden, weichen auf mehreren Ebenen von einander ab, obwohl man alle in die gleiche Textsorte einordnen kann. Den auffallenden Unterschied findet man auf der Formebene, da die Kommentare, die in der Zeitung Delo erschienen, keinen Untertitel haben, sondern nur den Haupttitel, der kurz ist und für den Leser nur begrenzt informativ. Die deutschen Kommentare sind auf der anderen Seite auch mit einem Untertitel versehen, der vor allem eine Deaktualisierung des Titels darstellt. Die Hauptfunktion des Untertitels besteht darin, den Leser über die Stellungnahme des Autors aufzuklären und gleichzeitig genauer über den besprochenen Inhalt zu informieren. Das spiegelt sich in der Struktur des Kommentars wider. Die Struktur des deutschen Kommentars ist nämlich an die Argumentation des Standpunkts, der im Kommentar präsentiert wird, angepasst. Da der Kommentar, von der interpretierenden und erklärenden Funktion abgesehen, vor allem die Stellung des Autors über das behandelte Thema präsentieren und argumentiert wiedergeben soll, ist das an der Textstruktur erkennbar. Alle analysierten Kommentare, die in der Süddeutschen Zeitung erschienen, zeigen die typische Pyramidenstruktur, bei der eine oder meistens zwei Behauptungen durch eine Vielfalt von Argumenten und Begründungen unterstützt werden. Werden zwei Behauptungen thematisiert, dann übernimmt eine der beiden die Unterstützungsrolle für die andere. So trägt die zweite Behauptung noch zusätzliche Informationen zur Argumentation des Hauptgedanken bei. Mit Ausnahme von einem Kommentar (Im Schatten der Eskalation) haben alle deutschen Kommentare eine ausgesprochen weit verzweigte Argumentationsstruktur. Die Argumente werden immer so dargestellt, dass sie einfach zu erkennen und meistens auch explizit gestützt sind. Dem Leser bieten sie nicht nur zusätzliche Informationen zur Nachricht oder zum Bericht an, sondern zeigen eine Ansicht des Autors über die besprochene Problematik, die dadurch detailliert behandelt wird. Die präsentierten Argumente sind meistens innovativ und einfallsreich, da nicht nur bekannte Tatsachen, die schon in informativen Texten präsentiert sind, besprochen werden, sondern dem Leser eine vertiefte Einsicht ins Thema geboten wird. Das Geschehen wird in erweitertem historisch-politischem Sinne dargestellt und mit Motiven aller Akteure in Verbindung gebracht. Am Ende versuchen die Autoren der Süddeutschen Zeitung auch die möglichen Folgen der Geschehnisse anzusprechen, dabei geraten sie aber manchmal auch ins unnötige Moralisieren.

Es fällt auf, dass nur zwei Kommentare, die von slowenischen Autoren verfasst wurden, eine klare und ausreichend argumentierte Stellungnahme des Autors aufweisen. In beiden

Kommentaren kann der Leser sofort feststellen, was der Autor befürwortet und deswegen auch die Gültigkeit der angegebenen Argumente überprüfen kann. Die oben genannten Kommentare sind „Blairov sindrom“ und „Na robu roba.“ Die Struktur in beiden Kommentaren hat eine Pyramidenform. Der klar ausgedrückten Stellungnahme folgen Argumente und explizite Unterstützungen. Der Kommentar „Blairov sindrom“ ist von allen analysierten slowenischen Kommentaren der einzige, der die beiden vorher erwähnten Kriterien – argumentierter Inhalt und reiche sprachliche Auswahl – erfüllt. Woran sieht man das? Der Text integriert sowohl eine klare Position des Autors über das besprochene Thema und eine strukturierte Argumentation wie auch eine lebendige, dynamische Sprache und einfallsreiche Wortspiele, die die Aufmerksamkeit des Lesers erregen. Der Autor verspottet die Hauptakteure im Kommentar und unterhält den Leser mit witzigen Bemerkungen. Dieser Kommentar ist der einzige, der sprachlich so ausgefeilt ist und aus allen sprachlichen Ebenen sein Material schöpft.

Was für die slowenischen Kommentare charakteristisch ist und sie wesentlich von den deutschen unterscheidet, ist die Tendenz der Autoren, ihre eigene Meinung über das Thema nicht klar auszudrücken. Beim Lesen erkennt man die Wertung, die Kritik und den Spott der Autoren, dennoch ist es eher selten, dass die Stellungnahme des Autors klar zum Ausdruck gebracht wird. Es werden mehrere getrennte Behauptungen aneinander gereiht, die das Geschehen erklären und meistens nicht kontrovers sind. Da spiegelt sich der Unterschied zwischen der Erklärung und dem Argumentieren am besten wider: wenn die gestellte Behauptung nicht kontrovers ist, muss man sie auch nicht argumentieren, sondern lediglich erklären. Die Behauptungen sind nicht eng miteinander verbunden und stellen verschiedene Aspekte der besprochenen Thematik dar. Eine große Anzahl vereinzelter Behauptungen und die Abwesenheit eines roten Fadens tragen dazu bei, dass man den Text beim Lesen als zusammenhanglos und oberflächlich wahrnimmt. Die Länge des Kommentars ist durch gewisse Redaktionspolitik begrenzt und man kann nur einen oder zwei Aspekte eines Themas wirklich vertieft darlegen. Da die slowenischen Autoren oft mehr als drei Aspekte behandeln, können sie deswegen nicht alle ausführlich erörtern. Und da sich die Autoren mit klaren Stellungnahmen meistens nicht preisgeben wollen, ist das meist verwendete Verfahren in slowenischen Kommentaren die Erklärung beziehungsweise die Interpretation und nicht – wie es schon erwähnt wurde – die Argumentation. Die Analyse zeigte, dass die slowenischen Kommentare mehr oder weniger Ausgangspunkte zur Diskussion anbieten, eine vorwiegend

erklärende Funktion haben und den Leser über ein komplexes Geschehen aufklären, jedoch sind sie nicht polemisch.

Ein Extrembeispiel, in dem der Autor kaum seine eigene Meinung äußert, ist der Kommentar „Na svidenje leta 2009“. Die Stellungen, die im Kommentar präsentiert werden, sind eigentlich die Stellungen der behandelten Akteure, Politiker oder Funktionäre, die entweder nur teilweise oder ganz zitiert werden. Nie wird der Inhalt im Kommentar so bewertet, dass man die Stellungnahme dem Autor zuschreiben könnte, sondern wird das Wertende immer durch die Zitate dargestellt. Das ist umso merkwürdiger, da der Kommentar eine Textsorte ist, die dem Autor seine Meinung nicht nur erlaubt, sondern sie auch fordert.

Der Unterschied zwischen den slowenischen und den deutschen Kommentaren zeigt sich jedoch nicht nur auf der Ebene konkreter Texte, sondern man findet sie schon beim Studieren der Theorie. Manca Košir, (1988) eine der Hauptforscherinnen von journalistischen Textsorten in Slowenien, hat als die wesentliche Funktion des Kommentars die folgenden Aufgaben eruiert: der Kommentar soll die Fragen des Lesers beantworten, wie und warum etwas passiert ist, er soll das Geschehene interpretieren und den Hintergrund verdeutlichen. Der deutsche Theoretiker Brinker (1988) stellt auf der anderen Seite eine andere Funktion in den Vordergrund. Der Kommentar soll seiner Meinung nach die Einstellung des Autors präsentieren und ausführlich argumentieren. Auch der Text selbst bezeichnet einen argumentativen Text. Die Hauptaufgabe des Autors ist es also, den Leser zu überzeugen, dass der im Text präsentierte Standpunkt richtig und berechtigt ist. Diese Unterschiede, die man in theoretischen Werken findet, spiegeln sich also auch in den Kommentaren an sich wider.

Die wesentlichen Unterschiede zwischen Kommentaren aus der Zeitung Delo und jenen aus der Süddeutschen Zeitung bestehen in der sprachlichen Ebene. Kommentare der Süddeutschen Zeitung schöpfen aus allen Sprachebenen, oft wird auch Umgangssprache verwendet, womit ein Kontakt mit dem Leser hergestellt wird. Die bildreiche und authentische Sprache wird auch durch den Jargon erzeugt. Im Gegensatz dazu vermeiden die slowenischen Autoren den Gebrauch von Ausdrücken aus anderen sprachlichen Ebenen, sei es Jargon oder Umgangssprache. Die Umgangssprache wird nur in einem Kommentar aus Delo verwendet. In folgenden Kommentaren: Na svidenje leta 2009, Več kot le Turčija, Klubska pravila und Češka znamenja časa ähnelt die Sprache mehr an die Sprache von informativen Texten als an die Sprache von meinungs-persuasiv betonten Textsorten. Keine rhetorischen Figuren werden verwendet, die Metaphern sind wegen häufigen Gebrauchs

ineffektiv und die wenigen Stilmittel haben nur einen schwachen, abwertenden Unterton. Der Kommentar „Na svidenje leta 2009“ ist in dem Sinne ein Extremfall, da darin nur eine schwache Metapher zu finden ist: »*In ker bo ustavno godljo morala razredčiti Francija, ki jo je skuhalo, ...*«¹¹⁸ Die Sprache ist in anderen analysierten Kommentaren nicht so steif, da man mehrere expressive Ausdrücke findet, durch welche dann der Inhalt bewertet, kritisiert oder verspottet wird. Häufig wird Ironie verwendet und oft geht sie in den Zynismus über. Die Akteure werden durch Ironie gleichzeitig verspottet und kritisiert.

Auch andere Stilmittel, die verwendet werden, zeigen den Individualstil der Autoren. In dem Sinne kann man feststellen, dass die Figur der Wiederholung der syntaktischen Muster, womit eine spannende Wirkung erzeugt wird, die typisch für eine bestimmte Autorin der Kommentare in Delo ist. Ironie und Verspottung spürt man fast in allen Stilelementen, die diese Autorin verwendet. Eine komparative Analyse der slowenischen und deutschen Kommentare zeigt, dass die Kommentare in der Süddeutschen Zeitung sprachlich bunter sind und die Ereignisse mit verschiedenen Tropen, Wortspiele und anderen Aktualismen dargestellt werden.

Die Umgangssprache kommt, wie schon vorher erwähnt wurde, in deutschen häufiger als in slowenischen Texten vor. Die Metaphern sind originell und bildreich. Ein deutscher Autor beschreibt die Katastrophe während der Offensive an Libanon mit den folgenden Worten: „*Warum sollte sie stärker werden, wenn in Beirut der Flughafen brennt und die Bomben die Autobahnen umpflügen.*“ Sowie der Kommentar „Blairov sindrom“ ist auch der parallele Text „Panic auf der Titanic“ sprachlich hervorragend und zeichnet sich vor allem durch Metaphern aus, die der rote Faden des ganzen Texts sind. Die Autoren beider Zeitungen werden in ihren Kritiken nie vulgär oder beleidigend. Besonders in den deutschen Texten spürt man eine Art von Zurückhaltung. Die Grenze zwischen Kritik und beleidigenden Bemerkungen ist zwar fein, aber überschritten wird sie nie. Das gilt eigentlich für die Autoren beider Zeitungen, jedoch muss man sagen, dass ein Kommentar aus Delo dieser Grenze sehr nahe kommt. Das ist der Kommentar „Blairov sindrom“ mit zynischen Ausdrücken wie: „*pahorski sindrom*“ oder „*njegova hlapčevska servilnost.*“

Daher ist es logisch, die Bedeutung und den Einfluss der Stilelemente auf den Bereich der Argumentation zu prüfen. Die Analyse liefert zahlreiche Belege dazu, dass der Erfolg der Argumentation und der Gebrauch stilistischer Elemente im Zusammenhang stehen. Ich habe

¹¹⁸ Und weil Frankreich die Verfassungspatsche strecken soll, da sie sie eingebrockt hat, ...

dabei festgestellt, dass einige Sprachmittel eine größere Rolle beim Argumentieren spielen als die anderen. Keine bzw. eine weniger wichtige Rolle haben die zeitlich markierten Ausdrücke, Fremdwörter, Periphrasen, der Doppelpunkt, verschiedene Neubearbeitungen der Idiome und die Metonymie. Auf der anderen Seite gibt es einige Stilelemente, die die Argumentation stark beeinflussen. Die Metaphern haben eine unverwechselbare und entscheidende Rolle beim Argumentieren der Thesen. Die Argumente und die Begründungen enthalten fast immer wenigstens Teile der Metaphern oder werden völlig mittels einer Metapher dargestellt. Der Erfolg hängt jedoch von der Qualität der Metapher ab. Die rhetorische Frage hat ebenso eine bestimmte Rolle innerhalb der Argumentation, da in den meisten Fällen diese Figur in Teilen der Argumente oder Begründungen zu finden ist. Auch die schon vorher erwähnte Ironie wird in die Argumentation mit einbezogen. Mithilfe der Ironie werden auf eine spottende Art und Weise die Argumente der anderen Seite „negiert.“ Ein typisches Beispiel dafür findet man im Kommentar „Israels weiches Ziel“: *„Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig“* Die Häufung und Anreihung sind zwei Figuren, die auf die ganze Struktur der Argumentation Einfluss ausüben. Beide Figuren ermöglichen es nämlich, dass die Argumente von den schwächsten bis zu den stärksten angeordnet werden. Dadurch wird auch die Spannung erzeugt, die auch zum Erfolg der Argumentation beiträgt. Als Träger der Argumentation werden bestimmte syntaktische Muster verwendet. Durch die Teile, die durch zwei Kommas, Umklammerung oder zwei Gedankenstriche hervorgebracht werden, werden oft die Argumente genauer erklärt oder bekommen eine zusätzliche Betonung. Der Grund dafür ist die visuell ausgeklammerte Position im Satz. Auch andere syntaktische Besonderheiten spielen gewisse Rollen beim Argumentieren. Die Wortfolge, die vom Gewohnten abweicht, wird nur von den deutschen Autoren verwendet. Die Wirkung wird dadurch erzeugt, dass das Nachverb an Satzanfang gestellt wird, wenn die Argumente aufgezählt werden. So werden auch die Argumente besser erkennbar. Ein solches Beispiel findet man im Kommentar „Panic auf der Titanic“: *„Retten werden diese von Verzweiflung gekennzeichneten Maßnahmen den Premier nicht mehr.“* Durch Verschiebung des Nachverbs ins Vorfeld wird der Schwerpunkt auf die Worte am Satzende „nicht mehr“ gelegt. Das Argument hat dadurch eine neue Dimension der Überzeugungskraft gewonnen. Kurze, nichtverbale Sätze wurden nur in slowenischen Texten gefunden. Immer stellen sie Teile der These dar. Dafür sind sie nämlich wegen ihrer Kürze, Eindeutigkeit und auffallender Form gut geeignet.

	DELO	SÜDDEUTSCHE ZEITUNG
Stellungnahme zum Thema	- eine große Anzahl vereinzelter Behauptungen. - Behauptungen sind nicht kontrovers - Stellungnahme ist oft unklar - kommt immer im Text vor	- eine oder zwei Behauptungen - eine klare Stellungnahme des Autors - kommt meistens im Untertitel vor
Argumentation	- jede Behauptung fordert eigene Argumentation - Erklärung des Geschehen ist im Vordergrund - vertikale Struktur	- verzweigte Struktur - die Struktur des Kommentars ist an Argumentation angepasst - Pyramidenstruktur
Umgangssprache	- kommt nur in einem Kommentar vor	- kommt in sieben von acht Kommentaren vor
Zeitlich markierte Sprachmittel	- kommen nicht vor	- kommen nicht vor
Fremdwörter	- kommen nur in einem Kommentar vor - haben keine Rolle in der Argumentation	- englische und französische Fremdwörter kommen in drei Kommentaren vor - haben keine Rolle in der Argumentation
Metaphern	- spielen eine wichtige Rolle in der Argumentation - oft kommen alte, schon bekannte Metaphern vor	- spielen eine wichtige Rolle in der Argumentation - originell und bildreich
Metonymie	- kommt in beiden Zeitungen oft vor - keine wesentliche Rolle in der Argumentation	- kommt in beiden Zeitungen oft vor - keine wesentliche Rolle in der Argumentation
Personifizierung	- kommt nicht vor	- kommt nicht vor
Widerholung und Häufung	- kommt in drei Kommentaren von Barbara Šurk vor - spielt eine wichtige Rolle in der Argumentation	- kommt in einem Kommentar vor
Steigerung	- kommt in drei Kommentaren von Barbara Šurk vor - spielt eine wichtige Rolle in der Argumentation	- kommt nicht vor
Übertreibung	- kommt in gleichem Maße in beiden Zeitungen vor - nicht häufig	- kommt in gleichem Maße in beiden Zeitungen vor - nicht häufig
Wortspiel	- kommt nicht vor	- kommt nur in einem Kommentar vor
Rhetorische Frage	- kommt oft vor - fungiert oft als Argument	- kommt oft vor - fungiert oft als Argument
Ironie	- kommt in einem Kommentar vor - negiert die Argumente der anderen Seite	- kommt in zwei Kommentaren vor - negiert die Argumente der anderen Seite

Verspottung	- kommt fast in allen Kommentaren vor - meistens hat einen abwertenden Unterton - kommt oft in Sarkasmus oder Zynismus über	- kommt fast in allen Kommentaren vor - meistens mit einem abwertenden Unterton - oft sehr unterhaltsam
Schaltsatz	- kommt in allen Kommentaren vor - fungiert als Träger der Argumentation	- kommt in allen Kommentaren vor - fungiert als Träger der Argumentation
Markierte Wortfolge	- kommt nicht vor	- kommt in drei Kommentaren vor - spielt eine wichtige Rolle in der Argumentation
Elliptischer Satz	- kommt in zwei Kommentaren vor	- kommt nicht vor
Fragesatz	- kommt sehr häufig in beiden Zeitungen vor	- kommt sehr häufig in beiden Zeitungen vor
Doppelpunkt	- kommt in gleichem Maße in beiden Zeitungen vor	- kommt in gleichem Maße in beiden Zeitungen vor

Tabelle 8.7.1: Darstellung der Analysenergebnisse

Den Grund für solch zahlreiche Unterschiede zwischen den slowenischen und deutschen Autoren könnte man auch bei den Autoren selbst suchen. In vorher erwähnten Kommentaren: Na svidenje leta 2009, Več kot le Turčija, Klubska pravila und Češka znamenja časa haben dieselben Autoren, die die Kommentare geschrieben haben, auch die Berichte über die thematisierten Ereignisse geschrieben – informative Texte also. Es ist zwar logisch, dass die Autoren, die eine Thematik am besten kennen, sie auch kommentieren. Aber in diesem Fall wird es offensichtlich, dass die Kommentare deswegen zu viel an eine informierende Textsorte erinnern. Es werden nur bekannte Tatsachen behandelt, die eigene Meinung des Autors wird nicht klar ausgedrückt, sprachlich-stilistisch wird der Text uninteressant und alltäglich. In meiner Analyse untersuchte ich nur die Kommentare mit der internationalen Thematik, was auch ein Grund dafür sein mag, wieso die slowenischen Kommentare nicht so gefühlsbetont wirken. Die Autoren reagieren auf die Thematik nicht emotional und das spiegelt sich im Gebrauch bzw. Nichtgebrauch der Stilmittel wider. Die Kommentare der Autorin Barbara Šurk, die aus dem Nahen Osten berichtet, sind erlebter, bildreicher und emotionaler verfasst. Es gibt mehrere expressive und emotionale Ausdrücke, der Inhalt kommt durch Ironie und Zynismus zum Vorschein. Das ist zwar ein wichtiger objektiver Faktor, der auf die Qualität des Kommentars Einfluss ausübt, jedoch erklärt das nicht, wieso dann die deutschen Autoren dieselbe Thematik um so mehr humorvoll und stilistisch besser behandeln können.

Mit dem Vergleich von slowenischen und deutschen Kommentaren und der gegenwärtigen stilistischen und sprachlichen Situation versuchte ich auch die These zu überprüfen, ob die beiden journalistischen Traditionen noch immer gewisse Ähnlichkeiten aufweisen, die auf die gemeinsamen Anfänge hinweisen. Ich habe erwartet, dabei einige Unterschiede zu finden, da die beiden Traditionen eigene Merkmale und stilistische Besonderheiten entwickelten. Die slowenische Presse hat sich in ihren Anfängen sehr an die deutschen Vorbilder angelehnt, da die deutsche Presse im 19. Jahrhundert wesentlich besser entwickelt war. Dazu muss man auch sagen, dass die deutsche Presse im slowenischen Raum damals ständig anwesend war. Das stellte auch Monika Kalin Golob (2003: 210) mit einer komparativen Analyse der Münchner Neuesten Nachrichten fest. Sie stellt fest, dass die deutsche Presse die slowenische sehr beeinflusste, weil sie als Konkurrenz fungierte und die Entwicklung der slowenischen Presse dadurch beschleunigte. Dabei war sie aber auch ein Vorbild für slowenische Autoren. Gerade deswegen entwickelten sich in der Vergangenheit so viele Ähnlichkeiten im Gebrauch von sprachlichen und stilistischen Mitteln. Jedoch hat sich die slowenische Pressetradition von der deutschen abgewandt und eigene Mittel und Regeln entwickelt. Das zeigt sich auch in der Theorie, in der die Aufgaben und Funktionen des Kommentars verschieden empfunden werden. Die deutschen Theoretiker bevorzugen das Überzeugen des Lesers und die Vertretung einer klaren Position. Auf der anderen Seite verstehen die slowenischen Forscher dieses Genre häufiger als eine Möglichkeit, dem Leser eine komplexe Situation besser zu erklären.

Schlüsselwörter: Argumentation, Stilistik der Pressesprache, Delo, Süddeutsche Zeitung.

9 SEZNAM LITERATURE

PRIMARNI VIRI

1. DELO. Meršol, Mitja (2006): *Blairov sindrom*. 16. 5., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
2. DELO. Žitko, Stojan (2006): *Klubska pravila*. 18. 5., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
3. DELO. Grah, Mitja (2006): *Češka znamenja časa*. 7. 6., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
4. DELO. Žitko, Stojan (2006): *Več kot le Turčija*. 13. 6., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
5. DELO. Mašanović, Božo (2006): *Na svidenje leta 2009*. 19. 6., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
6. DELO. Šurk, Barbara (2006): *Na robu roba*. 29. 6., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
7. DELO. Šurk, Barbara (2006): *Nič ni več tako, kot je bilo*. 14. 7., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
8. DELO. Šurk Barbara (2006): *V družbi boga*. 21. 7., 5. Ljubljana: Delo, d.d.
9. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Koydl, Wolfgang (2006): *Panik auf der Titanic*. 6. 5., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
10. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Brill, Klaus (2006): *Gemeinsam gegen die Blamage*. 17. 5., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
11. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Brill, Klaus (2006): *Das tschechische Patt*. 6. 6., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
12. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Schlötzer Christiane (2006): *Zyprische Verhinderer*. 13. 6., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
13. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Winter, Martin (2006): *Zaudern und Zögern*. 17. 6., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
14. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Avenarius, Tomas (2006): *Im Schatten der Eskalation*. 28. 6., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
15. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Avenarius, Tomas (2006): *Israels weiches Ziel*. 15. 6., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.
16. SÜDDEUTSCHE ZEITUNG. Schlötzer, Christiane (2006): *Wut statt Blumen*. 21. 7., 3. München: Süddeutsche Zeitung, GmbH.

SEKUNDARNI VIRI

1. Akhmanova, Olga (1976): *Linguostylistics: theory and method*. Paris: Mouton.
2. Brinker, Klaus (1988): *Linguistische Textanalyse: eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Berlin: Schmidt.
3. Čepič, Mitja (2002): *Argumentacija v novinarskem komentarju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Debenjak (2002): *Veliki slovensko-nemški slovar*. Elektronska izdaja na plošči CD-ROM. Ljubljana: DZS.
5. Dovifat, Emil (1969): *Handbuch der Publizistik I, II, III*. Berlin: Walter de Gruyter & CO.
6. Deutsches Universalwörterbuch 2004. Mannheim: Dudenverlag. elektronska izdaja.
7. Dular, Janez (1974): *Publicistični jezik v prepletu jezikovnih zvrsti in slogovnih različic*. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska Fakulteta.
8. Dular, Janez (1974): Zvrstnost slovenskega publicističnega jezika. *X. seminar slovenskega jezika, literature in kulture* 10, 41–52. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
9. Dular, Janez (1975): Zvrstna pripadnost prvin v publicističnih besedilih. *Slavistična revija* 23(2), 197–222. Ljubljana: Filozofska Fakulteta.
10. Erjavec, Karmen (1998): *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Ljubljana: Založništvo Jutro.
11. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache 1995. Mannheim: Dudenverlag.
12. Helbig, Gerhard; Buscha, Joachim (2001): *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin: Langenscheid.
13. Heusinger, Siegfried (1995): *Pragmalinguistik: Texterzeugung, Textanalyse; Stilgestaltung und Stilwirkungen in der sprachlichen Kommunikation; ein Lehr- und Übungsbuch*. Frankfurt am Main: Haag und Herchen Verlag.
14. Stilistika poročevalstva. <http://www.kalidej.net/zapiski/os-stildej> (20. 8. 2006)
15. Kalin Golob, Monika (1998): *Jezikovno-stilni razvoj v slovenskih poročevalnih besedilih do začetka 20. stoletja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Kalin Golob, Monika (2003): *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Ljubljana: Založništvo Jutro.
17. Kalin Golob, Monika (2004): Moč jezika – izbor dejstev in besed. *Teorija in praksa* 3–4, 703 – 711. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

18. Kobe, Eva (2005) *Jezikovni stil v časopisnih uvodnikih. Slovenski dnevnik »Delo« v primerjavi z italijanskim »La Republica«*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
20. Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
21. Lüger, Heinz Helmut (1995): *Pressesprache. 2., neu bearbeitete Auflage. Germanistische Arbeitshefte 28*. Tübingen: Niemeyer.
22. Milosavljević, Marko (2003): *Novinarska zgodba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Slovar slovenskega knjižnega jezika 1996. Ljubljana: DZS d.d. elektronska izdaja.
24. SAZU (2001): *Slovenski pravopis*. Ljubljana: DZS d.d.
25. Das Synonymwörterbuch. Ein Wörterbuch sinnverwandter Wörter 2004. Mannheim: Dudenverlag.
26. Toporišič, Jože (1982): *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
27. Toporišič, Jože (2000): *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba obzorja.
28. Toulmin, Stephen (1974): *The uses of argument*. Cambridge: Cambridge university press.
29. Van Eemeren et. al (1984): *The study of argumentation*. New York: Irvington, cop.
30. Vidovič–Muha, Ada (1971/1972): *Oris dveh osnovnih pojavnih oblik sistema slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Erklärung

Hiermit erkläre ich, dass ich die Arbeit selbstständig und nur mit den angegebenen Hilfsmitteln angefertigt habe und dass alle Stellen, die dem Wortlaut oder dem Sinne nach anderen Werken entnommen sind, durch Angabe der Quelle als Entlehnung kenntlich gemacht worden sind. Ich bin mir bewusst, dass gegenteiliges Handeln einen Verstoß gegen das Recht auf geistiges Eigentum darstellt, was von der Philosophischen Fakultät sanktioniert wird.

Datum:

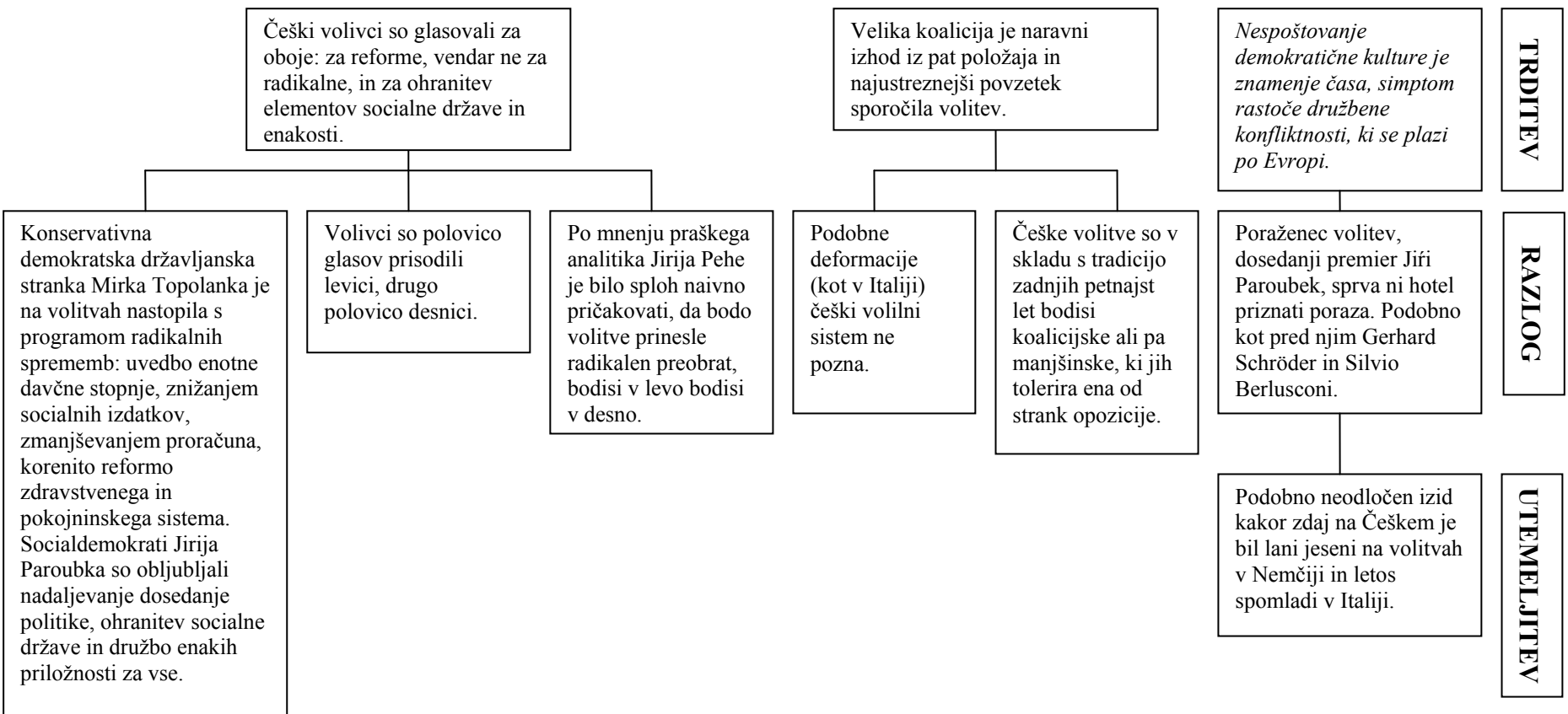
Unterschrift:

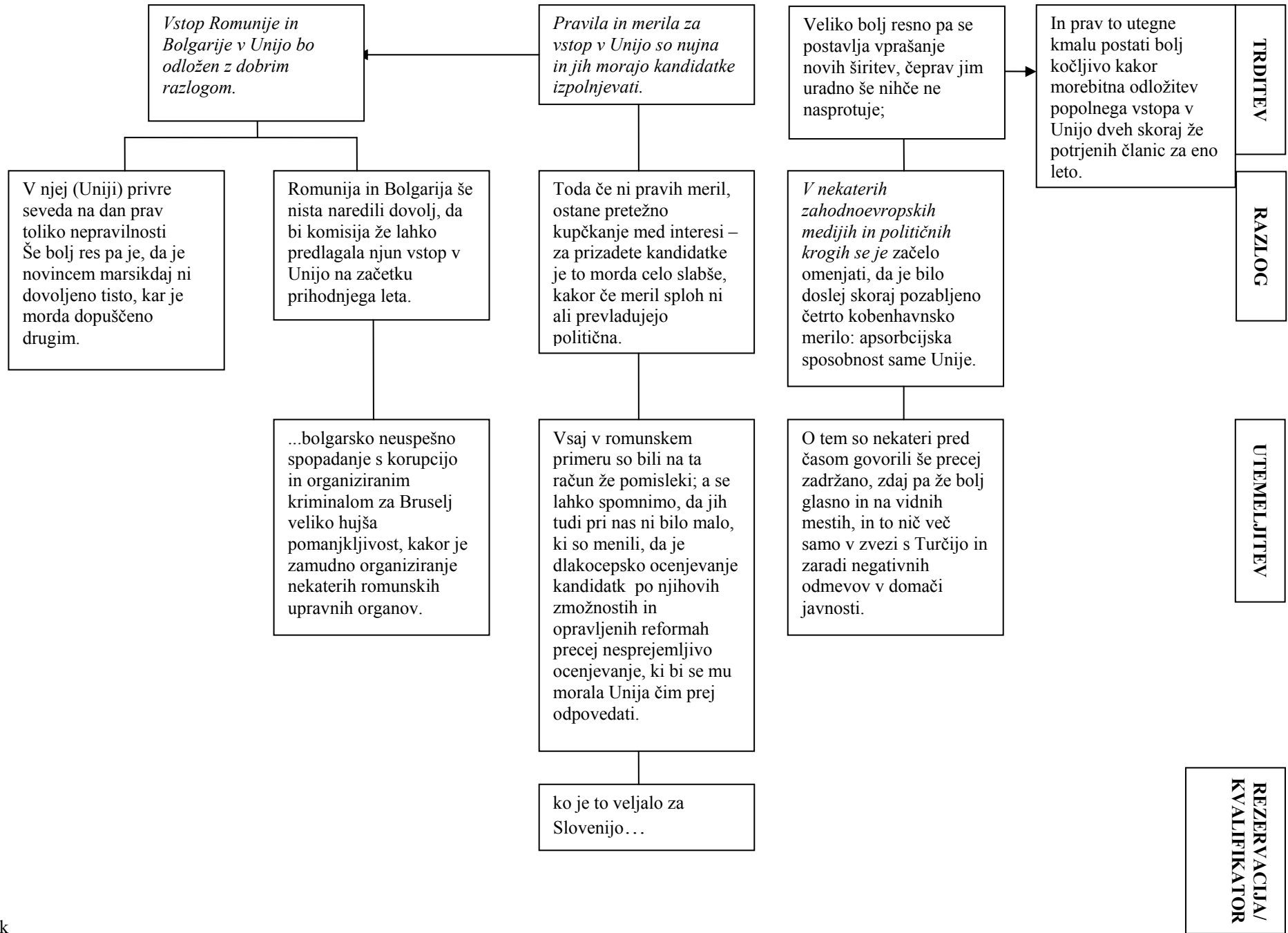
Podpisana/podpisani izjavljam, da sem nalogo izdelal/-a sama in le z navedenimi pripomočki, ter da so vsa mesta v besedilu, ki druga dela citirajo dobesedno ali jih smiselno povzemajo, jasno označena kot prevzeta mesta z navedbo vira. Zavedam se, da je nasprotno ravnanje kršitev pravice do intelektualne lastnine. Filozofska fakulteta bo v takih primerih ustrezno ukrepala.

Datum

Podpis:

10 PRILOGE

TRDITEV

RAZLOG

UTEMELJITEV

Treba bo vnovič premisliti tudi o že nekoliko dvomljivih gospodarskih sankcijah /.../ proti severnemu, turškemu delu otoka.

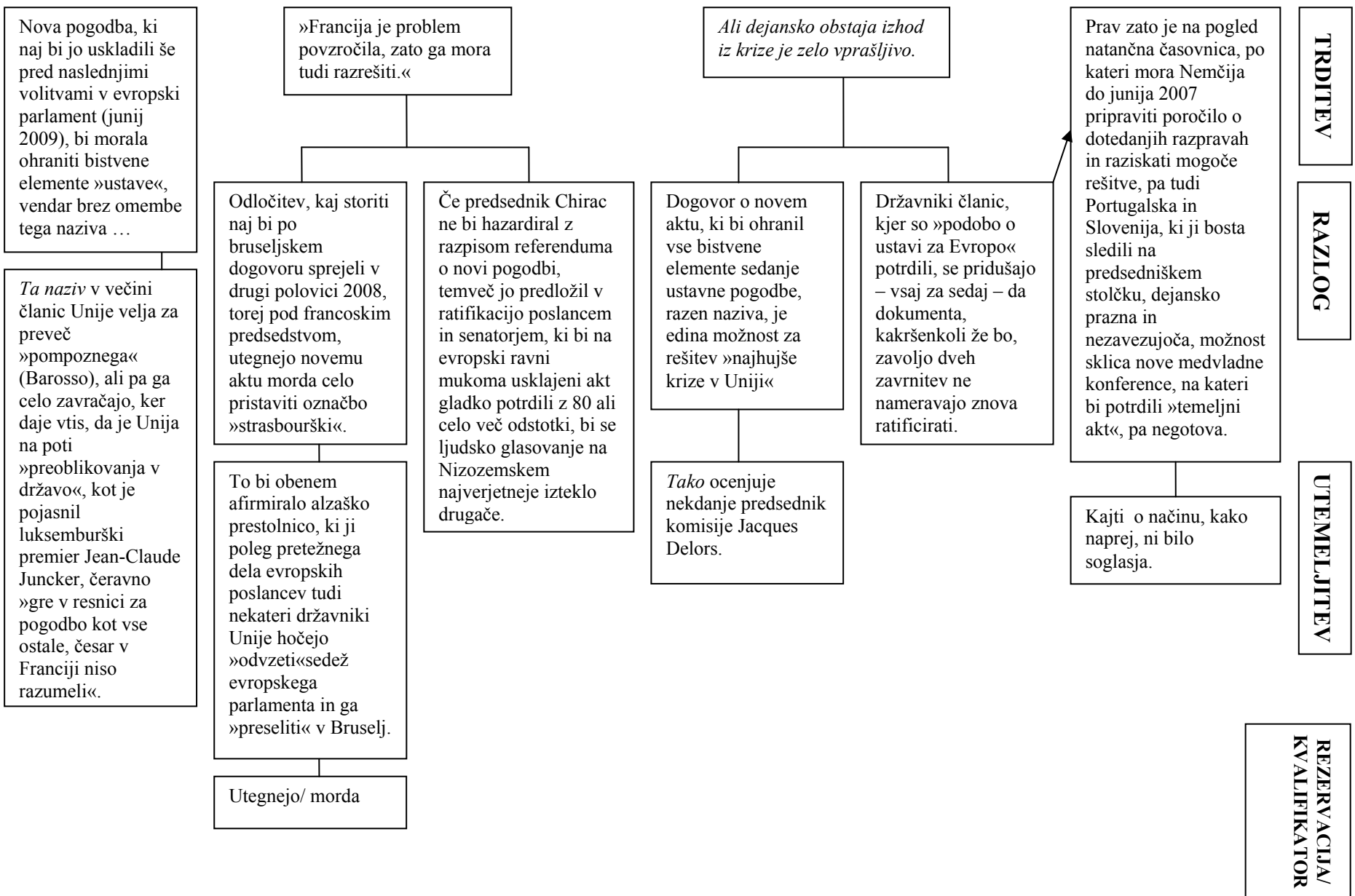
Turčija namreč odpravo transportnih omejitev pogojuje prav z odpravo omenjenih gospodarskih sankcij.

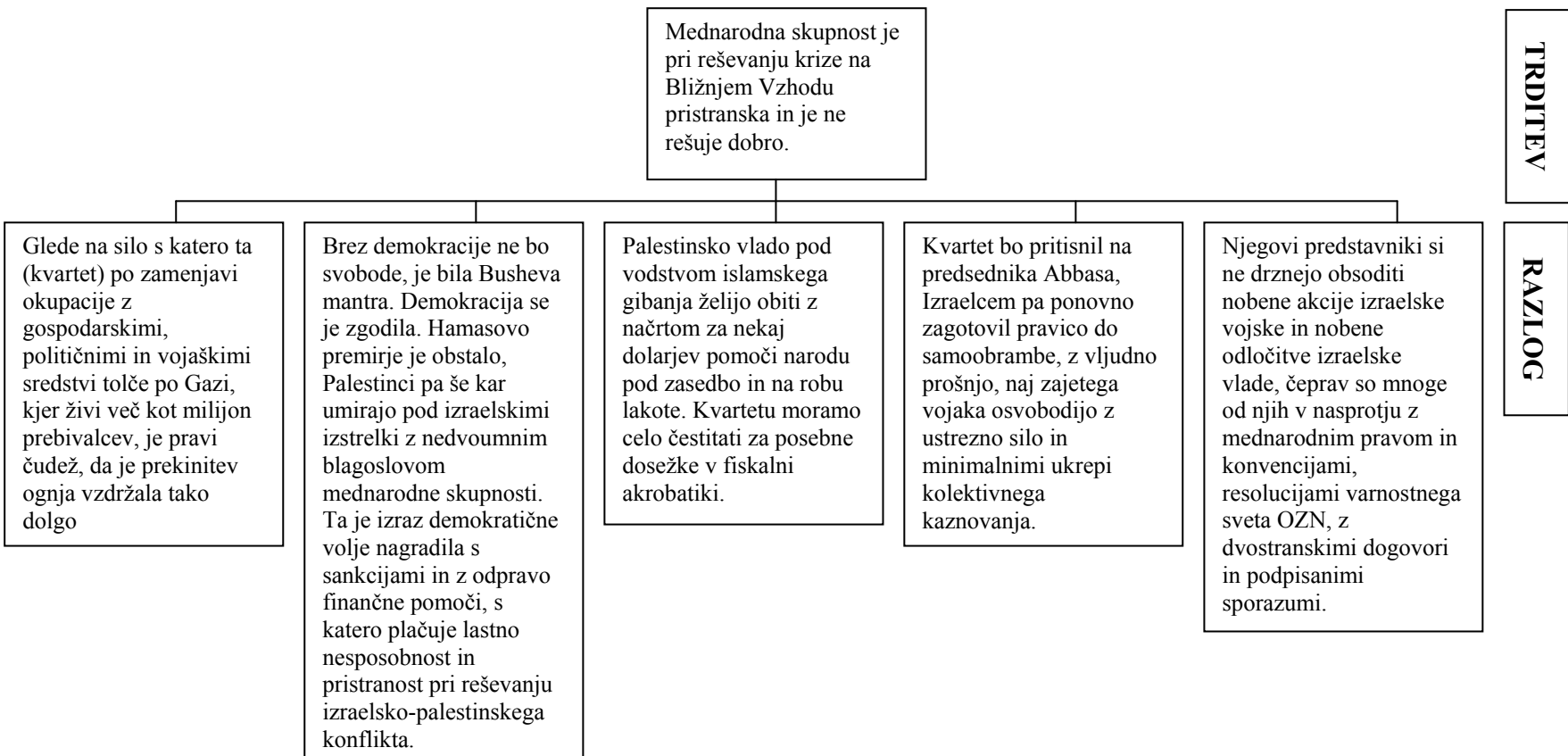
V igri je namreč veliko več kot to, kdaj bo Turčija res lahko vstopila v Unijo

– zdaj na primer ni znano niti, ali bo polnopravna članica ali pa lahko pričakuje t. i. privilegirano partnerstvo, kar koli naj bi že to pomenilo čez deset ali petnajst let.

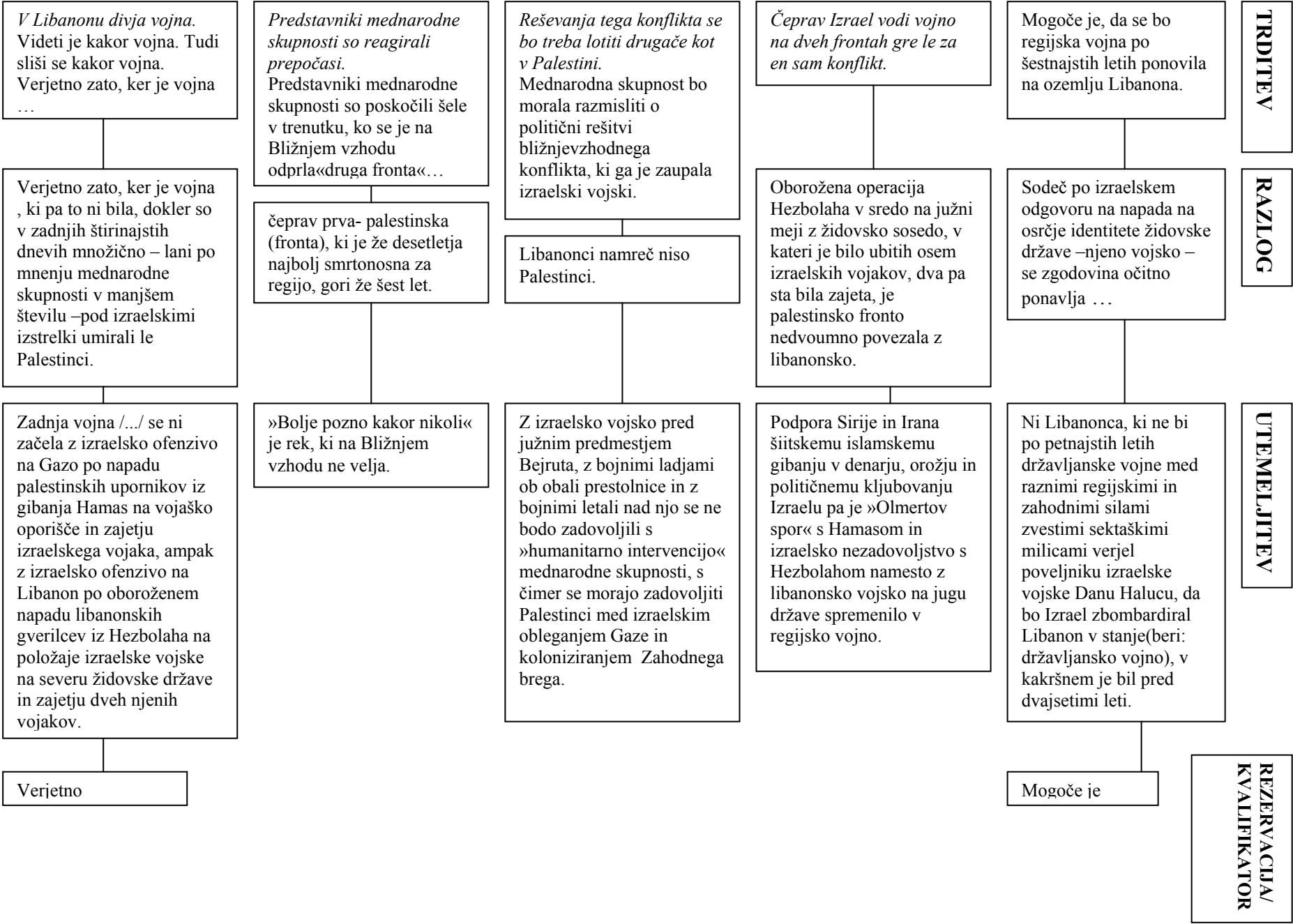
Evropa namreč Turčiji postavlja nekaj zahtevnih mejnikov, ki jih bo treba premakniti na njeni poti v EU

In med temi bo veliko lažje diplomatsko priznati Republiko Ciper, to je grški del otoka, ki že dve leti polnopravno biva v Uniji, kot pa dokončno urediti domače gospodarske razmere in izpeljati nekaj družbenih reform. Te ne segajo le v gospodarsko globino, temveč nič manj v odnose med civilno in sfero in vojsko ali pa med tamkajšnjimi prevladujočimi religijam oblastjo.

Priloga F: Grafični prikaz argumentacije v komentarju Nič več ni tako, kot je bilo

TRDITEV

RAZLOG

Ta napad ne bo izkoreninil
Hezbollaha. Prav nasprotno.

Na zasedenih
palestinskih ozemljih se
predstavniki Hamasa
pred izraelskimi tanki,
letali in ladjami v temi in
vročini skrivajo skupaj z
milijon in 300.000
ljudmi na robu lakote in
epidemij, vedoč, da bodo
po končanem obleganju
– tako kot njihovi
somišljeniki iz
Hezbollaha - narodni
heroji.

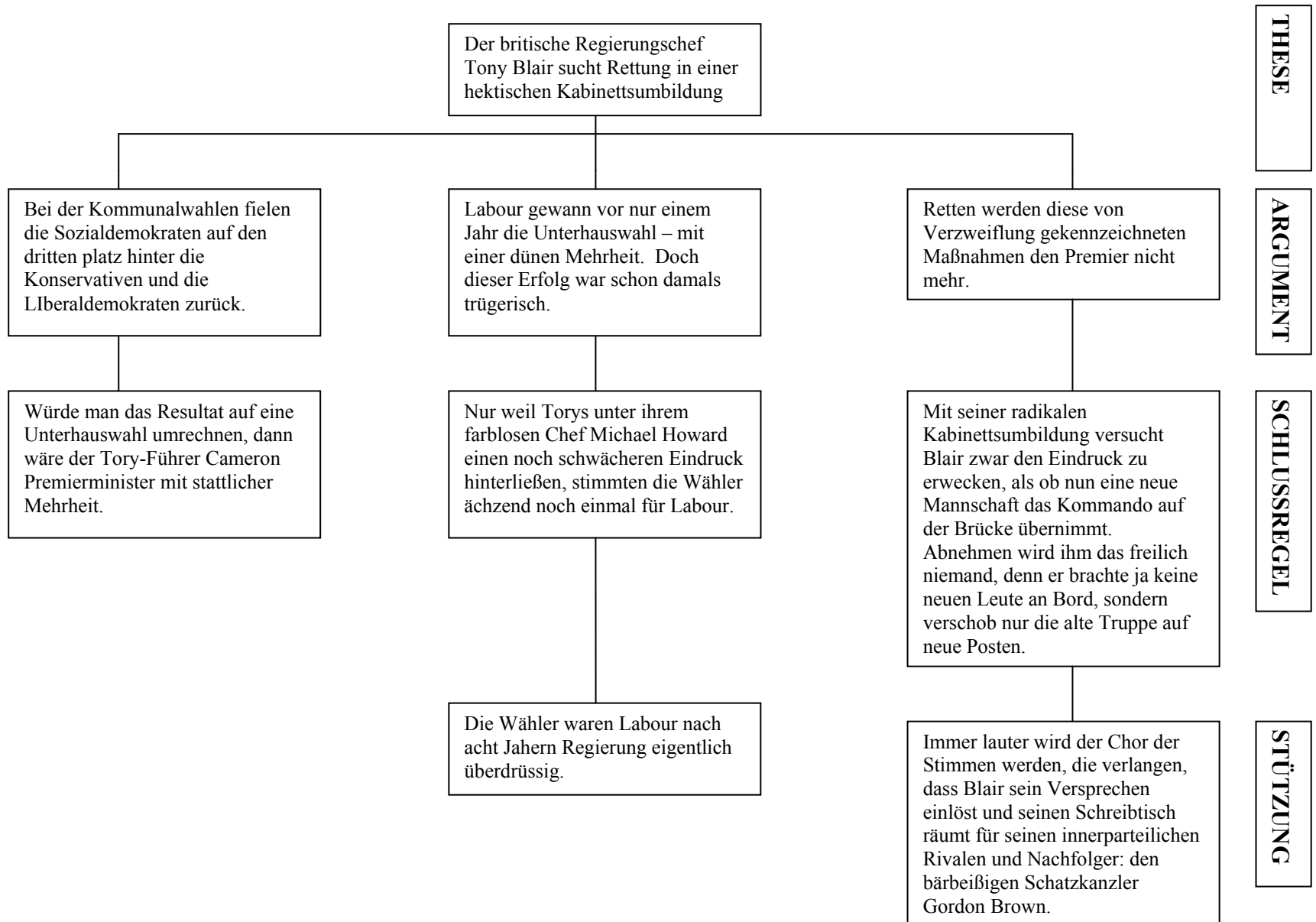
Vsak pokol civilistov
na območju Gaze in v
Libanonu je razlog za
večjo naklonjenost
Hamasu in Hezbollahu.
Vsaka porušena vas in
mestna četrt in vsak
konvoj beguncev in
pregnancev z njihovih
domov so navdih za
pridružitvev ponižanim
in razžaljenim
militantnim skupinam,
ki trdijo, da so
navadne smrtnike
zapustili vsi, razen
boga.

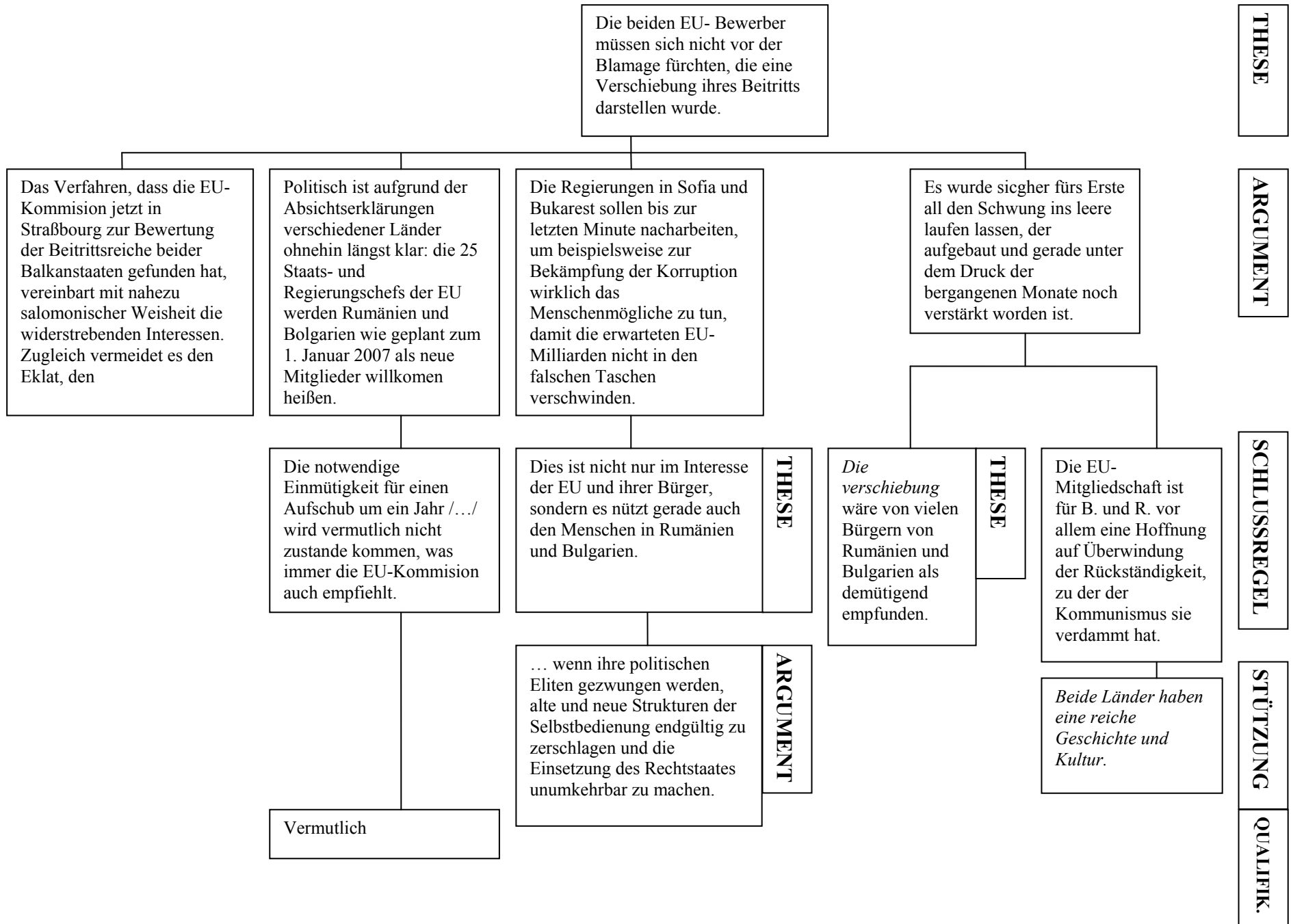
S takšno strategijo Izrael že
58 let vodi Bližnji vzhod iz
ene vojne v drugo. Po
vsaki od njih imajo več
goriva bolj odločna, bolje
organizirana in bolje
oborožena gibanja, ki ljudi
združujejo v prepričanju,
da bombe ne morejo
razstreliti pravice do
države, da rakete ne
polepšajo obraza okupacije
in da granate v beguncih ne
bodo izbrisale želje po
tistem, kar ljudje
razumemo kot dom.

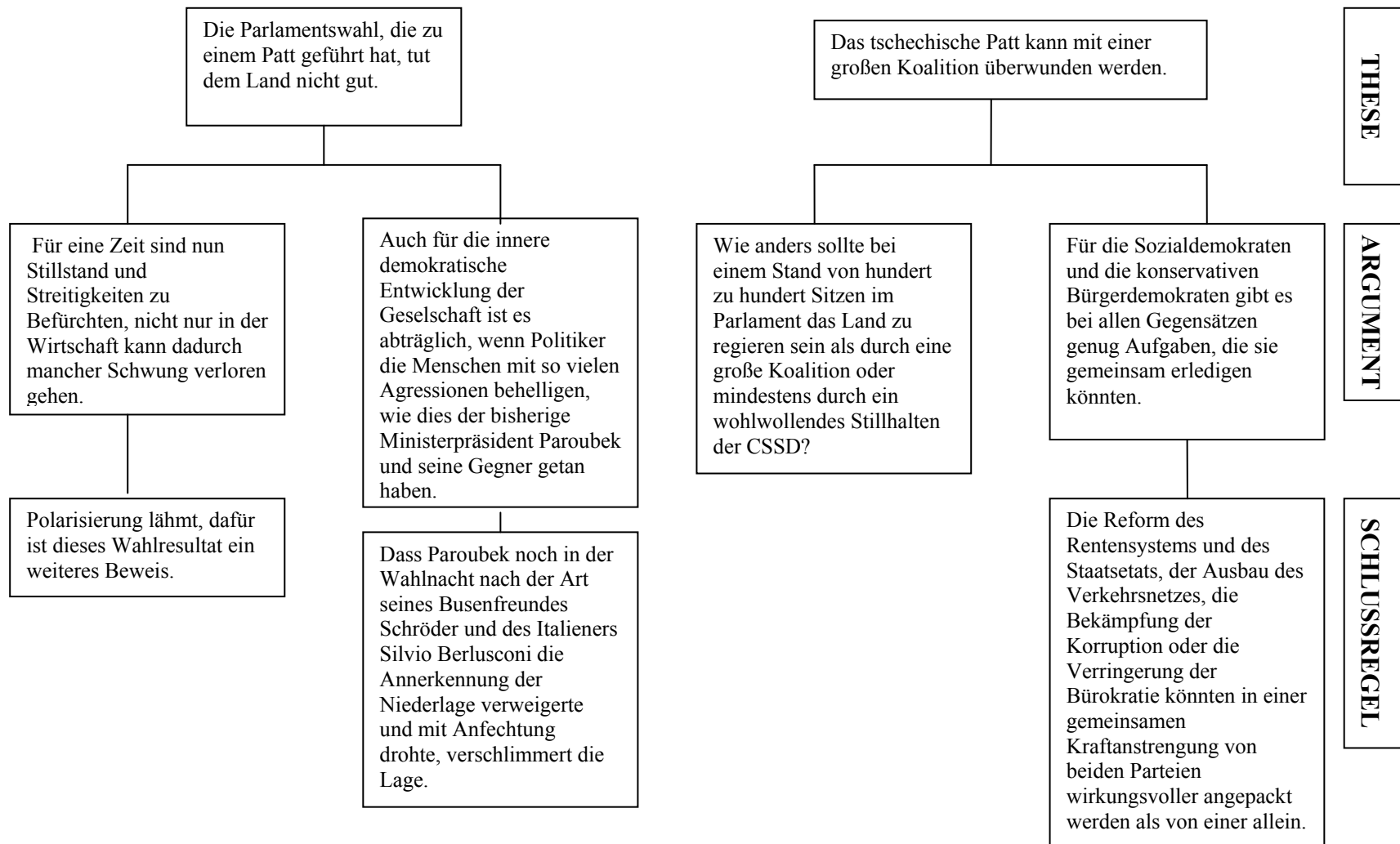
Ameriški predsednik je s
prikimavanjem izraelski
odločni zavrnitvi pobude
za prekinitev ognja
žrtvoval Libanonce kot
opozorilo v imenu
demokratskega Zahoda
Siriji in nauk njeni
perzijski zaveznici.

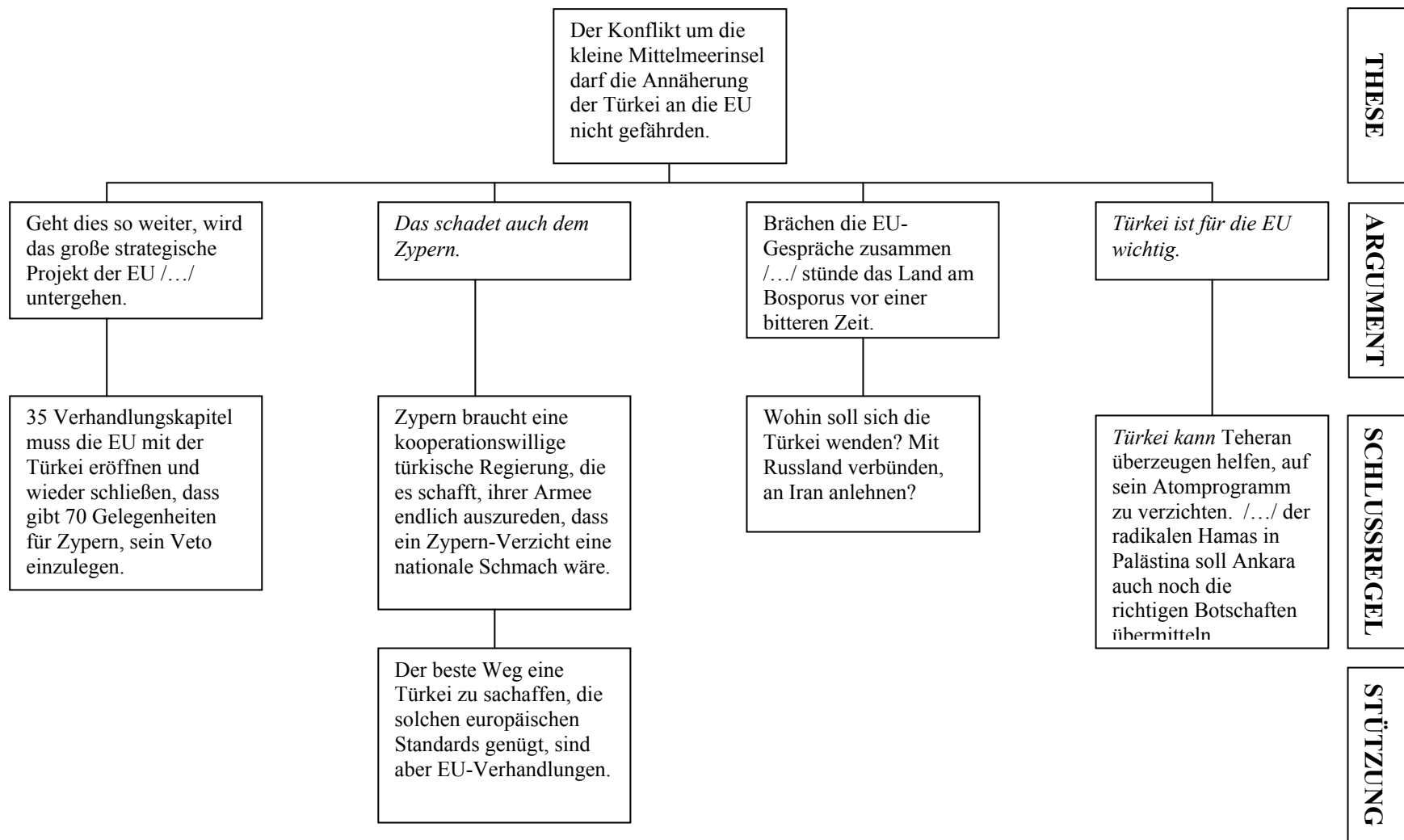
Namen izraelskega
premiera Ehuda Olmerta
je kratkoročna vojaška
zmaga in ne mir na
Bližnjem vzhodu.

»Naš namen je napadati,
uničiti in razgraditi,« je
izjavil poveljnik
izraelske vojske. Govoril
je o »teroristih v
Hezbollahu« in njihovi
»infrastrukturi«. Po
sedmih dneh bombnih
napadov /.../ pa je
jasno, da izraelska
vojska napada, uničuje in
spodkopava arabsko
državo s štirimi milijoni
prebivalcev.

THESE

*Zu lang dauernde
Verfassungskrise ist
schädigend für die EU.*

ARGUMENT

Das wird das Ansehen
der EU weiter
beschädigen und auch
die Bereitschaft der
Völker verringern, dem
Pfad des immer engeren
Zusammenwachsens zu
folgen.

Je mehr Zeit verstreicht,
desto geringer wird die
Bereitschaft der
Mitgliedstaaten sein,
sich noch einmal zu
einem großen Wurf
aufzuraffen.

Die europäische
Einigung ist für
niemanden so wichtig
wie für die Deutschen.
Historisch, politisch und
wirtschaftlich gibt es für
sie keinen besseren Weg.

SCHLUSSREGEL

Die Hoffnung, den Menschen
zur Europawahl Mitte 2009
eine modernisierte EU
präsentieren zu können ist
dahin.

Der Beschluss des
europäischen Gipfels, dass
Ende 2008 Vorschläge für
eine Lösung der
konstitutionellen Krise
vorliegen sollen, verlängert
die seit zwölf Monaten
andauernde Phase des
Nachdenkens unnötig lang
um weitere zweieinhalb
Jahre.

Denn selbst wenn die EU
sich Ende 2008 auf einen
veränderten
Verfassungstext einigen
sollte, brauchen die
Mitgliedsländer dann
noch einmal mindestens
ein Jahr zu dessen
Ratifizierung.

Natürlich sind die
Mitgliedsländer frei, sich
auch früher zu einigen.
Aber alle Erfahrungen
mit europäischer
Trägheit sprechen dafür,
dass sie die Frist bis zur
letzten Sekunde
ausnutzen werden.

THESE

ARGUMENT

SCHLUSSEGEL

Es ist kein Grund auf Friedenshoffnung im Nahen Osten.

Hat Hamas in den Gesprächen mit der Fatah der Fehler begangen, den auf Versöhnung angelegten »Plan der Gefangenen« bis zur Unkenntlichkeit hin zu verwässern? Wenn ja, werden Israel, Amerika und die EU die Einigung als bedeutungslos zurückweisen.

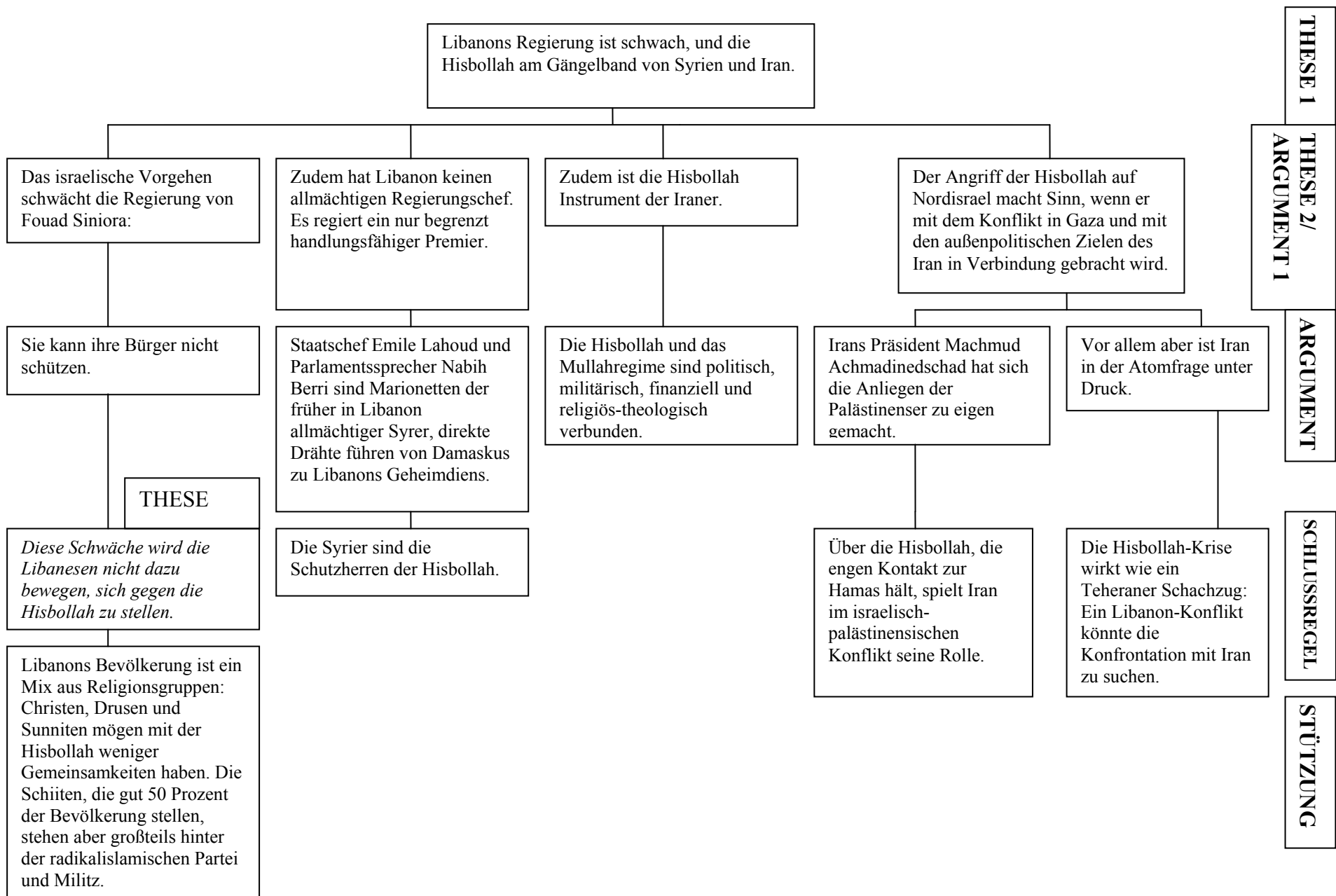
Und *wenn es doch gültig ist*, auch dann entscheiden kleine, überaus militante Zirkel weiter mit.

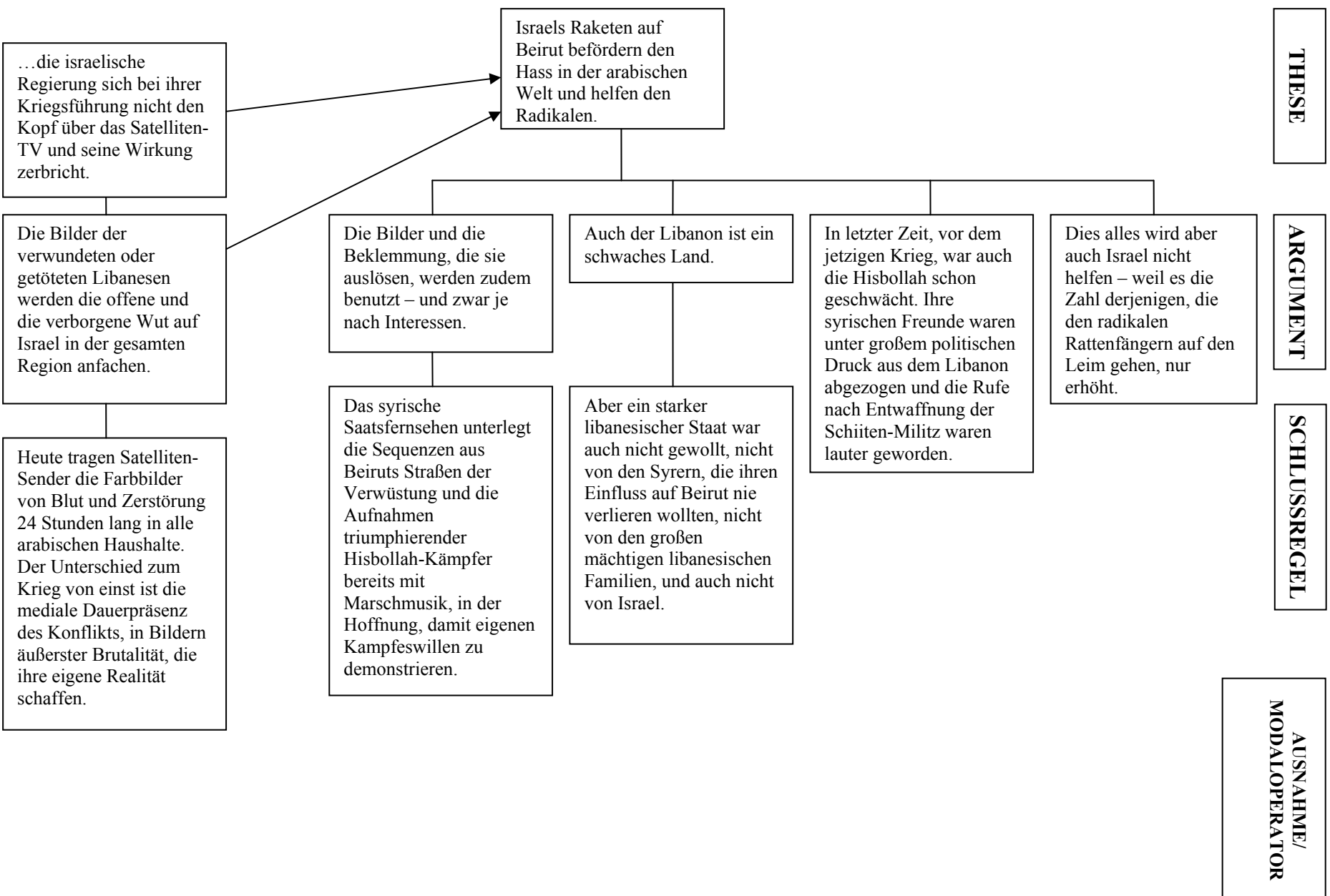
Der israelische Soldat wird angeblich von einer Splittergruppe der Hamas-Militanten festgehalten, die mit anderen Kleingruppen agiert, und wie es aussieht, hat die im Exil in Damaskus sitzende Hamas-Auslandführung auch die Hand im Spiel.

Kommt nun der Soldat nicht rasch und vor allem unversehrt frei, wird Israels Regierung sich zum Handeln gezwungen sehen.

Wenn die Einigung der verfeindeten Palästinenserparteien erfolgreich wäre, wäre das eine Sensation. Es könnte wieder Bewegung kommen in den fest gefahrenen Nahost-Konflikt. /.../ Es könnte als Programm einer Koalitionsregierung aus Hamas und Fatah dienen. Und damit den brandgefährlichen Konflikt in Palestina entschärfen.

Das ist ein Dokument, das dem Vernehmen nach ausdrücklich die »Zweistaaten-Lösung« vorsieht – und damit indirekt auch die Anerkennung Israels durch die radikalen Hamas-Palästinenser.

Blairov sindrom

MITJA MERŠOL

Tony Blair, kdaj boš zapustil Downing Street 10? To je vprašanje, ki britanskega premiera že nekaj časa postaja na naslovnice otoškega in mednarodnega tiska. In to vprašanje seveda spremlja vrsta dobro premišljenih vzporednih potez, s katerimi Blairovi nasprotniki (zlasti v njegovih laburističnih vrstah) korak za korakom razkrivajo sei-plati in afere dolgoletne vladavine novega laburizma. Da gre za načrtovan rušilni scenarij, kaže – poleg nedavnega razkrivanja a-posojili, ki so jih stranki dajali posamezni bogataši, in njihovim lordskim imenovanjem – skrbno pripravljena lestvica najbolje plačanih predsednikov evropskih vlad. Čisto na vrhu je seveda –. Imeti najboljšo plačo ni pohvalna, ampak sinistrska (v tem se Ot-ne razlikujejo od Slovencev) oznaka.

Vzporedno s to uvrstitvijo so kar trije najvplivnejši britanski dnevnikarji hkrati in s povsem enakimi dejstvi (bržkone iz enega in i-vira) to nedeljo z mastnimi naslovi objavili, da bo 53-letni laburisti-premier odstopil prihodnje leto, in sicer v obdobju med lokalnimi volitvami na Škotskem in Walesu in letno konferenco stranke, ki jeseni 2007. Skratka. Na premierskem stolčku naj bi počakal toliči-časa, da bo posekal desetletni premierski rekord konservativne »železne lady« Margaret Thatcherjeve. Premier je te napovedi zar-še prejšnji teden je izjavljal, da natančnega datuma odstopa ne b-napovedal, ker bi to ohromilo delo vlade, in dodal, da bo tretji ma-izpeljal do konca, ne bo pa znova kandidiral na prihodnjih parlamentarnih volitvah leta 2010. Nesporno je, da hoče Blair še v-postoriti na področju reform, od energetske do pokojninske in dri-področij socialne blaginje. Čaka ga še vrsta pomembnih mednaro-dogodkov, med drugim vrh z Bushem pred letošnjim poletjem. Nje-prid govori tudi najnovejši razvoj dogodkov na Severnem Irskem, po vseh pretresih le prihaja novo obdobje parlamentarne avtonomi-in sodelovanja med proirskimi nacionalisti in probritanskimi unionisti.

Napredek na Severnem Irskem je nesporno pretežno Blairova zasluga, toda to za njegov obstoj verjetno ne bo zadosti. Poleg afe-katere so bili zadnje čase vpleteni nekateri ministri in so povzročili velike kadrovske menjave v vladi, je Blairu močno škodoval poraz nedavnih lokalnih volitev, na katerih so spet zablesteli konservati-zlasti pa njihov mladostni voditelj, 39-letni David Cameron. To je dodatno spodbudilo nasprotnike znotraj laburistične stranke, da c-premiera zahtevajo čimprej odhod in prepustitev premierskega položaja sedanjemu finančnemu ministru Gordonu Brownu.

Če bi hoteli vleči kakšne (slovenske) primerjave, bi lahko celo re-da Blaira pretresa »Pahorjev partnerski sindrom«, saj mu radikali del laburistične stranke, ki med drugim ne podpira njegovega posodabljanja otoškega izobraževalnega sistema, predvsem in nikakor noče odpustiti »partnerske, pudeljske servilnosti« do ameriškega predsednika Busha v zvezi z vojno v Iraku. Zlasti pa ga že iščemo primerjave – pretresa eldeesovski sindrom predolgotrajn-vladanja in stranke, ki je predolgo na oblasti. Prav zato ni gotovo, bo »postblairovsko obdobje« zares samodejno padlo v naročje Gordonu Brownu, finančnemu ministru in poslancu iz škotskega okrožja. Raziskave javnega mnenja kažejo, da so Angleži odločno p-temu, da bi premiersko mesto zasedel škotski poslanec. Na Downi-Street 10 torej utegne na prihodnjih parlamentarnih volitvah priti konservativni mladenič Cameron.

Češka znamenja časa

MATIJA GRAH

Volitve češkega parlamenta so temeljito spremenile politično pokrajino v državi. Polovica novih poslancev spodnjega doma je novincev. Češka je politično razpadla po osi vzhod–zahod. Zahod in velika mesta so volila konservativno demokratsko državljansko stranko zmagovalca volitev Mirka Topolanka. Na vzhodu in na podeželju so zmagovali socialdemokrati dosedanjega premiera Jiříja Paroubka. Volitve so prinesle doslej največjo koncentracijo glasov. Obe največji stranki sta dobili več poslanskih sedežev in dosegli najboljši rezultat v svoji kratki zgodovini. Vsem drugim strankam se je podpora bodisi zmanjšala (krščanskim demokratom in komunistom), bodisi so izpadle iz parlamenta (liberalna svobodnjaška unija). Izjema so zeleni, ki so se prvič po žametni revoluciji leta 1989 prebili v parlament.

Kljub velikim spremembam političnega prizorišča so se volitve končale s pat položajem: volivci so polovico glasov prisodili levici, drugo polovico desnici. Volitve so se končale brez jasnega mandata kateri koli politični opciji, a kljub temu ne brez sporočila.

Konservativna demokratska državljanska stranka Mirka Topolanka je na volitvah nastopila s programom radikalnih sprememb: uvedbo enotne davčne stopnje, znižanjem socialnih izdatkov, zmanjševanjem proračuna, korenito reformo zdravstvenega in pokojninskega sistema. Socialdemokrati Jiříja Paroubka so obljubljali nadaljevanje dosedanje politike, ohranitev socialne države in družbo enakih priložnosti za vse.

Češki volivci so glasovali za oboje: za reforme, vendar ne za radikalne, in za ohranitev elementov socialne države in enakosti. Po mnenju praškega analitika Jiříja Pehe je bilo sploh naivno pričakovati, da bodo volitve prinesle radikalen preobrat, bodisi v levo bodisi v desno. Češke vlade so v skladu s tradicijo zadnjih petnajst let bodisi koalicijske ali pa manjšinske, ki jih tolerira ena od strank opozicije. Zato je bil njihova politika vedno sredinska.

Podobno neodločen izid kakor zdaj na Češkem je bil lani jeseni na volitvah v Nemčiji in letos spomladi v Italiji. Berlin se je odločil za veliko koalicijo. Romanu Prodiu je bržkone samo deformacija volilnega sistema, ki jo je vpeljala Berlusconijska vlada in ki zmagovalcu – ne glede na delež njegovih glasov – zagotavlja znatno večino v spodnjem domu, omogočila, da je sestavil vlado brez Berlusconijskega zavezništva.

Podobne deformacije, ki bi korigirale voljo volilcev in Mirku Topolanku omogočila vladanje brez levice, češki volilni sistem ne pozna. Velika koalicijska obeh največjih strank je zato naravni izhod iz pat položaja in najustreznejši povzetek sporočila volitev.

Češki ustavni sistem, ki dopušča tudi možnost manjšinskih vlad, Topolanku omogoča še drugo, »češko« različico velike koalicije – manjšinsko vlado demokratske državljanske stranke, ki bi jo s t. i. opozicijsko pogodbo dopuščali socialdemokrati. Seveda za ceno prilagoditve vladnega programa. Tega bo Topolank, če bo hotel vladati, moral prilagoditi izidom volitev.

Poraženec volitev, dosedanji premier Jiří Paroubek, sprva ni hotel priznati poraza. Podobno kakor pred njim Gerhard Schröder in Silvio Berlusconi. Je to naključno ujemanje treh primerov nespoštovanja demokratične kulture, ki veleva priznati poraz in voščiti zmagovalcu? Ali pa je to znamenja časa, simptom rastoče družbene konfliktnosti in nestrpnosti, ki se plazi po Evropi?

Klubska pravila

STOJAN ŽITKO

Klubska pravila je treba upoštevati, meni predsednik evropske komisije, ko Bolgarijo in Romunijo opominja, da še nista naredili dovolj, da bi komisija že lahko predlagala njun vstop v Unijo na začetku prihodnjega leta. V njej seveda občasno privre na dan prav toliko nepravilnosti, zato bi bilo težko samo z namigi na prepočasnost pri nekaterih nujnih reformah v dveh že potrjenih »pristopnicah« upravičevati odlog njenega dejanskega vstopa v to veliko skupnost. A je treba upoštevati, da je, na primer, bolgarsko neuspešno spopadanje s korupcijo in organiziranim kriminalom za Bruselj veliko hujša pomanjkljivost, kakor je zamudno organiziranje nekaterih romunskih upravnih organov. Še bolj res pa je, da novincem marsikdaj ni dovoljeno tisto, kar je morda dopuščeno drugim.

Na zadevo je mogoče gledati tudi iz širšega zornega kota. Unija se je namreč z državama začela pogajati leta 1999, zaradi premajhne pripravljenosti nista bili vključeni v tako imenovani veliki pok, ko je Unija po prvotnem obotavljanju namesto predvidenih šestih sprejela kar deset novih članic. Toda Unija se je tedaj vendarle že odločila, da pusti odprta vrata tudi zanju in res končala pogajanja z njima že konec leta 2004. Pristopni pogodbi z obema je doslej ratificiralo 14 držav, a se nekatere med njimi, zlasti Francija, Nemčija in Nizozemska, precej obotavljajo. Toda s podpisom pogodbe so se vlade vendarle obvezale, da bodo poskrbele tudi za njihovo ratifikacijo v domačih parlamentih.

Zdaj je seveda odveč razmišljati, ali so v evropski komisiji in drugih pristojnih organih (denimo v svetu Unije) tedaj dovolj upoštevali merila za sprejemanje novih članic. Vsaj v romunskem primeru so bili na ta račun že pomisleki; a se lahko spomnimo, da jih tudi pri nas ni bilo malo, ki so menili, da je dlakocepsko ocenjevanje kandidatke (ko je to veljalo tudi za Slovenijo) po njihovih zmožnostih in opravljenih reformah precej nesprejemljivo podcenjevanje, ki bi se mu morala Unija čim prej odpovedati. Toda če ni pravih meril, ostane pretežno politično odločanje in kupčkanje med interesi – za prizadete kandidatke je to morda celo slabše, kakor če meril sploh ni več ali prevladujejo politična.

V tem primeru je sicer težko napovedovati razplet dogodkov, toda veliko bolj verjetno je, da bo komisija tudi v prihodnje podpirala nekakšno skupno vstopanje obeh balkanskih držav v Unijo. Če bi namreč razmišljali drugače, že zdaj Romunije in Bolgarije ne bi postavljali drugo poleg druge in za isto startno črto.

Veliko bolj resno pa se zastavlja vprašanje novih širitev, čeprav jim uradno še nihče ne nasprotuje; tudi Slovenija z drugimi ponavlja, naj dobijo vstopnico v Unijo še druge države in da je treba državam zahodnega Balkana zagotoviti ustrezno evropsko perspektivo. Slovenija ima kajpada pri tem svoje račune, saj bi se z vstopom Hrvaške znebili tudi zahtevnega varovanja zunanje (schengenske) meje, če drugega niti ne omenjamo.

Prave in šele možne kandidatke lahko namreč bolj skrbi, da se je v zadnjih dneh še bolj jasno kakor doslej začelo zlasti v nekaterih zahodnoevropskih medijih in političnih krogih omenjati, da je bilo doslej skoraj pozabljeno četrto kopenhavnsko merilo: absorpcijska sposobnost same Unije. O tem so nekateri pred časom govorili še precej zadržano, zdaj pa že bolj glasno in na vidnih mestih, in to nič več samo v zvezi s Turčijo in zaradi negativnih odmevov v domači javnosti. In prav to utegne kmalu postati precej bolj kočljivo kakor morebitna odložitev popolnega vstopa v Unijo dveh skoraj že potrjenih novih članic za eno leto.

Več kot le Turčija

STOJAN ŽITKO

Zgodilo se je, kot je bilo napovedano. Turčija je v ponedeljek začela uradna pogajanja o vstopu v Evropsko unijo vsaj z obravnavo manj zahtevnega poglavja o znanosti in raziskovanju. Ciper pa je kljub temu dosegel zadovoljivo diplomatsko zmago. Še konec tedna in včeraj dopoldne je grozil, da bo z vetom onemogočil kakršen koli začetek pogajanj, če ga Turčija ne bo prej priznala in če pred tem ne bo privolila, da bo v njenih pristaniščih in na letališčih prostor tudi za ladje in letala pod ciprsko zastavo. Ker pa je jasno, da se bodo pogajanja s Turčijo raztegnila na vsaj dobro desetletje, je tudi za Ciper povsem razumna rešitev, da se bosta njegovi poglavitni zahtevi uresničili v »doglednem času«.

To je bila glede na dogodke in namige zagotovo udarna vest tradicionalnega junijskega zasedanja zunanjih ministrov EU, ki so se zbrali nekaj dni pred vrhunskim predsedniškim sestankom v Bruslju. Druge novice so bile pričakovane, tako kot skupno priznanje Črne gore ali pa sklepi o Zahodnem Balkanu, ki le potrjujejo stare sklepe Unije na to temo. Predsedniki držav in vlad se bodo ob drugem seveda ukvarjali z nadaljnjo širitvijo Unije, ki trenutno torej vsaj formalno vključuje tudi Turčijo in več zahodnobalkanskih držav. Odločitev zunanjih ministrov jim bo pri tem v marsičem olajšala brusselski konec tedna, kajti zelo neprijetno bi odmevalo, če bi turški premier čez nekaj dni uresničil grožnjo in »enostransko« odstopil od pogajanj z EU.

V igri je namreč veliko več kot to, kdaj bo Turčija res lahko stopila v Unijo – zdaj na primer ni znano niti, ali bo polnopravna članica ali pa lahko pričakuje kvečjemu t. i. privilegirano partnerstvo, kar koli naj bi že to pomenilo čez deset ali petnajst let. Evropa namreč Turčiji postavlja nekaj zahtevnih mejnikov, ki jih bo treba premakniti na njeni poti v EU. In med temi bo veliko lažje diplomatsko priznati Republiko Ciper, to je grški del otoka, ki že dve leti polnopravno biva v Uniji, kakor pa dokončno urediti domače gospodarske razmere in izpeljati nekaj globokih družbenih reform. Te ne segajo le v gospodarsko globino, temveč nič manj tudi v odnose med civilno sfero in vojsko ali pa med tamkajšnjimi prevladujočimi religijami in oblastjo.

Nekaj podobnega velja tudi za že omenjene prepovedi v prometu. Turčija bo tudi zaradi pritiskov Unije in ne samo Cipra prej ali slej sprejemala ciprske ladje in letala, toda na daljši rok to vendarle pomeni, da bo treba vnovič premisliti tudi o že nekoliko dvomljivih gospodarskih sankcijah (omejitve glede trgovanja in drugega sodelovanja s svetom, tudi EU) proti severnemu, turškemu delu otoka. Turčija namreč odpravo transportnih omejitev pogojuje prav z odpravo omēnjenih gospodarskih sankcij. Pri tem pa ne pozabi poudariti, da so pred nekaj leti grški prebivalci »južnega Cipra z referendumom zavrnili zahtevano združitev Cipra in skupen vstop v Unijo«.

V tem okviru kaže upoštevati nedavno izjavo komisarja za širitev Ollija Rehna v Ljubljani, da bo letos komisija prav ciprskemu vprašanju namenila izjemno pozornost. S tem tudi Unija priznava, da se je na tem področju nakopičilo tudi nekaj nesmislov ali vsaj nelogičnosti, predvsem pa nikomur verjetno ni prav jasno, kako je mogoče imeti v tej zelo heterogeni skupnosti članic le pol »Afroditinega otoka« in hkrati tam pričakovati državo ali pa vsaj zgledno sožitje dovolj strpnih ljudi dveh zelo samosvojih narodnostnih skupnosti, grške in turške.

Vprašanja, ki jih poraja turško vstopanje v Unijo, bodo morda odločilno vplivala tudi na te zadeve, čeprav jih zunanji ministri v Luxembourg raje niso posebej omenjali.

Na svidenje leta 2009

Božo MAŠANOVIĆ

Ste prepričani, da bi danes v Uniji imeli evro, če bi o uvedbi odločali volivci na referendumih?« je José Manuel Barroso dan pred zasedanjem evropskega sveta izzval novinarsko domišljijo. Globlji pomen dileme, ki jo je navdahnila negotova usoda ustavne pogodbe po francoski in nizozemski zavrnitvi, je razkrila šele sklepna pripomba predsednika bruseljske komisije, potem ko je v palači Justus Lipsius padel zastor.

Nova pogodba, ki naj bi jo uskladili še pred naslednjimi volitvami v evropski parlament (junija 2009), bi morala ohraniti bistvene elemente »ustave«, vendar brez omembe tega naziva, ki v večini članic Unije velja za preveč »pompozna« (Barroso), ali pa ga celo odločno zavračajo, ker daje vtis, da je Unija na poti »preoblikovanja v državo«, kot je pojasnil luksemburški premier Jean-Claude Juncker, čeravno »gre v resnici za pogodbo kot vse ostale, česar v Franciji niso razumeli«. Preoblikovani dokument naj bi poimenovali »temeljna«, ali morda »osnovna pogodba«, da bi se že v nazivu razlikoval od dosedanjih. In ker bo ustavno godljo morala razredčiti Francija, ki jo je zakuhal, kajti odločitev, kaj storiti, naj bi po bruseljskem dogovoru sprejeli v drugi polovici 2008, torej pod francoskim predsedstvom, utegnejo novemu aktu morda celo pristaviti označbo »strasbourški«. To bi obenem afirmiralo alzaško prestolnico, ki ji poleg pretežnega dela evropskih poslancev tudi nekateri državniki Unije hočejo »odvzeti« sedež evropskega parlamenta in ga »preseliti« v Bruselj.

»Francija je problem povzročila, zato ga mora tudi razrešiti,« je Barroso z zanj neznatno odločnostjo povedal, kar potihem misli večina evropskih državnikov. Če predsednik Jacques Chirac ne bi hazardiral z razpisom referenduma o novi pogodbi, temveč jo predložil v ratifikacijo poslancem in senatorjem, ki bi na evropski ravni mukoma usklajeni akt gladko potrdili z 80 ali celo več odstotki, bi se ljudsko glasovanje na Nizozemskem najverjetneje izteklo drugače. Ustavna pogodba bi bila bližje 20 ratifikacijam, ki jih je treba doseči za uveljavitev 30. izjave, po kateri se v primeru, če štiri petine držav potrdi ustavo, ena ali več pa ima težave, reševanja zapleta loti evropski svet, torej šefi držav ali vlad.

Toda pogodbo je doslej potrdilo petnajst članic, do oktobra naj bi to storila še Finska, slediti ji utegne tudi Portugalska in morda Švedska, potem pa se bo krog sklenil, kajti preostale (Velika Britanija, Danska, Irska, Poljska in Češka) o pričetku postopka niti ne razmišljajo. Danski premier Anders Fogh Rasmussen, denimo, noče niti slišati o ratifikaciji, »dokler se položaj v Franciji in na Nizozemskem ne razbistri«.

Dogovor o novem aktu, ki bi ohranil vse bistvene elemente sedanje ustavne pogodbe, razen naziva, je edina možnost za rešitev »najhujše krize v Uniji«, kot ocenjuje nekdanji predsednik komisije Jacques Delors. Če je izhod iz zagate sploh možen, kajti državniiki članic, kjer so »pogodbo o ustavi za Evropo« potrdili, se pridružajo – vsaj zasedaj – da dokumenta, kakršenkoli že bo, zavoljo dveh zavrnitev ne nameravajo znova ratificirati. Prav zato je na pogled natančna časovnica, po katerih mora Nemčija do junija 2007 pripraviti poročilo o dotedanjih razpravah in raziskati mogoče rešitve, pa tudi Portugalska in Slovenija, ki ji bosta sledili na predsedniškem stolčku, dejansko prazna in nezavezujoča, možnost sklica nove medvladne konference, na kateri bi potrdili »temeljni akt«, pa negotova. Kajti – kot je ob sklepu bruseljskega vrha priznala britanska zunanja ministrica Margaret Beckett – »o načinu, kako naprej, ni bilo soglasja«. In če bi se v tednih pred evropskimi volitvami vendarle izcimil kompromis, ki bi bil sprejemljiv za vse članice – ne pozabimo pa, da je tudi sedanja ustava junija 2004 požela splošno soglasje.

Na robu roba

BARBARA ŠURK

Odgovornost za vrnitev izraelskih tankov na območje Gaze deset mesecev po njihovem umiku in izselitvi židovskih naseljencev s planote ob Sredozemskem morju brez dogovora s Palestinsko upravo je na plečih mednarodne skupnosti. Tudi usoda v nedeljo zajetega izraelskega vojaka je v rokah tako imenovanega kvarteta – predstavnikov ZDA, OZN, Evropske unije in Rusije.

Vsaj od februarja lani, ko je islamsko gibanje Hamas v opoziciji proti Fatahovi vladi v Kairu razglasilo enostransko prekinitev ognja z Izraelom, je bilo jasno, da je njen obstanek negotov brez prizadevanja mednarodnih varuhov mirovnega procesa za njeno dokapitalizacijo v dvostransko premirje z Izraelom.

Glede na silo, s katero ta po zamenjavi neposredne okupacije z gospodarskimi, političnimi in vojaškimi sredstvi tolče po Gazi, kjer živi več kot milijon prebivalcev, je pravi čudež, da je prekinitev ognja vzdržala tako dolgo.

To dejstvo verjetno kaže pripisati Hamasovi vključitvi v proces političnega odločanja na zasedenih ozemljih – njegovi reformi, liberalizaciji in spremembi režima z volitvami, ki jih je mednarodna skupnost pod vodstvom ameriškega predsednika Busha Palestincem vtepala v glavo, ko jih je v odporu proti okupaciji, v mirovnem procesu in ponovnem odporu proti okupaciji vodil Jaser Arafat.

Brez demokracije ne bo svobode, je bila Busheva mantra. Demokracija se je zgodila. Hamasovo premirje je obstalo, Palestinci pa še naprej umirajo pod izraelskimi izstrelki z nedvoumnim blagoslovom mednarodne skupnosti. Ta je izraz demokratične volje nagradila s sankcijami in z odpravo finančne pomoči, s katero plačuje lastno nesposobnost in pristranost pri reševanju izraelsko-palestinskega konflikta.

Toda kvarteta ne smemo samo kritizirati. Dobro se zna uglasiti pri zahtevah od Palestincev in pritiskih na predsednika Mahmuda Abasa, ki nato pritiska na Hamas. Kvartetu, ki poskuša z načrtom za nekaj dolarjev pomoči narodu pod zasedbo in na robu lakote obiti palestinsko vlado pod vodstvom islamskega gibanja, je treba celo čestitati za posebne dosežke v fiskalni akrobatiki.

Kvartet bo pritisnil na predsednika Abasa, Izraelcem pa ponovno zagotovil pravico do samoobrambe, z vljudno prošnjo, naj zajetega vojaka osvobodijo z ustrežno silo in minimalnimi ukrepi kolektivnega kaznovanja.

Zakaj bi bil kritičen zdaj, ko je vendar ogroženo življenje izraelskega vojaka? Kako je sploh lahko kritičen, ko si njegovi predstavniki ne drznejo obsoditi nobene akcije izraelske vojske in nobene odločitve izraelske vlade, čeprav so mnoge od njih v nasprotju z mednarodnim pravom in konvencijami, resolucijami varnostnega sveta OZN, z dvostranskimi dogovori in s podpisanimi sporazumi.

Vsaj po zadnjih petih letih prelivanja krvi na izraelsko-palestinski fronti bi moralo biti mednarodni skupnosti jasno, da bližnjevzhodnega konflikta ne bo rešila tako, da bi rešitev (vojaško in politično) zaupala močnejšemu. Pol leta po političnem potresu na zasedenih ozemljih in štiri mesece po uvedbi sankcij, ki so Palestince privedle pod rob preživetja, bi lahko doumela tudi dejstvo, da ignoriranje in kaznovanje izvoljenega vodstva ni recept za kapitulacijo šibkejšega.

Nič ni več tako, kot je bilo

BARBARA ŠURK

Videti je kakor vojna. Tudi sliši se kakor vojna. Verjetno zato, ker je vojna, ki pa to ni bila, dokler so v zadnjih štirinajstih dnevih množično – lani pa po mnenju mednarodne skupnosti v manjšem številu – pod izraelskimi izstrelki umirali le Palestinci. Ti so le žrtve »obrambne operacije« izraelske vojske na ozemljih, ki jih je zasedla v vojni leta 1967.

Zadnja vojna – po tisti, v kateri je Izrael pred 39 leti v šestih dneh zasedel palestinska, sirska in egiptovska ozemlja, so v regiji divjale še štiri – se ni začela z izraelsko ofenzivo na Gazo po napadu palestinskih upornikov iz gibanja Hamas na vojaško oporišče in zajetju izraelskega vojaka, ampak z izraelsko ofenzivo na Libanon po oboroženem napadu libanonskih gverilcev iz Hezbolaha na položaje izraelske vojske na severu židovske države in zajetju dveh njenih vojakov.

Predstavniki mednarodne skupnosti so poskočili šele v trenutku, ko se je na Bližnjem vzhodu odprla »druga fronta«, čeprav prva – palestinska, ki je že desetletja najbolj smrtonosna za regijo – gori že šest let. »Bolje pozno kakor nikoli,« je rek, ki na Bližnjem vzhodu ne velja.

Libanonci namreč niso Palestinci. Z izraelsko vojsko pred južnim predmestjem Bejruta, z bojnimi ladjami ob obali prestolnice in z bojnimi letali nad njo se ne bodo zadovoljili s »humanitarno intervencijo« mednarodne skupnosti, s čimer se morajo zadovoljiti Palestinci med izraelskim obleganjem Gaze in koloniziranjem Zahodnega brega. Namesto vreč z moko in kapljic goriva za napajanje generatorjev po izraelski razstrelitvi elektrarn v Gazi in na jugu Libanona bo morala mednarodna skupnost razmisliti o politični rešitvi bližnjevzhodnega konflikta, ki jo je zaupala izraelski vojski.

Ta vojno od srede res bife na dveh frontah. Očitno pa samo njeni poveljniki in njihovo politično krilo v vladi Ehuda Olmerta vedo, da je to en sam konflikt. Oborožena operacija Hezbolaha v sredo na južni meji z židovsko sosedo, v kateri je bilo ubitih osem izraelskih vojakov, dva pa sta bila zajeta, je palestinsko fronto nedvoumno povezala z libanonsko. Podpora Sirije in Irana šiitskemu islamskemu gibanju v denarju, orožju in političnem kljubovanju Izraelu pa je Olmertov »spor« s Hamasom in izraelsko nezadovoljstvo s Hezbolahom namesto z libanonsko vojsko na jugu države spremenili v regijsko vojno.

Sodeč po izraelskem odgovoru na napad na osrčje identitete židovske države – njeno vojsko – se zgodovina očitno ponavlja, zato je mogoče, da se bo regijska vojna po šestnajstih letih ponovila na ozemlju Libanona. Ni Libanonca, ki ne bi po petnajstih letih državljanske vojne med raznimi regijskim in zahodnim silam zvestimi sektaškimi milicami verjel poveljniku izraelske vojske Danu Halucu, da bo Izrael zbombardiral Libanon v stanje (beri: državljansko vojno), v kakršnem je bil pred dvajsetimi leti.

Ni pa tudi Libanonca, ki ne bi verjel voditelju Hezbolaha šejku Hasanu Nasralu, da Libanon ni takšen, kakršen je bil pred dvajsetimi leti. Kljub zelo podobno umazani vlogi, ki jo v arabski državi s tridesetimi krščanskimi in muslimanskimi sektami in z oboroženimi milicami po likvidaciji nekdanjega premiera Rafika Haririja, izbruhu patriotizma, narodne enotnosti in osvobojenosti (od Sirije) v zadnjem letu in pol igrata Amerika in Francija.

V Bejrutu novačita zaveznike za spremembo režima v Damasku. Pariz seveda iz drugih razlogov kakor Washington. Izrael, ki mu Amerika vedno stoji ob strani, je z invazijo na Libanon obema prekrizal račune. To je verjetno razlog, da predsednik George Bush na uradnem obisku v Nemčiji Izraelu na drugi fronti ni priznal »pravice do samoobrambe«, ampak ga je le opomnil, da obstreljuje napačno državo.

V družbi boga

BARBARA ŠURK

Tri tedne po začetku izraelske ofenzive na Gazo, dober teden po začetku izraelskega bombardiranja Libanona in dva dneva po tem, ko je vojska židovske države tudi s tanki in s pehotnimi enotami vdrla na ozemlje arabske sosedje, je jasno, da je namen premiera Ehuda Olmerta pri domnevnem osvobajanju zajetih vojakov na zasedenih palestinskih ozemljih in v suverenum Libanonu kratkoročna (vojaška) zmaga, ne pa dolgoročni mir na Bližnjem vzhodu.

»Naš namen je napadati, uničiti in razgraditi,« je izjavil poveljnik izraelske vojske. Govoril je o »teroristih v Hezbolahu« in »njihovi infrastrukturi«. Po sedmih dneh bombnih napadov na jug, sever in vzhod Libanona ter južno predmestje Bejruta, ki ga je razglasil za »oporišče« šiitskega islamskega gibanja, kjer se menda skriva tudi njegov voditelj Sajid Hasan Nasralah, pa je jasno, da izraelska vojska napada, uničuje in spodkopava arabsko državo s štirimi milijoni prebivalcev.

Kljub 300 žrtvam izraelske ofenzive na Libanon, kljub več kot pol milijona razseljenim osebam in kljub številnim trdnim dokazom izraelskih kršitev mednarodnega prava je mednarodna skupnost podprla Georgea Busha v podpori Izraelu za uničenje še ene arabske države. Ameriški predsednik je s prikimavanjem izraelski odločni zavrnitvi pobude za prekinitev ognja žrtvoval Libanonce kot opozorilo v imenu demokratičnega Zahoda Siriji in nauk njeni perzijski zaveznici.

Iz Damaska, kjer vladajoči režim Bašarja el Asada nedvomno nosi del odgovornosti za razširitev izraelske vojne proti Palestincem prek meja židovske države in ozemelj pod zasedbo njene vojske, je slišati le odločnost za preživetje baasovskega režima v mednarodni osami, pod pritiski (islamske) opozicije in bremenom valov beguncev, ki v Sirijo bežijo pred ameriško-izraelskimi pohodi po regiji za svobodo in demokracijo.

V Teheranu na račun vojne proti Libanoncem počasi in v miru proučujejo paket ponudb mednarodne skupnosti v zameno za ustavitev plemenitenja urana. Na zasedenih palestinskih ozemljih se predstavniki Hamasa pred izraelskimi tanki, letali in ladjami v temi in vročini skrivajo skupaj z milijon in 300.000 ljudmi na robu lakote in epidemij, vedoč, da bodo po končanem obleganju – tako kot njihovi somišljeniki iz Hezbolaha – narodni heroji.

Vsak deveti od desetih Izraelcev, ki podpirajo premiera Olmerta v brutalnih ukrepih kolektivnega kaznovanja na območju Gaze in v Libanonu, ve, da Izrael v dveh tednih lahko uniči zaloge orožja Hezbolaha. V plohi njegovih raket na mesta na severu države pa očitno ne zmorejo doumeti, da vojaški poraz šiitskega islamskega gibanja, ki si lasti zasluge za edini poraz izraelske vojske na Bližnjem vzhodu, v Libanonu ne bo izkoreninil Hezbolaha.

Prav nasprotno. Vsak pokol civilistov na območju Gaze in v Libanonu je razlog za večjo naklonjenost Hamasu in Hezbolahu. Vsaka porušena vas in mestna četrt in vsak konvoj beguncev in pregnancev z njihovih domov so navdih za pridružitve ponižanim in razžaljenim militantnim skupinam, ki trdijo, da so navadne smrtnike zapustili vsi, razen boga.

Ko bo Izrael nehal bombardirati Gazo in Libanon, bo Olmert uporabil znano taktiko svojih predhodnikov: od šibkih vlad na zasedenih palestinskih ozemljih in v Bejrutu, obdanem z izraelsko vojsko, bo zahteval, da zlomijo hrbtenico skrajnejšem in jih razorožijo, hkrati pa bo za hrbti teh šibkih vlad delal vse, da jim bo odrekel sredstva za izpolnitev teh zahtev. S takšno strategijo Izrael že 58 let vodi Bližnji vzhod iz ene vojne v drugo. Po vsaki od njih imajo več goriva bolj odločna, bolj organizirana in bolj oborožena gibanja, ki ljudi združujejo v prepričanju, da bombe ne morejo razstreliti pravice do države, da rakete ne polepšajo obraza okupacije in da granate v beguncih ne bodo izbrisale želje po tistem, kar ljudje razumemo kot dom.

Panik auf der Titanic

Der britische Regierungschef Tony Blair sucht Rettung in einer hektischen Kabinettsumbildung

Von Wolfgang Koydl

Taufrisch mag die Metapher nicht sein, aber sie trifft noch immer den Kern der Sache. Deshalb dauerte es nicht lange, bis der frühere Labour-Minister Frank Dobson erklärte, dass die Kabinettsumbildung des britischen Premiers Tony Blair wirke, als ob der Kapitän der Titanic die Liegestühle auf dem Sonnendeck neu arrangieren würde – nach dem Zusammenstoß mit dem Eisberg. Auch Labour und die Regierung Blair sind leicht geschlagen wie einst der Luxusliner.

Bei den Kommunalwahlen in England fielen die Sozialdemokraten auf den dritten Platz hinter die Konservativen und die Liberaldemokraten zurück. Einst uneinnehmbare Labour-Kommunen gingen gleich reihenweise verloren. Würde man das Resultat auf eine Unterhauswahl umrechnen, dann wäre der Tory-Führer David Cameron Premierminister mit stattlicher Mehrheit. Seine Position in der Partei ist seit diesem Wahltag unangreifbar geworden.

Welche Panik das Wahlergebnis freilich in der Downing Street auslöste, zeigten sowohl die Eile, mit der Blair sein Kabinett umbildete, als auch der Umfang der Umbesetzungen. Verteidigung, Inneres, Äußeres – derartige Schwergewichte am Kabinettschiff tauscht kein Regierungschef leichtfertig aus. Es ist kaum zu glauben, dass Labour vor nur einem Jahr die Unterhauswahl gewann – wenn auch mit einer dünnen Mehrheit. Doch dieser Erfolg war schon damals trügerisch. Die Wähler waren Labour nach acht Jahren Regierung eigentlich überdrüssig. Nur weil die Tories unter ihrem farblosen Chef Michael Howard einen noch schwächeren Eindruck hinterließen, stimmten sie ächzend noch einmal für Labour.

Ein Jahr und eine Reihe kaum noch aufzählender Skandale später ist auch diese Gnadenfrist verstrichen. Mit seiner radikalen Kabinettsumbildung versucht Blair zwar den Eindruck zu erwecken, als ob nun eine neue Mannschaft das Kommando auf der Brücke übernimmt. Abnehmen wird ihm das freilich nie-

mand, denn er brachte ja keine neuen Leute an Bord, sondern verschob nur die alte, der Öffentlichkeit bis zum Überdruß bekannte Truppe auf neue Posten.

Retten werden diese von Verzweiflung gekennzeichneten Maßnahmen den Premier nicht mehr. Immer lauter wird der Chor der Stimmen werden, die verlangen, dass Blair sein Versprechen einlöst und seinen Schreibtisch räumt für seinen innerparteilichen Rivalen und seit Jahren designierten Nachfolger: den bärbeißigen Schatzkanzler Gordon Brown. Der hat sich am Morgen nach der Wahlschlappe mit Äußerungen zurückgehalten. Auffällig war nur, dass er sich für eine Erneuerung der Labour-Partei aussprach – vermutlich unter seiner Führung.

Fraglich ist, ob die Öffentlichkeit das auch so sieht. Denn Brown gehört zur selben müden, alten Mannschaft. Zugegeben, das Amt des Premiers kann ihm niemand nehmen. Doch er könnte sich in der Situation eines Kapitäns wiederfinden, der die Titanic übernommen hat – nach dem Zusammenprall mit dem Eisberg.

Gemeinsam gegen die Blamage

Die EU-Kommission lässt Bulgarien und Rumänien noch nacharbeiten und vermeidet damit den Eklat

Von Klaus Brill

Es gibt keinen Rabatt für Rumänien und Bulgarien, aber die beiden EU-Bewerber müssen sich auch nicht vor der Blamage fürchten, die eine Verschiebung ihres Beitritts darstellen würde. Das Verfahren, das die EU-Kommission jetzt in Straßburg zur Bewertung der Beitrittsreife beider Balkanstaaten gefunden hat, vereinbart mit nahezu salomonischer Weisheit die widerstrebenden Interessen. Zugleich vermeidet es den Eklat, den ein offenes Zerwürfnis über die Terminfrage heraufbeschwören könnte.

Politisch ist aufgrund der Absichtserklärungen verschiedener Länder ohnehin längst klar: die 25 Staats- und Regierungschefs der EU werden Rumänien und Bulgarien wie geplant zum 1. Januar 2007 als neue Mitglieder willkommen heißen. Die notwendige Einmütigkeit für einen Aufschub um ein Jahr – im Falle Bulgariens wäre Einstimmigkeit erforderlich, bei Rumänien eine Zweidrittelmehrheit – wird vermutlich nicht zustande

kommen, was immer die EU-Kommission auch empfiehlt. Insoweit ist die jetzt gefundene Lösung vor allem ein offenbar notwendiger Versuch, die Zeit der Prüfungen und Forderungen um ein halbes Jahr zu verlängern. Die Regierungen in Sofia und Bukarest sollen bis zur letzten Minute nacharbeiten, um beispielsweise zur Bekämpfung der Korruption wirklich das Menschenmögliche zu tun, damit die erwarteten EU-Milliarden nicht in den falschen Taschen verschwinden. Dies ist nicht nur im Interesse der EU und ihrer Bürger, sondern es nützt gerade auch den Menschen in Rumänien und Bulgarien, wenn ihre politischen Eliten gezwungen werden, alte und neue Strukturen der Selbstbedienung endgültig zu zerschlagen und die Einsetzung des Rechtsstaates unumkehrbar zu machen.

Andererseits bleibt der Knüppel der Beitrittsverschiebung im Sack. Sein Einsatz würde, mag er als eine Möglichkeit auch vereinbart worden sein, von vielen Bürgern in Rumänien und Bulgarien als demütigend empfunden. Es würde sicher

fürs Erste all den Schwung ins Leere laufen lassen, der aufgebaut und gerade unter dem Druck der vergangenen Monate noch verstärkt worden ist. Die EU-Mitgliedschaft ist für Bulgaren und Rumänen vor allem eine Hoffnung auf Überwindung der Rückständigkeit, zu der der Kommunismus sie verdammt hat. Manch einer empfindet sie auch als eine Rückkehr in den Kreis der anderen Länder und als einen verdienten Akt ausgleicher der historischer Gerechtigkeit.

Wer im Westen noch immer meint, Bulgarien und Rumänien bestünden nur aus Armut und Gewalt, der sollte nur ein Buch über die Geschichte beider Länder oder wenigstens einen Reisekatalog zur Hand nehmen. Auch in Deutschland wird die Sicht großteils durch Klischees geprägt. Die sind nicht selten von ähnlicher Qualität, mit der gewisse Londoner Revolverblätter bis heute die Deutschen als ewige Nazis darstellen. Deshalb wird der eigentliche, der tiefer gehende kulturelle Aufnahmeprozess wohl erst beginnen, wenn der Beitritt vollzogen ist.

Das tschechische Patt

... muss mit einer großen Koalition überwunden werden: Der Stillstand darf nicht von Dauer sein

Von Klaus Brill

Der Souverän, das Volk, hat gesprochen, sehr laut sogar, nur hat er leider nicht gesagt, was er will. Zwei Jahre nach dem EU-Beitritt und mitten in der schönsten Wirtschaftsblüte hat in Tschechien eine Parlamentswahl zu einem Patt geführt, das dem Land nicht gut tut.

Für einige Zeit sind nun Stillstand und Streitigkeiten zu befürchten, nicht nur in der Wirtschaft kann dadurch mancher Schwung verloren gehen. Auch für die innere demokratische Entwicklung der Gesellschaft ist es abträglich, wenn Politiker die Menschen mit so vielen Aggressionen behelligen, wie dies der bisherige Ministerpräsident Jiri Paroubek und einige seiner Gegner im Wahlkampf getan haben. Polarisierung lähmt, dafür ist dieses Wahlresultat ein weiterer Beweis.

Dass Paroubek noch in der Wahlnacht nach der Art seines Busenfreundes Gerhard Schröder und des Italieners Silvio Berlusconi die Anerkennung der Niederlage verweigerte und mit Anfechtung

drohte, verschlimmert die Lage. Wie sonst sollte bei einem Stand von hundert zu hundert Sitzen im Parlament das Land zu regieren sein als durch eine große Koalition oder mindestens durch ein wohlwollendes Stillhalten der sozialdemokratischen CSSD?

Für die auf den zweiten Platz verwiesenen Sozialdemokraten und für die konservativen Bürgerdemokraten (ODS) als stärkste Partei gibt es bei allen Gegensätzen genug Aufgaben, die sie gemeinsam erledigen könnten. Tschechien muss wie andere Länder in Mittel- und Osteuropa nicht nur weiter mit den Erblasten des Kommunismus fertig werden, sondern auch mit den Problemen der Bevölkerungsentwicklung und der Globalisierung. Die Reform des Rentensystems und des Staatsetats, der Ausbau des Verkehrsnetzes, die Bekämpfung der Korruption oder die Verringerung der Bürokratie könnten in einer gemeinsamen Kraftanstrengung von beiden Parteien wirkungsvoller angepackt werden als von einer allein. Aus der Sicht der Nachbarn sind

zwei erfreuliche Nebeneffekte zu notieren. Die Kommunistische Partei, versteinert wie eh und je, ist von 18,5 auf 12,8 Prozent abgesackt, nicht zuletzt durch Paroubeks gefährliche Umarmungen. Sie hat besonders viele alte und besonders wenige junge Wähler und geht anscheinend dem verdienten Untergang entgegen, sofern sie sich nicht wandelt. Das vergrößert den Spielraum der anderen Parteien.

Erstmals kamen die Grünen ins Parlament, die mit ihrem pro-europäischen Kurs, dem Eintreten für Steuersenkungen und ihrem ökologischen Programm die Szene um ein wichtiges Element bereichern. Inhaltlich wie stilistisch stellen sie einen wichtigen Modernisierungsfaktor dar. Ihr Problem ist vorerst ein Mangel an innerer Geschlossenheit. Das schließt sie als Koalitionspartner nicht aus; die Verlässlichkeit wird aber zu wünschen übrig lassen.

Die ersten Gespräche haben schon begonnen. Der Zorn verraucht. Der Stillstand darf nicht von langer Dauer sein.

Zyprische Verhinderer

Der Konflikt um die kleine Mittelmeerinsel darf die Annäherung der Türkei an die EU nicht gefährden

Von Christiane Schlötzer

Der türkische Außenminister Abdullah Gül ist wirklich nicht zu beneiden. „Armer Mann“, nennt ihn sein Luxemburgischer Kollege Jean Asselborn. Wie bestellt und nicht abgeholt wartete Gül am Montag wieder einmal stundenlang in Ankara auf ein erlösendes Signal der EU-Außenminister. Schon am 3. Oktober 2005, als EU-Verhandlungen mit der Türkei beschlossen wurden, musste Gül auf dem Flughafen Ankara ausharren, weil in letzter Minute das Mitglied Zypern mit Boykott drohte. In einer Nachsitzung wurde mühsam ein Kompromiss errungen. Für die Neuaufgabe des Nervenkriegs sorgte nun wieder Nikosia. Die kleine Inselrepublik ist unerbittlich, sie will erreichen, dass die Türkei nur zentimeterweise auf die EU zurobben darf, und auf jedem Zentimeter auch noch ein zyprisches Stoppschild fürchten muss.

Geht dies so weiter, wird das große strategische Projekt der EU, der Türkei als erstem muslimischem Land eine Beitrittsperspektive zu geben, im verzwickten Klein-Klein des bald 45 Jahre alten Zypern-Konflikts untergehen. 35 Verhandlungskapitel muss die EU mit der Türkei eröffnen und wieder schließen, das gibt 70 Gelegenheiten für Zypern, sein Veto einzulegen. Das Tragische daran ist: Der zerrissenen, mit Blut getränk-

ten Insel wird dies nicht helfen, inneren Frieden zu finden. Denn dafür braucht es eine kooperationswillige türkische Regierung, die es schafft, ihrer Armee endlich auszureden, dass ein Zypern-Verzicht eine nationale Schmach wäre. Der beste Weg, eine Türkei zu schaffen, die solchen europäischen Standards genügt, sind aber EU-Verhandlungen. So beißt sich die zyprische Katze in den Schwanz.

Erweiterungskommissar Olli Rehn hat schon vor einer Weile gewarnt, Zypern und die Türkei-Gespräche, das seien zwei Züge, die aufeinander zurasten. Da fragt sich nur, wer die Weichen falsch gestellt hat. Für ein zumindest höchst zweideutiges Signal ist Rehns Vorgänger, Günter Verheugen, verantwortlich. Er nährte in Ankara die fixe Idee, die EU werde Isolation des international nicht anerkannten türkischen Nordzypers benden und direkte Handelsbeziehungen erlauben – als Belohnung dafür, dass die Türkei 2004 ihren Widerstand gegen eine Wiedervereinigung der Insel aufgab. Die EU kann dieses Versprechen nicht einlösen, weil eines ihrer 25 Mitglieder – Zypern, was in diesem Fall die politische Vertretung der Zypern-Griechen heißt – dies niemals gestatten wird.

Die europäische Uneinigkeit in der Zypern-Politik aber wiederum ergibt eine perfekte Vorlage für türkische Hardliner. Sie haben die Regierung in Ankara

mittlerweile fest im Griff. Die reagiert denn auch nach dem alttestamentarischen Motto „Wie du mir, so ich dir“, und verweigert die Öffnung von Flug- und Seehäfen für den Verkehr aus der Republik Zypern. Weil dies gegen EU-Recht verstößt, wird die Blockade nicht dauerhaft zu halten sein. Aber Premier Tayyip Erdogan weiß noch nicht, welchen innenpolitischen Preis er für den nötigen Politikwechsel zu zahlen bereit ist.

Unentschlossenheit wird selten belohnt. Dies gilt für die EU, wie für ihren Bewerber Türkei. Brächen die EU-Gespräche zusammen (für die nun schon 25 Jahre veranschlagt werden), stünde das Land am Bosphorus vor einer bitteren Zeit. Wohin soll sich die Türkei wenden? Mit Russland verbünden, an Iran anlehnen? Während Gül auf die Außenminister in Luxemburg wartete, schrieben die Zeitungen in Ankara, was die Türkei sonst noch so alles tun soll: etwa Teheran überzeugen helfen, auf sein Atomprogramm zu verzichten. Der deutsche Außenminister Steinmeier hat darum gebeten, und der EU-Außenbeauftragte Solana auch. Der radikalen Hamas in Palästina soll Ankara auch noch die richtigen Botschaften übermitteln.

Das zeigt, wie wichtig die Türkei schon heute für Europa ist. Dieses Verhältnis darf dem tragischen Konflikt um die kleine Insel nicht geopfert werden.

Zaudern und Zögern

Der EU-Gipfel kann sich nicht dazu durchringen, die Verfassungskrise schneller zu beenden

Von Martin Winter

Wenn nichts mehr weiter geht, dann hilft es, sich selber unter Druck zu setzen. Mit dieser Methode hat die Europäische Union schon gute Erfahrungen gemacht. Ohne die disziplinierende Wirkung fester Termine wären weder der Binnenmarkt noch die Währungsunion in einer akzeptablen Zeit zu Stande gekommen. Jetzt möchten die Mitgliedsländer denselben Trick bei dem in Frankreich und den Niederlanden entgleisten Verfassungsvertrag anwenden. Doch so, wie es diesmal angelegt ist, kann es nicht funktionieren. Denn anstatt den Druck zu erhöhen, wird er erst einmal verringert. Der Beschluss des europäischen Gipfels, dass Ende 2008 Vorschläge für eine Lösung der konstitutionellen Krise vorliegen sollen, verlängert die seit zwölf Monaten andauernde „Phase des Nachdenkens“ nämlich unnötig lang um weitere zweieinhalb Jahre.

Natürlich sind die Mitgliedsländer frei, sich auch früher zu einigen. Aber alle Erfahrungen mit europäischer Trägheit sprechen dafür, dass sie die Frist bis zur letzten Sekunde ausnutzen werden. Für die weitere Vertiefung der politischen Zusammenarbeit muss das schwerwiegende Folgen haben. Denn selbst wenn die EU sich Ende 2008 auf einen veränderten Verfassungstext einigen soll-

te, brauchen die Mitgliedsländer dann noch einmal mindestens ein Jahr zu dessen Ratifizierung. Die Hoffnung, den Menschen zur Europawahl Mitte 2009 eine modernisierte EU präsentieren zu können, ist somit dahin. Das wird das Ansehen der EU weiter beschädigen und auch die Bereitschaft der Völker verringern, dem Pfad des immer engeren Zusammenwachsens zu folgen.

Sicher wäre es naiv, vor den Wahlen in Frankreich und in den Niederlanden im kommenden Frühjahr einen Ausweg aus der Verfassungskrise finden zu wollen. Die ganze Affäre jedoch auf die EU-Präsidentschaft Frankreichs in der zweiten Hälfte 2008 abzuschieben, mag zwar Rachegefühle befriedigen, nach dem Motto: Sollen die, die uns den Ärger eingebrockt haben, ihn doch auslöffen! Aber so wird wertvolle Zeit im Werben der EU um die Gunst ihrer Bürger verspielt.

Dabei geht es jedoch auch um die Handlungsfähigkeit der Union. Je mehr Zeit verstreicht, desto geringer wird die Bereitschaft der Mitgliedstaaten sein, sich noch einmal zu einem großen Wurf aufzuraffen, wie es die von einem europäischen Konvent im Jahr 2004 erarbeitete Verfassung ja ist. In dem Maße, in dem sich die Länder daran gewöhnen, mit den unzulänglichen institutionellen Strukturen irgendwie über die Runden zu kommen, wird die Neigung zu mehr als kos-

metischen Korrekturen am europäischen Gefüge sinken. Unter diesen Bedingungen gibt es auch in Berlin keinen Anlass zur Freude. Von Bundeskanzlerin Angela Merkel wurde zwar jetzt der Druck genommen, schon unter deutscher EU-Präsidentschaft im ersten Halbjahr 2007 die Weichen in eine neue Richtung stellen zu müssen. Der den Deutschen für kommenden Juni abgeforderte Bericht über den Stand der Verfassungsdebatte ist nur eine unverbindliche Fingerübung.

In deutschem Interesse kann das nicht sein. Die europäische Einigung ist für niemanden so wichtig wie für die Deutschen. Historisch, politisch und wirtschaftlich gibt es für sie keinen besseren Weg. Darum sollte Frau Merkel im kommenden Jahr schon Grundlagen für eine Verständigung entwerfen – und bei den Partnerländern dafür werben. So schwer kann das ja nicht sein. Im Verfassungskonvent sind alle Varianten der Vertiefung der EU durchdiskutiert worden.

Am Ende hatte man sich dort auf einen für alle Regierungen akzeptablen Kompromiss geeinigt. Die Ablehnung des Verfassungsvertrags durch Franzosen und Holländer hatte alle möglichen Gründe, aber es war kein prinzipielles Nein zu einem stärkeren politischen Miteinander. Europa muss nicht neu erfunden werden. Es gibt also keinen Grund, noch einmal dreißig Monate zuzuwarten.

Im Schatten der Eskalation

Die verfeindeten Palästinenserparteien einigen sich auf eine indirekte Anerkennung Israels

Von Tomas Avenarius

Selten folgten schlechte und gute Nachrichten in so dichtem Wechsel aufeinander: Nach der Entführung eines israelischen Soldaten stehen Panzerverbände der Armee mit laufenden Motoren bereit, die Grenze nach Gaza zu überqueren. Sie sollen den israelischen Kanonier befreien und die Kidnapper im Lager der palästinensischen Militanten bestrafen. Zugleich verkünden aber die zerstrittenen Palästinenserparteien Fatah und Hamas, dass sie sich nach wochenlangem Gezerre nun doch auf ein zukunftsweisendes Strategie-Papier geeinigt haben. Auf ein Dokument, dass dem Vernehmen nach ausdrücklich die „Zwei-Staaten-Lösung“ vorsieht – und damit indirekt auch die Anerkennung Israels durch die radikalen Hamas-Palästinenser.

Das wäre eine Sensation. Es könnte wieder Bewegung kommen in den fest gefahrenen Nahost-Konflikt. Das Papier, wenn es denn im Detail die Erwartungen erfüllt, könnte auch noch etwas anderes

leisten. Es könnte als Programm einer Koalitionsregierung aus Hamas und Fatah dienen. Und damit den brandgefährlichen Konflikt zwischen den wichtigsten Kräften der Palästinenser entschärfen.

Grund zur Friedenshoffnung also, obwohl die Bewaffneten auf beiden Seiten zum Angriff bereitstehen? Zwei Dinge bleiben abzuwarten. Hat Hamas in den Gesprächen mit der Fatah den Fehler begangen, den auf Versöhnung angelegten „Plan der Gefangenen“ bis zur Unkenntlichkeit hin zu verwässern? Wenn ja, werden Israel, Amerika und die EU die Einigung als bedeutungslos zurückweisen; dem würden die wichtigen arabischen Staaten stillschweigend beipflichten.

Und wenn das von Palästinenserpräsident Mahmud Abbas und Hamas-Premier Ismail Hanija ausgehandelte Papier doch trägt, wenn die von den Radikalen mit der Geiselnahme erreichte Eskalation der politischen Kontrahenten erst zur Übereinstimmung gebracht hat? Auch dann entscheiden kleine, überaus militante Zirkel weiter mit: Der israelische

Soldat wird angeblich von einer Splittergruppe der Hamas-Militanten festgehalten, die mit anderen Kleingruppen agiert, und wie es aussieht, hat die im Exil in Damaskus sitzende Hamas-Auslandsführung auch die Hand im Spiel. Sie verfolgt womöglich andere Ziele als die halbwegs kompromissbereiten Hamas-Leute um Premier Hanija in Gaza.

Kommt nun der Soldat nicht rasch und vor allem unversehrt frei, wird Israels Regierung sich zum Handeln gezwungen sehen. Im Falle einer Militäraktion im Gaza-Streifen werden jedoch weder Abbas noch Hanija die Lage kontrollieren können. Wenn geschossen wird, findet ihr Friedenspapier seinen Platz wohl unausweichlich im Papierkorb. Dann würde ein altes Muster bestätigt, und das genau könnten die zynischen Absichten der Entführer sein. Alle neun Fälle, in denen bisher israelische Soldaten entführt worden waren, endeten tödlich für die Geiseln. Und führten jedes Mal zu einer neuen Eskalation des Konflikts zwischen Israelis und Palästinensern.

Israels weiches Ziel

Libanons Regierung ist schwach, und die Hisbollah am Gängelband von Syrien und Iran

Von Tomas Avenarius

Bomben auf Beirut, eine Luft-, Land- und Seeblockade gegen Libanon, mehr als 50 tote Zivilisten: Ein Ende der Militärschläge Israels ist nicht in Sicht, eine Verschärfung wahrscheinlich. Israels Rechtfertigung ist, von völkerrechtlichen Feinheiten abgesehen, schlüssig: Die Entführung zweier Soldaten und der Raketenbeschuss israelischer Städte durch die Hisbollah sind „ein Kriegsakt von Seiten des Libanon“. Dass die Beiruter Regierung keine Kontrolle über die Hisbollah ausübt, ist zumindest auf den ersten Blick betrachtet deren Problem: Israel hat das Recht, zurückzuschlagen.

Israelische Regierungsmitglieder bemühen sich, der Welt das legalistische Argument politisch schmackhaft zu machen: Wenn man die Hisbollah mit Bomben hart treffe, wüchsen die Chancen der libanesischen Regierung, gegen die radikal-islamischen Störenfriede im Südlibanon vorzugehen. Dann könne Beirut die UN-Resolution 1559 umsetzen. Die sieht die Entwaffnung aller libanesischen Milizen vor, an erster Stelle der Hisbollah. Israels hartes Vorgehen gegen Libanon hätte positive Folgen für die Welt: die Hisbollah ist ein Störfaktor erster Ordnung im Nahen Osten und im Libanon.

Sollte dies aber bereits die tatsächliche Strategie der Führung in Jerusalem

sein, so erscheint sie als gewagt. Die libanesisch-Regierung war bisher zu schwach, Hisbollah an den Zügel zu nehmen. Warum sollte sie stärker werden, wenn in Beirut der Flughafen brennt und Bomben die Autobahnen umpflügen? Das israelische Vorgehen schwächt die Regierung von Fouad Siniora: Sie kann ihre Bürger nicht schützen. Ob diese Schwäche die Libanesen bewegt, sich gegen die Hisbollah zu stellen? Libanons Bevölkerung ist ein Mix aus Religionsgruppen: Christen, Drusen und Sunniten mögen mit der Hisbollah weniger Gemeinsamkeiten haben. Die Schiiten, die gut 50 Prozent der Bevölkerung stellen, stehen aber größtenteils hinter der radikal-islamischen Partei und Miliz.

Zudem hat Libanon keinen allmächtigen Regierungschef. Es regiert ein nur begrenzt handlungsfähiger Premier. Staatschef Emile Lahoud und Parlamentssprecher Nabih Berri sind Marionetten der früher in Libanon allmächtigen Syrer, direkte Drähte führen von Damaskus zu Libanons Geheimdienst. Die Syrer sind die Schutzherrn der Hisbollah. Woher soll die von Israel zugrunde gelegte Handlungsfähigkeit der Regierung und ihrer Mini-Armee also kommen?

Zudem ist die Hisbollah Instrument der Iraner. Die Hisbollah und das Mullahregime sind politisch, militärisch, finanziell und religiös-theologisch verbunden.

Israel spricht von einer terrororientierten Achse von Teheran über Syrien zur Hisbollah und der palästinensischen Hamas. Es liegt nahe, dass dies die Lage trifft. Der Angriff der Hisbollah auf Nordisrael macht Sinn, wenn er mit dem Konflikt in Gaza und mit den außenpolitischen Zielen des Iran in Verbindung gebracht wird. Irans Präsident Mahmud Achmadinedschad hat sich die Anliegen der Palästinenser zu eigen gemacht, zumindest rhetorisch. Über die Hisbollah, die engen Kontakt zur Hamas hält, spielt Iran im israelisch-palästinensischen Konflikt seine Rolle. Vor allem aber ist Iran in der Atomfrage unter Druck. Die Hisbollah-Krise wirkt wie ein Teheraner Schachzug: Ein Libanon-Konflikt könnte die Welt zögern lassen, in der Atomfrage die Konfrontation mit Iran zu suchen.

Auch wenn Israel in allen Punkten Recht haben sollte, bleibt die Frage, wie Militärschläge auf Kosten der demokratisch orientierten Regierung Libanons das Problem einer Interaktion zwischen gleich vier terrorgeneigten Kräften im Nahen Osten lösen können. Sollte Israels Logik zutreffen, müsste es Iran und Syrien abstrafen. Das aber würde einen nahöstlichen Flächenbrand auslösen. So aber werden Israels Attacken gegen Libanons Infrastruktur nicht einmal das Hisbollah-Problem lösen. Dazu wäre eine riskante Bodenoperation nötig.

Wut statt Blumen

Israels Raketen auf Beirut befördern den Hass in der arabischen Welt und helfen den Radikalen

Von Christiane Schlötzer

Es gibt die Erinnerung an 1982, in der arabischen Welt, insbesondere im Libanon. Damals marschierte die israelische Armee ebenfalls in den Süden des Landes ein – und die Panzer der Israelis wurden, undenkbar heute, von den libanesischen Schiiten mit Blumen begrüßt. Weil die Israelis gekommen waren, um Jassir Arafats Fatah aus der Region zu vertreiben. Die palästinensische Fatah hatte zuvor die Schiiten gequält. Der Jubel legte sich rasch, denn nun begannen die Israelis, die libanesischen Schiiten rüde zu behandeln. Dies wiederum beförderte die Entstehung der schiitischen Hisbollah-Miliz, mit der sich die Israelis nun fast 25 Jahre später herumschlagen.

Die Erinnerung an 1982 ist eine Erinnerung, die sich mit Schwarz-Weiss-Fotos unterfüttern lässt. Heute tragen Satelliten-Sender die Farbbilder von Blut und Zerstörung 24 Stunden lang in alle arabischen Haushalte (solange Elektrizitätswerke und Generatoren noch arbeiten). Der Unterschied zum Krieg von einst ist die mediale Dauerpräsenz des Konflikts, in Bildern äußerster Brutalität, die ihre eigene Realität schaffen. Sie vergrößern und vergrößern das ohne Zweifel bereits dramatische Geschehen.

Es ist nicht davon auszugehen, dass die israelische Regierung bei ihrer

Kriegsführung sich den Kopf über das Satelliten-TV und seine Wirkung zerbricht, aber sie sollte es tun. Denn die Bilder der verwundeten oder getöteten Libanesen werden die offene und die verborgene Wut auf Israel in der gesamten Region anfachen. Die Bilder und die Beklemmung, die sie auslösen, werden zudem benutzt – und zwar je nach Interessen. Das syrische Staatsfernsehen unterlegt die Sequenzen aus Beiruts Straßen der Verwüstung und die Aufnahmen triumphierender Hisbollah-Kämpfer bereits mit Marschmusik, in der Hoffnung, damit eigenen Kampfeswillen zu demonstrieren.

Die Wahrheit ist: Viele arabische Regime werden von ihren Völkern als schwach empfunden, weil sie es in Jahrzehnten nicht geschafft haben, Israel in die Schranken zu weisen oder den Palästinensern zu einem lebensfähigen Staat zu verhelfen. Rhetorisches Halbstarkentum kann darüber nicht hinwegtäuschen. Aus dieser Unzulänglichkeit versucht nun die Hisbollah politisch Kapital zu schlagen, deshalb brüstet sie sich ihrer militärischen Erfolge gegen Israel.

Auch der Libanon ist ein schwaches Land. Seine Regierungen haben es nicht fertiggebracht, eine starke Armee aufzubauen oder die Schiitenmiliz Hisbollah zu entwaffnen. Aber ein starker libanesischer Staat war auch nicht gewollt, nicht von den Syrern, die ihren Einfluss auf

Beirut nie verlieren wollten, nicht von den großen mächtigen libanesischen Familien, und auch nicht von Israel. In letzter Zeit, vor dem jetzigen Krieg, war auch die Hisbollah schon geschwächt. Ihre syrischen Freunde waren unter großem politischen Druck aus dem Libanon abgezogen und die Rufe nach Entwaffnung der Schiiten-Miliz waren lauter geworden. Nun sonnt sich Hisbollah-Chef Hassan Nasrallah in einem neuen Heldenstatus, als arabischer Führer, der es wagte, Israel anzugreifen.

Wenn die Scherben zusammengekehrt sein werden und alle Toten beerdigt, dann wird die Bilanz dieses Konflikts aber auch für die arabische Welt bitter sein. Was beispielsweise soll aus den islamisch-politischen Bewegungen in der arabischen Welt, in Ägypten oder am Golf, werden? Sie haben sich zuletzt intensiv bemüht, die Regierungen ihrer Länder zu mehr Demokratie zu drängen? Eine erstarkte Hisbollah aber bringt diejenigen unter Zugzwang, die gerade erst ins Lager der Gemäßigten gewechselt sind. Und wer wird autoritäre Regime dann hindern, die Islamisten zu verfolgen?

Das sind keine guten Aussichten für die so nötige Demokratisierung im Nahen Osten. Dies alles wird aber auch Israel nicht helfen – weil es die Zahl derjenigen, die den radikalen Rattenfängern auf den Leim gehen, nur erhöht.